

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1 Ad 2001

Ad 2001

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

900000

Digitized by Google

BESCHRYVINGE
VANDE
STADT ende LANDT
VAN
DENDERMONDE,

MIDTSGADERS
DE COSTUMEN, STATUTEN ENDE USANTIEN,
Soo wel vande Stads ende Lands

ALS VAN HET
PRINCELYCK LEEN-HOF aldaer zijnde,
t'Samen gestelt by

JACOBVS MÆSTERTIVS
Rechts-geleerde.

TOT LEIDEN,

By NICOLAËS ROSA Boeckverkooper, ANNO 1646,

(N:1)
1695

A

*Aende wel EE. Achtbaere, VVijse, Voorfijnige,
seer Discrete Heeren.*

d' Heer ende Meester CLEMENT
VAN BAESDORP, Rechsgeleerde.

d' Heer ADRIAEN JANSZ. VAN
STAVAREN.

d' Heer NICOLAES VANDER
MEER.

d' Heer FUYDT VAN SYP.

Burgemeesters der Stadt ende Republicque van

L E Y D E N.

MITSGADERS

DE VOORDERE HEEREN VAN-
DEN GERECHTE

ALS OOCK

De wel E. Heer ende Meester

IOHAN VAN WEVELICHOVEN,
Rechs-geleerde, Raedt ende Pensiona-
ris der selver Republicque.

MYNE HEEREN,

WAer het saecken dat 't vernuft van-
de gene wiens lot het is haeren tijdt

* 2

te

te leyden in d'oeffeninge van groote wetenschappen, waer als een Lampe diemen met veel Olye verduyftert, 't waer te bedencken dattet door geduerigen arbeydt by-wylen soude verflauwen, ende door de menichte van verscheyden saecken die 't onthelst, missen den middel van sich te redden.

Maer 't isser anders mede gheleghen, 't verstandt is in geduerich bedrijf, 't strect ende verbreyt sich na de grootheyt vande saeck waer mede datmen 't vervult, synen drift is sonder recht-snoer mate of eynde, ten heeft niet meer gelegentheyt sich neder te setten op de honderste als thienste myle, 't vint syn vermaeck inde veranderinge, de beswaringe des gehoets uyt inghewickelde ende anxstige overleggingen getrocken nement wech met kleynder ende lichter aenmerckingen, waer in dattet sijn ruste vint; ist datmen 't ledich laet, 't werpt sich ongebonden

den herwaerts ende derwaerts door 't
woefte Wout van ydele inbeeldingen.

--- *velut agri somnia, vanæ*

Finguntur species.

't Meeste vermaeck ende minst naedee-
lich, is, soo de veranderinge geschiet tot
faecken van gelijcken aert: niet anders
als die vande Scorpionen gequetst zijn,
vande selve foucken haer genesinge: oft
naerder, gelijk een Krijchs-man gedue-
rende 't Winter-leger syn gemoet alsoo
verquickt dat nochtans sijn doen den
oorloch smaect, hy oeffent syne paer-
den, oversiet ende scherpt syne waepe-
nen, hy schiet naer 't wit, speelt met de
Sperre ende Roer, hy rust alsoo vanden
krych dat hy tot den selven kloecker
kan weder-keeren.

Wanneer ick op eenighe ledige uyren
nu al over eenighe Jaeren dese naervol-
gende beschrijvinge by een hadde ge-
bracht, ende van vele Vrienden geheel

* 3

wierde

wierde gheport de selve met den druck
gemeen te maecten , en hebbe my niet
eerder laeten bewegen , dan als ick sach
dat naer 't overgaen vande Stadt *Hulst* de
faecken aen dien kant in andere , als te
vooren, gestaltenisse gecomen zijnde, dit
werck niet alleen aen vele meer, als 't oyt
anders, nuttich , maer ooc aen geen wey-
nige geheel nootfaeckelijck soude zijn ;
Waerom hebbe 't zedert op andere lede-
ge uyren 't selve over-lesen , daer 't van
noode was verbeterd , ende in druck lae-
tende uytgaen de vrymoedigheyt geno-
men van UWE *EE. AA.* dat toe te ey-
genen , beweecht zijnde door de groote
gemeenschap die van alle tijden tusschen
UWER EE. AA. Stadt Leyden ende dese
geweest is: want ick bevinde dat de Stadt
van *Dendermonde* een groote menichte van
Jaeren in 't maecten van Laeckenen en-
de andere Wolle-wercken seer voorspoe-
dich ende geluckich geweest hebbende,
behal-

behalven andere ongevallen , voornamentlijck ten tijde van *Lodemyck de Cressy* Grave van Vlaenderen ontrent den Jaere 1343 , ende eenighe daer aen volghende, vande Gentenaers grooten overlast geleden heeft, waer door 't gebeurt is, dat vele vande Kooplieden , Bereeders ende Werck-baesen vertroocken zijn , *eenige naer Hollandt, eenige over Zee*. Door dese werden buyten twyfel verstaen die naer Engelandt verreyft zijn , (aen welck volck de Laecken-maekerye maer voor eenen tijdt geleent is , zijnde eygen aende Nederlanders , ende alleen door Burgerlijcke on-eenicheden, ten verscheyden maelen in verscheyden gewesten ontstaen , over Zee geraect.) De gene die naer *Hollandt* gecomen zijn, gisse ick (gesien' hebbende de beschrijvinge van d'Heer *Orlers*) dat haer te *Leyden* hebben ter neder gestelt , aengesien de selve Stadt al ten dien tijde in'tmaecken ende reeden van Laeckenen

kenen boven andere beroemt was ; te meer om dat ick sien dat van doen af vele toe-namen van eerlijcke ende vroomer geflachten begonnen zijn tuffchen sommige van d'Inwoonders der Stadt *Leyden* ende *Dendermonde* gemeen te wesen : waer by comt een ander ghemeenschap ten aensien van mijne genegentheydt, door de welcke ick boven alle Steden gehouden ben *Leyden* ende *Dendermonde* t'erkennen ende beminnen : als dese zijnde de plaetse van mijn geboorte ende opvoedinge, recht tot soo veel Jaeren , als ick nu binnen UWE EE. AA. Stadts mueren met volcomen genoegen , niet alleen hebbe gewoont, maer ooc in alle gelegentheydt gevoelt UWE EE. AA. aengeboorne beleeftheydt ende sonderlinge gunste : waer door ick beneven andere Burgers ende Inwoonders (die alle t'samen, ende een yder van haer in 't bysonder , onder UWE EE. AA. geluckige bestieringe ende

ende vaderlijcke forge gerustelijck leven
endewel-vaeren) genootsaect ben Godt
Almachtich te bidden UWE EE. AA.
te croonen met heerlijckheyt, ende dese
UWE loffelijcke ende rechtveerdige re-
geeringe eeuwich te maecken: Hier en
tusschen sal my ende alle 't myne UWE
EE. AA. toe-eygenen ende alsoo blyven

*EE. Achtbaere, VVyse, Voorfijnige, seer
Discrete Heeren,*

UWE EE. AA.

Dienaer

J. MAESTERTIVS.

Tot den gunstigen Leser.

NIemandt en verwachtde naer 't werck van d'Heer vander Linden een an-
der beschryvinge vande Stadt ende Landt van Dendermonde : maer dat is
inde Latynsche Tael: vermencht met vele saecken die (alhoewel lof-waerdich)
tot 't voornaemste voornemen niet en behooren: eenige syn oock daer in overgeslagen,
die nochtans aenmerckelijck waeren. Aen alle dese hebbe ick getracht met dit mijn
werck te gemoet te komen: behalven dat ick oock geen gewach gemaecht hebbe van
't gene in mijn afwesen geschiet is; gbelijck is de beleeninge onder last van weder-
over-

* *

over-stellinge vande Heerlijkheden Berlaere, Grimbergen &c. met weynige andere voorgevallen saecken, die by een yder in verscher gedachtenisse zijn. Laetende alsoo d'eerste eere vande Beschryvinghe deser Stadt ende Landt aenden ghemelden Heer vander Linden, ende de tweede aen die yet beters, als dit, sal believen te doen. Hier mede versoucke alles ten besten te willen nemen; ende vaert wel.

Aenwijzinge der deelen deser dry boecken vande beschrijvinge der Stadt ende Landt van Dendermonde, gestelt naer haere ordene.

HET I. BOECK.

Beschryvinge vande Stadt.

HET I. DEEL.

S *Stads gelegentheyt, naem, oorspronck ende beworp. fol. 1.*

Het II. Deel,

V *vanden Burght oft Slot, syn hoedanicheyt ende eygenschappen, voornamentlijk 't Leenhof. fol. 4.*

Het III. Deel.

Stads verdeylinge, ende voornaemste gebouwen tot wereltlijcke behoufticheden dienende. fol. 8.

Het IV. Deel.

Dat dese Stadt geen Leen en zy van 't Keyserijck fol. 14.

Het V. Deel.

Dat dese Stadt geen Leen noch Deel van 't Graeffschap van Vlaenderen en is, noch oock oyt geweest. fol. 16.

Het VI. Deel.

Dat dese Stadt noyt een deel van 't Hertochdom van Brabant, noch van 't Brabants recht geweest en is. fol. 28.

Het

T A F E L.

Het VII. Deel.

Vande Burgers haeren aert ende bescheydinge. fol. 36.

Het VIII. Deel.

Vande rechts-beforgers ende hoedanicheyt der rechts-pleginge. fol. 39.

Het IX Deel:

Vande Stadts Eygenaers de Heeren van Dendermonde. fol. 54.

Het X. Deel:

Vande voor-rechten ende vrydommen by de Heeren vergunt. fol. 80

Het XI. Deel.

Vande geleerde ende vermaerde Mannen; die dese Stadt heeft voort-gebracht. fol. 87.

HET II. BOECK.

Vande Geestlijke saecken.

Het I. Deel.

Wanneer alhier 't Christendom ingesekt is. fol. 91.

Het II, Deel.

Vande hooch ofte hoofd-Kerck. fol. 92.

Het III: Deel.

Vande Kerck van S. Gillis. fol. 105.

Het IV. Deel.

Van d' Abdye van Zwuyck. fol. 107

Het V. Deel.

Van d' andere Geestelijke Ordenen ende haere instellinge. fol. 113.

Het VI. Deel.

Vande Gasthuysen voor siecke, vreemde, ende oude mannen gebout. fol. 117.

* * 2

Het

T A F E L.

Het VII. Deel.

Van d' andere mindere Kerkelijke stichten. . . . . fol. 120.

HET III. BOECK.

Beschryvinge van 't Landt.

Het I. Deel.

S' Landts gelegentheit, aert, bescheydinge: de Dorpen ende Heerlijkheden die onmiddelijck vanden Heer van Dendermonde ofte nu oock van besondere beseten worden. fol. 122.

Het II. Deel.

Vande Dorpen ende Heerlijkheden die in bescherminge met erfrecht van de Leen-houders beseten worden. fol 140.

Het III. Deel.

Vande Hooch ofte hoof-Schepenen ende haer ampt. fol. 157.

Het IV. Deel.

Hoeveel dat dese Stadt ende Heerlijckheyt opbringen tot. & onsoffen van Vlaenderen. fol. 159.

Het V. Deel.

Van drye andere Heerlijkheden die by Dendermonde gerekent worden. fol. 162.

Het VI. Deel.

Van drye onbeleende goederen van 't Capittel van onse L. Vrouwe van Dendermonde. fol. 177.

Het VII. Deel.

Vande oorlogen, belegeringen, ende elenden, die dese Stadt ende Landt zijn over gecomen. fol. 185.

B E-

B E S C H R Y V I N G E

V A N D E

Stadt ende Landt

V A N

D E N D E R M O N D E ;

H E T I. B O E C K .

Beschrijvinge vande STADT,

H E T E E R S T E D E E L .

't Stadts gelegenheyt, Naem, Oorspronck ende beworp.

DE Stadt van DENDERMONDE ; die wy beschrijven , is gelegen in een vermaeckelijck , grassich ende vruchtbaer gewest, op de palen van *Vlaenderen* ende *Brabant*, aende zuyd-zijde vande *Schelde* , in Keyserlijcken grondt , omcingelt met de voornaemste ende edelste Steden van *Nederlandt* : als op de sesde myle met *Antwerpen* ende *Mechelen* : op de vijfde met *Gendts* , *Bruxel* ende *Hulst* : voorts op de tweede met *Aelst*. Tot alle welke plaetsen is niet alleen gevoechlijcken toeganck te Lande , maer oock met Schepen toevoer te water ; want boven de by-vloeyende *Schelde* , heeft

A

fy den

fy den door-vloeyenden *Dender* , op wiens mondt fy is gebout , ende also *Dendermonde* genaemt.

Haren oorspronck is van 't *Slot* ofte *Burcht* : Alwaer de *Heeren* haer woonplaetse houdende , hebben haer Onderfaten , (overmits fy dickwils van andere verongelijckt ende overvallen wierden) met vesten ende wallen omcingelt ende versterckt : 't gene alsoo een Stadt is geworden , waer van de Inwoonders *Burgers* vanden *Burcht* genaemt zyn geweest.

Welcke Stadt in haer eerste bevestinge en bewallinge veel nauwer is geweest dan somense nu siet : want daer is by gecomen al watter is tusschen 't water de *Paerdekens veste* genaemt , dat by de *Leen-moye-brugge* sich inden *Dender* ontlaeyt : ende over dat water, een groot deel vanden Hof van *S. Ioris* Ghulde , alwaer noch oude overblijffelen vande gebouwen aenden kant staen : ende voorts watter is over 't water van *S. Rochus Capelle* voor by de Hoven van *Affligem* en de *Capucinen*, eyndende door de brugge vande Dijckpoort aende water-meulens inden *Dender* , 't gene betuyght de Straet , noch de *Nieustraet* , ende over 't water, de Straet , noch de *Veste* genaemt. Wanneer dese bewallinge , ende van wie fy is gemaect , is door d'outheyt des tijds , ende weynige neerstigheyt van onse Voorvaderen in 't schrijven en aenteyckenen seer onseker : dan is waerschijnlijk , dat fy al geweest is voor den Iaere 800. wanneer de *Tungersche* beschrijvingen seggen dat *Haimo* , *Grave van Dendermonde* getrouwt heeft *Vorsie* , een Conincklijke Dochter van dien Huyse : ende ten tijde der *Normannen* ; de welcke ontrent den Iaere 846. met een rasende gewelt alle dingen vernielende , alhier in behouwen plaetse gebracht zyn d'overblijffelen vanden *H. Hilduardt* ende *Christiane* : voorts inden Iaere 1061 sien wy inde hantvesten van *S. Pieter* , te *Gendt* , d'onderteyckeninge van *Hugo van Dendermonde* : daermede genoeg aengewesen wort van alsdan een Stadt geweest t'hebben. Iae inden Iaere 1223. wasser al voorgnomen by *Robert Sone* van *Machtildis* dese bewallinge te vergroo-

vergrooten : want *Machtildis Vrouwe van Dendermonde* gevende aen 't Gasthuys van *S. Gillis* een seecker weyde , den *Bruel* genaemt, voechter dit by : *Is het saecken dat den Heer van Dendermonde by de gemelde weyde de bevestinge vande Stadt sal willen vergrooten , sal vande gemelde weyde de vergrootinge vryelyck mogen genomen worden , soo groot als in dese plaetse sal bequaem zyn.* Welcke vergrootinge daernaer is geschiet , sonder twijfel van *Robbert* : aengesien het seker is dat sy voor synen tijde niet en was : want behalven de verhaelde woorden , *Godefroy Bischop van Camerijck* secht in eenen Zegelbrief , die hier naer sal volgen , *Het Gasthuys van S. Gillis buyten Dendermonde.* ende dit inden laere 1223. Naer hem en heeft de *Nacomelingen* , als *Guido* syn Schoonsone , noch *Robert* synen Neve , noch *Willem* synen Achterneve , noch desens sonen niet mogen gebeuren : overmits sy door de Fransche ende Inlandtsche Oorlogen van hunne saecken ontrocken wierden : ende nochtans is sy in dien tijdt al geweest ; gelijk blijkt uyt d'afwerpinge onder *Graef Lodewijck de Crespy* , als wanneer d' *Amboyse* alhier d'Heerlijckheyt besittede , vijf- en - regentich laeren naer de doot vanden gemelden *Robert* Schoonvader van *Guido*. Dan dat overwelst werck is veel verscher ende naemaels op den neygenden muer gemetselt : men geloof van *Lodewijck Maleaen* : overmits in synen tijde de *Begynen* gegunt is een tvveede vergeldinge over een deel haerder erfue , die ingenomen vvas , vvanneer 't Stadts vergrootinghe eerst gebeurde , ende alsdoen haer vveyniger vergeldinge vvas gegeven dan aen eenige andere ; soo , vercregen hebbende de gelegentheyt van dese tvveede bouvinge , hebben sy beter vergeldinge versocht ende gecregen : te vveten , 't gebruyck van alle 't Gras vvatter is tusschen d'af-latinge van 't vvater oft *Rommelaer* by *S. Rochus* ende 't *Ackeruel* van binnen ende buyten den muer.

Dese Vesten , met dit overwelst oft geboocht werck , syn uyt

den aert ende gelegentheyf seer sterck: want boven dien dat op vele plaetsen syn hooge wercken van aerde ende ronde gemetselde torens van witten ardayn steen, hebben sy breede diepe grachten, die tusschen sommige poorten dobbel zijn, met als eenen dijck in 't midden, ende aen de noortzijde, de *Schelde*, langhs de welke sy over d' eene zijde vande *Veerpoort* met het nieu Slot ofte Casteel, over d' ander zijde met aerde bollewercken seer wel is versien, alls seer moyelijck om t' overwinnen, gelijk d' ervaertheyt van alle tijden genoechsaem heeft geleert.

HET II. DEEL.

Vanden Burcht oft Slot, syn boedanigheyt en eygenschappen; voornamelijck 's Leenhof.

DE Stadt heeft dan haren oorspronck vanden *Burcht* oft *Slot*: den welcken, wanneer hy gesticht is, gelijk van meest al d' oude gebouwen van *Nederlant*; is seer onseker. Het heeft sommige belieft te seggen, dat hy vande *Aduatistische* sy, ende vande *Romeynen*, overwinners vande *Aduatistische*, belegert ende ingenomen, daernaer tot een Tolhuys gebruyckt, ende van het stutten ende ophouden vande schepen *Tenericam* van *Tenere* genaemt: 't gene meer versiert als waerachtich t' achten is, aengesien de *Aduatistische* noyt dese plaetsen hebben ingewoont: want, behalven ander Schrijvers, *Iulius Caesar*, sprekende vande *Aduatistische*, secht: *Alle Steden ende Sloten verlaten zijnde, hebben sy alle hare dingen in een Stadt wyf den aerdt seer sterck t' samen gebrocht, die, also sy van alle kanten inden ommeganck seer hooge rotsen ende diepten hadde, wierde van eenen kant eenen saecht-opgaenden toeganck gelaten inde hoochte niet meer als van 200 voeten.* Welcke gelegentheyf dese plaetsen, jae geheel *Vlaenderen* ende *Brabandt*, so ongelijck is, als den nacht aenden dach. Dan aengesien de *Gothen* ontrent den Iaere 411 tegen de *Vandalen*, die doen *Gendt* inhadden, geseyt worden vele Sloten op de *Reviere*
ren

ren gebout t'hebben, als t' *Audenaerde* ende *Aelst*, is wel waerschijnlijk, dat sy oock stichters van dit Slot geweest zijn: ten waer dat by 'geval de *Vandalen*, hier eenige sterckten gebout zijnde, 't voordeel hadden ingenomen, ofse voor haer andere: want 't is seker dat so welgelegen plaetse, op den t'samenvloet van twee schoone revieren de *Schelde* ende *Dender*, niet en is misacht geweest, alomme meest met meersch en ende broucken omcingelt, ende daerom qualijck winbaer, gelijkmen noch fiet, ende alle Schryvers getuygen: ja somtijts, de Stadt al overwonnen zijnde, en heeft het niet connen veroverd worden: het heeft noch gestaen ten tijde van *Graef Lodewijck Maleaen*: want men bevint dat hy geduerende d'oorloge van *Gendt* ontrent den Iare 1379. alhier syn Hof ende woonstede gehouden heeft: dan inden volgenden tijt door ouderdom oft andersins ist vervallen, overblyvende alleen een deel vande mueren, die de oude uytfschijnende schoonheyt noch syn aenwysende: welck deel noch grootelijcx is vermindert, deur dien men van hier een onuytsprekelijcke menichte van steenen vervoert heeft tot d'opbouwinge van 't Hof van *Brabandt*: niet sonder groote schade vande aenmerckelijcke outheden.

Den Heer van *Dendermonde* heeft eertijts in desen Burcht oft Slot een munte gehadt, 't gene men uyt de kolen, een groot deel van gevonden penningen, ende ander aenwijfingen onder de vervallen mueren gevonden, genoeg can bemerken.

Daer-en-boven heeft noch dit Slot een *Leenhof*, dat den Heer *syn Huys* noemt: daerom, te weten, dat de oude Heeren van dese Stadt aldaer haer woonplaetse gehadt hebben: andere noemen 't *Dendermonds Huys*. Daer syn weynige *Leenhoven* die sich soo verre verbreyden buyten 't gebiet: want het streckt hem tot vele dorpen van *Brabant*, van 't *Burchgraefschap van Gendt*, van *Brugge*, van *Cortryck*, van *Aelst*, van *Ryssel*, van *Audenaerde*, tot het *Landt van Waes*, ende vier *Ambachten*. Het vervat buyten de palen van 't Landt verscheyden Heerlijckheden, die selve,

(behalven de Iacht van wilt ende vogelen , vischerye , Swanen , gelt-renten , ende andere verbeuringe van goederen om misdaden, goederen van speel-ende-overwonnen kinderen, oock van vreemdelingen, mitsgaders beschermingen, verheffingen, thien- den ende ander soodanige,) hebben oock Vierfcharen , Meyers ende Schepenen , door de welcke haer mannen oeffenea dat rechtsgebiet van saecx ende strafs vervolch: als syn *Massene, Molenbeke, Vinderhout, Merendre, Zecke, Huyffe, Rode, Oorscamp, Ingelmunster, S. Eloysviue, Oudenem, Monstruel, Bleucastel, ende Mortanschen in Hardoye*, die alle tot het gemelde *Leenhof* behoren, behalven de heerlijkheden die binnen de palen deses Gebiedts gelegen zijn, vande welcke wy hier naer handelen sullen. Oock en is dit niet te verfwygen , dat 't recht van desen Hove sich verstreckt tot in *Gendt*, alwaer door weldaet vanden *Heer van Dendermonde* beseten wort 't *Leen* genaemt 't gelede te *S. Baefs te water ende te lande*, dat sich verbreyt in *Steendam, Molenstede, Langbrugge, Wachtbeke, Mendonck*: daer en boven 't *Leen* op den tol van *S. Baefs*, ende verscheyden plaetsen te *S. Servators*, oock aen dien kant vande stadt, die, *over de Schelde* genaemt wort , *buysen de Brabantse poort in 't ryck*, so sy 't noemen: voorts 't *Veer aende Hove* tusschen 't *Casteel van Keyser Carel den 5.* gebout en 't *Begynhof*.

Dit *Leenhof* heeft dit besonders: datmen vermach sonder ver- lof van den Prince, oft toestemminge vanden naesten Hoir, oock door geen besworen nootsaekelyckheyt, de Leenen te belasten, tot ander overstellen, ten pande geven: ten minsten dit gebeure voor den Bail- liu vande Vierfchare, ende wettich getal van Mannen van Leene. Daer-en-boven: Wanneer den Besitter verandert wort, en syn niet gehouden den thierenden penninck te betalen, maer de vereffinge alleen vande ponden parasys ende Camerlinck recht, dat sy *Cambre- lage* noemen. Ten derden: Van een Vonnis hier gewesen en is geen beroep, ten sy tot den Rade vertoonende onmiddelyck den Prince. Tot den welcken men gewoon was te gaen al-eer hier desen *Leenhove* was opgerecht. Dan also ontrent over de 200 Iaer ge- leden,

leden, den *Raedt van Vlaenderen* poochden de saecken van desen *Leenhove* tot hem te trecken, ende om syn voornemen te styven hadde vercregen vanden *Grave van Carolet*, Sone van *Graef Ian*, de macht om den *Bailliu* ende synen bemachtichden te setten inpe gevangnisse, om dat sy de bevelen vanden *Raedt* niet en hadden gehoorfaemt: *Ian* den Vader van *Philips*, de saeck verstaen hebbende, ende seer qualijck nemende, heeft met scherpe briefven des Raedts voorstellen verdruckt: wiens onrechtveerdigheyt *Ian de Neufchastel*, *Heer van Scherpenheuvel*, (wiens sake gehandelt wierde) met vele oude hantvesten ende voorrechten genoechsaem hadde bewesen. Den Zegelbrief van den Prince vanden Iare 1419. heeft onder ander: *Dat noyt van desen Hove beroep is geweest, als vry sijnde van alle voorder Rechtbancken: ende de Mannen van Leen alhier vertoonen den Prince selve.*

Daernaer is te bemercken: dat niemant in dese Stadt in saecken van strafs vervolgh wort veroordeelt oft geboet, dan in dit *Leenhof*, tegenwoordich zijnde een wettich getal van Mannen van Leen. die den Heer in syn Zegelbrieffen syn Mannen noemt.

Ende aengesien dat een deel vande *Leenen* gelegen zijn over dese zijde vande *Schelde*, een ander over d'ander, soo heeft 't gebruyck ingevoert, dat die in 't *Dendermonds* gebiedt over de *Schelde*, dat is, inde *Vlaemsche* zijde gelegen zijn, den *Eerstgeboren Sone* beurt twee derde deelen, den volgenden d'ander derde: die aen dese zijde vande *Schelde* in *Keyserlijcken* oft *Brabantschen* gront gelegen beuren al de *Mankinderen* gelijckelijck: die buyten de palen van dese *Heerlijckheit* gelegen zijn, volgen de gewoonte van haer plaetse.

Boven d'uytnemende waerdigheyt van desen *Leenhove* ende uytspake van alle de vonnissen des Raedts van strafs vervolchs, is alhier de hechtenisse van alle *Misdadige*, ende *Schuldenaren*, vande gehele Stadt ende Lant, tot de welcke op't begin van 'tselve begriip over menige Iaeren gebout is een sterck gevangen-huys, doorvrecht met vele muyten, donckere holen, ende voor de *Schuldenaren*, met vele bequame kamers, uyt alle welke seer qualijck te bre-

breken is: want, boven't sterck gebou, licht 't geheel beworpen vanden *Leenhove* rontom in 't water; als van achter heeft het den *Dender*, van vooren een gegraven water van gelijcke breede.

HET III. DEEL.

Stads verdeylinge, ende voornaemste gebouwen tot weirelijcke beboestigheden dienende.

DE Stadt liggende besloten in haer vesten ende wallen, hebbende by naer in 't midden den Burcht oft Slot, wort als gescheyden in twee helften met den doorvloyenden *Dender*, vanden welcken getrocken zijn verscheyden wateren door de behoeflichste plaetsen vande Stadt, die alle getijden des Zees, ebbe-ende-vloet gevoelende, geven, boven de gevoegelijckheit tot den coophandel by de scheepvaert, als mede gerieffelijcke blussinge van brandt (daer van Godt de goede Inwoonders wilt bewaren) de Burgers eenen gefonden lucht.

Dese onderscheydinge volcht een ander van meerder aenmerckinge: dat is, dattet een ende aldermeeste deel is oude stad, d'ander wort *S. Gillis* genaemt; dat ontrent den Iaere 1230 door Stadts vergrootinge binnen de vesten getrocken is. Ende mitgaders alle gebiedt alhier is geestelijk of wereltlijk, ende dit deel vande stad synen besonderen zielhoeder heeft, so en vermach den zielhoeder van d'ander deel, alhier, noch desen in d'ander hem niet bemoeien met saecken raeckende den last vande kudde die haer is toevertrout, maer haerder opsicht is den *Landsdeken* bevolen, ende boven hem den *Bischof*, aenden welcken het geestelijk gebiedt vande Stadt ende Landt is behoorende; den welcken eertijts ten deele was den *Bischof van Camerijck* dan naer de nieuwe Instellinge vande *Bischoppen* onder den Paus *Paulus den IV.* ende *Philippus Coninck van Hispanien den II.* inden Iaere 1560. heeft het geestelijk gebiedt van dese Heerlijckheit begoft te behooren onder den *Bischof van Gendt*,

Gendt, behalven dat sommige plaetsen over dese zijde vande *Schelde* zijn onder den *Archbischof van Mechelen*, dese te weten, *Opwijk*, *Denderbelle*, *Appels ende Oudegem*. Voor so vele als raect dat wereltlijck gebiedt en is in desen deele geen onderscheyt. Daerboven wort de geheele stadt bescheyden in straten, die alle met verscheyden namen sonder de by-wegen comen tot 't getal van vier oft vijf-en-twintich, tusschen de welcke comen dry princelijcke plaetsen, d'een den grooten Merckt genaemt, de tweede den Koorenaert, de derde den Kauwenbergh: die, seer schoon bebout, worden gebruyckt tot de merckt-houdinge vande coopmanschappen waer van wy terstont sullen handelen. De straten worden verdeelt in wijcken oft gebuerten, onder welke wort Iaerlijcx gekoren eenen *Deken ende Dekinne*: wiens ampt (behalven vele andere deelen) van d'eerste gewoonte is geweest t'ontbieden t'haren huysse, oft selve te gaen tot de gene die van haer gebeurte, t'sy met haer huysgenoten, oft met haren gebuerman, leefden in twist ende on-eenigheyt, om die te stillen ende in vriendelijckheyt, (voor soo vele het mogelijk is) te siffen. Dan overmits dese Inwoonderen zijn van seer soeten aert ende vresaemheyt, gebeuret, dat hun ampt meest wort geoeffent in 't versamelen van seker bestemt gelt, dat by de gebueren wort uytgereyckt om eens Iaers oft meer, gemeenelijck ontrent *S. Ians dach*, t'samen te comen, ende in alle eerbaerheyt met een gemeene maeltijt malcanderen te vermaecken.

De verdeelingē van straten ende gebuerten, volcht het onderscheyt van besondere gebouwen, waer van eenige worden *gewijde* genaemt, d'ander *on-gewijde*: de *gewijde* zijn die tot zalige gebruycken Godt zijn toe-gewijt ende geheylt: vande welke om d'eerwaerdigheyt die in haer is, wy eerst souden handelen, dan om diefwille dat sy naer *d'ongewijde* begoft hebben, sullen den tijt van yder haers wesens begin volgen.

Voor eerst can een besonder genoegē geven, selfs aen eenen verwonderaer van schoone gebouwen, de bemerckinge van

B

't Stadts

't *Stadts-Oft-Raedts-huys*, met syn aenhangende huysingen, tusschen de welcke het sich vertoont van witten Arduyn-steen, met verscheyden schoone gevelen, verciert van over langh met vele princelijcke ende andere steene beelden: den opganck is voor eerst tot de puye oft af-lees-plaetse van weder zijden met trappen, langhs de welcke, behalven ander konstige steen-wercken, staen vier schoone pylaren, daer op yder eenen Leew met de Stadts-wapen-schildt: van daer noch eenige trappen opgaende is een schoone vierkante Zaele, daer-en-boven verscheyden Rechter-cameren, als van de Heeren van 't Rechts-gebiedt, vanden *Luytenant Civiel*, Weese-Heeren, ende soo voorts. Ter rechterhandt van 't Stadthuys staet de Halle, dat is, 't Huys vande Laecken ende Fusteyn-maeckers t'samen-cominge, die eertijds hier in seer groot getal gevveest zijn: Dese Halle heeft eenen seer hogen toren al van witten steen, over vele hondert Iaeren gesticht, op den vvelcken is een uyr-vverck met verscheyden speel-kloeken van so soeten t'samen-geluyt alser wel eenich can gevonden worden: den toren is staende als in 'tmidden van 't Stadthuys ende Halle, haer also als t'samen vereenigende: men meent oock dat dese Halle certijts voor 't Stadthuys gebruyckt is gevveest. Over d'ander zijde van 't Stadthuys staet een gebou, gemeenelijck den *Oyevaer* genaemt, 't gene, al-hoevvvel het aen bysondere Liederen van 't stadts-vvegen vvort verheurt, nochtans naer de gelegentheydt dienen haer de *Heeren van 't gerecht*, behalven d'andere, met een overfschoone camer *Princens-camer* genaemt, van waermen door een deure comt op de groote Zale van 't Stadthuys. Dese gebouwen staen op een groote viercante plaetse, den *groaten Merckt* genaemt, op den welcken aen d'anderzijde staet het *Vleeshuys*, seer schoon, met eenen toren al van witten Arduyn-steen, gebout inden Iaere 1401. gelijk d'opschrift uytwijst. Op dese plaetse, ende ander viercante ter zijden, ende onder de Halle, het *Corenhuys* genaemt, worden gehouden behalven 't Vleeshuys ende daer vooren den gesoden Vlees-merckt: den Iaer-merckt

merckt van alle coopmanschappen, de weeckelijcke cooren-merckten, den Vis-merckt met schalien-decken ende schoone bancken seer gevoechlijck vernieut inden Iaere 1609. Op een ander schoone lanckwerpige plaetse, den *Couden-bergh* genaemt oock met fraeye huysen beset, ende nieulijck gecassijdt inden Iaere 1609. wordt gehouden den Ossen-merckt, Paerden-merckt, Verckens-merckt: ende wat laeger, den Garen-merckt. Op de derde plaetse van uytnemende groote, in 't beste vande Stadt, den *Coorenmaert* genaemt, wordt gehouden den vermaerden Vlas-merckt, Boter-merckt, Fruyt-merckt, ende wat hooger den Hout-merckt, met verscheyden ander coopmanschappen, ende dat aldermeest *s' Maendaechs*. Ende op dat de By-woonders ende Vreemdelingen te vryer ende gerufter sou- den gaen ende comen, en ist niemandt geoorlooft den ande- ren te trecken in recht over eenige schulden des *Sondaechs*, *Maendaechs* ende *Dingsdaechs* alle weecken, ende dat door gun- ste van Keyser *Maxamiliaen* inden Iaere veerthien hondert vier ende vijftich. Den Iaer-merckt is gegeven van *Philips den Stouten* Schoonsone van *Maleaen* voor dry dagen, die eer- tijdts, te vveten, vanden Iaere derthien hondert seven ende ne- gentich begonsten *Dingsdaechs* naer *S. Lucas Feest*: maer om dat daer naer op den selven tijdt quamen de Iaer-merckten van *Bruxel* ende *Beveren*, heeft *Carel den vijfden* die overgestelt tot op Vrydach naer den eersten Saterdag vande Maendt Octo- ber tot *Dingsdaechs* toe.

Van alle beyde dese Princen is vrydom gegeven van hech- tenisse, niet alleen geduerende de Iaer-merckt-dagen, maer oock acht dagen te vooren ende acht dagen daer naer: uyt- sluytende nochtans van desen vrydom ende voor-recht *s' Landts-vyanden*, *Balingen*, *voor Vluchtige*, ende *Princens-schul- denaren*.

Behalven dese bysonderheden geven de Stadt geen weynich vercierfel de schoone Bruggen, die dry-ende-tvvintich zijn

in 't getal : vande welcke seshien gemetselt syn van witten arduyn oft weynige van gebäcken steen : d'ander syn van hout getimmert , uyt alle welcke de voornaemste zijn twee over den *Dender* , d'een van steen, ende wort de *Dender-brugh* genaemt , d'ander van hout de *Bogaert-brugh*. Voorts de *Vaer-brug* gelegen over de by-vloeyende *Schelde*. Dese brugge en is voor den Iaere 1452 noch niet geweest, overmits in dien tijt *Philips den Goeden*, willende syn Krijchsheyr brengen over de *Schelde*, genootsaecht is geweest op ydele vaten plancken te leggen, om in sulcker vouten overganck te maecken. Eenigen tijdt daer naer isser een brugge van vaster werck gemaect , die noch is , van een uytnemende lengde; so dattet te verwonderen is dat sy door den stercken stroom , Iaerlijcksche hooge wateren, ende afdryvende yschortsen noch can bestaen , te meer om dat sy de eerste grontvaste is, die vande Zee af te rekenen over de *Schelde* is gemaect.

Noch en mach alhier met stilsvygen niet voorby gegaen vvorden de Kaeyen , van groote lengde uyt het vvater met vvitten arduyn steen opgemeselt, tot gevoegelijke staninge, lossinge ende ladinge vande schepen.

Daer syn vier stadts poorten , de *Bruxelpoort* , diemen secht uytermaten schoon gevveest t' hebben, dan , boven ander vervallinge , in 't beleggh ten tijde vanden *Prince van Parma* , meest vernieticht zijnde, is eenichsins met vvitten Arduyn herbout gedurende het tvvaelfjaerich bestant : de *Mechelpoorte*, *Vaerpoorte* (om het overvaren soo genaemt , ende vvort oock de *Scheldepoort* gelesen) ende daer-en-boven de *Steenpoort*, die, gelijk de *Vaerpoort*, is van vvitten Arduynsteen seer sterck opgemeselt , elck met tvvee grootachtige toorens. Dese laetste leydt over 't landt tusschen de *Schelde* ende *Dender*. Van haer leeftmen dat sy over ontrent de tvvee hondert Iaeren gebout is : d'vvelck opdattet niemant achterdencken en geve, dient gevveten, dat door 't Vrede-verdrach ten tijde van *Graef Lodewijck Cressy* inden Iaere 1345 deses stadts-vesten, die naer de Gendtsche zijde staen, op dry

op dry plaetsen zijn afgebroken geweest, ende (gelijck het waers-
schijnelijck is) dat oock dese poort onder ander afgeworpen is
geweest: want dat sy doen eerst soude gebout zijn, en kan niet
wesen, aengesien men bevint inde aenteyckeningen van *Zwy-
wick* datter langh voor de gemelde opbouwinge ende afwerpin-
ge een Poorte metten selven naem gestaen heeft: Sy wijfen aen
een plaetse buyten de Steenpoort.

Om dat door de gevaren van belegeringen ende wyanden-in-
breucken niet altijt vry en is buyten te malen, soe zijn, (behal-
ven des Princen Water-meulens inden *Nouburch*) twee Meulens-
binnen de Stadt, vande welcken den eenen met het water, den
anderen met den wint maelt: sodanige staender noch veel by de
Stadt om olye te stampen ende schorffe te malen.

Noch isser een nieu *Slot* oft *Casteel* op den 't samenvloet van,
de twee Revieren, de *Schelde* ende *Dender*, van *Alexander Farnes*,
Prince van Parma gebout inden Jaere 1584. Alwaer vanden be-
ginne altijt *Spaignaerts* tot bescherminge zijn onderhouden ge-
weest. Al waft saecken dat den vresamen aert der Burgeren, ende
goede genegentheyt tot hunne Overheyt, dese vreemde ringe-
linge niet en hadden verweckt.

Dese besondere Huysen zijn wijdt, gevoegelijck, net, ende
meest met hoven, oock met levende water achter oft voor aen-
de straet loopende: onder de welcke vele zijn seer grootdadich
gebout met schoone poorten ende plaetsen: van dese plachten-
der eenige vande omliggende Abdyen in geval van noodt inge-
houden te worden: als van *S. Bernaerts*, *Affligem*, oock van
S. Baefs ende *Ninove*.

Vande Gebouwen tot geestelijcke behouftigheyt dienende
sullen wy bysonder in 't tweede boeck spreken.

HET IV. DEEL,

Dat dese Stadt geen Leen en sy van 't Keyserryck.

VVY hebben een deel deser Stadt, d'welck bestaen heeft in eenige gront-vaste leden, doorsien; voor 't tweede, d'welck vervat haren Staet, Mannen ende Rechten, sullen bemercken hare statelijcke hoedanigheyt: vande welke wy seggen dat, *dese Stadt is een Heerlyckheyt, vry, geender Overheeren weldaet van het beste recht, niemant* (behalven Godt ende den Heer) *onderdanigheyt, schattingen oft kennisse schuldich, ende also van haer Heeren on-middelÿck van Godt beseten.* Voor eerst *Dendermonde* is een vry ende geen Leen-goet des Rijcx: want alsoo van outs alle 't gene dat op den naem van *Vlaenderen* comt, verdeelt wort in Keyserlijcx, dat aende Keyfers, als navolgers vande Roomsche macht gebleven is; *Graeffschaps*, dat vande Graven ten Leene vande *Croone van Vranckryck* gehouden wort: *Eygen-doms*, dat vande Graven in vryen onbeleenden eygendom sonder opzicht tot yemant anders wort beseten: soo is by al ende een yder *Dendermonde* onder 't *Eygen-doms Vlaenderen* gerekent geweest: 't gene qualijck soude gedaen zijn, waer het saecken dattet *Keyserlijcx* hadde geweest. Te meer, alsoo daer ten diverschen tijden groote geschillen zijn geresen tusschen de Keyfers ende Graven van *Vlaenderen*, om dat sy geen getrouwigheyt gesworen hadden ter oorsaeken vande Keyserlijcke landen die sy besitteden: so en isser noyt spraeck geweest vande Overheerschappye van *Dendermonde*. *Ian van Bourgoignen* inden Iaere 1416. heeft getrouwigheyt gesworen aen den Keyser over de Graeffschappen van *Bourgoignen* ende *Aelst*: Lang daer te voren inden Iaere 1191. *Graef Baudewijn* ende synen Schoon-vader *Philippus Alsatius*: nergens wort een woort gewach gemaect van *Dendermonde*.

Guido Grave van Vlaenderen heeft noyt getrouwigheyt gesworen

sworen aenden Keyser *Willem*, dien hoof-vyandt van *Vlaenderen*: aen den welcken, soomen eenige schuldich hadde geweest, soude hy niet met goet recht den Grave dese Heerlijckheyt hebben ontrocken? gelijk hy uyt de selfde oorfaeck inden Iaere 1254. gegeven hadde aen *Avenio* (Broeder uyt een moeder van *Guido*) 't Graeffchap van *Aelst*, 't *Lands van Waes*, ende *Zeelands*? heeft oock begeert dat *Guido* ende *Ian* synen Broeder aenden gemelden *Avenio* souden overleveren de Keyserlijcke over-heerschappyen gelegen tusschen *Vlaenderen* ende *Henegou*. Ten lesten isser gedings-beslissinge gemaect tusschen *Graef Lodewijck de Cressy* ende *Willem Grave van Hollandt* inden Iaere 1322. uyt cracht vande welcke den *Grave van Hollandt* soude *Zeelands* hebben, ende den *Grave van Vlaenderen* 't *Lands van Aelst*, van *Waes*, de vier *Ambachten*, ende *Geertsbergen*, aegaende onderlinge hare gerechtigheden: nergens noemende *Dendermonde*. Waerom heeft met goet recht *Wielandt* eertijts Voor-sitter inden Rade van *Vlaenderen* geleyt: dese Heerlijckheyt gehouden te worden sonder midden, ende den Heer alhier te hebben dat alderhoogste gebiet. *Meyerus* noemt dese Heerlijckheyt een goet van 'tbeste rechts, ende aen niemant gehouden. *Gagninus* segt dat de Heerlijckheyt van *Dendermonde* van haer eygen recht is. Dan al ist dat dese Heerlijckheyt niet in getrouwicheyt vanden Keyser beseten en wort, nochtans is wel te achten dat sy als Keyfers, ende door een oude gifte vande Keyfers een vry goet geworden zijnde, beseten wort, welke vry-maekinge wanneer sy geschiet is, is seer onsecker: 't gene *Diveus* oock belijdt van *Brabandt*: het welke nochtans *Godsfroy den Gebaerden* van *Hendrick den V.* ten leene genomen heeft, wiens Nacomelingen langh naer d'afvrydinge vande getrouwicheyt in s'Rijcx vergaderingen geweest zijn: ende die gewoonte en is maer opgehouden inden Iaer 1406, het Hertochdom op *Anthoen* Sone van *Philips den Stouten*, Hertoch van *Bourgoignen* gecomen zijnde.

HET

HET V. DEEL,

Dat dese Stadt geen Leen noch deel van 't Graeffschap van Vlaenderen en is noch oock oyt geweest.

PHILIPS DEN GOEDEN verclaert dat dese Heerlijckheyt noyt een Leen van 't Graeffschap van Vlaenderen geweest en is: al ist dat *Robert van Betünen, Grave van Vlaenderen* inden Jaer 1313. wel niet de Stadt; maer 't Landt, tot die dienstbaerheyt heeft bedwongen: gelijk de brieven aenwijfen van *Willem de Nigelles* Neve van *Robert* die luyden in sodaniger vougen.

VV *T Willem van Vlaenderen, Ridder, Heer van Dendermonde, maecten vonda, dat alsoo daer geschil was gesen over d' houdinge vanden Lande van Dendermonde tusschen den seer lieven ende wel beminden Heer ende onsen Vader Heer Willem van Vlaenderen, zaliger gedachtenisse, eertijts Heer van Dendermonde, die Godt vergeve, ter eender zyden, ende den seer lieven ende wel-beminden Heer ende onsen Oom Robert Grave van Vlaenderen ten anderen: want den voorseyden onsen Vader seyde ende hiel staende dat hy niet en moefte houden noch houde 't geheele landt van Dendermonde ten Leen inde onderdanigheyt vanden Grave van Vlaenderen synen Braeder: want daer waren veel wrye onbeleende goederen, die hy van hem niet en hielde; soo hy seyde: dan onsen seer lieven ende wel-beminden Oom seyde ende houde staende dat tegendeel: welck geschil noyt verclaert noch gewesen is geweest in 't leven vanden voorseyden onsen seer lieven ende wel-beminden Vader. Wy om 't gemelde geschil te sliffen, d' welck wy souden können hebben tegen den voorseyden onsen seer lieven Oom, hebben de verolaringe vande waerheyt deses succx gegeven aenden gemelden onsen Oom op syns herten oordeel: op dat hy de waerheyt soude seggen, hoe, ende in wat manieren 't voorseyde Landt van Dendermonde hier namaels soude gehouden moeten worden in Leen ende onderdanigheyt van den*

den Grave van Vlaenderen, om dat hy 't seeckerder als yemandt anders conde weten, aengesien hy langh dat Landt van Dendermonde beseten heeft tot syn heerschappye eer dat den gemelden onsen Heer ende Vader die vercregen hadde, ende van syn handt gecomen was inde handen vanden gemelden Heer ende onsen Vader: welcken onsen voornoemden Oom op hem heeft genomen op syns herten oordeel de voorsyde waerheyt te seggen, ende heeft geseyt, dat 't geheele Landt van Dendermonde in alle syn plaetsen ende deelen moet gehouden worden in Leen, ende onderdanigheyt vanden Grave van Vlaenderen, ende dat hy 't alsoo heeft ontsaen, als wanneer hy d' Erfnisse heeft aenweert ende gehouden vanden Doorluchtichsten ende Machtichsten Prince Heer Guido, Zaliger gedachtenisse, certijts Grave van Vlaenderen, die de Heer vergeve, synen alderlieffsten Vader ende onsen Grootvader, ende dat hy alijts soo geseyt, gevoels ende gehouden hadde, dat onsen seer lieven ende welbeminden Heer ende Vader soude hebben moeten ontsaen ende gebooden hebben van hem. welke wyspraecke wy toestemmen, ende herkennen voor ons ende onse Erfgenamen en Nacomelingen dat wy 't voorsyde geheele Landt van Dendermonde, ende watter aen cleeft, te vollen ende geheelen ontsaen hebben ende moeten houden van hem in Leen ende onderdanigheyt, in welcker saecken getuygenisse hebben wy bevolen aen dese tegenwoordige Brieven onsen Zegel te hangen, ende bidden ende versouken onsen seer lieven ende welbeminden Heer ende Broeder Heer Ian van Vlaenderen, Heer van Crevecoeur, Daloes, ende Burchtgraef van Camerijck, dat hy begeere tot de boven gesejde saecken syn toestemminge te geven, voor soo vele hem daer aen gelegen is oft can gelegen zijn, ende bevele aende tegenwoordige Briefven synen Zegel te hangen tot getuygenisse der waerheyt.

Ende wy Ian van Vlaenderen ten versoucke van onsen seer lieven ende welbeminden Broeder hebben gegeven ende geven aen de gemelde saecken onse toestemminge voor so vele ons daer aen gelegen is of can gelegen syn, ende hebben bevolen aende tegenwoordige te hangen onsen Zegel tot getuygenisse der waerheyt. Alle dese voorsyde syn

C

gedaen

gedaen ende overcomen tusschen den seer lieuen ende wel-beminden Heer ende onsen Oom ter eender zijde: onsen seer lieuen ende wel-beminden Broeder ende My ter anderen, te S. Baefs te Gendt: tegenwoordich zijnde den roemwaerdigen ende machtigen Prince Heer Lodewijck, Eerstgeboren Sone vanden Heer Graue van Vlaenderen, Graue van Niuers ende Rhetelles, Guido onsen Broeder, Willem Nruelliac, Heer Gisbert van Leeuwergem, Heer Ywaen de Vaerneuwijck, ende Heer Geeraert Ducke, Ridders, Baudewijn de Sinnebeke, ende Hendriok Braem Schrijvers vanden Raeds vanden Heer Graue van Vlaenderen, ende veel andere, inden Jaere der genaden 1313. s' Maendaeghs naer de Feest van S. Catharine inde Maent November.

By dese toestemminge van haer Vader ende Oom heeft haer gevoecht *Marie Ians Dochter* met haren Man *Ingelram d' Amboyse*. die onderdanigheyt beloof hebben aen *Lodewijck de Cressy*, Graue van Vlaenderen. Doch dese saeck (soo waerschijnlijk is) is eerst voorgebracht geweest naer dat *Robert* aenveert hadde de Erffenisje van syn Moeder *Machtsildis Vrouw* van *Dendermonde*: Als wanneer den selven *Robert* met opgesetten Raedt getrouwigheyt heeft willen sweren aen *Guido* synen Vader (van wie hy d'Eerst-geboorne ende naeste Erfgenaem was) om dat, alst soude gebeuren dat *Dendermonde* bysonder soude beseten worden, dit voorbeeld de Nacomelingen souden naervolgen: ende alsoo een Heerlijckheyt, andersins vry, aen *Vlaenderen* soude gheecht worden: want inde boven verhaelde verclaringe *Robert* en seght niet dat de voorgaende Heeren van *Dendermonde* getrouwigheyt hebben gesworen aende *Graven van Vlaenderen*: dat hy nochtans als de bevestinge van syne saeck (soo het waer hadde geweest) soude uytgedrukt hebben, dan verclaert dat alleenlijck van hem selven. Oock en is niet waerschijnlijk dat *Willem* lichtelijck gedingh met synen Broeder soude gemaect hebben sonder gesterckt te zijn met vele ende bondige redenen, vernamentlijck d'oude gewoonte, die (soo een yder kennelijck is)

is) groote cracht in dese geschillen is hebbende: de welke, waert dat sy voor *Robert* hadde geweest, het oordeel vande saeck soude niet langh uytgestelt geweest hebben.

Dit gefehil schijnt *Robert* eerst inden sin gecomen te zijn, als wanneer *Willem* de besittinge van dese Heerlijkheyt met waerderinge hadde aenveert: want soo hy te vooren daer op hadde gepeyst, soude hy dese Heerlijkheyt niet anders als met uytgedruften last van onderdanigheyt aen *Willem* ende syne Natomeelingen overgestelt hebben: gelijkmen siet dat gebeurt is van 't gebiedt van *Bornhem* ende andere. Ende op dat niemant dese manier van syne Heerschappye te vergrooten soude verwonderen, sal nyt ontallijcke voorbeelden maer een voorstellen.

Rupelmonde een vermaert Slot in 't Landt van *Waes*, d'welck de gelegentheyt ende reden betuygen te zijn van Keyserlijcken gront, nochtans *Lodewijck*, *Coninck van Franckrijck* (die natmaels onder 't getal der Heyligen gestelt is) heeft ten opsicht van 't selve *Margriete Gravinne van Vlaenderen* onderdanigheyt afgedrongen, ende alsoo 't geheele Landt van *Waes* aen syn Rijk gehecht, tegen alle reden, recht, oude-hantvesten, Schrijvers ende Zegelbrieven. Soo soudet niet wonder zijn, waert dat in sulcker vougen *Robert* hem *Dendermonde* soude aengetrocken hebben, meest door dit voorwensel: dat hy 't alsoo heeft ontsaen als wanneer hy de *Erfnisse* heeft aenveert ende gehouden vanden *Doorluchtighsten ende Machtichsten Prince Guido*, zaliger gedachtenisse, eertijts *Grave van Vlaenderen*. Wijders waer het saecken dat van outs dese Heerlijkheyt een *Leen van Vlaenderen* geweest waer, soo moeste den *Grave* haer gecregen hebben oft vanden *Coninck van Franckrijck*, oft vanden *Keyser*: vanden *Coninck*, dat is onmogelijck: overmits de *Stadt* ende 't geheele Landt van dese zijde ende over de *Schelde* is van Keyserlijcken gront, ende niet *Franschen*: want 't *nieu Casteel* te *Gend* en is om geen ander reden van *Otto* op Keyserlijcken gront gebout, als om te dienen tot bescherminge vande *Rijcxpalen*, die *Franrijck*,

ryck de Graven van Vlaenderen, als Onderfaten vanden Coninck van Franckryck, dagelijcx verminderden. Dit is 't gevoelen vanden ouden schrijver van *S. Baefs*. Het *nieuw Casteel* (legt hy) dat aen den cantvande *Leye* in 't Ryck gelegen is, en hebben niet de Coningen van Franckryck, niet de Graven van Vlaenderen, maer de Keyfers van Romen voor 't gemeen goet ende vrye besittinge van *S. Baefs*, tot bescherminge van 't Clooster ende 't out Casteel van Gendt, om d' afscheydinge van 't Coninckryck ende Keyserrijck gesticht: waer door, te weten den gemelden Ottho de palen van Franckryck ende 't Keyserrijck onderscheyden heeft. Dat meer is, 't Clooster selfs van *S. Baefs*, (dat eertijts geweest is daer nu *Carels Casteel* is; in 't out Casteel Gendt inden dal vande *Leye*; waer van 't Clooster Gendt genaemt is) wort by alle Schrijvers, oock by den Zegelbrief van *Joanne Gravinne van Vlaenderen* genoechsaem bevestight in Keyserlijcken grondt gelegen te zijn. Ende so over dese saeck geschil was gerefen tusschen den Coninck van Franckryck ende den Abt van *S. Baefs*, den Coninck groetelijcx aendryvende dat het Clooster op Franschen gront gelegen was, is ten lesten door s' Coninx bemachtichden, *Bailiu van Ryffel* (want die Stadt was doen aen Franckryck) naer rijpe ondersouckinge opentlijck by den Coninck verclaert: dat het Clooster van *S. Baefs* niet gelegen en was in 't Coninckryck van Franckryck, noch vande Coningen gesticht, noch in haer bescherminge, maer te zijn in 't Keyserrijck vande Keyfers gesticht, ende in bysonder bescherminge van 't Keyserrijck. Dit wort dies te breeder verhaelt, om dat bewesen zijnde dat de gemelde plaetsen in 't Keyserrijck gelegen zijn, clarder als den dach soude blijcken, dat dese Heerlijckheyt, aengesien sy verder is van Franckryck, alomme omcingelt met Keyserlijcke Landen, noyt van 't Fransch recht, maer Keyserlijcx geweest is, gebiedt het openbaeris van 't *Lant van Waes*, 't gebied van *Oudenburg* ende vier *Ambachten*: *Afnethe* nu *Affenede*, *Bocholt*, *Axel*, ende *Hulst*. Vanden Keyser: wel is waer dat *Baudewijn van Ryffel* vele Landen heeft ontfacn, te weten alle 't Landt tusschen de *Revier* en de

de Schelde ende Dender, de vijf Zeensche Eylanden, 't Slot van Gendt, met de vier-Ambachten: soo Meyerus seght: (Oudegerste voechter oock by alle 't Landt dat gelegen is tusschen de Schelde ende de Honte, vanden gracht van Ottho tot Antwerpen toe) ende dit inden Jaere 1057. Maer nergens worter gewach gemaect van Dendermonde.

Ist dat yemant meynt dat dese Heerlijckheyt gerekent wordt onder 't Landt gelegen tusschen de Schelde ende Dender, dat wederlecht genoechsaem de gelegentheynt vande plaectse: (alleenlijck isser een cleen deelken van dit gebiet tusschen de gemelde Revieren,) ende Meyer ende Oudegerste leggen dat claerlijck uyt van 't Landt van Aelst. Ende op dat ick toegelaect, dat, dat cleen deel onder dien naem verstaen werde, voorseecker de geheele Stadt ende Landt en coft ter oorsaeck van die gift aenden Grave niet comen. Watter van sy: Philips den Goeden heeft over lange Jaeren 't vermoeden van dese onderdanigheyt al wech genomen, ende met eenen claren Zegelbrief by de Nacomelingen betuyght dat Dendermonde voor den tijt van Robert van Bethunen niet geweest en is een Leen van Vlaenderen: want alsoo hy verstaen hadde: dat vele vande Onderdanen ende andere meynen ende houden staende, de Stadt ende Heerlijckheyt van Dendermonde te zijn van 't Graeffschap van Vlaenderen, oft Burchgraeffschap van Gendt, ende daerom nu te vooren eenige vande Officiers ende Onderdanen souden gewilt hebben 't rechts-gebiet ende kennisse vande saken in 't stuck van rechtspleginge ende andersints tot haer te trecken, behavven de gene die hy hier hadde gestelt, met goet (segth hy) ende rijp oordeel ende overweginge hebben verclaert, gelyck wy met de tegenwoordige verclaren, onse voorsseyde Stadt ende Heerlijckheyt van Dendermonde niet te zijn noch geweest te hebben van 't Graeffschap van Vlaenderen, noch vande houdinge van 't selve Graeffschap, noch oock van 't Burchgraeffschap van Gendt, maer altydt geweest te zijn, ende noch te wesen, de gemelde Stadt ende Heerlijckheyt van Dendermonde, suyver Nae-buyschap aem

onſe genoemde Stadt ende Burcbgraeffſchap van Gendt. Dit inden Jaere 1451.

Niemant moet hier achten, dat dit gedaen is om te vermindere de macht van 't *Gentſche volck* (dat door groote neerftigheyt deſen Grave ende andere dickwils gepoocht hebben te doen, ten leſten door *Carel den V.* volbrocht, overſtellende met een groot voor-recht, alle voor-rechten vernietigende, 't volcx-regeringe tot beſters-regeringe) want inden Zegelbrief, met den welcken den ſelven *Philips* ſeght dat de Onderdanen van 't Leenhof van *Dendermonde* niet gehouden zijn aen ſyn verbodt vande Leenen niet te vervreemden, wort by-gebrocht gelijcke reden: *Want* (ſeght hy) *deſe Leenen zijn van anderen aert als van ander Hoven: aengeſen dit Landt ſy Keyſerriex, ende niet van ons Graeffſchap van Vlaenderen, gelijck genoegſaem blijkt uyt onſe Brieven in den Raede van Vlaenderen ten anderen tijde afgeveerdicht, ende nu onderſocht naer rijpe overweginge, ende gehouden hebbende hier op 't oordeel vanden Raedt van Vlaenderen: want, ende de Stadt, ende 't Landt vande Heerlijckheyt van Dendermonde, ſyn onderſcheyden van ons Graeffſchap van Vlaenderen. Siet: oock naer neerftige onderſouckinge ende rijp oordeel vanden Raedt van Vlaenderen wordt dit gebiet van Vlaenderen onderſcheyden: 't welck met geen meerder redene Vlaenderen can genaemt worden als eertijts *Antwerpen* ende *Mechelen*; wanneer alle bey deſe Steden de *Graven van Vlaenderen* onderdanich zijn geweest. Voorts 't ſelve heeft oock den Zegelbrief van *Maximiliaen*, wiens woorden ick haest ſal voorſtellen. Hier by comt dat deſe Heerlijckheyt noyt met den enckelen naem van *Vlaenderen* by eenige Schrijvers is uytgedruet, maer altijd met dit by-werpfel, *Eygendoms-Vlaenderen*. d'Welck op dattet te beter blijcke, ſullen dit daer by doen, dat de *Graven van Vlaenderen* dickwils beſcheydentlijck d'inschrijvinge van *Dendermonde* gebruyckt hebben: 't gene ſy niet ſouden hebben gedaen, waer het ſaecten dat ſy niet geweten en hadden, dat deſe Heerlijckheyt anders*

was

was als Vlaenderen : Eerftelijk inden Zegelbrief van *Hamme* : *Gwido Grave van Vlaenderen, Heer van Betunen ende Dendermonde.* In 't Gratschtift : *Machtildis Gravinne van Vlaenderen, voorftaenderesse van Betunen, ende Vrouwe van Dendermonde,* ende in openbare Brieven: *Carel Hertoch van Bourgoignen, Brabant, Limburgh, Luxenburgh, Grave van Vlaenderen, Heer van Dendermonde.* Maer wanneer eens d' onderdanigheyt (waer van wy inden beginne defes deels gefproken hebben , was gefworen , hebben de *Graven van Vlaenderen* oock in defe Stadt (waer van nochtans inde Brieven geen uytdruckich gewach en is) dat over-recht hun aengemeten ; hier van lezen wy dat inden Iaere 1328. *Dendermonde* van *Cressy* geboet is in dry hondert ponden , om dat fy de ballingen hadde geherbercht: 't gene de *Dendermondenaers* seer onverwacht voor gecomen is , soo *Oudegerste* secht , ende voechter de reden by : *want de gemelde Stadt en behoorden den voorsyden Grave niet toe, maer Beatrix van S. Pauls Weduwe ende Tochterse van Ian Dampiere Heer van Dendermonde die t samen was Vrouwe van Noelles ende Crevecaur.* Ende wederom is sy geboet van *Lodewijck Maleaen* inden Iaere 1349, om den oproer tusschen de Burgers , veroorsaect inden dootflach van *Hendrick van Loecke* : ten sy dat wy seggen dat gebeurt te zijn , om dat hy dese Heerlijkheyt nu vanden *Coninck* hadde ontsaen , hoewel niet alle 't recht, waer van wy beneden breeder sullen spreken in 't deel vande *Heeren.*

Mogelijk door de selve oorfaeck zijn de gedingen van faecx-vervolch , in cas van voorder berdep van hier getrocken geweest naer den Raedt van *Gendt*, ende namaels naer den Raedt van *Vlaenderen.* Ten sy datmen geloof t selve geschiet te zijn door de onachtsaemheyt vande *Dendermondenaers*, die dat geleden hebben , ende is alsoo alleenskens een gewoonte geworden , om datter niemant heeft tegen gefproken : 't gene oock gebeurt soude hebben inde Leensaecken van desen Hove , ten ware sy eenen beschermer hadden gevonden den *Heer van Scher-*

Scherpenheuvel: ende door hem den *Prince selfs Ian van Bourgognen*, gelijk boven is aengewesen.

Voorts naer dat dese Heerlijckheyte van *Amboyse* aende *Graven van Vlaenderen* is gecomen, hebben de gemelde *Vorsten* niet alleen inder daer alhier d'hoogste heerschappye geoeffent, maer hebben 't selve oock de *Nacomelingen* by geschrift tot getuygenisse gelaten. Voor eerst *Maleaen*, die dese Heerlijckheyte van *Amboyse* heeft aenveert, heeft sich geschreven: *den oppersten Heer sonder midden. ende ongehouden*. Wiens voor-bewijs de *Nacomelingen* gebruyct hebben, onder welcken *Ian van Bourgognen* inden Zegelbrief vande *Leen-saecten* inden Jaere 1419: noemt sich *den oppersten Heer sonder midden ende eenich opsicht*. Wederom in dien *Vrydom*: om over misdact niet aengewesen te worden de *Schatcamer vanden Prince*,) wort geseyt: *dese Heerlijckheyte gelegen te zijn op de palen van Vlaenderen, in Keyserlijcken gronds, gehouden te worden van Godt in oprechten Eygendom*. Ende dat van alle tijden soodanich geweest hebben d'eerste Heeren van *Dendermonde*, blijft, overmits sy niet alleen in hare Heerlijckheyte hebben die mersteeckenen, die tot d'heerschappyen van eenich aensien ofte waerdigheyt behooren (soodanige zijn dat opperste, gemengde ende leechste rechts-gebiet, *Collegiate Kerck*, *Abdye*, *Gasthuys*, *Merct*, *bewalde Stadt*, *Burght*, *Schildwapen*, *Tol*, andere Heerlijckheden in *Leen* gegeven, *vergunningh van recht*, *vergevinge van hoofdelijcke misdaden* voor ende naer 't vonnis, *mitfgaders recht van vrydom* voor *quaet-doenders*,) maer daer-en-boven dat sy haer *Princen van Dendermonde* hebben geschreven, ende gehadt de mersteeckenen die de staet-verstaende vereyssen tot een hoochste ende ongehouden heerschappye: soodanige zijn:

Eerst, *recht van Wetten te maecken*: boven d'welck geen eygender uytwerckinge van 't opperste gebiet en is. *Indiervougen* dat den *Prince* ende de *Wet* zijn onderlingh opsichtich: aengesien den *Prince* sy den maecker vande *Wet*, ende de *Wet* 't werck vanden

vanden *Prince*, dat in 't gemeen ende bysonder alles verbindt, gelijk den *Prince* over al ende een yder heeft rechts-gebiedt. Dat de Heeren van *Dendermonde* wetten hebben gemaect, betuygen de ordeninge van *Roberts*, die hier onder sullen volgen.

Ten tweeden, *instellinge van Rechts-besorgers*, die syn levende wetten gelijk de wetten stomme Overheyt.

Ten 3. *besluit van vrede ende oorloge*. van d'welc daerom geen voorbeeld en is, om dat d'oude Heeren van dese stadt geweest syn van soo oprecht ende maetich gemoet, dat sy niet alleen geen oorloge, maer dat min is, geen geschil met de naburige Brabanders, Vlamingen, Aelstenaers, oyt hebben gehad. Doch dat sy haer Onderdanen verbonden hebben gehad tot de chrijgstochten, betoont d'over-een-cominge vanden Voorstaender *Robert* met de *Canonicken van Camerijck*, alwaer zijn dese woorden: *Ende is te weten, dat de gasten vande Kerck van Camerijck, by Odengem, moeten gaen in 't chrijchs-heyr vanden Heer van Dendermonde, so lanck als 't lant van Dendermonde sich verstrekt.* 't Selve betuygt ooc den Zegelbrief vanden gemelden *Robert* met de giff van *Masseme, Calcken*, ende *Laerne*, onder ander: *Ist dat mijn Mannen aldaer woonachtig, mijn chrijgsheyren of ruyterijen niet gedaen sullen hebben, also sy gehouden zijn, of ten mijnen believe niet sullen gecomen zijn: ic sal voor sodanich misdaet, gelijk mijn Mannen sullen geweest hebben, connen verhalen op 't Leen dat mijn Mannen van my houden.*

Ten vierden, *dat laetste Beroep*. Welck recht so odanich is, dat de gene die 't hebben voor Over-heeren werden geacht, want haer Onderfaten en syn geen vreemde Vierschaer onderworpen: d'welck daerom oock gemeenelijck 't *recht van Overheerschappye* genaemt wordt, ende ten rechten, want dit wechgenomen zijnde, wordt by gevolgh vernieticht de macht van wetten te maecken, oft ten minsten, de vrye uyt-werckinge vande selve: 't gene vele *Hertogen* ende *Graven van Franckrijck* hebben geproeft, die alleen by desen middel vande *Coningen* in ordene syn gebrocht. Voorts dat men hier, eer dese Stadt gecomen

D

is inde

is inde gemēſchap met Vlaenderen: geoordeelt heeft ſonder voordr berdep; is ſeer claer: want deſe Heerlijkheyt noch *Brabandi*, noch *Vlaenderen* onderdanich zijde, maer van haer cygen recht, en heeft tot niemants Raedt oft *Prince* conuen beropen werden: 't gene *Ian van Bourgoygen* in dien Zegelbrief, die wy boven aengeract hebben, beveſticht, ſeggende: *om dies wil dat wy deſe onſe Stadt houden vry van alle beroep*. Ende 186 laeren voor *Ian, Robert Heer van Dendermonde* ſelt een groot boete tegen die gene: *die het vordel vande Schepenen ſal afſeggen*: ende iſt dat yemant heeft een geſchil met eenen Schepene, heeft geboden beroepen te worden tot 't huys van *Dendermonde*, dat is 't *Leenhof*, oft tot de Schepenen van *Antwerpen*: niet als behoerlijke Rechters, maer Scheyd-mannen, ſoo blijkelyck is uyt d'omſtandigheden vande *Wet*: 't gene hy niet en ſoude gedaen hebben, ſoo wanneer *Dendermonde* eenen hoogerem Rechter hadde gehad. Ende al iſt, dat men over een hondert laer oft twee begonnen heeft van haer tot den Raedt van *Vlaenderen* in geſchillen van ſaecx-vervolgh te beroepen, nochtans inde vonniſſen van 't *Leenhof*, en is noyt van d'oude gewoonte geweken geweest, tot dat *Carel den Onverſuchden* oppgerecht hadde den gemeenen Raedt te *Mechelen*, alwaermen begoft heeft te beroepen, gelijkmen te vooren tot den *Prince*.

Te meer, wy hebben vooren bewezen uyt den Zegelbrief van *Ian*, dat de Rechters van deſen Hove van outs den *Prince* ver-toont hebben: tgene een groot bemerkteecken is van 't opperſte gebiet; aengeſien niet alleen dat Leen-rechts-gebiedt van ſaecx-vervolgh by de Rechters van onſen *Leenhove* en is, ende altijd geweest heeft, maer daer-en-boven van ſtrafs-vervolgh: dat de meeſte macht is, niet alleen van Overheyt, maer oock van Coningen: want ſonder de Rechters, oft buyten haten Hove en wordt in deſe Stadt geen vonnis van ſtrafs-vervolgh gewefen. Daer-en-boven, *Gelt te ſlaen*, 't welck den bandt vande gemeene ſaecten, ende de macht van Oorloge ende Vrede is, ende is altijd

altijd gehouden geweest tot een mersteecken van d'opperste macht: te meer wanneer de boven-geschrevene daer by comen. Waer van d'oude Heeren van Dendermonde niet alleen hebben recht gehad, maer oock metter daet geslagen, soo blijckelijck is uyt den Zegelbrief van *Osdardt Bischoep van Cameruyck* aen de Canonicken van dese Stadt vergunt inden Iaere 1108. alwaer hy tot *gedachtenisse vanden vrydom* versoect dat hem gegunt worde laetlijcx: *dry schellingen Dendermondsche Munte*. By dese boven geschreven mersteekenen van d'hoochste macht en gebied, volgen sommige 't recht van *Schattingen te eyschen, ende van Godt alleen te houden*. Dat d'eerste de Heeren van Dendermonde gehad hebben betuyght den Zegelbrief van *Amboise*, (die dese Heerlijckheyt voor *Huwelijcx* goet hadde) met den welcken hy aende Heeren van 't gerecht de macht geeft om op te eyschen een seecker schattinge *Malsote* genaemt. Het leste leert den Zegelbrief van *Maxemiliaen*, daer hy seght, *dat Dendermonde is een Heerlijckheyt van haer recht, gelegen in Keyserlijcken grond: ende dat den Heer haer hout van Godt, met oprechten eygendom: noch in geender manieren is vande houdinge van Vlaenderen*. Ende al ist dat hy een van de leste Heeren geweest is, en heeft daerom geen minder recht gehad als d'eerste. Noch niemant moet hier vermanen van 't *Leen*: aengesien wy nu ten volen hebben betoont, dattet soodanich niet geweest en is. Noch oock dat de Heeren hun van outs in alle grootachtinge met de saecken van *Vlaenderen* ende niet van *Brabandt* (aen 't welke sy even na syn) vermengt hebben: aengesien dat dit can gebeurt zijn, eensdeels om ander Leenen in 't *Graeffschap van Vlaenderen* gelegen, aenderdeels ter oorsaecken van eenich erflijck Ampt: want *Anselmus* noemt *Daniel van Dendermonde, Meyer van Vlaenderen*, 't gene van s'Graven Plaets-houder oft ten minsten Maerschalck te verstaen is: want men bevint datter voormaels twee erflijcke Maerschalcken van *Vlaenderen* geweest zijn. So is dan dese Heerlijckheyt, nademael dat sy aende *Graven*, ende inde

gemeenschap van Vlaenderen gecomen is, *Eygendoms-Vlaenderen* genoemt geweest: het welcke geschiet is ten tijde van *Maleaen*, die eerst vande *Graven* de heerschappyen van *Vlaenderen* ende *Dendermonde* t'samentlijck beseten heeft. Het hadde te vooren wel geweest in 't geslacht van *Vlaenderen*, te weten, met d'Erfnisse van *Machtildis*, Dochter van *Robert*, Heer van *Dendermonde*, die *Guido Dampiere* ten Wijve hadde genomen, maer eer dat hy tot 't *Graeffschap* gecomen is, besittede *Dendermonde* inder daet ende naem *Robert*, te weten, met d'aen-neming van syn Moederlijcke Erfnisse: desen selven, nademael dat hy 't *Graeffschap van Vlaenderen* ycregen heeft, heeft dese Heerlijckheyte overgestelt op syn Broeder *Willem*, aenden welcken sy nu te voren van *Guido* haren Vader was aengewesen met Huwelijcxchevoorwaerde met *Adela* Dochter van *Rodolph de Nigelles*, ende *Willem* op syne Erfsnamen, tot dat sy door coop tot den *Coninck van Vranckrye*, ende van hem door gifte tot *Maleaen* gecomen is, by welckens Nacomelingen *Graven van Vlaenderen* sy tot noch toe gebleven is, by gedaen zijnde aen *Vlaenderen*, niet onderdaen.

H E T V I. D E E L.

Dat dese Stadt noyt een deel van 't Hertochdom van Brabandt, noch van 't Brabants recht geweest en is.

HEt heeft eenige *Brabanders* gelieft te schrijven, dat dese *Heerlijckheyte* tot den Iaere 1180 van haer recht is geweest. Welcke saeck alsoo sy van vele is geloofst, van weynige ondersocht ofte verhandelt, sal 't de moeyte waerdich wesen, yut d'oude verhalingen en bondige bewijs-redenen, wat hier van te gelooven is, voor te stellen. Sy seggen dat sy in hare Iaersche Beschrijvinge vinden dat *Godefroy Hertoch van Brabandt*, tot vergeldinge vande hulpe gedaen inde Oorloge van *Grimbergen*, aen *Alfatus Grave van Vlaenderen*, *Dendermonde* heeft overgestelt.

Daer naer dat *Philips den Goeden* den *Brabantschen Adel* heeft gefonden om dese Stadt te bewaren.

Ten

Ten derden datmen gewoon is in twijfelachtige geschillen van den *Dendermonschen Raeds* te gaen naer den *Raedt van Antwerpen*: dat sy noemen *naer 't Hooft gaen*.

Ten vierden dat *Lewven* ende *Dendermonde* de selfste Wapenschilden hebben.

Ende voorts ten laetsten, dat *Remys*, oft *Ringot den Calen*, Heer van *Dendermonde*, versocht heeft van *Hertoch Godefroy van Brabandt* de bevestinge vande Instellinge der *Canonicken* by hem gedaen: 't gene hy niet en soude versocht hebben indien hy genen Leenhouder van *Brabandt* hadde geweest.

Wat haer eerst bewijs-middel aengact, dat is verdicht, 't sy of de voorschreven overstellinge van 't Erf-besit-recht, 't sy of sy vande Over-heerschappye verstaen wert. Want, wat d'eerste aengact, doen ter tijdt, daer te vooren, ende daer naer heeft dese *Heerlijckheyt* gehadt haer eygen *Heeren*, die hier naer sullen volgen van ontrent den Iaer 1000 tot *Maleaen* toe: door den welken sy, oft door mangelinghe, oft door mildadigheyt van *Philips den Schoonen*, *Coninck van Vranckrijck* is gecomen op de *Graven van Vlaenderen*. Wat raect d'Overheerschappye, die en is vanden *Hertoch van Brabandt* niet gecomen: want, oock voor den tijdt vande gemelde overstellinge hebben dese *Heeren de Graven van Vlaenderen* aengehangen, ende haer behulpsaemich geweest in verscheyden oorlogen, dat sy noyt de *Hertogen van Brabandt* gedaen hebben, selfs niet inden meesten brandt vande *Grimbergsche* oorloge, wanneer geheel *Brabandt* op de been was: daer nochtans aen haer, om de nabuerschap ende gelegentheyt, veel gelegen was. In *Daniel van Dendermonde* (die den *Abt Anselmus*, *Meyer van Vlaenderen* noemt) heeft inde beraetslaginge, om te verdrukken de woedinge van *Willem Normam*, voorgestelt, datmen tot 't *Graeffschap van Vlaenderen* soude roepen *Theodorum Alsatium* (die sy willen dese *Heerlijckheyt* vanden *Hertoch van Brabant* ontfangen 't hebben,) wiens raet alle d'ander goet geacht hebben (so den uytganck vande saeck ende alle *Schrijvers* betuygen) niet

achtende op de macht van *Willem Norman*, noch oock op den grooten on-wil vanden *Hertoch van Brabandt*, den welcken, waert dat hy den Over-heer van dese Heerlijckheyt hadde gewoest, waerom en soude hysc tot hem niet hebben genomen? daer toe hebbende alle gevoegelijcke middelen: Als voor eerst syn goet recht, ten tweeden de goede gelegentheyt vande plaetse tusschen *Brabant* ende *Vlaenderen*, ten derden het afwesen vanden *Heer* by den vyandt. Hy en soude niet meer 't Landt van synen Leenhouders gespaert hebben, als 't *Landt van Aelst*, dat sy seggen hy met vier ende sweerdt vernicht heeft.

Daer en - boven d'omstandigheden van haer seggen zijn van gelijk gewichte: want sy brengen voort, dat dese overstellinge ofte gifte geschiet is om te verlossen den *Hertoch van Brabandt* van te sweeren onderdanigheyt aenden *Grave van Vlaenderen*: want alsoo *Alfatus* dick wils bystant aen den *Hertoch van Brabandt* gedaen hadde, (die in groot gevaer was) ende door verscheyden nederlagen van de zijne misgenoege hadde om meer hulpe te doen, ten lasten (seggen sy) heeft hy de bede vande *Brabanders* toegestemt, op sulcken bedingh, dat haren *Hertoch*, als hy tot mannelijcke Jaeren soude gecomen zijn, getrouwigheyt soude sweeren aenden *Grave van Vlaenderen*, ende belijden dat hy het *Hertochdom van Brabandt* van hem houde ten leen. welke besprekinge, als dan vande *Voachden* aengenomen, is van *Godefruy*, groot geworden zijnde, verworpen: onwaerdich achtende dat eenen *Hertoch* den *Leenhouders* van eenen *Grave* soude wesen ende onderdanigheyt sweeren: maer heeft met d'overgevinge van *Dendermonde* vergolden de beloften vande *Voachden*, alles met den wil van *Alfatus*. Hoe ist doch waerschijnelijck dat *Alfatus*, dien machtichsten Prince, (die van buyten-oorlogen so gerust was dat hy viermael tot in *Asien* toe een heyr-leger tegen die volckeren heeft geleyt) soude het over-recht van geheel *Brabandt* aegaen, 't gene hem uyt bedinginge toe-quam, ende alleen hem te vreden houden met het over-recht van een Stadt van *Dendermonde*, die niet groot en is, ende

ende een klein deel van 't Land: aengesien dat het grootste ende beste deel des *Heerlijckheys* licht over de *Schelde*, daer den *Hertoch van Brabandt* noyt eenich recht heeft gehad. Doet hier by dat *Divaus* tot reecken van groote onachtsaemheyt (anders een neerstich Schrijver) secht dese gifte ofte oversettinge geschiet te zijn nu aen *Philippo Alfatro*, nu aen *Theodoro*. Wysex is *Dinsternas*, die geweest is vanden binnensten Raet van vier *Hertogen van Brabands*, ende dien volgende alle foodanige heymenissen mede wetende, niet te min nergens gewach maect van dese gifte oft overstellinge: 't gene hy niet soude hebben achter gelaten, waert dat hy daer van yet hadde geloofft, oft andere soude willen wijs gemaeft hebben. Maer waer toe soo veel? dit van de saeck genoechsaem verclaren: Den *Heer van Grimbergen* ('t syn de woorden vanden *Geschiedenis-Schrijver* van *d' Abdye van Affligem* tot den Iaer 1159.) *afgestelt van alle hulp, verlaten vanden Grave van Vlaenderen, is met den Hertoch, hoewel last, in vrede weder overcomen*. Siet hoe den *Grave van Vlaenderen*, den *Heer van Grimbergen* heeft verlorcht, niet den *Hertoch van Brabands*. Ende wie offer die aen dit verhael sal twifelen, aengesien den *Schrijver* geleest heeft als dese dingen zijn gesohiet, gelijk hy selfs inde verhalinge des Iaers 1153 ende 1154 betuycht.

Wat raect den *Brabantschen Adel*: noch *Meyerns*, noch de Iaerige ofte ander beschrijvingen van *Brabandt*, noch *Olivier de la Marche* en maeckender gaen gewach van: 't welck sy niet versuymt en souden hebben indien dattet waerachtich hadde geweest. Maer men leest dan den *Prince* selve met den *Hofschen Adel* hier is gecomen inde *Maent van Meert*, ende gebleven tot by naer het bestant-verdrach vande *Gendtsche oorloge*, dat ingegaen is inde *Maent van Julij* daer naer, ende van daer naer *Bruxel* verrocken, latende te *Dendermonde* ende elders *tamelijcke besettinge*.

't Gene ten derden wert voorgestelt, te weten, dat de *Dendermondenaers* in twijfelachtige saecken gewoon zijn te beradi-
gen

gen met den *Raedt van Antwerpen*, en bewijst niet meer dat dese Stadt geweest is een deel van 't *Hertochdom van Brabants*, als nu noch te zijn : want daer syn noch voorbeelden naer de verfierte gifte ofte overftellinge van dese beradinge, selfs een van verscher gedachtenisse (gelijck de *Antwerpenaers* oock connen weten) inde saeck van *Ian de Hooge* verweerder. Edoch om dese gewoonte ten vollen te verstaen, hebbe goet geacht haer met weynige woorden alhier te beschrijven.

Als wanneer by geval een twijfelachtich geschil voor de Schepenen van *Dendermonde* was gecomen, al vooren dat sy vonnis daer over spraecken, sonden eenige uyt haer vergaderinge naer den Raet van *Antwerpen*, die in volle by-een-comfte souden seggen: *Dese, oft die saeck, is by de Schepenen van Dendermonde in geschil, die, aengesien sy van alle canten is sterckelijck gedreven met soodamige besluyt-redenen van beyde Zijden dat de voorsejde Schepenen niet en zijn van sulcken verstandigheyt oft wijsheyt om de saeck te scheidende ende seecker te oordeelen, soo zijn wy met openbaer bevel gesonden tot den Raedt van Antwerpen om de saeck voor te dragen, soo bidden sy dattet den Raede gelieve vanden Rechte te antwoorden, ende 't Hooft-vonnis uyt te drucken.* Dit gedaen, wierden de schariften overgelevert, ende daer over houdende rijpe overweginge, soo en wesen de *Antwerpenaers* niet het vonnis, maer gavent in geschrift aen de Gefanten om naer hun weder-comfte in 't Stadthuys uyt-gesproken te worden, ende was soodanich: *Gesien hebbende ende doorsocht 't gene voor ons Hooft-schepenen is over gebracht, ende gehouden hebbende daer over 't oordeel der Rechtsgeleerden, versoucken wy de Schepenen in deser vougen te wijzen ende vonnis te condigen.* Dit en was inder daet niet anders als gelijck een beradinge die vande onder-Rechteren hedendaegs gebeurt by de Rechtsgeleerde, doch met dit onderscheyt, dat wanneer den Eyscher oft Verweerder wilde, moesten de *Schepenen* naer 't *Hooft gaen*. (so sy 't noemden) | 't sy om dat sy in quaet vermoeden by d'een oft d'ander waren, oft sy-dragende, ofte vande saeck

onwe-

onwetende: maer tot Rechts-geleerden en syn de Schepenen niet gehouden te gaen, ten sy dat sy willen: d'welck nochtans dickwils gebeurt, om te zijn uyt het gevaer vande Boete, waerin sy vallen de saeck qualijck wissende. Daer-en-boven en syn de Schepenen niet gehouden aen 't gevoelen vande bysondere Rechtsgeleerde: maer te wijcken van 't *Hooft-vonnis* was ongeoorlooft.

Dese gewoonte, so seer waerschijnlijk is, heeft in gebruyck geweest eer dese *Heerlijckheit* gecomen is aende *Graven van Vlaenderen*, wannermen te *Dendermonde* vonnis sprack sonder voorder beroep, gelijk boven is aangewesen: ende heeft haren oorspronck uyt goede redenen: want de verwesene claechden aende *Heeren* over de *Schepenen* van quaet recht gesproken te hebben: tgene grootelijcx quetstede de waerdigheyt van 't *Rechters-ampt*, ende de *Rechters* brocht in grooten haet ende ongerustigheyt: So hebben sy met gemeen verdrach, by manier van dese beradinge, de geschillen in plaetse van voorder beroep te neder geleydt. Men ginck niet naer *Brabant* noch *Vlaenderen*, om dat sy niet alleenskens tot d'een oft d'anders *Rechters-stoel* souden getrocken worden, maer tot de *Keyserlijcke Stadt Antwerpen*, wiens beroemde oprechtigheyt in voorleden tijden seer is bekent geweest: want om dese reden heeftmen aldaer oock te Raede gecomen van d'uyterste oorden vande *Kempen*. Te meer: aengesien datmer in die tijden niet alleen hier, maer door geheel *Vlaenderen*, weynige vonde, die, ick en sal niet seggen ervaren waren inde rechtsgelertheyt, maer nauelijcx conden lesen oft schrijven. Soo waft seer prijselijck, dat 't gene sy niet en wisten, van ander vraechden, op dat sy door onwetentheyte recht ende onrecht niet souden vermengen.

Voor de *Brabanders* en doen niet de woorden die *Robert, Heer van Dendermonde* gebruyct in syne wetten (die hier naer sullen volgen) als hy seght: *Is dat den Heer van Dendermonde oft yemant anders yet wilt seggen tegen de Schepenen over eenige saeck, den Heer*

E

van

van Dendermonde moet haer ondermanen i' synen huysse Dendermonde oft Antwerpen oft elders daer 't den Heer gelieft, waer by can brengen Schepenen van Antwerpen, ende daer moeten sy comen, ende de Schepenen van Dendermonde connen overwinnen worden mettet oordeel van de Schepenen van Antwerpen.

Want voor eerst dient geweten, dat, 't gene *Robert* hier stelt tusschen den *Heer* oft yemant anders ende de *Schepenen*, niet en mach getrocken worden op de Inwoonders tegen malcanderen : aengesien hier wordt gehandelt van 't gunnen van eenigh recht-seggen, 't gene (soo alle Rechtsgeleerden bekent is) niet en vermach sonder clare ende uytdruckelijke woorden uytgestreft worden. Ten tweeden, dat *Robert* hier niet en maect de *Schepenen van Antwerpen* Rechters tusschen den *Heer* ofte yemant anders ende de *Schepenen* : maer om dattet niet billick en is, dat den Heer (die een voorbeelt ende onderhouder moet wesen van alle gerechticheyt) door geweld alles aen hem soude nemen, oft de *Schepenen* over d'ander zijde, steunende mogelijck op de gunste vande Gemeente, haren schuldigen plicht den Heer oft yemant anders souden ontrecken : soo isser met den wil van den Heer ende toe-stemmen vande *Schepenen* dit oordeel van eers wegen tot nut vande gemeene saeck bedacht. Ende 't can zijn, dat dese boven geschreven woorden selfs d'eerste Wet zijn, ende oorfaeck gegeven hebben, dat daer naer sonder onderscheyt in alle geschillen het goet duncken vande *Schepenen van Antwerpen* is verfocht geweest : doch dit by gewoonte, daer d'eerste was door Wet: d'welck de *Schepenen van Antwerpen* geern aen - namen om dattet yetwes tot grootmaeckinge van hunne vermogentheyt was doende. Voorts dat de beroepinge nu gebeurt voor den *Raedt van Vlaenderen*, en belet de voorseyde beraedinge niet, oft, soo sy spraecken, *De ganinge tot het Hooft*. Want inde hantvesten van dese Stadt, daer vergunt wert beroepinge tot den *Raedt van Vlaenderen*, dese gewoonte van *ganinge tot 't Hooft*, wort oock geboden onderhouden te worden.

worden. Nu, indien dat noch de beroeping tot den Raedt van Vlaenderen, noch den gemeenen schat ende t'samen-geldinge met Vlaenderen dese Heerlijckheyt een lit van Vlaenderen en maect, (d'welck ic te voren hebbe bewesen met den Zegelbrief van Philips den Goeden) so sal veel minder de gemelde gewoonte maken, dat dese Heerlijckheyt een deel van Brabant geweest is: 't gene so 't oyt geweest waer, soude noch zijn, aengesien die gewoonte niet en is geheelijck, vele min van over veel 100 Jaeren, verlaten.

Wat raect de gemeene Schilden van Dendermonde met Leuven, segge ick dat sy geheel verscheyden zijn: want Leuven voert *geules a la fascie d'Argent*, maer Dendermonde voert *Argent a la fascie de gueles*. Iac al hadden sy alle beyde eene ende de selve Wapen-schilden, so en soude daer nyt niet meer volgen tusschen Leuven ende Dendermonde yets gemeen te zijn, als tusschen Leuven en Oostenrijck, die, gelijkmen weet, gemeene Wapen-schilden hebben. Soude oock met gelijcke besluyt-reden connen geseyt worden dat Betunen oock van 't Brabants recht soude wesen, aengesien Dendermonde ende Betunen gemeene Wapen-schilden hebben.

Dat sy van Ringot den Calen voortbrengen, ende den voorstelder van haer besluyt *Diveum* daer by haelen, is eenen enckelen droom: want noch inde *Brabandsche* beschrijvingen, noch in eenige hantvesten en is niet een woort daer van. Ende hoe ist mogelijk dat Ringot vanden Hertoch van Brabant soude versocht hebben de bevestinge van syne Instellinge, aengesien Brabant tot een Hertochdom is opgerecht inden laere 1107. ende Ringot is gestorven inden laere 1106. soo nyt syn Graf-schrift ende elders genoegh blijft.

Voor besluyt: waer het saecken dat dese Heerlijckheyt oyt van 't Brabants recht hadde geweest, ende den Heer van Dendermonde een Leenhouder vanden Hertoch van Brabant, voorwaer hy soude ten eenigen tijde eenich teecken van getrouwvighet oft onderdanigheyt bevvesen hebben: 't gene hy noyt en

heeft gedaen, noch schuldich geweest, noch de *Brabanders* oyt sullen connen doen blijcken.

H E T VII. D E E L.

Vande Burgers, haren aert, ende bescheydinge.

DE Inwoonders van dese Stadt hebben van alle tijden eygen gehad de getrouwigheyt tot haer Heeren ende Overheyt : vierigheyt om te betrachten haer zielen-zaligheyt : mildadigheyt tot Arme ende Vreemde. Sy hebben onder haer selden twist oft gevecht, ende soo daer somtijts een mis-verstant voorvalt, 't wort sonder bloet-storten gesuft. In geval van geweygerde schult oft aengedaen ongelijck gebruycken seer licht den middel van in recht-roepinghe. Sy zijn van bly gelaet ende vry van imborft. Sy seggen ongeveynst wat sy gevoelen. Haer verstandt is, als de gemeene Nederlanders, seer genegen tot de oeffeninge vande vrye-consten, meest vande *Gods-ende-Rechtsgeleertheyt*, mitsgaders tot den Coophandel. Sy syn van uytnemende eerlijcke zeden. Haer spraek en is niet bot, noch oock gemaect oft uytgesocht, sy is aen de *Antwerpsche* als de *Gentsche* gelijcker.

Van dese Burgers syn eenige Edel eenige on-Edel : d'Edele zijn, die gecomen zijn van eenen Vader, wiens Geslacht van oudts voor Edel was bekend, oft door de Lant-Overheyt Edel was gemaect. want gelijck d'ongepresen deucht bitter is, ende 't goet gevoelen uyt eygen gemoet over syne manastigheyt oft geleertheyt (voornamentlijck van een opgewest verstant)baert weynich genoege: alsoo de gepresen deucht brenghet voort menichvuldige vruchten, oock inde Nacomelingen, die door 't voorbeelt haerder voor-Vaderen opgewest worden om haer voetstappen naer te trachten.

d'On-Edele dryven eensdeels hier aldermeest den Coophandel in vreemde ende inlandtsche coopmanschappen, meest in
 Vlas

Vlas, Kennep, Granen, vet Vee. Eenſdeels oeffenen hantwercken, onder de welcke eertijts ſeer vermaert ſyn geweest de Laecken ende Fuſteyn-wevers, die nu in cleyn getal hier zijn, dan met de Zy-winders ende ander Ambachten maecken noch onder malcander goede neeringe.

Van alle deſe 't vercorenſte deel is wederom beſcheyden in dry Gulden ofte Broederschappen, onder de welcke de Gulde van *S. Ioris*, die den Voet-boge gebruyct, voor de waerdichſte wort gehouden: ſy heeft haer vryheyt, voor-rechten ende beveſtinge van hare vergaderinge vercregen van *Philips den Goeden* inden Iaere 1451, voor welcken tijdt ſy nochtans langh geweest is, gelijk den Zegelbrief van beveſtinge aenwijſt: inden welcken den Prince, vande Gulde-broeders ſprekende, ſegt, dat ſy aen ſyn Voorvaderen dickwils met lof hebben dienſtich geweest: ende aen deſe Stads tot beſcherminge. Vier Iaeren naer hunne beveſtinge hebben thien uyt dit Broederschap haer vertoont in die vermaerde ſpelen van *Doornick*, alwaer ſy onder 59 Gulden van *Nederlandt*, ende 523 Schutters hebben loffelijcke meeſterſtukken van haer conſt bewezen.

Deſe volcht de Gulde van *S. Gillis*, die den Hant-boge gebruyct: van haer vintmen gewach inde ſchrijfboucken van *Zwyvick* van over de 300 Iaeren. Nu wort ſy meeſt *S. Sebastiaens Gulde* genaemt, ende dat van dien tijt dat *S. Gillis* ende *S. Sebastians Gulden* by een ſyn gevoecht geweest, 't gene geſchiet is ten tijde van *Carel den V.* inden Iaere 1546, vanden welcken, de oude voor-rechten te niet gedaen zijnde, ſy nieuwe hebben vercregen.

De derde is de *Gulde* van *S. Andries*, die de Buſſe gebruyct: Deſe heeft haer beveſtinge ende eerſte voor-rechten van *Carel den V.* vercregen. Ende alift dat deſe ten aenſien vande Iaeren de jonghſte is, nochtans, om dat ſy gebruyct die manier van wapenen waer mede hedendaechs d'oorloge wort gevoert, is van wegen haren nut ende gediensſtigheyt waerdich d'eerſte plaetſe te hebben.

Elcke Gulde heeft haer ordeninge ende Overheyt, die sy *Hoofsmannen*, *Dekens*, ende *Versorgers* noemen: dese vvorden Iaerlijcx uyt al 't getal nieu vercoren, ende al verbonden onder seeckeren eedt van getrouvvigheyt, vvaer van sy Gulde als gehulde oft gesworene worden genaemt.

Dese zijn door geheel *Nederlands* vande *Princen* ingestelt ende bevesticht, om in tijt van noot yder syn Stadt ende Vaderlandt by te staen, vvaer in sy haer getrouvvelijck ende mannelijck in verscheydene voorvallen hebben gedragen, als synde alom, behalven de Heeren van 't Gerechte, de blomme vande Steden, ende mannen van meesten aensien.

Behalven de verhaelde Gulden, synder noch dry vergaderingen, die meest onder den naem van *Camers* comen, dese oeffenen haer inde *Nederlandtsche Dicht-oste-Rijm-conste*, ende vvorden *Reden-rijcke* genaemt: Sy noemen hare Schrijvers met een vreemt vvoort *Facteurs*: hare Camers zijn van de *H. Dorothea*, *H. Hilduardt* ende *H. Rochus*, voerende tot schey-teecken den de *Roos*, de *Leeuwerck*, de *Distelvinck*. Onder de tvvee eerste is geschil over den ouderdom. De *Rosiers* brengen voort briefven, met de vvелcke sy haren oorspronck ende des Raedts toe-stemminge betoonen vanden Iaere 1478. Haren doop, (soo sy spreken) dat is macht ende verlof om op d'openbare spelen van Steden ende Landen t'samen te comen, hebben sy vanden Voorfitter ende Raedt van d'eerste Reden-rijck-camer van *Gent* inden Iaere 1565. De *Leeuwerkers*, alsoo door dese *Nederlandtsche* beroerten haer Briefven in ongereedt bedegen zijn, en bewijfen noch d'een noch d'ander. Sy trecken haren oorspronck vande *Schermers-gulde*, de vvелcke, om dat tusschen 't schermen 't sy by geval of op-gesetten wil yemandt totter doot gequetst wiert, vernieticht is, ende in dese Reden-rijcke-camer verandert.

Die van *S. Rochus* oft *Distelvinck*, by 't volck de *Rokenaers* genaemt, syn niet veel jonger als de *Rosiers*, gelijk blijft uyt seeckere opene brieven vanden Iaere 1489. Dese hebben op hun cygen

eygen costen een *Capelle* gebout, ende *S. Rochus* toe-gewijdt, daor d'ander maer bysondere Altaren hebben. De selve geven op den Feestdach van *S. Rochus* aende *Canonicken*, d' *Heeren van 's Rechtsgebiet* ende alle andere *Stadts-vergaderingen* ende *Broederschappen* uyt-deelingen. In dese *Camers* geven oock hare namen de treffelijckste *Burgers*: sy hebben oock haer *Dekens* ende *Versorgers*: s' Feestdaechs comen sy t'samen: dan rijmen oft lesen sy yet outs oft nieus: oock oeffenen sy malcanderen met seer heufche t'samen-sprekingen, blyvende inde palen van dicht-eyndende oft rijm-redenen. Sy soecken oock by een de woorden van eenen ende gelijcken uyt-ganck zijnde. Iaelijcx op den dach vande *Kerckwijdinge*, die in t'laetste vande *Maent Augusti* is, voor den middach, worden sy op d'oude manier door de *Stadt* in *Sledden* gevoert, waer uyt sy vermaeckelijcke spelen vertoonen: maer na den middach vertoonen sy volcomen spelen, meest bly-cyndige, ende dat eenige dagen lanck, op een open tonneel op de *Merct*, waer van de meeste costen by de *Stadt* besorghet worden. Sy hebben dickwils binnen *Gends*, *Antwerpen*, *Bruxel* ende elders om haer vernufte voorstellingen ende erverentheyth soo inde rijm-conste als alle andere dichtelijcke welsprekentheyth prysen behaelt: inde welcke sy soo connen uyt-schijnen, dat sy van d'aldergeleerfste *Mannen* in alle grootachtin-ge connen gehoort worden.

H E T V I I I . D E E L .

Vande Rechts-besorgers, ende hoedanigheyt der rechts-pleginge.

Alfoo geen gemeene saeck can bestaen sonder wet, ende geen wet sonder uyt-voerder der selver, soo vereyscht den aert der saecken dat van beyde nu sal worden gehandelt. Alhier, gelijk in vele steden van *Nederlands*, is de grootste waerdigheyt ende vermogentheyth by 't Ampt vanden *Bailliu* nu *hoesh-Bailliu* genaemt: want hy is als eenen *Stadthouder* vanden afwesenden
Heer,

Heer, wiens recht hy versocht: ontfanght den thienden pen-
ninch vande vercoopinge ende vervreemdinge van alle Landen
(Leenen uytgesondert) oock van Renten die op vasten grondt
werden bevesticht: hy oeffent 't rechts-gebiedt van strafs-ver-
volch: daer-en-boven heeft syn Ampt noch verscheyden waer-
dige delen, die hy oft door syn selven oft eenen *onder-Bailliu* uyt-
voert. Alle dese, aengesien sy treffelijck zijn, en worden niet be-
volen als aen Mannen van vroemer afcomste ende beproefde
getrouwigheyt, vande welcke wy eenige sullen voortbrengen;
al ist datter vele langh daer te vooren geweest zijn, gelijk be-
tuyght den Zegelbrief van *Robert van Betunen*, namaels *Grave*
van Vlaenderen, inden welcken hy (syn Vader noch levende) be-
volen heeft den *Bailliu van Dendermonde* om tegenwoordich te syn
inde vercoopinge ende leveringinge die doen soude *Raso van Gavere*
aende *Kerck van S. Baefs vande hooge rechtspleginge vande Dor-*
pen Evergem, Sleydinge, Wondelgem, met alle dander recht, ende
dit ontrent den Iaere 1274, gelijk oock bewisen de hantvesten
van *Zwyvick*, ende daer te vooren d'over-een-cominge van *Ro-*
bert met het *Capittel van Camerijck*. Behalven dese dan zijnder
geweest

Willem le Most, inden Iaere 1364.

Lodewijck van Lichtervelt.

Ian Halowijn, inden Iaere 1376.

Richardt de Haultrive, inden Iaere 1377.

Gildolph Gruythuyfen, Ridder, inden Iaer 1378.

Olivier Halowijn, Ridder, inden Iaere 1382.

Robert de Capple den 8 Mey inden Iaere 1386.

Ian van Hoorst den 6 Februarij inden Iaere 1389.

Philips van Masseme, Heer van Eecke ende Hundelgem, die daer
te vooren dese Stadt vromelijck hadde voorgevochten, wan-
neer sy ernstelijck te water en te lande vande *Gentenaers* was be-
legert: rust met syne Huysvrouw alhier inde *Hoochkerck*, wiens
vervallen Graf-schrift in desen sin is vernieut,

Hier

Hier licht begraven den Edelen Heer Philips van Masseme, Heer van Eecke ende Hundelgem, Hooch-Bailliu der Stadt ende Lande van Dendermonde, die overlaet den 26 Junij inden Iaere 1391, ende Vrouwe Catharine de Mirabel, sijn Huisvrouwe, Weduwe sijn vooren van Wylent Heer Guerin Vysterx.wane, Ridder, Heer van Miromex, Herdissem, ende Zombake: welske tweede getronde hebben hier gesticht twee Capelryen: van welke eene uytroycker is Heer Jacob van Tedegem, Ridder, Heer van Wisse ende Imbioso, Hoog-Bailliu deser stede ende voorsyts Lant, wande woorsyde Vrouwe Catharine gesproten, den welcken tot haerder zal: gedachtenis, ende eere, dit gedenskteecken heeft laten maken inden Iaer 1378.

Ian Vysterx.wane, Ridder, behout sone van Philips van Masseme, Heer van Herdesem, ende Voocht van Wichelen, licht begraven in t H. Cruys, nu S. Hilduards ende Christianes Choor genaemt.

Simon Ryms, den 25 Januarij inden Iaere 1391. licht begraven in t Choor der H. Maget.

Lodewijck Salaert, den 9 Mey inden Iaere 1407.

Lodewijck van Steelands, inden Iaere 1412. te voren getweeft hebbende Hooch-Bailliu van Aelst.

Ian vander Hameyden, licht begraven in t Choor der H. Maget.

Lodewijck Salaert, inden Iaer 1414.

Geeraert van Maldegem, Ridder, Heer van Schoude ende Baserode, den 11 Augusti inden Iaere 1414.

Guido van Gistelle, Heer van Axel ende Wasqual, inden Iaer 1417.
Lodewijck Salaert den 25 November inden Iaer 1419.

Ian de Vaernewijck, Heer van Exaerde, den 19 Decemb. inden Iaer 1421. Is in t Iaer daer naer Hooch-Bailliu van Aelst geworden.

Rogier de Vallain, den 10 Februarij inden Iaere 1423.

Ian Vtenhove, den 14 April inden Iaere 1426.

Willem Zadelaeer, Raedt vanden Hertoch van Bourgoignen, den 20 September inden Iaer 1427.

Ian Vtenhove, Ians Sone, met Zegelbrief van Philips van Bourgoignen den 13 December inden iaer 1429.

Willem Heer van Oudenem, Ridder, Raedt ende Camerlinck van den Hertoch van Bourgoynen inden Jaere 1435.

Jan da Rhoost, Heer van Berbruggen ende in Schellebelle, Raedt vanden Hertoch van Bourgoynen den 19 October inden Jaere 1436. Den selven hadde daer te vooren *Hoch-Bailliu van Aelst* geweest, ende naer dat hy hier syn Ampt hadde afgeleyt is wederom *Hoch-Bailliu van Aelst* geworden inden Jaere 1462.

Willem, Heer van Queville, Reet ende Camerlinck van Philips den Gaerden inden Jaer 1461, hy is gestorven inden Jaer 1466. ende begraven in onse L. Vrouwen-kerck.

Colinet Drouelas, inden Jaer 1467.

Glaude van Massema den 20 Augusti inden Jaere 1469. Desen wort gelyc aldereerst den naem van *Hoch-Bailliu* gebruyck te hebben, daer d'ander maer *Bailliu* genaemt hadden geweest.

Jan Serpieters, oock Pieters. Desen heeft dit Ampt ende Zegelbrief ontfaen van *Adolph van Cleefse, Grave van Ravesteyn, Stadthouder van Maria van Bourgoynen*, den 2 April inden Jaere 1470.

Jacob Donche, met Zegelbrief van *Marie* inden Jaer 1477. Te vooren hadde hy geweest *Bekenmeester van Marie, Weduwe van Carel van Bourgoynen*.

Siger Spot, door t'afwesen van *Jacob Donche* den 13 Septemb. inden Jaere 1480.

Jan van Tedegam inden Jaere 1481.

Carel van Messeme, inden Jaere 1483.

Jacob Donche, wederom, met Zegelbrief van *Maxemiliaen ende Marie* inden Jaere 1485. inde Maent Januarij; hy is gestorven den 19 Julij inden Jaere 1492, ende begraven in onse L. Vrouwen Kerck onder een opeten plaet by t'graf van *Jan van Steghem Grefuer* deser Stede.

Jan Coutr'cau, Ridder, Heer van Asar, inden Jaere 1486, licht begraven in S. Brigitten Clooster met syn Huysvrouwe.

Christoffel de Barouse, hadde een Wijde *Philippase Vsenborre*, ende

ende licht met haer begraven inde Kerck der *H. Maget*, daer voormaels was foodanich Graf-schrift.

Hier licht begraven Heer Christoffel de Baronse; Ridder, geboren in t Coninckryck van Portugal, in syn leven Hofmeester van Vrouw Marie, Hertoginne van Bourgognen, ende Philips baren Sone, Arch-bertoch ende Coninck van Castilien, ende eersten Hofmeester van Vrouw Isenne Coninginne van Ispaignen, ende hooch-Bailliu vande Stadt ende Lands van Dendermonde, die gestorven is inden Iaer ons Heeren 1526 den 23 September. Ende Vrouwe Philippote Vtenbove syn Huysvrouw; die beyde alhier ver-scheydent sijck den Gods dienste hebben verricht, ende vele Aelmoessen aen dese Capelle ende Kerck gedaen, systerft inden Iaere onser zaligheits 1541 den 5. September.

Leo de Froost Ians Sone, inden Iaere 1504, ende ten selven Iaer gestorven, licht begraven in onse L. Vrouwe Kerck,

Olivier van Royen, Heer van Paddeschoot, met Zegelbrief van Philips van Oostenryck den eersten, den 28sten December inden Iaere 1505.

Alart Bentinck (oock Benton) Wapendrager, den 23 Novembert inden Iaere 1507.

Olivier van Royen, noch eens, gelijk blijkt nyt opne brieven yanden Iaere 1511, hy is gestorven den 5. September inden Iaere 1533, licht begraven hier in onse L. Vrouwe Kerck, met syn twee Huysvrouwen Amelberge Andriessens, Damiens Dochter, ende Margriet Rops, Ians Dochter.

Lieven van Pottelsbergen, Lievens Sone, Ridder, Heer van Vinderhous ende Merendre, met Zegelbrief van Carel den V. gegeven te Gendt den 18. Juni inden Iaere 1617, hy is gestorven te Gendt ende begraven in S. Michiels.

Adrianus de Bette, Wapendrager, Heer van Schellebells, Angreaf, Antreppe, Holbeka, Wolk ende Essegem, met Zegelbrief van Carel den 5. gegeven te Mechelen den 12. Mey inden Iaere 1518.

Jacob de la Trouilliere, Ridder, Heer van Beaumvoir, met Zegelbrief van Keyser Carel gegeven te *Bruxel* den 29 Augusti inden Jaer 1531. licht begraven in onse *L. Vrouwen Kerck* in t. *H. Sacraments Choor*, daer hy te voren een venster-glas heeft gegeven.

Franchoys van Pottelsberge, Ridder, Heer van Vinderhout, Mervendre, Wesenbeke, ende Broucke, met Zegelbrief gegeven s' *Antwerpen* den 14 October inden Jaer 1542. Synen Vader was *Lieven* die hier vooren *Hooch-Bailliu* geweest is.

Ian de Wignacourt, Ridder, Heer van Eletres, met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* inden Jaere 1544 den 15 Meert.

Ian de Montmorency, Ridder van t' gulden Vlies, Heer van Courrieres, Raedt ende Camerlinck van Keyser Carel den V. met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den lesten Junij inden Jaere 1546. Desen is weynige Jaeren te vooren *Hooch-Bailliu van Aelst* geweest.

Anshoen de Northout, Ridder Vry-heer van Baeyegem met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den 3 November inden Jaere 1554.

Ioseph de Baensf, Ridder, Heer van Melsant, Oost-kerck ende Gapingem, met Zegelbrief gegeven te *Bruxel* den 25 Februarij.

Ian de Bonnières, Heer de la Bove ende Vicht, hy is gestorven inden Jaere 1573.

Ian van Tedegem, Ridder, Heer van Wiese ende Imbiese, met Zegelbrief vanden 12 Junij inden Jaere 1573.

Lodewijck de Bloys, Heer van Terlon. Desen alsoo hy in die beroerde tijden *Onder-beschermer* was van t' *Castel van Antwerpen*, de *Hoochm. Heeren Staten* afvallende, was genegen tot *Don Ian van Oostenrijk*, aenden welcken hy poochden het chrijchvolck met nieuwen eede te verplichten, dan is daer over van *Ponto de Noyelles, Heer van Bours* aldaer leydsmā van een vaendel knochten govangh genomen, die in syn plaetse van haere *Hoochm.* is gestelt.

Franchoys vanden Ketulle, Heer van Ryhove, inden Jaer 1577 den 17 Augusti. Desen, alsoo in die openbare oproerichēy van s' *Caninx* volck de *Grootm. Heeren Staten ende Leden van Vlaenderen*

deyen van dese Stadt seer sorghvuldich waren, (want aen haer van alle canten veel gelegen is) heeft door syne nécrstigheid ende clouckheyt haer inde macht vande *Hoogm. Heeren* gehouden: van welcke weldaet de gedachtenisse by de *Hoochmog.* noch versch was, als wanneer, (soo geseyt is) den *Heer van Terlon* wiert afgeleit. Den *Haer van Ryhove* heeft dit Ampt bedient tot dat hy verreyfde naer den *Doorluchtichsten Prince van Oraignen* om 't crijchsvolck te besorgen: maer ondertusschen is de Stadt vanden *Prince van Parme* beleget geworden.

Te midden inde beroerte, soo dese Stadt noch inde macht vande *Hoochmog. Staten* was, heeft d'*Hooch-Bailliuschap* alhier vercregen *Carel d' Anbermont, Ridder, Heer van Raimbeaucourt*, door weldaet van *Alexander Farnes, Prince van Parme, Bevelhebber der Nederlanden* inden laere 1580.

Naer wiens dootd alhier *Hooch-Bailliu* geworden is *Jaspas Antoins d' Anbermont, Heer van Grembergen, vanden Raede van Oorloge van syne Majest.* Is des boven geschreven *Carels* Sone.

Gelijck dat opperste recht van strafs-vervolch versorcht wort by den *Hooch-Bailliu*, alsoo by den *Amptman* dat recht in geschillen van saecx-vervolch: (uytgesondert de Leenen.) Desen voert uyt de vonnissen van die van t Rechts-gebiet: Erst ende onderst: hy vermach oock te straffen de nacht-loopers, ende soo daer van eenige boeten vervielen, hem die toe te eygenen: hy besichticht vergeselschapt met de *Schepenen* de Stadts-straeten, des Voorburchs dijcken, beken ende goten. Dit Ampt is eertijds geweest by den geslachte van *Lu*, dan met afscoopinge ist wederom gekeert tot den *Heer van Dendermonde*, die laerlijcx tot vergeldinge betaelt thien ponden parasys.

Het recht dat den *Amptman* heeft inde Stadt, heeft buyten, soo veel raectt d'uyt voeringe der Vonnissen, den *Over-Meyer*.

Daer-en-boven bedient een Burgerlijck Ampt den *Deken vande Halle*.

Desen staet der *Burgeren Gulden* ende *Ambachten* voor: ga-
biet de vergaderingen, draecht den volcke voor des *Princen*
ende *Raedis* begeren, bevrijt haer rechten, voor-rechten ende
vrydommen.

Voor soo vele als aengact den Raedt, daer worden alle haer
inde Maendt van Meye door des *Princen* Bevechbbers, d'uyne-
mentse van aecomste, deucht, ervaertheyt; ende grootachtin-
ge vercoren, eerstijds seven, nu negen, onder den wolcken den
eersten wort *Burgemeester* genaemt, d'ander acht *Schepenen*, uyt
de welke somtijts worden vercoren twee *Wees-meesters*, som-
tijts wordender ander tot soodanich Ampt geroepen. Dese dra-
gen sorge dat de onbejaerde ende Ouderloose, die door onbe-
quaemheyt sich selfs niet redden en connen, van Voochden
worden waergenomen.

By den Raedt sidt eenen *Rechtsgeleerden*, diemen vanden
Iaerlijcxschen loon oft *pension*, *Pensionaris* noemt, ende eenen
Greffier.

Het Ampt ende waerdigheyt van 't *Schependom* bestaet voor-
namentlijk daer in, dat de *Schepenen* de gemeene saeck waer-
nemen, dat sy gelt versorgen, 't gene sy door den *Onsfanger* uyd-
reycken, versorgen alle 't noodich gebouw door den *Onsfanger*
vande wercke, geven Iaerlijcx rekeninge vande Stades-middelen
aende gemachtichde vanden *Prince*, sy stellen den prys op yder
stooop Wijn: datmen geloofte synen oorspronck te hebben uyt
den Zegelbrief van *Keyser Baudewijn van Besantien*, die eerst vande
Graven van Vlaenderen toe-gelaten heeft datmen Hem den prys
vanden Wijn soude verhoogen: vwant te vooren, hoe dier oock
den Wijn was, en lieten sy niet toe, datmen den wijn aen Haer
dierder soude vercoopen dan *drypensvingen paraffs* yder caane,
ende hadden daer toe eenen Trauvvant die d'onvillende Wijn-
vercoopers soude dwingen. 't Welck alsoo 't de gemeene saeck
lastich was, heeft *Baudewijn* dese onrechtveerdige gewoonte
vvech-genomen, eerst door 't versouck vande *Bruggelingen*
daer

naer van geheel *Vlaenderen*, ende besloten, dat *Hy* ende de *Nacommende Graven met haer Hofgesin den Wijen* soo dier fouden betalen als de *Schepenen fouden verclaran de Wijnen ingecocht te zijn*. De selve hebben macht om 't te maecken aldenhande ordeningen ende geboden ten gemeenen beste, die onderhouden moeten worden, soo wel inde Stadt als over 't geheele Landt, nochtans met toestemminge vanden *Hoch-Baillin*, die sy inde Stadt doen vercoondigen. Sy vermogen oock naer de voorvallen gelegentheit, ende noot des tijts de selve verbeteren, voranderen, vernietigen. Sy stellen boeten waer 't hun dunct te betamen. Sy gunnen een yder dat *Poorter-recht*. Sy hebben d'eerste kennisse ende oordeel van hun Burgers. Voorts oock wat raedt de *verberfsen* ende *hebsenissen* die door 't geheele Landt geschieden in die plaetsen die onmiddelijck den *Prince* zijn onderworpen. Wyders hebben sy macht ende recht om so wel hare Burgers als hare geschillen (oock van strafs-vervolgh) te roepen uyt andere *Vier-schepen* ende *Gevangenissen* tot de hare, te minsten dattet gebeurt een dat elders de saeck ten vollen is aengevat, daer naer niet. Sonder dese, ende 't vonnis der *Mannen van Leen*, en vermach den *Baillin* niemant te pynigen, haer geen Burger inde gevangenisse stellen. De selve *Schepenen* oordeelen alle Burgerlijke saecken, behalven van *Leen-goederen*. Dat sy certijts hebben gewesen sonder voorder beroep is boven genoechsaem bezoont. Onder *Philips den Stouten* heestmen begoft voorder te beroepen tot den *Raede van Vlaenderen*, ende dat is een gewoontegeworden, om datter geen Voorstander was. Het is anders kennelijck, ende blijft oock uyt 't *Vrede-verdrach* by *Philips den Goeden* gemaccht, dat den *Raede van Gende* noch voormacels gepoocht hadde de saecken van dese Stadt tot hem te trecken, in d'welck onder ander is: *Dat voortan de Genswaers geen kennisse nemen vande saecken vande Dendermondenaers*.

Welck *Vrede-verdrach*, al ist dattet eerst is verworpen geweest, nochtans naer de nederlage van *Gaveren* geheelijck herstelt.

stelt. Dan soo de *Gentenaers* daer naer 't selve dickwils gepoocht hebben te doen, syn sy ten lesten door *Carels Wet* inder eeuwigheyt verdruct, daer den *Keyser* met duydelijcke woorden verbiet: *dat sy geen kennisse nemen van de saecken van dese onses Heerlijckheyt.* Voorts over misdaden oordeelen de *Mannen van Leen*, het Vonnis nochtans uytsprekende den *Greffier* van die vanden Gerechte, d'welck den *Bailliu* is uytvoerende. Sy spreken recht, gelijk door geheel dese Landen, uytgeschreven wetten ende gewoontheden van die sullen hier voorstellen de Wetten van *Robbers Heer van Dendermonde*, met om dat sy alhier in alle deelen geheelijck worden onderhouden, maer om de outheyt ende gedachtenisse: doch meest, om dat in haer is een spoor van dat opperste gebiedt, daer van wy te vooren hebben gehandelt.

Dit is de Wet ende gevvoonte die den Edelen Heer Robert, Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde, met raedt vande Schepenen van Dendermonde heeft gestelt ende gegeven i onderhouden.

I.

Ist dat yemands binnen den *Vrydom* vande *Stad van Dendermonde* yemands een wonde gegeven sal hebben, ende dat met de waerheyt voor de *Schepen* wort bekend van wat saeck dattet gedaen sal zyn, moet ten *Huyse*, in d'welcke dien woont die de wonde gemaect heeft, door de *Schepenen* ende *Rechts-gebiedt* vanden *Heer van Dendermonde* ondermaent worden: die ondermaent zynde, ist dat hy hem de *Schepenen* verzoont, de waerheyt ondersocht zynde van hem die de wonde heeft gemaect, sal 't misdaet door *winstich ponden* verbeterem: ende ist dat de *Schepenen* weten dat hy de wonde niet gemaect sal hebben, sal *vry* ende in *vrede* blyven. Doch een yegetijck die eenich misdaet bedreuen oft gedaen sal hebben, oft dien

dien aengeteycht wert eenigh misdact gedaen 't hebben, waer van by ten dage moet vermaent oft opgeroepen worden, by sal eerst opgeroepen worden ten derden dage: ende sal opgeroepen worden tot den tweeden derden dagh, ende tot den derden derden-dagh sal moeten gelijcker wijs opgeroepen ende vermaent worden; Is het saecken dat by ten derden dagh van syn vermaninge ende daginge niet sal gekomen hebben, sal schuldigh ende verwonnen blijven van 't misdact hem aengerycht.

I I.

Ist saecken dat yemant den anderen in syn Huys aengeranst sal hebben; ende daer van geroep sal gemaectt zyn, de Schepenen ende 't Gerrecht sullen 't synen Huys gaen insichts nemen, en ist dat de Schepenen sullen kunnen sien dattet eene schynelycke aenransinge is, den genen, tegen den welcken 't geroep gemaectt is, moet ondermaent worden, gelijk boven is uytgedruckt: de welke, ist dat hy hem de Schepenen sal vertoont hebben, ende sy sullen verstaen hebben dat hy de aenransinge heeft gedaen, sal 't wintich ponden verliezen: dan ist dat de Schepenen sullen gekent hebben dat hy de aenransinge niet gedaen heeft, sal vry ende in vrede wech gaen.

III.

Ist dat andere in die aenransinge sullen tegenwoordigh geweest hebben, tegen d'welcke geen geroep gedaen en is, ist dat den Heer van Dendermonde de waerheyt daer van niet sal ondersocht hebben, de Schepenen moeten de waerheyt ondersoucken, ende alle die met de waerheyt voor de Schepenen schuldigh vande aenransinge sullen gehouden worden, een yegelyck van haer sal schuldigh zyn 't wintich ponden, al oft tegen hem geroep waer gemaectt: dan ist dat de Schepenen geene aenransinge gesbiet te zyn sullen kunnen ondervinden, daer over moet de waerheyt van haer ondersocht worden.

I V.

Die met scherpe wapenen binnen den voorseyden Vrydom yemandt verjaecht sal hebben, is dat hy met de waerheyt voor de Schepenen wordt overwonnen, sal inde boete van 't wintich ponden gehouden worden.

V.

Ist dat yemandt aengerantst wordt, al wat hy sal gedaen hebben in 't beschermen van syn Lichaem, sal voor geen misdact gehouden zijn.

VI.

Die eenigh ballinck sal doods gesteecken hebben en doet daer een geen misdact.

VII.

Al die met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen sal zijn van rooverye, sal twintich ponden voor boete geven, ende sal de schade van rooverye herstellen.

VIII.

Wat versoeninge dat hy doe aenden Heer van Dendermonde, nochtans dat hy ballinck blyve, tot dat hy aende Mannen van Dendermonde tot d'werck vanden burcht 't seftich ponden sal gegeven hebben.

IX.

Die eenen, voor de boete van twintich ponden ballinck geberberghet sal hebben, met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen zijnde, sal twintich ponden verliefen.

X.

Vreemdelingen konnen van vreemdelingen van alle misdaden, geschiedende binnen den vrydom vande Stadt van Dendermonde, overwonnen worden, ende alsoo van 't daect schuldigh blyven.

XI.

Wie yemandt met eenen klippel oft stock geslagen sal hebben, met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen zijnde, sal schuldich zijn de boete van thien ponden.

XII.

Wie yemandt met een vuyt oft platte handt geslagen sal hebben, oft met den hayr gevat, ist dat hy daer van met de waerheyt sal overwonnen zijn, sal 't seftich schellingen geven.

XIII. Dan

XIII.

Dan ist dat hy hem ter aerden sal getrocken hebben, sal bondert schellingen geven: ende ist dat naer dat hy hem ter aerden sal getrocken hebben, hem met de hands oft voet oft ander dinck sal gestagen hebben, sal thien ponden schuldigh zijn, ende den overwonnen sat soodanige beternisse vanden misdoender hebben, als hem de Schepenen sulken toe-wisen.

XIV.

Wie yemands schelwoorden sal geseyt hebben, ist dat hy door de waerheyt voor de Schepenen sal overwonnen worden, sal thien schellingen betalen.

XV.

Ist dat de Schepenen van yemands versoeninge sullen gevraeght hebben, voor wat tweedracht het geweest zy, ende hy geantwoort sat hebben dat hy eenen naerderen heeft die ouder is, die moet de Schepenen leyden tot den naerderen die ouder is, ende de Schepenen moeten van hem versoeninge versoucken: ist dat hy die geweygert sal hebben, ende geen versoeninge sal willen gegeven hebben, sal twintich ponden betalen: ende ist dat sy wederom van hem versoeninge sullen gevraeght hebben, ende hyse geweygert sal hebben te geven, soo dickwils als hy ten versoucke vande Schepenen sal geweygert hebben versoeninge te geven, sal oock soo dickwils twintich ponden schuldigh zijn. Ist dat den naerderen die ouder is, niet sal gevonden wesen, dien, de Schepenen eerst sulien gehouden hebben moet de versoeninge geven, tot dat hy aen de Schepenen eenen naerderen die ouder is sal gewesen hebben: ende hem aende Schepenen gewesen hebbende, moet vry blyven, dan ist dat hy geweygert sal hebben versoeninge te geven, sal twintich ponden geven, gelyck boven is geseyt.

XVI.

Ende ist dat tweesinnigheyt, oft tweedracht, oft oorlogen, oft eenigh ander quaet, sussen goede Mannen vande stadt ryssen, waer vanden roep sal komen tot d' ooren vande Schepenen, behalven trecht vanden Heer, de Schepenen sullen konnen dat onder malk anderen voegen ende sussen.

XVII.

Daer die 't verdrach oft vrede, die de Schepenen onder hunne facten maecten, niet sal willen volgen, sal vervallen inde boete van twintich ponden.

XVIII.

Ist dat yemant, 't gene vande Schepenen met oordeel oft getuygenisse bevesticht sal zijn, sal ontfeyt hebben, sal aen een yder vande Schepenen, die ontfeyt sullen zijn, 't seftich schellingen betalen, ende aen den Heer sal soo veel betalen als hy sal geven. aen alle de Schepenen 't samen voor de boete.

XIX.

Alle die in 't quade syn handt aende Schepenen sal geleyt hebben, met de waerheyt overwonnen zijnde, sal twintich ponden voor de boete geven.

XX.

Die door geweld een Vrouw verkracht sal hebben, ende daer oer met de waerheyt voor de Schepenen overwonnen wordt, hem sal den hals met een bert, dat gemeenelijck een plawck genoemt wort, afgesneden moeten worden.

XXI.

Ende is het saecken dat yemant eenen wensch binnen den vrydom vande Stadt van Dendermonde sal doot gebeecken hebben, sal geven hoeft voor hoeft, lidt voor lidt, ende alle syns goederen moeten zijn inden wil vanden Heer, ist dat hy met de waerheyt vanden dootslaghe wordt overwonnen.

XXII.

Niemandt woonende binnen de myle moet een sweerd brengen binnen de mueren vande Stadt van Dendermonde, ten sy hy om syns saeck wil door den Burgh gae; dat ist dat hy binnen 't Stads-muere wil comen, om daer te blyven, moet syn sweerd laten in 't Voorburght: 't welck soo hy niet gedaen sal hebben, sal 't seftich schellingen ende 't sweerd verliesen.

XXIII. Dat

XXIII.

Dan aen de Heeren van 't Gerechte van strafs-vervolgh ende haer Dienaeren, die de vrede vande Stadt moeten onderhouden, ist geoorlooft nachts ende dagh wapenen te dragen.

XXIV.

Ist dat de Schepenen, met bewillinge van den Heer van 't Gerechte van strafs-vervolgh, eenen ban sullen instellen in broodt oft in wijn oft in ander koopmanschappen om verbeteringe vande Stadt, het derde deel vande boete die van dien ban sal komen moet tot d'werck vande Stadt gegeven worden, ende 't overblijffel sal aenden Heer gegeven worden.

XXV.

Ist dat een Coopman oft eenigh ander Mensch voor de Schepenen om recht te versoucken sal gekomen zijn, indien den genen over den welcken hy klaeght tegenwoordigh is, oft kan gevonden worden, de Schepenen moeten hem recht doen achtervolgende de Wet vande Stadt binnen den derden dagh, oft ten minsten binnen den achsten dagh.

XXVI.

Ist dat yemandt vande inbreucken vande Stadt voor de Schepenen een valsche getuygenisse sal gegeven hebben, ende de Schepenen dat sullen gekendt hebben, sal t'wintich ponden verliesen.

XXVII.

Ist dat eenen Schepene, met getuygenisse vande Schepenen syns gelijcke, van valscheyt sal overwonnen geweest zijn, hy ende alle 't zijne moeten zijn inden wil vanden Heer.

XXVIII.

Ist by aldien dat den Heer van Dendermonde oft yemandt anders yet wil seggen tegen de Schepenen over eenige saeck, den Heer van Dendermonde moet haer ondermanen t' synen Huysse te Dendermonde, oft t' Antwerpen, oft elders daer 't den Heer soude gelieuen, waer hy kan brengen Schepenen van Antwerpen, ende daer moeten sy

komen, ende de Schepenen van Dendermonde kommen met het oordeel vande Schepenen van Antwerpen overwonnen worden.

XXIX.

Ist by aldien dat den Heer soude de Stadt in eeniger vougen willen verbeteren ende ander ordeninge stellen, vermacht met raedt vande Schepenen vande selve Stadt ter oorsaecken vande verbeteringe vande Stadt een ander ordeninge stellen.

XXX.

Wy willen oock dat de Burgers van Dendermonde niet kommen in gevangenisse gestelt worden, ist dat sy genoegsame borge hebben.

XXXI.

In welcker saecken getuygenis hebben goet gedacht dese tegenwoordige Briefuen met de bevestinge van onsen Zegel te verstercken: Gedaen inden Jaere ons Heeren duysent twee hondert dry-en-dertich, inde Maendt Junij.

Behalven den Raedt, heeft hier een rechts-gebiedt van saecx-vervolgh een Rechtsgelcerde, gemeenelick *Lieutenant Civil* genaemt, ingestelt van *Keyser Carel den V.* inden Jaere 1544. Voor desen *Lieutenant Civil* ist de Burgeren van *Gendt* ende *Dendermonde* geoorlooft haer schuldenaren te betrecken uyt seker plaetsen in 't Landt van *Waes*, van *Aelst* ende elders. Van d'welcke wy bescheydentlijcker hier na onder de voor-rechten sullen handelen.

HET IX. DEEL.

Vande Stadts Eygenaers, de Heeren van Dendermonde.

GElijck uyt 't volck syn ontfaen de Rechts-beforgers, alsoo uyt alle beyde de *Heeren*. Want alst moeyelijck geworden was by malkanderen te komen om de gemeenē saeck te reddē, ende de verkooren Mannen haer vermogentheyt dickwils misbruyckteden, ofte oock 't volck tweedrachtigh was om dese
re kic-

te kiezen, isser een goet deel vande macht des volcks tot eenen alleen gekomen, diemen in dese plaets *Heer* heeft genaemt.

Van dese Heeren, om geen onseker voor seket by te brengen (overslaende *Magrijs* die ontrent den Jaere 750 geleest heeft, ende geloofst wordt dit gebiedt beseten t' hebben: waer van men nochtans nergens geen gewach af en vint: want dat de Schrijvers seggen, dat hy 't Clooster te *Dickelvenne* gebout heeft, en raectt ons niet, aengesien *Dickelvenne* in 't Landt van *Aelst* is,) sullen wy alleen die voorstellen, die oft uyt geloofswaerdige beschrijvingen oft Zegelbriefven hebben kunnen gevonden worden: onder de welcke eerst sich verthoont.

HAIMO *Heer van Dendermonde*

Haimo, die de beschrijvingen van *Tongeren* den *Grave van Dendermonde* noemen, ende ontrent den Jaere 800 seggen dat hy *Vorse* een Conincklijke Dochter van dat volck ten Wijve heeft getrouwt.

HUGO *van Dendermonde.*

Naer *Haimo* isser grootē stilte geweest, tot dat *Hugo van Dendermonde* voortcomt, die inden Jaere 1081 onderteckent eenen Zegelbriet van *S. Pieters te Gendt*. Weynich daer naer heeft geleest *Alardt van Dendermonde*, ende *Wernerus van Dendermonde*, die met *Astrick* synen Neve gelesen wort onder de getuygen vanden Zegelbriet van *Fulgentius* eersten *Abt van Affligem* inden Jaere 1096, ende voorts *Daniel van Dendermonde*, die met *Robert Grave van Vlaenderen* gereyft is naer d'heylige oorloge. Van alle dese, wie dat *Heer van Dendermonde* geweest is, is ster onseker, aengesien sy by naer op eenen tijdt geleest hebben: men meent nochtans *Daniel*: want dit volck heeft altijd dien naem bemint: ende comt wel met de Jaeren over een omgeveest te hebben den *Sone van Hugo*.

RIN.

RINGOT den Calen ende ADELWIDIS.

Daer volcht *Adelwidis*, die de Heerlijckheyt van Dendermonde voor huwelijcx goet heeft gebrocht aen *Ringot* oft *Remys* den *Calen*. Men geloofst vastelijck dat d'*Hooch-kerck*, onse *L.Vrouwe* ter eeren, van haer gesticht is, alwaer sy ses Canonicken hebben ingestelt. Dit kan den selven *Ringot* geweest hebben, die inde Jaer-schriften van *S. Baefs* genaemt wordt *Voorstander van Gendt*, d'welck dies te waerschijnlijcker is, om datmen inde oude schriften van 't selve Clooster leest, dat de *Voorouderen van Machtildis Vrouwe van Dendermonde*, ende *Sigerus Castellain van Gendt*, beseten hebben de *Voorstanderschap van S. Baefs*. Van welke *Voorstanderschap Machtildis* selve gewach maect inde over-een-cominge met *Jenne*, *Gravinne van Vlaenderen*. Is oock te gelooven dat door de selve reden *Philips den Stouten*, *Grave van Vlaenderen*, *Heer van Dendermonde*, onder ander behoeders vande *Kerck*, *Clooster* ende *goederen van S. Baefs* gestelt heeft den *Bailliu van Dendermonde*. Desen *Ringot* is gestorven den 3 October inden Jaere 1106. *Adelwidis* heeft twee Jaeren daer naer noch geleest. Dat sy de Heerlijckheyt van *Dendermonde* voor huwelijcx goet heeft gehad, blijkt daer uyt, dat sy in haer schilt voerde de Wapen die dese *Stadt* van outs gebruyckt heeft: dan haren Man voerde dry lange staeckén. Wiens *Graf-schrift* aengesien het door oudtheyt meest versleten was, hebben de *Rechts-beforgers* van dese *Stadt* tot meerder gedachtenisse van *Ringot* Hem een nieutlaten stellen, luydende in desen sin.

Aenden doorluchtighsten ende varen Edelman ende Helt Heer Ringot den Calen Heer vande Stadt ende Landt van Dendermonde, Stichter van dese Godt-seer-beminde Kerck ende Canonicken, Voortplancer vande Christelijcke vare Godvruchtigheyt ende alle eerbaerheyt, vviens oude Graf-

Graf-inschryvinge door lange betredinge vande voeten verstenen zijnde hebben den Raedt ende t' Dendermonsche volck, des Edelmans Ziele ende Doorluchtigste gedachtenisse toe-gedaen zijnde, vvaer mede de dencht van sulcken wyschijnende Man de Naecomelingen tot een voorbeeld soude vvesen, Om danckbaerheys vvil dit gesticht inden laere 1561. Hy is van dit leven verschenen inden laere 1106. De vrede des Heeren sy over hem.

DANIEL VAN DENDERMONDE.

RINGOT is gevolcht *Daniel*, die, met ontrent noch t'festich Ridders, naer *Brugge* getrocken is, om te wreken den dootslach van *Carol den Goeden*, begaen inde Kerck by de *vander Stratens*. Den selven onder *Willem Norman*, *Grave van Vlaenderen*, *Hyperen* ingenomen hebbende, heeft *Willem van Hyperen* in syn macht gebrocht. Ten lesten geheel *Vlaenderen* van *Norman* vervreemt zijnde, om dat hy seer onbillijck ende tegen alle rechtende hercomen het Landt bestelde, heeft d'ander *graden*, dat sy souden tot t' *Graeffschap van Vlaenderen* roepen *Theodorum Alsatum*. Hy was een vande twee *Meyers* oft *Maeerschalccken van Vlaenderen*, daer en boven een voorsichtich Man: Hy hadde dry *Sonen* *Wauter*, *Baudewijn*, ende *Daniel*.

WAUTER DANIELS *Sone*.

s'Vaders Erfnisse heeft *Wauter* aenveert, die seer mildadich aen die van *Affligem* geweest is. Inde gift-brieven wordt hy genoemd *Voorstander van Dendermonde*, ende wederom *Heer van Dendermonde*, hy sterfinden laere 1173.

WAUTER WAUTERS *Sone*.

Hem is gevolcht synen *Sone* *Wauter*, die bevesticht heeft aen die van *Affligem* de gifte syns Vaders raeckende de goederen

H

gele-

gelegen in *Belle* : schrijft sich in den Zegelbrief *Prince ende Heer van Dendermonde* : noemt daer in dock syn Vader *Wauter*. Hy heeft ten Wijve gehad *Adelise*, die naer syn doot gegunt heeft vryen doorganck van alle dat soude mogen toe-comen de *Broeders van S. Pieters te Gend*, soo veel als haer deel raectede (dat is den tocht haer toegeleyt) sonder te geven eenigen tol. Den volen vrydom heeft daer naer gegunt *Machtildis* met haren Man. Sy hadde eenen Sone *Bersholdt* genaemt, die nochtans *Wauter* niet gevolcht en is, sonder twijffel was hy een voor-Soon uyt een ander bedde.

WILLEM Voorstander van *Atrecht Heer van Betunen ende MACHTILDIS* Vrouwe van *Dendermonde*.

By gebreck van Man-hoir heeft *Machtildis* nu al vanden tijdt van *Philips van Alsaten* voor den Iaere 1192 alhier het gebiedt vercregen. Dese oft sy *Wauters* Dochter is geweest, is seer onteecker. Sy is getrouwt aen *Willen den VII. Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen*, die met *Graef Baudouin* vercreyft is geweest naer Griekenlandt. Met dit Houwelijck syn erfte by malcanderen gevoecht *Dendermonde* ende *Betunen*, want voor desen tijt worter niemant vande *Heeren van Dendermonde* gevonden, die gebruyct heeft den naem van *Betunen*, noch niemant van *Betunen* den naem van *Dendermonde*: noch *Machtildis* selve naer de doot van haren Man en schrijft haer nergens *Vrouwe van Betunen*, maer alleen *van Dendermonde*: Wijders hebben van desen tijt af (gelijck seer waerschiynelijck is) die van *Betunen* de Schilt-wapen van die van *Dendermonde* aengenomen: aengesien 't Huys van *Dendermonde* die gehad heeft al voor den Iaere 1100 gelijck blijkelijck is uyt 't Graf-schrift van *Ringot* ende *Adelwidis*, alwaer aen *Adelwidis* de hedendaechsche Schilt-wapen van *Dendermonde* worden toe-geeygent: welcke Wapen men niet alleen geschildert vint, maer oock in eenen steen gehouden in 't gewelfsel vanden Toren vande Kerck van *Dendermonde*, die gebout

boutis, oft van *Ringot*, Heer van *Dendermonde* (die inde selve Kerck de *Canonicken* heeft ingestelt, ende gestorven inden Iaere 1106) oft lafgh te vooren; daer die van *Betunen* aender Wapenen als d'hedendaechsche gehadt hebben, gelijk blyft uyt veel Zegelbriefven van *Robert van Betunen*, Schoon-vader van *Guido*, met dese onderschrijvinge *den Zegel van Robert van Betunen*. D'hedendaechsche Wapenen van alle beyde de Steden zijn (gelijk ick boven hebbe geseyt) *d' Argent a la fasie de geules*, oft duyderlijcker, eenen rooden bant in een versilvert Schilt.

Desen *Willem* met syn Huysvrouwe hebben gegunt aende Monicken van *S. Pieters te Gendt* vryen doorganck sonder eenigen tol oft schattinge, van alle t gene, dat haer, oft haer Kerck soude mogen raecken, te betalen, waer van is eenen Zegelbrief vanden Iaere 1193. Hy is gestorven inden Iaere 1213 naer de aenteyckeninge van *Meyerus*, dan nae den inhoud van t sterfbouck van onse *L. Vrouwe*, inden Iaere 1214 den 21 April, achterlatende *Machtsildin* Weduwe ende vijf kinderen: *Robert* (dien de Schrijvers oock *Fougardt* ende *Focardt* noemen) *Daniel*, die sommige voor *Robert* stellen, *Ian*, *Willem*, ende een Dochter *Machtsilde*. Hy overleden zijnde, heeft *Lodewijck* Sone van den *Cominck van Vranckryck* (die daer naer van *Bonifacius den VIII. Paus van Romm* onder t getal der Heyligen gestelt is) *Betunen* in genomen, dat hy nochtans weder gegeven heeft aen *Machtsilde*, om te bewaen tot de manbaerheyt van *Daniel*. Dit selve verhaelt *Meyerus* anders, want hy meent dat *Daniel* den Sone van *Robert* is geweest, daer hy nochtans synen Broeder was, gelijk aenwysen de Briefven van *Daniel* selve, met de welcke hy geeft aen synen Broeder *Robert*, de *Landen van Ronsebeke* ende andere, daer in hy sich *Voorstander van Atrecht* noemt ende *Heer van Dendermonde*: maect gewach van *Robert*, *Ian*, ende *Willem*, die hy Broeders noemt. Daer-en-boven hadde hy een Sone van *Robert* geweest, dat gebiet en soude niet gegaen hebben tegen d'ordene naer den Vader, maer naer syn Suster *Machtsilde*.

DANIEL WILLEMS *Sone.*

Vande kinderen van *Willem* ende *Machtilde*, heeft *Daniel*, oft door recht syns ouderdoms, oft door gunste des *Coninx*, syns Vaders Erfnisse ontsaen, ende heeft ten Wijve gehadt *Eustachie de Castellon*, in welck Geslacht doen ter tijdt was 't *Graeffschap van S. Paul*. Defen is *Lodewyck den Coninck van Vranckrijck* gevolcht inden Engelschen tocht, vergeselschapt met vijftien Ridderd. Hy is gestorven ontront den Iaere 1228, achterlatende syn Wijf sonder kinderen, waer van syn Erfnisse gecomen is op *Robert* synen Broeder.

d'Ander kinderen hebben ten deele gehadt verscheyden Heerlijckheden ende Landen. Sy zijn seer mildadich geweest aen 't Clooster van *Zwyvick*, gelijk oock haer Nacomelingen, die hun seer hebben verbreyt. Van gelijcke mildadigheyt hebben oock geweest de twee Susters van *Machtilde*, als oock *Ingelram van Dendermonde*, die insgelijcx ten tijde van *Machtilde* heeft geleeft, ende gegeven aende Godtvruchtige Maechden van *Zwyvick* vryen doorganck door de *Schelde*, wiens wijdde hy ten Leen besittede, d'welck *Robert* daer naer ten versoucke van *Ingelram* heeft toegestemt. Het voorschreven Schelde-Leen is van *Ingelram* door syns Dochters Huwelijck gecomen tot *Andries van Grimbergen*, die aende Godtvruchtige Maechden van *Waesmunster* vergunt heeft vrydom van den tol, die, ter oorsaecke vanden doorganck door 't voorseyde water was te betalen.

De gemelde *Machtildis* is gestorven naer dat sy gesticht hadde in haer gebiedt 't Gasthuys *S. Gillis* toegewijdt, dat sy cortcs daer naer, te weten, inden Iaere 1224 verandert heeft in een *Abdy* vande *Cistersche ordene*, vande welcke wy breeder hier naer sulden handelen.

Het en is niet buyten reden hier te stellen haer over-een-comste met *Ienne Gravinne van Vlaenderen* over de knechten Inwoon-

woonders ende Mannen van haer voortanderschap, also sy is inde hantvesten van *Vlaenderen* in oude verduysterde Fransche tale.

*Ick Machtridis Vrouw*e van Dendermonde doe te weten aen alle die dese Briefven sullen sien, dat soodanich is d'over-een-commige tusschen my ende *Me-vrouw*e de *Gravinne* van *Vlaenderen* ende *Hene-gow* raeckende 't Landt van *Aelst* ende *Dendermonde*: dat een van ons niet en vermacht te soecken *Knecht*, noch *Inwoonder*, noch *Man* vande *voorstanderschap*, noch *Dienstmaecht* van d'eene *Heerschap* pye tot d'ander; maer inde *Leenen* geoorlooft te soucken ende vervolgen, ende haer *Mannen* sullense volgen over al daer sy gewoon zijn. Ende is te weten, raeckende de *voorstanderschap* van *S. Baefs* te *Gendt*, dat sy blyft in sulcker vongen als sy geweest is ten tijde dat *Graef Baudewijn* hiel die gewoonte ten aensien vanden *voorstander Willem*: ende dat moet geweten worden door de *getrouw*e *ondersouckinge* van *Heer Bernaerdt* van *Morsele*. Dese *over-een-cominge* moet gehouden worden, ist saecken datter den *Grave* niet tegen en is, als hy uyt de *gevangnisse* sal gecomen zijn: ende op dat hyse toestemt, moet *Me-vrouw*e de *Gravinne* stellen alle den raedt die sy sal comen in *goeder trouwen*: ende ist dat den *Grave* onbreeft van te comen uyt de *gevangnisse*, de *over-een-cominge* moet gehouden worden, gelijck sy bescheyt is.

Gegevente *Cortrijck* inden *Iaere 1221* s'anderdaegs naer *S. Magdalenen* dach.

ROBERT WILLEMS *Sone*.

Naer 't overlijden vanden *Broeder* ende *Moeder* heeft *Robert* van *Betunen* de *Heerlijckhey*t van *Dendermonde* ontfaen. Dit is een klouck ende wel-spreeckende *Mangeweest*, ende van geproefde *getrouwighey*t aen *Ferdinande* *Grave* van *Vlaenderen*, gelijck dat de *geschiedenis-boucken* in veel plaetsen aenwijfen.

Voor eerst als wanneer *Philips* den *Coninck* van *Vranckrijck* beveelde dat *Ferdinande* uyt geheel *Vlaenderen* soude wijcken,

om dat hy met andere voornaemste Heeren van 't Coninckrijck geweygert hadde sich inden crijch tegen d'Engelschen te laten vinden, den *Grave* mistrouwende op syn crachten tegen den *Coninck* die nu met een voorsien Leger, tegen Engelandt bereydt, in *Vlaenderen* met geweld ende bedroch woelde, heeft Gefanten afgeveerdicht naer den *Coninck van Engelandt*, om te clagen over d'ongelijck, ende bystandt te versoucken: Onder welke Gefanten desen *Robert* het Hooft is geweest, die syns *Princen* saeck soo heeft verricht, dat, verbont gemaect hebbende met *Engelandt*, gelijckerhant tegen de Françoysen de wapenen gewent zijn. Dan alsoo van d'onse stercker als geluckiger gevochten wiert, veel gevangen zijnde, veel verflagen, geen hoope van t'overwinnen, cleyn van 't leven, ander hier ende daer vluchtende, is *Robert* naer *Nieupoort* getrocken, van welke Stadt hy terstont 't Stadt-houders Ampt met veertich Vlaemsche Ridders heeft aenveert. Daer naer de Franschen uyt geheel *Vlaenderen* gedreven zijnde, doch wederom met een nieu Heyr cracht daer in gevallen, schijnende het uysterste te dreygen, nochtans naer 't veroveren ende 't verwoesten van *Ryssel* ende *Cassel* weder te rugge getrocken, is *Ferdinandus* van sin geweest naer *Engelandt* te reysen, desen *Robert* voor henen te *Zantwitz* sendende, van waer als hy de naevolgende lenten, vergeselschapt met *Willem van Salisbury*, *Reginalt van Bononien*, *Hugo Bobá*, ende desen *Robert van Betunen* wederom gekeert was, heeft groote saecken in *Vlaenderen* ende *Brabandt* tegen des *Conincx van Vranckrijck* Bontgenooten verricht: dan dit geluck vanden *Prince* heeft het verbont met *Keyser Ottho den IV.* gestut: want alsoo inden slach van *Bovins*, het geluck de manastigheyt niet en volchde, zijn *Ferdinandus*, *Robert*, ende met haer vele vande voornaemste Edelen vande Vlaemsche zijde gecomen onder de macht der vyanden, van welke *Robert* ten lesten vry gemaect zijnde, heeft vele van syns Moeders daden toe-gestemt ende bevesticht, ende sy overleden zijnde, (soo ick geseyt hebbe) haer erfnisse aenveert

veert, syn selven *Wapendrager van Betunen ende Heer van Dendermonde* schrijvende : Doch naer dat *Daniel* synen Broeder onbedegen gestorven was , heeft alsdan , gelijk te vooren synen Vader, sich laten noemen *Voorstander van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde*, ende dat eerst inden Iaere 1228.

Soo nu de saecken met den *Coninck van Vranckryck* waren in stilte gebracht , heeft hem geheel begeben om alhier de gemee- ne saeck te voorderen : heeft wetten gemaeft , yande welcke ick een na-schrift hebbe gegeven : 't wort oock geloofst dat hy de *Stads-mueren* heeft vergroot, ende dit ontrent den Iaere 1233. Dan becommert zijnde in dese saecken , heeft hem wederom d'oorloge afgeruict, treckende uyt den naem van *Margriete Gravinne van Vlaenderen* tegens de *Ketters van Staden* : van waer weder gekeert zijnde, heeft groote mildadigheyt geoeffent, niet alleen aen syns Moeders *Abdye*, waer van wy gesproken hebben, maer aen vele ander Godtvruchtige plaetsen , onder de welcke hy vele gegunt heeft vryen doorganck, sonder te betalen tol oft schattinge. Hy is gestorven inden Iaere 1248, in d'welck s'daechs voor *S. Marten* hy by uyttersten wil aen d' *Abdye van Zywyck* ende *S. Baefs* gemaeft heeft eenige Iaerlijcksche Incomsten. In een vande *Zegelbriefven* staet , *gegeven in Sales in Sardinia s'daechs voor S. Marten inden Iaere 1248*. Hy hadde ten Wijve *Isabelle de Moriaymes* , die hem heeft voortgebracht een Doch- ter *Machtildis*.

GVIDO, *Grave van Vlaenderen, ende MACHTILDIS*,
ROBERTS *Dochter, Vrouwe van Dendermonde.*

So is dan naer de doot van *Robert* gevolcht *Machtildis* (die *Guiciardyn*, dolende , *Daniels* *Dochter* noemt) dese met geweld vervoert zijnde (soo sy seggen) is getrouwt aen *Guido* *Sone van Willem Dampiere* ende *Margriete Gravinne van Vlaenderen*. Dan *Pieter Ondegerste* , een neerslich Schrijver , geen gewach maec- kende van 't vervoeren, secht : *Weynigen tijds daer naer als Mar- griete*

griete de Gravinne, van Parys is weder gecomen, (daer sy geweest hadde om onderdanigheyt te betoonen) is besloten ende bevesticht geweest het Huwelijck van Guido, tweeden Sone van Margriete Gravinne van Vlaenderen, ende van Vrouwe Machtildis, Dochter van Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde, ende de bruyloft is seer waerdelijck gehouden: dit inden Jaere 1244.

Dese *Machtildis*, naervolgende de voetstappen haerder voorvaderen, is seer mildadich geweest aen d' *Abdye van 'Zwywick*: eyndelijck inden Heer ontslapen, haren Man afwesende inde heylige oorloge (soo de Schrijvers getuygen) oft naer syn wedercomste. *Oudegerste* seght inden Jaere 1259, sy is begraven te *Flins* inde Capelle by de *Choor van d' Abdye*, (in welcke Capelle *Guido* oock een Graf heeft met dit opschrift:

Hier licht begraven Guido Grave van Vlaenderen, sterf inden Jaere 1304.

Haer Graf-schrift is als volght:

Hier licht begraven Vrouwe Machtildis, Zaliger gedachtenisse, genaemt van Betunen, Gravinne van Vlaenderen, Voorstanderesse van Betunen, ende Vrouwe van Dendermonde, Huysvrouwe vanden doorluchtichsten Prince Guido Grave van Vlaenderen, Sone van Vrouwe Margriete, Gravinne van Vlaenderen ende Henegow, Stichteresse van dit Clooster: welcke Vrouwe Machtildis gestorven is ontrent den Jaere ons Heeren 1264 den laetsten dach der Maent November.

Dit Graf-schrift is langen tijdt naer haer doot gestelt geweest, gelijk dat woort *ontrent* aenwijft. Sy heeft aen *Guido* voortgebracht thien kinderen: *Robbert, Willem, Baudewijn, Ian, Philips, Margriete, Marie, Beatrix, Ienne, ende Machtildis*: vande welke *Baudewijn*, vroeck gestorven zijnde, rust te *Brugge* by de Broeders van *S. François*. *Ian* (den *Goeden* genaemt, ende van *Baudelo*) is, naer dat hy *Proost van S. Donaes te Brugge* ende *S. Pieters te Ryssel* geworden was, vercooren tot *Bischop*

van

van Metz, daer naer van *Luyck*. Hy licht begraven te *Flims* in 't Choor. *Philips* een uytſchijnende Man in manhaftigheyt, heeft in *Italien* ten Wijve getrouwt *Machtildis van Courtenay*, *Gravinne van Lauretten ende Thietten* met een huwelijcx-goet van 1000 ponden tournoys Jaerlijcx : Dit Huwelijck alsoo besteeckende synen Vader *Guido* ende *Carel Coninck van Sicilien ende Napels* : aenden welcken hy dickwils met uytnemende daden syn kloucheyt hadde getoont : hier toe heeft *Guido* gegeven Jaerlijcx 1000 ponden parasys Vlaemsche munte : doch *Guido* overleden zijnde heeft *Robert* synen Broeder hem aengewesen 3500 ponden, op d'incomſten van *Bergen, Veurne*, ende elders.

Defen *Philips* is soo ontſteecken geweest met liefde tot syn Vaderlandt, dat, als synen] Vader vanden *Coninck van Franckrijck* in gevangeniſſe geſtelt was, ende *Vlaenderen* nu grootelijcx arbeyde om den vrydom, verlatende alles wat hy vanden *Coninck Carel* in *Italien* hadde ontfangen, is hier gekomen, vergesellſchapt met syn Huysvrouwe *Machtilde* : Alwaer hy ſo gunſtelijck is ontfacn, dat met eendrachtige toe-ſtemminge van een yder, hem de verſorginge van geheel *Vlaenderen* is bevolen geweest ; in welck ampt hy hem ſoo mannelijck heeft gedragen, dat, beneven ander groote daden, verjaeght hebbende den *Coninck Philips van Franckrijck* in eenen velſlach by *Papulen*, heeft syn Vader ende Broeders verloffinge, 't Vaderlandt vrede, hem een eeuwige eere behaelt. De ſaecken dan ſoo wel verricht, ende de Landen alhier geſtelt hebbende ; is ten laetſten naer *Italien* weder gekeert, alwaer hy dry Jaeren daer naer inde Maendt van November onbedegen geſtorven is, en begraven te *Napels*. *Oudegerſte* meent dat hy eenen Sone, *Hendrick van Vlaenderen* genaemt, gehadt heeft, maer *Meyerus* ſeght dat dien *Hendrick* eenen Soon van *Guido* geweest is. *Margriete*, getrouwt aen *Ian, Hertogh van Brabandt*, heeft voortgebracht *Ian, Godefroy, Margriete, ende Marie*. *Marie* is ten houwelijck gegeven aen *Amedeus, Grave van Savoyen*. *Beatrix* is eerſt getrouwt geweest aen

Hugo de Castillon, Grave van S. Paul, ende voortgebracht Ian, met toe-naem van Dendermonde, daer naer aen Floris, Grave van Hollandt (vande syne verflagen inde vogel-jacht) uyt den welcken Sy heeft voortgebracht Diderick, Floris, Willem, Ottho, Ian, Beatrix, Machtildis ende Margrieto. Jenne heeft ten Man gehadt Willem, Grave van Gulick, dien sy seggen te Aken door de voortstellinge vanden Hertoch van Brabands verflagen te zijn. Machtildis is d'Huysvrouwe geweest van den Grave van Bloys.

ROBERT DAMPIERE.

Robert Dampiere, den eerst-gebooren, is syne Moeder naergevolght. Desen, syn eerste Vrouwe Blanca, Dochter van Carel, Coninck van Sicilien, overleden zijnde (die begraven is inden Jaere 1268 den 17 Julij) ende weynigh daer naer getrouwt hebbende Solantide, Dochter vanden Hertogh van Bourgoignen ende Isabelle van Nivers, heeft hem van wegen 't Huwelijcx-goet Grave van Nivers, Heer van Betunen ende Dendermonde geschreven. Desen is Carel, Sone van Lodewijck, Coninck van Franckrijck in Italien gevolcht, ende is, noch maer achthien Jaeren out zijnde, over 't verdelgen van Manfredt seer heerlijck ingehaelt geweest (dat sy triumpheren noemden.) Oudegerste seght, dat hy Manfredt selfs met syn handen heeft verflagen. Daer naer is hy tot 't Graefschap van Vlaenderen gekomen.

WILLEM DAMPIERE.

Willem Dampiere, den tweeden Sone, naer de doot syns Vaders, heeft, met waerdinge vande Stadt ende Landt, de Heerlijckheyte van Dendermonde ontfaen, de welke den Vader noch in 't leven zijnde, hem tot een Erfdeel hadde toe-geeygent, waer van hy inde geschiedenis-verhalingen Willem van Dendermonde genaemt wordt. Desen heeft ten Wijve getrouwt Adele, de eenige Dochter ende Erfgenaem van Rodolph de Nigelles, Ridder-meeſter ende Voorsitter van Vlaenderen voor den Coninck van Franckrijck, die ten laetsten inden slag van Cortrijck met

met veel Franschen Adel ende 't schoonste heyr-leger van Christendom, van 't gemeen volck van *Vlaenderen* verslagen is geweest: om welck maetschap de *Gendenaers* inden gemelden slag *Rodolph* souden verschoont ende bewaert hebben, waert dat hy, naer soo grooten nederlage vande syne, in 't leven hadde willen blyven. Met dit Huwelijc heeft *Willem* syn geslacht verrijct met de Heerlijckheyt van *Nigelles* ende andere heerlijcke goederen ende waerdigheden. Desen selven is schreytman geweest met *Robert* synen Broeder, *Hugo de Castilion* ende *Guido Grave van S. Paul*, tusschen *Guido, Grave van Vlaenderen* ende *Robert, Grave van Artoys* in 't geschil vande bepalinge van *Vlaenderen* ende *Artoys*, ende dat ontrent den Jaere 1296. Weynich daer naer, syn Vader in Vrankrijck gevolght zijnde, (die hem op d'overeen-kominge van *Rodenburgh* vertrouwt hadde) is met hem, ende synen Broeder *Robert*, ende noch veel Adels inde gevangenisse geworpen, alwaer hy (te wijlent den Vader eens naer *Vlaenderen* ginck) voor Gysel is gebleven, doch ten laetsten wederom in vrydom gestelt met d'overeen-kominge van vrede (die sy om 't ongelijck dat *Vlaenderen* daer in geschiede, 't *Verbondt van ongerechtigheyt* noemen) die hy nochtans met syn Huysvrouwe bedwongen is geweest te bevestigen.

Tusschen desen, ende *Robert Grave van Vlaenderen* is 't geschil geresen dat in 't vijfde Deel is verhandelt: *Of 't Landt van Dendermonde een Leen zy van Vlaenderen*. Voorts hy heeft foodanige inschrijvinge gebruyckt: *Willem van Vlaenderen, Heer van Nigelles ende Dendermonde*. Hy is gestorven ontrent den Jare 1312, achterlatende dry Sonen *Willem, Ian, Guido*, die alle van wegen haer Moeders Heerlijckheyt de *Nigelles* genaemt zijn geweest, daer-en-boven dry Dochters. *Ian de Nigelles* met het Huwelijck van *Beatrix van S. Paul* heeft verkrege de Heerlijckheden *Crevecœur, Arlor*, ende 't *Burch-graefschap van Camerijck*. Hy heeft eenen Sone *Ian* gehad, die onbedegen gestorven is, twee Dochters, *Marie*, die aen d' *Amboyse*, ende een andere, die aenden

Grooten Willem de Craon getrouwt is geweest. *Guido de Nigelles* is een manastigh Helt geweest, voornamentlijk inden Engelschen krijgh. Den selven met synen Broeder *Ian* is tegenwoordigh geweest in die by-een-comste die te *S. Omer* gehouden is over de verlossinge van *Ian van Namen* eerst-gebooren van *Graef Guido* ende *Isabelle van Luxemburgh*, *Gravinne van Namen*, die de *Bruggelingen*, *Sluys* met geweld innemende, gevangen ende in striete hechtenisse gestelt hadden, om dat hy poochde den coophandel van *Brugge* in syn Stadt te brengen: maer soomen handel de van syn verlossinge, is met list ontkomen. Den selven *Guido* heeft neerstigheyt gedaen om 't geschil in vriendelijcheyt neder te leggen tusschen *Lodewijck de Nivers* ende de *Franconaten*, die, steunende op 't afwesen vanden *Grave*, door recht oft onrecht verbranden alomme de huysen vanden Adel. *Guido* is sonder kinderen gestorven inde oorloge van Engelandt, wesende *Maerschalc* van *Vranckrijck*. d'Outste Dochter *Marie* is getrouwt geweest aen *Ian, Grave van Bononien*: sy hadde eenen Sone *Ian* die ondertreckent heeft de Briefven van aenwysinge die *Robert van Betunen* gegeven heeft aen *Robert* den tweeden Sone, op dit bedingh, dat hy 't Houwelijck ende d'houwelijsche Voorwaerde van *Lodewijck de Cressy* synen Neve met *Margriete* Dochter van *Philips den Langen* voor goet soude houden. d'Ander *Isabelle* is getrouwt aenden *Heer van Brians* ende is gestorven onbedegen. De derde minder Jaerich.

WILLEM DE NIGELLES.

WILLEM DE NIGELLES, oft van *Vlaenderen*, den eerstgeboren, is naer de doot syns Vaders *Heer van Dendermonde* geworden. Hy heeft ten Wijve gehadt *Alisie*, ende voor Huwelijcx-goet, de Heerlijckheden van *Bergen*, *Nicupoort* ende *Dense*. Desen met *Robert*, *Ian*, ende *Guido*, syn Ooms, is tegenwoordigh geweest inde crooninge van *Keyser Hendrick de VII*, die te *Aken* geschiede. Den selven, alsoo *Robert* met de Verfor-

gers

gers van *Vlaenderen* reysde naer *Franckrijck* naer den *Coninck*, heeft 't gebiedt over *Brugge*, alwaer men beroerte vreesde, aen veert. Hy is oock met *Lodewijck de Nivers* ende *Robert* synen Broeder, syn Oom *Robert* behulpfaem geweest inden krijch van *Henegou*. Dit is den selven *Willem* geweest, die met synen Oom *Robert* het verschil geeyndicht heeft vande onderdanige besittinge van *Dendermonde*, gelijk blijkt uyt d'over-een-kominge die daer van is. Hy is ten laetsten onbedegen gestorven.

IAN DE NIGELLES.

Door de doot van *Willem* is de Heerlijckheyde van *Dendermonde* gekomen op synen Broeder *Ian*, gelijk blijkt uyt den Zegelbrief, die begint: *Ian van Vlaenderen, Heer van Nigelles Creveœur ende Dendermonde*, met den welcken hy bevesticht aen *Beatrix Colins, Odemonts* Dochter, de gifte van *Robert Grave van Vlaenderen*, synen Oom, die haer vergunt hadde voor haer leven al wat hem, als Heer van *Dendermonde*, den *Abt van Affligem* op den naem van *Laersen* ende *Pels* jaerlijcx schuldigh was. Desen *Ian* is te *Cortryck*, wanneer hy synen Bloet-verwant *Lodewijck de Cressy* bystont, met noch andere 25 edele Ridders op een jammerlijcke wijze van 't gemeen volck omgebracht, achterlatende *Beatrix* Weduwe, die langh daer naer gebruyckt heeft d'inschrijvinge van *Nigelles ende Dendermonde*.

INGELRAM OSSEMONT, Heer van *Amboyse*, ende
MARIE DE NIGELLES Vrouwe van *Dendermonde*.

Ian de Nigelles heeft achter gelaten voor Erfgename *Marie*, die getrouwt is aen *Ingelram Ossemont*, Heer van *Amboyse*. Eenige hebben geloofst dat dese een Dochter van *Willem* geweest zy: maer dat sy *Ians* Dochter geweest is, blijkt daer uyt, dat naer *Willem* dese Heerlijckheyde op *Ian*, ende van *Ian* op *Marie* is gekomen. Dese heeft noch geleefd inden Jaere 1349, gelijk blijkt uyt d'over-een-kominge met den *Abt van Affligem*, over het

geschil, dat sy onderlinge gehadt hadden raeckende de Leenen, die dat Clooster honde vanden *Heer van Dendermonde*. Jae dat sy met haren Man noch geleest heeft tot den Jare 1353 betuyght den Zegelbrief met den welcken sy Lieden den Raedt macht geven van in te stellen eenige soorte van tol, *Maltoten* ende *Acysen* genaemt: ende eenen anderen, met den welcken *Ingebram* aen de Volders in dese Stadt geeft d'eerste voor-rechten.

PHILIPS DE VALOYS *Coninck van Franckrijck.*

Van d' *Amboyse* ende *Marie* is dese Heerlijckheyte by koop gekomen aen *Philips de Valoys Coninck van Franckrijck*.

LODEWYCK MALEAEN *Grave van Vlaenderen.*

Vanden *Coninck van Franckrijck* is dese Heerlijckheyte door gift (soo sy seggen) tot *Lodewijck Maleaen, Grave van Vlaenderen* gekomen, op dat den *Coninck* hem met dese vrygunstighyete soude trecken van 't Huwelijck met de Dochter van *Engelandt* tot *Margriete de tweede Dochter van Ian den III. Hertogh van Brabandt* syn achter Nichte: waer door den *Grave* de vrientschap vanden *Coninck* vercregen ende syn Naecomelingen met soo schoone Heerlijckheyte heeft verrijckt. *Meyerus* meent dat dese Stadt aen *Maleaen* gegeven is voor Huwelijcx-goet.) *Dinstherus* brengt een ander reden van dese gifte: dit zijn syne woorden: *Philips Coninck van Franckrijck heeft gekocht de Stadt ende Landt van Dendermonde gelegen onder 't Roomsche Rijck vanden Heer van Amboyse, die ende dat den selven Coninck gegeven heeft aende voorsyde Lodewijck Grave van Vlaenderen in vergeldinge vande helft vande Stadt van Mechelen ende de somme van 86500 Realen. Ende van dien tijdt heeft Ian, Hertogh van Brabandt wyt den naem van Hendrick synen ontfen Sone verkregen de vreedsame besittinge vande gemelde Stadt Mechelen.* Welck verhael dies te waerschiynlijcker kan geacht worden, om dat de gifte schijnt gebeurt te zijn lanck naer 't Huwelijck van *Maleaen*, d'welck aengegaen

gegaen is inden Jaere 1347. Ende uyt den by-gebrochten Zegelbrief blijkt dat *Marie*, die getrouwt was aen *d'Amboysse*, met haren Man noch geleefd ende 't gebiedt van *Dendermonde* gehad heeft inden Jaere 1353. Jae dat *Dendermonde* in 't Jaer daer naer noch niet by *Maltaen* geweest is, blijkt uyt den Zegelbrief met den welcken hy als Over-Heerde wetten van dese *Stadt* bevestigt: Dan inden Jaere 1355 heeft *Maltaen* dese Heerlijckheit verkregen, gelijk syne eygen woorden getuygen: *Want wy komen nu eerst tot d'Heerlijckheit ende alle 't recht vande Stadt ende 't Landt van Dendermonde ende van alle datter aen kleeft, als Heeren sonder midden.* Maer men kan seggen dat den *Coninc* inden Jaere 1347 op sulcken bedingh dese Heerlijckheit heeft gekocht, dat sy by *Marie* ende *d'Amboysse* soude zyn soo langh als yemandt van haer soude leven, ende met d'aflyvighayt van een van twee oft alle beyde soude komen tot *Maltaen* 't gene also heeft konnen geschieden, aengesien den *Grave van Vlaenderen* in dat selve Jaer heeft afgogaen 't recht dat hy hadde in *Mechelen*, ende de besittinge vande geheele *Stadt* heeft aenveert *Blondrick*, eerst geboren vanden *Herzog van Brabant*, die abtaer in 't naevolgende Jaer tot Heer is gehult; gelijk ten selven Jaere *Maltaen* aende *Dendermondenaers* bevestigt hare wetten ende herkomen, nochtans niet geheelijk verkregen hebbende alle 't recht vande gemelde Heerlijckheit. Van d'*Hinteren* verschillen niet veet *Marchant* ende *Druens*; vande welke dien seght, dat op den dagh van d'ondertrouwinge *Dendermonde* aen *Maltaen* gegeven is: welke faeck inogelijck aen *Meyerus*, ende naer hem, *Guisardin* oorsaeck gegeven heeft te schrijven: dat dit gebiedt aen *Maltaen* van koninklyck gaet is geweest. *Druens* seght dat op den selven tijdt *Maltaen* aen den *Herzog van Brabant*, syn Schoon vader, gajst gesholden heeft 85. so o *Reuten* den prys te weten bestemt in 't leven van *Gheff*, ontfangende tot vergelding de Heerlijckheit van *Dendermonde*. Ende op dat niemandt en soude dencken dat dese Heerlijckheit van *d'Amboysse* gekaert, ende

ende by den *Coninck* aen *Maleaen* gegeven is, om dat hy syn recht in *Mechelen* soude afgaen, ende daer-en-boven de schult van ses-en-tachtich duysent ende vijf hondert Realen ('t gene ymandt nyt de woorden van *d' Intherus* soude inbrengen :) Soo is te bemercken dat de Stadt *Mechelen* verkocht is geweest van *Adolph vander Marck*, *Bischop van Luycck* ende *Reginalt Grave van Gelderlandt* Vader ende Voocht van *Margriete*, aen *Lodewijck de Cressy*, *Grave van Vlaenderen* voor de somme van hondert 't seftich duysent Realen. Naer welcken koop, alsoo daer onderlingh geschil ontstont tusschen den *Hertogh van Brabant* ende den *Grave van Vlaenderen*: den *Hertogh* seggende, dat, dat deel, 'twelck den *Grave van Gelderlandt* hadde beseten, aengesien het een Leen was van *Brabant*, niet en konde vervreemt worden sonder syn toestemminge: ende dat hy wilde d'ander deel midts opbrengende depenningen tot hem trecken: waer in hy sijn selven dies te meer behaeghe, om dat hy vreesde dat den *Grave van Vlaenderen*, *Mechelen* hebbende, hem in toe-comende tijden daer door seer schadelijck soude kunnen wesen. Ten laetsten sooden *Grave van Vlaenderen* niet wilde wijcken, ismen tot de wapenen gekomen: dan alle bey moede geoorlooght zijnde, is den *Coninck van Franckrijck* tot scheyts-man ende panthouder verkoren, die weynigh tijdt daernaer de oorloge wel met *Huwelijcken* heeft te neder geleyt, maer van d'een oft d'anders recht niet uytgesproken, tot dat sy door verdriet van soo lange vertoevinge een middel gevonden hebben om 't geschil te scheyden, maeckende binnen *Dendermonde* soodanigh verdrach: dat sy 'samenlijck ende met gelijcke vermogenheyt over *Mechelen* souden gebiedem den anderen in des anderen besittinge: souden de tollen gelijckelijck deelam: souden eenen *Schaot* ende *Ontfanger* gelijckelijck stellen: de *Burgers* die by de *Neckerspoors* wonen souden aenden *Hertogh*: die by den *Blyenberg*, souden aen den *Grave* zijn: het en soude niet geoorlooft zijn aen d'een oft d'ander ontmillens den anderen stercken te maectem: Eenligen tijt daer naer

is de

is de *Cressy* van sijn geheel recht inde Stadt afgegaen voor de somme van 86500 Realen. Ende soo den *Grave van Vlaenderen* voor de betalinge was gestorven, sechtmen dat *Philips den Coninck* van *Vranckrijck* met *Maleaen* op een seker vergeldinge is overkomen, op dat hy geheel *Mechelen* soude afgaen: welke vergeldinge dese Heerlijckheyt van *Dendermonde* geweest is: die den *Coninck* aen *Maleaen* gegeven heeft in vergeldinge vande helft vande Stadt van *Mechelen* ende de somme van 86500 Realen. Gelijk *Dintherus* seght, by den welcken 't woordeken ende genomen moet worden voor oft: op dat dit den sin zy, vande helft vande Stadt van *Mechelen* oft de somme, &c. die te weten voor haer de *Cressy* ende *Ian* hadden bedongen. Voorts ten is niet waerschijnlijk dat *Philips* desen koop vanden sijnen heeft gedaen: aengesien daer niet oft weynigh den *Coninck* aengelegen was oft *Mechelen* was by de *Brabanders* oft *Vlamingen*. Jae gemerckt dat den *Coninck* van *Vranckrijck* altijd heeft achterdenken gehadt op de macht der *Vlamingen*, grootlijcks soude hy tegen dese sijns Rijcx-heymelijckheyt gesondicht hebben, soo wanneer hy in een anders saeck soo mildadich hadde geweest. 't Is meer te gelooven, dat den *Coninck* dit alles gedaen heeft ten versoucke vanden *Hertogh van Brabants*, die beloofte hadde 't verbondt van *Engelands* te verlaten, waert dat hy 't Huwelijck van sijn tweede Dochter met *Maleaen* voorthielp, ende in dese saeck by *d' Amboyse* zijn grootachtige gebruyckte, als van hem koopende, ende (om dat de saeck te beter soude gelucken) met een Conincklijcke vrygunsticheyt de Stadt ende Landt van *Dendermonde* aen *Maleaen* overgevende, op dit bedingh, dat hy alle sijn recht in *Mechelen* soude afgaen. Andersins en wasser geen reden waer door *Maleaen* sijn recht in *Mechelen* soude vervreemden, te meer voor niet, gelijk sy gelooven: Jae als tegen den wil vanden *Coninck*: aengesien te vooren by hem was uytgesproken, dat den *Hertogh*, waert dat hy wilde den koop vertrecken aenden *Grave* soude geven 87500 Realen. 't Welck vande helft

K

verstaen

verstaen moet worden. Nochen wort niet getwijfelt oft *Cressy* was vande reste voldaan, eer sy begonnen *Mechelen* gelijckelijck te besitten. Wijders en waren de saecken van *Malcaen* in soo quade gestaltenisse niet, dat hy door eenige vreesse sijn saeck soude verlaten, aengesien hy weynich daer na den *Hertogh* sijn Schoonvader overleden zijnde, niet alleen *Mechelen*, maer by nae geheel *Brabants* met gewapender handt heeft ingenomen ende behouden, tot dat ten laetsten van weder zijden tot *Scheytsman* gekoren zijnde *Willem Hertogh van Bayeren*, *Grave van Henegon*, *Hollands*, *Zeelands*, *Heer van Vriestlands*, de oorloge op seker bedingen nodergeleyt is, vande welcke onder andere dese onse saeck aldermeest zijn raeckende :

Eerst dat *Leruen*, *Bruxel*, *Nivel*, *Thienen* onder *Malcaen* souden dienen ende een yder vande gemelde Steden onder sijn vaendel senden vyfen-twintich mannen, ende onder de selve twee *Vry-Heeren* ende twee *van Ridderlijcke waerdigheyt*, ende dat op de kosten van *Brabant*, alle Iaer ses weken gedueronde, so dick wils sy sullen wysgeroepen worden, ende tegen wie het zy, wytgesondert den *Hertogh van Brabants*.

Ten tweeden, dat *Malcaen* gebruycke d'inschrijvinge van *Hertogh van Brabants* so lanck hy soude leven.

Ten derden, dat aengesien den *Coninck van Frankrijk*, die verkoren was tot *Scheytsman* tusschen den *Hertogh* ende de *Cressy*, in 't verschil vande besittinge van *Mechelen* wytgesproken heeft, dat, waert dat den *Grave* van sijn rechts soude wijcken, den *Hertogh van Brabants* hem soude tellen de somme van 86500 *Realen*, ende de vrede die te *Asca* besloten was niet en was gehouden, waer door den *Grave van Vlaenderen* genootsaecht was geweest groote kosten te doogen, dat voortaan geheel die *Stad* met 't gebieds van dien *Malcaen* weder neme met alle recht ende rechtspleginge, niet aenden *Hertogh van Brabants* oft yomands latende.

Ten vierden, dat, aengesien 't gene den *Hertogh* sijn *Schoonvader* beloofst hadde aen sijn *Dochter* voor huwelijck-goet te geven, volkomenlijck niet en was betaelt, *Malcaen* soude voor thien duysent gul-

dens

dens Iaerlijcx, die daer noch over waren te betalen, Antwerpen van den Hertogh te Leen nemen, met d'aenhanghsels ende byvonghsels, met dat over-rechts-gebiedt gemenght, ende rechts-gebiedt soo genaemt; ende waer het saecken dat de incomsten vande Stadt niet en guamen tot de thien duysent, guldens Iaerlijcx, dan soude den Hertogh, datter soude gebreecken, binnen de naeste Maends voldoen.

Voorts dat noch den Hertogh, noch syn Huysvrou, van den dagh vande Scheytsmans oordeel, soude geoorlooft zijn yet van syn gebieden te verkoopen, belasten, ten pande geven, noch ten deele noch gehele.

Dese bedingen getuygen genoech dat *Maleaen* den sterckften geweest, ende door vreesse niet geweken is. Heeft oock volgens dese over-een-cominge hem selven *Grave van Vlaenderen ende Hertogh van Brabandt* geschreven (dat oock syn Graf-schrijft te *Ryssel* betuycht.) Mitsgaders heeft de besittinge van *Mechelen* aenveert, ende die Heerlijckheyt aen *Vlaenderen* gehecht, die so gebleven is, tot datse *Philips den Goeden*, wederom gescheyden heeft. Hy heeft oock *Antwerpen* bedwongen te gehoorsamen: ende hare besittinge aenveert. Voorts wanneer hy eenen nieuwen Misdaet-vervolger (sy noemen hem *Souverein van Vlaenderen*) stelde, heeft alle beyde dese Heerlijckheden met geheel *Vlaenderen* onder den selven gestelt. Noch niemant moet denken dat den *Grave* geweken is om het Huwelijck wil: aengesien het blijktt, dat hy vanden *Hertogh van Brabandt* selve daer toe is versocht geweest. Voorts en heeft 't voor verhaelde niet gedaen om de vreesse vanden *Coninck*: aengesien het seker is dat *Maleaen* den *Coninck* altijd grootelijcx te vriende heeft gehadt: op dat hy met den *Coninck van Engelant* (tot den welcken geheel *Vlaenderen* schein genegen te zijn) niet en soude handelen, die met een edel gesantschap, ende Hy selve met syn Vrou ende Dochter over Zee komende, socht in alle vriendelijckheyt met een groot huwelijcx-goet den *Grave* tot hem te locken. Wat datter van is, het is seker, dat *Maleaen* voor niet, uyt *Mechelen* niet geweken en is: dan voor een sekere goede vergeldinge, dat

(ſoo gefecht is) van *Dendermonde* verſtaen moet worden. Van dien tijdt af is deſe Stadt geweest by de *Graven van Vlaenderen*, ende met de gemeenſchap vanden naem iſſe begoft genaemt te weſen *Eygendoms-Vlaenderen*: want, gelijk bewezen is, noch den *Coninck van Franckrijk*, noch den *Keyſer* onderworpen, maer met lauterem eygendom, alleen van Godt, van hare Heeren beſeten.

Nademael dat *Lodewijck* overleden was, zijnder gevolcht die *Vlaenderen* ende *Dendermonde* t'ſamen hebben beſeten: wiens yroome daden, aengeſien ſy inde geſchiedenis-boucken ende beſchrijvingen vande *Graven van Vlaenderen* genoeg gemeen zijn, ſal naulijcx niet als de Namen, 't Jaer wanneer ſy alhier gehult ende deſe Heerlijckheyt aenveert hebben, verhalen: Dat alle de *Heeren* tot *Carel den V.* toe, gedaen hebben: dan deſen van ſyn jonge Jaeren af, met verſcheyden ſaecten belet, nu hier, nu in een ander Landt verreysende, heeft aen deſe ſijne Heerlijckheyt die moeyte niet konnen nemen: nochtans daerom en iſt onder de beſondere heerlijckheden vande *Princken* niet laten gereeckent te worden. Ende al iſt dat ſy nu aen d'ander hare inſchrijvingen deſe niet en vougen, is nochtans te vooren altydt gepleecht geweest, gelijk uyt opene Briefven, ende de voorbeelden die ick boven hebbe gegeven blijckelijck is van *Guido Grave van Vlaenderen* ende *Heer van Dendermonde*; van *Machtildis Gravinne van Vlaenderen* ende *Vrouwe van Dendermonde*; van *Karel Hertogh van Bourgoignen* *Grave van Vlaenderen* *Heer van Dendermonde*.

PHILIPS DEN STOUTEN ende MARGRIETE
MALEAEN, LODEVVYCX Dochter.

Hier naer is gevolcht *Margriete Maleaen* Dochter van *Graef Lodewijck*. die hier den Eedt heeft gedaen ende de Heerlijckheyt aenveert inden Jaere 1384. Haren Man *Philips den Stouten* Sone van *Ian*, *Coninck van Franckrijk* heeft beloofd aende Hoofden van

van *Brabants* dat hy soude *Anwerpen* ende *Mechelen* voor eeuwich aen *Brabants* hechten, waert dat sy aen *sijnen* tweeden *Sone Anthoen* dat Hertochdom (*Jenne* noch in 't leven zijnde, vande welcke hy tot een *Soon* aengenomen was) wilden bevestigen: oock *Dendermonde*, wanneer hy 't gebiedt van *Cuyck* ende den *Grave* op *sijn* kosten aen *Brabants* hadde gevoecht; Dat oock een groot teecken is van een bysonder gebiedt. Sy is gestorven inden Jaere 1404.

JAN VAN BOURGOIGNEN.

Naer *sijn* Moeder *Margriete* is gevolcht *Ian* van *Bourgoignen* inden Jaere 1408 den twintichsten April, Hy is gestorven inden Jaere 1419.

PHILIPS den GOEDEN.

Ian is gevolcht *sijnen* *Sone Philips den Goeden* inden Jaere 1419 ende is gestorven inden Jaere 1467.

CAREL VAN BOURGOIGNEN.

Naer *Philips* heeft *Karel* alhier de Heerlijckheyt beseten inden Jaere 1467 den eersten Augusti. Desen alsoo hy in *sijns* Vaders storen gevallen was om d'uyt-reyckinge vande Hof-Ampen (want hy wilde *Philips de Croy* voorstellen, den *Vader N. van Emmerijck*) heeft tot *sijn* vertreck dese Stadt verkoren: alwaer hy gebleven is tot dat door tusschen spreken van *Lodewijck den Dolphyn*, daer naer *Koninck* van *Vranckrijck* den elfften van dien name (die oock met *sijnen* *Vader Karel den VII.* inden selven tijdt met grooter ongehoorsaemheyt twistede en in *Vlaenderen* gekomen was) ende hier gefonden zijnde den *Grave* van *Ravesteyn*, met *sijnen* *Vader* is versoent. Hy is gestorven inden Jaere 1476.

**MAXÆMILIAEN VAN OOSTENRYCK ende
MARIE VAN BOVRGOIGNEN.**

CAREL overleden zijnde, is MARIE gevolcht, d'eenige Erfgenaem vanden Vader, de Vrouwe van MAXÆMILIAEN, naemaels *Keyser van Romem*, inden Jaere 1476 den 20 April. Dese wort gelesen gegunt te hebben de by-levinge van dese Stadt aen haer Stiefmoeder, *Margriete*, Dochter, ende daer naer Suster vanden *Coninck van Engelandt*: 't welck mogelijk oorfaeck heeft gegeven aen die glazen-venster die inde Hooch-kerck in onse *L' Vrouwen Choor* noch staet, waer in hare ende haer Mans *Hertogh Karels* afbeeldinge gesien wort. *Marie* is gestorven inden Jaere 1482.

PHILIPS den eersten van OOSTENRYCK.

Naer *Marie* is gevolcht *Philips den eersten van Oostenrijck* inden Jaere 1496 den 14 Meert, welcken dach hy met de bevestinge van vele voor-rechten ende vrydommen selfs aenwijft, als, *gegeven den 14 Meert den dagh van onse huldinge*. Hy sterft inden Jaere 1513.

CAREL den V. Roomsche Keyser.

Door de vroege doot van *Philips* heeft *Karel den V.* dese Heerlijckheyt ontsaen, die een seer manastich *Prince* geweest is, gelijk seer wel betuygen den grooten slach voor *Pavie*: de plonderinge der Stadt *Romen*: de loffelijcke inneminghe van *Thunis*: ende de wonderlijcke nederlegginge van *Duytslandt*. Daer-entboven heeft hy schier alle syn vyanden gevangen genomen gehad: namentlijk den *Koninck Franciscus van Franckrijck*: den *Paus Clemens den VII.* *Willem Vorst van Cleef*: *Iohan Frederick Hertoge van Saxen*: *Hertoge Ernst van Bruynswijk*: *Philips Land-Grave van Hessen*, ende meer andere. Ten laetsten door vele ende gedurige arbeiden gebroocken zijnde, heeft eerst vande
Christen-

Christen Keyfers, van selfs, ende willens, de *Keyserlijcke waerdigheyt*, ende de *Nederlandsche gebieden* afgeleyt. Tot het *Rijck* is synen *Broeder Ferdinande* gekoren.

PHILIPS den II. Coninck van Hispanien ende Indien.

In *Nederlant* is hem naergevolcht synen *Sone Philips den II. van Oostenryck, Coninck van Hispanien ende Indien*. Desen in dat *dry-en-veertichste Jaer* vande *Nederlandsche heerschappye* heeft dese *Heerlijckheyt* met d'ander gebieden overgesteld op

ALBERT ende ISABELLE CLARE EUGENIE
Infante van Hispanien.

Isabelle Clare Eugenie was een *Dochter* van *Philips den II.* voortgekomen uyt *Isabelle* de *Dochter* van *Mendrick den II. Coninck van Franckrijck*; ende dit voor *huwelijck* goet met den *Doorluchtichsten Archertogh Albert*, *Sone* van *Maxamiliën den II.* *Neve* van *Ferdinande den Keyser*, doen ter tijdt *Bevelhebber* der *Nederlanden*; van welke saeck syn drie *Zegelbrieven* vanden *Vader* die geeft, den *Sone* die ontfanght, ende *Isabelle* die de gifte voor goet hout. Welcke *Isabelle*, sendende eenen *bemachtichden Brief* door *Albert* haren *Bruydegom*, heeft de *besittinge* aenveert: d'welck geschiet zijnde, is *Albert* daeghs naer dat *Philips den Coninck* overleden was naer *Hispaigen* verreyft, ende gevende aen *Philips den III.* syne *Bruydt Margriete van Oostenryck* *Dochter* van *Karel Archertogh van Oostenryck*, heeft oock de zijne te *Valentien* ontfacen, van waer, de *Bruyloft* geheel heerlijck gehouden zijnde, sy t'samen in *Nederlant* men groots vreucht vande *Provintien* ontfangen zijn geweest, ende naer vele *beficiënge* vande *Steden* van *Brabants*, so sy *Vlaenderen* oock wilden *versoucken*, alhier eerst gekomen, alwaer sy met soodanige voor-bereydinge ontfangen zijn geweest, als de welke noch groote rijkdommen en toonden; nocht oock de goet *herdigheyt* niet en *verfwegen*: die de *Princken* oock so aennemende, hebben.

hebben onder ander alleen willen in haer Hof bewaert zijn vande Burgers-wacht, al hoe wel hier een vaendel *Spaignaerden* tot de bescherminge van 't Stadts-Casteel was liggende.

PHILIPS den IV. *Coninck van Hispaignen.*

Naer de doodr van *Albert* is gevolcht *Philips den IV. Coninck van Hispaignien.*

H E T X. D E E L.

Vande Voor-rechten ende Vrydommen by de Heeren vergunt.

LAet ons nu sien hoe elcken HEER de Stadt met Voor-rechten ende Vrydommen heeft begaeft; overflaende die sy van oudts van haer oude *Heeren* heeft gehad, vande welcke veel door den loop der Jaeren ende vergetinge zijn vergaen; wy sullen beginnen van *Lodewijck Malcaen*, die eerst vande *Graven van Vlaenderen* dese *Heerlijckheyt* heeft aenveert: ende zijn onder ander dese.

I.

LODEWYCK MALKAEN heeft bevesticht de wetten ende herkomen die geweest waren ten tijde van *Graef Robert* met Zegelbrief vanden Jaere 1348.

II.

Den selven als *hooghste Heer sonder midden* heeft bevesticht de Voor-rechten vande *Wevers* ende *Lakemaeckerye*, waer door doen ter tijdt dese Stadt seer vermaert was, met Zegelbrief vanden Jaere 1355.

III.

Den selven heeft bevesticht dat Vrydom-recht aen alle de gene die over eenige misdaden hier gevluicht quamen, sonder vande plaetse, daer toe gebout, te mogen geruckt worden. Welck recht dese Stadt van oudts gebruyckt heeft onder haer *Heeren*, gelijk *Malcaen* selve getuycht: Nochtans uytgesondert die ballinck

linck sijn om 'tflamen sweeringe tegen den *Heer*, die den *Heer* geweld aen gedaen hebben. oft de Dienaers van 't rechts-gebiet: daer-en-boven Bosch-roovers. Straet-schenders. Brandtsfichters, ende die Vrouwen vercracht hebben.

III.

Geest aldaer oock de Burgers vrydom van hechtenisse door geheel *Vlaenderen*, ende dit met zegel-brief vande Jaere 1355.

V.

Den selven maect de *Dendermondenaers* vry vanden nieuwen *Antwerpschen* tol, met zegel-brief vanden Jaere 1349.

VI.

Den selven heeft verboden hier eenige vreemdelingen tot de gemeene ampten toe to laeten uytgesondert Vlamingen; met zegel-brief vande Jaere 1349.

VII.

Philips van Bourgoignen Schoon-sone van *Maleaen* verclaert de Burgers van dese Stadt (soo synen Schoon-vader te voren hadde gedaen) oock vry vanden nieuwen *Antwerpschen* tol, met zegel-brief vanden Jaere 1383.

VIII, ende IX.

Den selven heeft vergunt eenen Jaermerckt, wiens beginsel soude sijn Dynsdaechs naer *S. Lucas*, ende soude dry dagen lanck dueren met vrydom van hechtenisse, met zegel-brief vanden Jaere 1397. *Carel den vijfden* heeft den dach herstelt, ende 't beginsel gemaect den eersten Saterdag inde Maendt van October: ende den gemelden vrydom is niet alleen gegeven ten tijde vanden Jaermerckt, maer acht dagen daer te voren ende acht dagen daer naer om te packen ende wech te trecken: waer van nochtans syn uytgesloten ballingen, voor-vluchtige, vyanden, ende Princen schuldenaeren, met zegel-brief vande Jaere 1559.

X.

Den selven heeft bevesticht het oudt Voor-recht , waer door de *Schepenen* de macht hadden van aen al ende een yder Man ende Vrouw, van wat plaetse oft Staet sy zijn, te gunnen dat Poor-ter-recht ende gebruyck van alle Voor-rechten , Vrydommen ende herkomen, met Zegelbrief vanden Jaere 1402.

XI.

Den selven gunt aen de *Schepenen* de macht van hun Burgers uyt ander gevangenissen ende Vierfcharen (oock in geschillen van strafs-vervolch) ende haer saecken tot haer te trekken , met Zegelbrief vanden Jaere 1402.

XII.

Ian van Bourgoignen heeft de instellingen , diemen Accyfen noemt, over gestelt tot het gemeen gebruyck vande Stadt. Den Zegelbrief heeft oock onderteeckent synen Sone *Philips*, ende dit vanden Jaere 1414.

XIII.

Den selven *Ian* verbindt alle d'Inwoonders van 't Landt van *Dendermonde* om te ruymen de grachten van dese Stadt , oock vanden Jaere 1414.

XIV.

Den selven bedwinght de *Canonicken* vande *Collegiate Kerck*, ende die Kerckelijke prouven genieten , tot insirtinge in eygenen perfoon, vanden Jaere 1414.

XV.

Den selven verklaert dat de saecken van desen *Leenhove* niet aen en gaen de kennisse vanden Raedt van *Vlaenderen* , maer dat de *Mannen* van *Leen* alhier oordeelen sonder voorder beroep , als vertoonende den *Prince* selfs.

XVI.

Philips den Goeden heeft gegunt aende Verforgers vande *Capelle* van onse *L. Vrouwe* de macht om copere pennincxkens te slaen vande waerde van vier *Obolen* vlaems. Dat bevesticht oock *Maxemiliaen* inden Jaere 1519.

Den

XVII.

Den selven heeft verboden over 't geheele Landt tuffchen de twee mijlen vande Stadt Bier te brouwen, oft van elders als uyt de Stadt te halen. 't Welck daer naer *Carel den V.* heeft bevesticht met Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XVIII.

Den selven heeft verboden over 't geheele Landt Bier uyt de Schepen te lossen, dan heeft bevolen dat inde Stadt te doen, ende aldaer twee uyren lanck op den Kacy te laten liggen, dat zy den Stapel noemen, met Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XIX.

Den selven heeft quijt gescholden de helft vande roerende goederen, die den *Prince* placht toe te komen naer de doot vande gene die geen Poorters en waren, over de vergeldinge vanden besten pandt.

XX.

Den selven uyt een bysonder Voor-recht verclaerr de Stadt ende Landt van *Dendermonde* noch te zijn, noch geweest t' hebben van 't Burch-graeffschap van *Gendt*, noch van 't Graeffschap van *Vlaenderen*, noch van haer houdinge, maer suyver, naebue- rich aen 't Burch-graeffschap van *Gendt*, ende dit met Zegelbrief vanden Jaere 1451.

XXI.

Den selven bevesticht de Gulde van *S. Ioris*, ende verrijckt haer met nieuwe voorrechten, met Zegelbrief vanden Jaere 1451.

XXII.

Den selven bevesticht het oudt herkomen van dit *Leen-hof*, om de *Leenen* te vermogen naer believen te belasten, verkopen, vervreemden, sonder verlof vanden *Prince*, oft toestemminge vanden naesten hoir, oock door geen gesworene noot-saeckelijckheyt: *Want* (secht hy) *dese Leenen zijn van anderen aert als die van ander Hoven, aengesien dit Lands Keyfers is, ende niet van ons Graeffschap van Vlaenderen, gelyck genoegsaem blyckt*

uyt onse briefven inden Raeds van Vlaenderen. t'anderen tijden afgeveerdicht, ende nu ondersocht naer rype overweginge, oock gebruyckt hebbende hier over het oordeel vanden Raeds van Vlaenderen, &c.
 Desen Zegel-brief is vanden Iaere 1461.

XXIII.

Maxamyliaen van Oostenryck heeft verboden eenen Burger om geschillen van saecx-vervolch in gevangnisse te setten, ist dat hy borge stelt. In saken van strafs-vervolch verbiet aen den *Bailliu* de handen op yemandt te leggen, ten sy als voren by hem gedaen sy neerstige onderfouckinge over 't misdaet: ten waer dat yemandt openbaerlijck syn selven als beschuldiger stelde, ende hem met den beschuldichden den *Bailliu* overgave, dit met Zegel-briefvanden Iaer 1480.

XXIV.

Den selven verklaert de Burgers inder eeuwicheyt vry te syn van hare goederen des *Princen* Schat-kamer aengewesen te worden om wat misdaet het oock sy:uytgefondert 't misdaet van gequetste Hoocheyt, van t'samen-sweeringe, ende oproericheyt.

XXV.

Den selven begeert dat Iaerlijcx de Wet vernieut worde, ende en begeert niet dat yemandt syn ampt over 't Iaer sal verlenght worden. De gemelde weldaden van *Maxamyliaen* heeft bevesticht *Philips van Oostenrijck den I.* met Zegelbriefinden Iaer 1496.

XXVI.

Den selven *Maxamyliaen* heeft vergunt eenen Weke-merckt, die gehouden wort s'Maendachs: heeft oock begeert dat geen Vonnissen ende hechtenissen om schulden Sondaechs s'Maendachs ende Dynsdaechs sullen uyt-gevoert werden: dat oock *Philips* van Oostenrijck heeft Bevesticht. Den eersten Zegelbrief is vanden Jaere 1494.

XXVII.

Philips van Oostenrijck, den eersten, heeft bevesticht d'oude hercomen van niet in hechtenisse gestelt te mogen worden om 't Stadts-

't Stads-schulden oft oock der plaetsen daer sy wonen, de gene, die eenige Granen in dese Stadt voeren, op wat manier het zy, met Zegelbrief vanden Jaere 1497.

XXVIII.

Carel den 7. heeft bevesticht de hercomen die onderhouden worden inde Sterf-huysen met Zegelbrief vanden Jaere 1524.

XXIX.

Den selven verciert de nieuwe Gulde van *S. Andries* met voorrechten, waer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1524.

XXX.

Den selven heeft bevolen datten tijde vanden Jaermerckt de ingeschreven Poorters, Inwoonders van 't Landt, souden met wapenen bereyt comen om de wacht inde poorten te houden, met Zegelbrief vanden Jaere 1517.

XXXI.

Den selven heeft aende *Schepenen* een voorrecht gegeven in geval van beroep, om naer den Raedt van *Vlaenderen* de gedingen over te senden met de geschriften uyt de welke sy, achtervolgende datter voort-gebracht ende gebleken is geoordeelt hebben, ende dit met Zegelbrief vanden Jaere 1531.

XXXII.

Den selven heeft verboden eenige bysondere coopen te handelen op 't Landt: maer gebiedt dat alle Coopmanschappen naer de merckt sullen worden gebracht, met Zegelbrief vanden Jaere 1540.

XXXIII.

Den selven verbiedt nergens, niet alleen Bier, maer oock geen Coopmanschappen te laeden oft ontladen als inde Stadt.

XXXIV.

Den selven heeft hier ingestelt eenen Rechter van geschillen van saecx-vervolch, die den Prince synen Stadthouder van soodanighe saecken, ende *Lieutenant Civiel* noemt, voor den

welcken de *Burgers* van *Gendt* ende van *Dendermonde* vermogen hare *Schuldenaers* op te roepen die woonachtich zijn inde naervolgende plaetsen, *Lokeren*, *Coudenburgb*, *Dackenam*, *Waesmunster*, *Everselc*, *Sombeke*, *Thielrode*, *Baselc*, *S. Gillis*, *S. Nicolaes*, *Nieukerck*, *Kemske*, *S. Pauwels*, *Stekene*, *Sinay*, *Belsele*, *Moerbeke*, *Themske*, *Rupelmonde*, *Exaerde*, *Haesdonck*, in *S. Nicolaes*, in *Belsele*, in *Waesmunster*, in *Lokeren*, *Pumbeken*, *Paddeschoot*, *Aerschoot*, *Bornhem*, *Ingene*, *Marie Kercke*, *de Weerd*, *S. Amands-baserode*, *Opdurp*, *Mespelaer*, *Gysgem*, *Hofftaey*, *Wiese*, *Moorsele*, *Herdersem*, *Wansele* in 't Landt van *Dendermonde*, *Oordegem*, *Bavegem*, *Buystem*, *Nieukercke*, *Eerdegem*, *Liedekercke*, *Leeuwe*, *Lombeke*, *Dender-Houtem*, *Ninove*, *Kerckhove*, *Okegem*, *Hillegem*, *Erenbodegem*, *Wolle*, *Ysegem*, *Ter Alphene*, *Aspelaere*, *Saultre*, *Saultert Kerckskem*, *Sillegem*, *Wonbrechtgem*, *Sententelins*, *Zele*, *Hamme*, *Belle*, *S. Gillis*, *Swyveke*, *Grimbergen*, *Moerseke*, *Baefrode*, *Lebbeke*, *Oudegem*, *Appels*, *Moorsele*, *Capittete*, ende *Wiese-capittete*. Waer van is eenen *Zegelbrief* vanden Jaere 1544.

XXXV.

Den selven met een nieuwe *Wet*, die sy *Carels Wet* noemen, beneemt de *Gendtenaers* alle rechts-gebiedt macht ende vermogentheyte over *Dendermonde* en den Lande van dien, ende dit met eenen *Zegelbrief* vanden Jaere 1540.

XXXVI.

Den selven bedwinght alle de *Landts-Inwoonderen*, die binnen de twee mylen vande *Stadt* woonachtich zijn, tot 't *Stadts* versterckinge, daer van is eenen *Zegelbrief* vanden Jaere 1542.

XXXVII.

Den selven, vernietigende de oude *Voor-rechten* vande *Gulden* van *S. Gillis* ende *S. Sebastiaen* ende haer in een lichaem verwoegende, geeft nieuwe *Voor-rechten*, met eenen *Zegelbrief* vanden Jaere 1546.

HET

HET XI. DEEL.

Vande geleerde ende vermaerde Mannen, die dese Stadt heeft voortgebracht.

MEt de gunste vande *Heeren* aende *Burgers* heeft groote gemeenschap de weldaet der *Burgeren* aen de geheele werelt, die met de wetenschap vande geleerde Mannen, die dese Stadt heeft voortgebracht; niet weynich is verlicht: onder de welcke, die met treffelijcke teekenen haer verstant getoont hebben, zijn dese:

CORNELIUS COLUMBANUS VRANX.

Defen is in syn leven *Abt* van *S. Pieters* te *Gendt* geweest, door syne verscheyden schriften ende *Godtvruchticheyt* seer vermaert. Hy heeft inden Jaere 1610 gehouden synen gulden *Priester-dagh*.

GILLIS BOELE.

Gillis Boele door de genade Gods ende den *Apostolischen* stoel *Bischop* van *Rosch*, *Abt* van *S. Baefs* te *Gendr*, een *Man* door syne deuchden seer vermaert, gestorven inden Jaere 1517 den eersten *Mey*. Van te vooren was hy geweest *Capellacn* van *Rapbaet de Marcadellis* *Speel-soon* van *Philips Hertogh* van *Bourgoignen*.

JAN VAN DENDERMONDE.

Een uytfschijnende *Man* in alle deuchden ende wetenschappen, voornamentlijk inde *H. Godts-geleertheyt* (die hy met syne boucken seer heeft verlicht) is geweest *Ian van Dendermonde*: Hy heeft inde *Latijnsche* taele geschreven *vande kennisse Gods: vanden aert, val, ende herstellinge vanden mensch: van 't Christen Geloof, &c.*

DOMINICUS CAGAERT.

Geenen kleynen roem heeft aen de Stadt gegeven *Dominicus Cagaert*, een *Leerzer* van beyde de rechten, die in 't *Latijn* geschreven

schreven heeft in 't Latijn *vande maeckingen by wytersten wil*. Hy is overleden ende begraven binnen *Lewven*, alwaer in een koo-peren plaet is foodanich Graf-schrift.

Hier licht begraven Meeſter Dominicus Cacaert van Dendermonde, een ſeer deſtich Leeraer van beyde de rechten, een Man rechtsveerdich ende Gods vruchtigh, die, nademaect dat hy de Pauſelijcke Wetten vele Iaren, als den eerſten gewoonelijcken, aerdichlijck hadde voor-geleſen, is geſtorven inden Iaere 1548 den 9 Iunij.

Hier ruſt de Eerbare Ionckvrouwe Diſna vanden Wyngaert, eertijts Huysvrouwe vanden ſeer vroomen Man Meeſter Dominicus Cacaerts, Leeraer van beyde de rechten, die geſtorven is inden Iaere 1570 den 28 Ianuarij.

ROSIANA COLENERS.

Deſe is inde Rijn-konſte ſeer ervaren geweest, na by-comende *Anna Bince*, aende welcke ſy in goede vrindinſchap bekend is geweest, die *Marcus Vaernewijck* in ſyne boucken vande *Nederlandsche outheden* heeft aengedient. Deſe al iſt dat ſy noch leſen noch ſchrijven konde, is nochtans een goede Reden-rijcke geweest, gelijk hare Gedichten, die inde *Camer vande Roſiers* noch zijn, ten vollen betoonen. Sy is geſtorven ontrent den Iaere 1560, ende begraven inde Kerck vande *H. Maet*.

JOANNES LIVINÆUS.

Deſen *Ioannes Livinæus*, Neve van *Levinus Torrentius* Biſchop van *Antwerpen*, is geweest een neerſtich overſtelder vande Griecſche Vaders, van welck beroep hem de vroech-comende doot heeft afgeruckt. De wercken die van hem in licht zijn gegeven, zijn deſe: *Niſſenus ende Chriſtoſtomus vanden Maechdom: Theodori Studita inleydingen tot 't Chriſten Geloof met korte uytleggingen verlicht, ende noten op de twaelf panegyriſtas alle in 't Latijn*. Daer worden daer-en-boven by de Erfgenamen bewaert de *Briefven van Ioannes Chriſtoſtomus: de wederweginge Andronici den Keyſer; de droefeyndige Spelen van Euripides: Athenæus, Diphnoſophiſta,*
ende

ende veel andere, die hy met groote ncersticheyt uyt het Griecx in 't Latijn heeft overgestelt, hy hadde voor genomen alle de wercken van *Nissenus* in 't licht te geven, dan door de doot verrast. Syn Graf-schrift *'Antwerpen* inde kerck vande H. Maget is in so odanigen sin.

AEN GODT DEN ALDER GOEDSTEN ENDE ALDER GROOTSTEN;

Alhier Rust

IOANNES LIVINÆVS, VAN GENDT

Neve uyt een Sufter van Levinus Torrentius Bischop van Antwerpen, Canonick ende Sanger van dese Kerck, die, gelyck met geslacht ende geleertheit, so oock met 't Graf is synen Oom naest. Van 't verlicken vande Griecckse Vaders, in welke Spraeck hy seer wytnemende is geweest, in 't midden van synen loop wechgeruckt, syns ouderdoms 52. In 't Iaer Christi 1599. den 13. January.

In dit Graf-schrift wort hy geseyt van *Gendt* te zijn, om dat hy aldaer van kindtsche dagen is opgebracht, nochtans is te *Dendermonde* geboren, gelyck uyt syn leven by *Miraum* ende elders genoech blyckt; soo dat ick hier mach seggen:

Dit woordt alst nam begin tusschen *Gent* en *Dermond*:

My comt hy toe, niet u, hy is van my gecomen:

Dat heeft gehoort de Doodt, en riep met hollen mond:

My comt hy toe alleen! en heeft hem wech genomen.

IACOBUS van LANGENHAEGE.

Dese is Vader geweest van 't Clooster van *S. Brigitten te Dendermonde*. Inde Jaere 1600. heeft hy synen Gulden Priester dach gehouden, ende eenige Jaeren daer aen gestorven. Hy heeft in 't licht gegeven *de uytleggingen op 't Heylich Euangelium ons Heeren by S. Lucas*, ende *op den Senbrieff van S. Iacob*.

M

PE.

STADT ENDE LANDT
PETRUS DE ROTA.

Pieter vanden Wiele, gemeenelyck *de Rota* genaemt, blint ende manck van geboorte, dan syn verstant vergelde 't gebreck van 't lichaem. Hy is certijts onder de Geleerfte vande vermaerde Hooch-school van *Leeuven* gehouden geweest: 't gene, hoewel het een selsaem wonder is, kan gevoegelyck gebeuren, aengesien eenen blinden, door de voorworpelen aen het gesicht synne sinnen niet verstroyt zijnde, heeft d' inbeeldinge bequamer om aen syn verstant alle saken voor te stellen, ende 't verstant om daer van rijpelyck te oordeelen: te meer overmits de hooge wetenschappen binnen *Leeuven* worden voor gelefen om die naer te schryven, ende also van sin tot sin ten minsten tweemael herhaelt. Hy is gestorven in 't Gasthuys van *S. Blasius* inden Jaere 1522.

Den stercken PIETER VAN DENDERMONDE.

Hier mach niet verswegen worden de groote manafgheyte van *Pieter van Dendermonde*, tot eenen bysonderen lof van een yder *den stercken Pieter van Dendermonde* genaemt. Aen desen heeft *Carel den V. Keyser*, om syne goede diensten wil, gegunt de Schiltwapen vanden geslachte van *Dendermonde*, by-voegende tot onderscheyt dry halve Leeuwen: welke Wapen daer naer gebruyckt heeft *Michiel van Hoffstadt* synen Erfgenaem, *Heer van Willecom, Priems ende Poelvoorde*. Hy is begraven hier inde Kerck vande *H. Maget* met syn Huysvrouwe *Paeschÿne van Waesberge*. Hy sterf inden Jaere 1562. Sy inden Jaere 1568. 't Wordt geloofst dat desen *Pieter* geweest is, dien beroemden *Dendermondenaer*, by alle Schrijvers (doch sonder synen naem uyt te drucken) seer bekent, die aen *Maxamiliæen van Oostenryck* 't leven heeft bewaert.

Daer zijnder noch vele geweest, die alhier geboren, andere in verscheyden deuchden hebben voor gelicht, dan om kortheyts wil sal van die swygen; als oock vande gene die noch in 't leven zijn.

Beschrij.

B E S C H R Y V I N G E

V A N D E

Stadt ende Landt

V A N

D E N D E R M O N D E

HET II. BOECK,

Vande GEESTELYCKE saecken.

HET EERSTE DEEL,

Wanneer alhier 't Christendom ingestelt is.

HET is onseker door wiens dienst alhier in plaetse van 't Heydendom 't Christen Geloofingevoert is. 't Gemeen volck vermoeyt dattet eenen *Hiduardus* geweest is, wien overblijffelen alhier, met die vande *H. Christiana* ernstlijk als noch bewaert werden: Dan 't is waerachtich dat hondert ende noch vele Jaeren daer te vooren in meest alle d'omliggende plaetsen 't Christendom by verscheydene voorgestelt is geweest: al te *Gends*, by *Bavo* ende *Amand*: te *Brugge*, by *Eloy*; 't *Oudenburgh* by *Vrsmaer*; 't *Antwerpen*, *Hulst*, *Axele*, *Afnede* by *Willebords*; Jac oock in verscheyden omliggende gebieden Cloosters van verscheyden Ordenen gesticht zijn geweest; ende in geenderwijse waerschijnlijk is, dat een plaetse

M 2

liggende

liggende op den t'faemen-vloet van twee schoone Waeteren alleen inde duyfternisse soude verwickelt gebleven hebben : Te meer alsoomen bevint vande *Vlamingen* ende ander volckeren, *dat sy wederroepen synde vander Afgoden dienst een Kercke Christi geworden zyn*, ende dat ontrent den Jaere 700.

HET II. DEEL.

Vande Hooch ofte Hooft-Kerck.

ONder de Christelijcke gebouwen is d'eerste, ende voor des Stadts vergrootinge (gelijck uyt haere veerdeeling in 't voorgaende Bouck voorgesteld blijck) d'eenichste Prochie-Kerck, *de Kerck van Onse Lieve Vrouwe*, ende daerom gemeenelijck de *Hooft ofte Hooch-Kerck* genaemt. Dese al hoewel in andere gestaltenisse, is geweest voor den tijdt der *Normannen*: aengesien dat (dit volck alle dinck vernielende) de Burgers van dese Stadt geseyt worden de gebeenten van *S. Hilduarts* ende *Christiane* van *Dickelvenne* alhier gebracht t' hebben : ende dit (soo waerschiynelijck is) ontrent den Jaere 846, wanneer door vrees van 't woedende volck d'over-blyffelen vanden *H. Baeven* ende *Pharais* (soo *Meyerus* secht) oock op een ander ter behouder plaetse verdragen zijn geweest. Dan langen tijdt daer naer heeft *Ringot* dese Kerck herbout, waer door Hy haeren stichter in syn Graef-schrift wort genaemt (t'welck wy te vooren gegeven hebben) als oock in deser Kercken doot-bouck, alwaer dese woorden zijn, *inden Iare der genaden 1106 is gestorven Ringot den Calen Stichter deser Kercken*. Ende voorwaer dese herbouwinge kan wel een nieuwe bouwinge genaemt worden, aengesien sy seer groot-dardich is: want boven dat de gehele Kerck van witten arduyn-steen gemetselt is, heeft sy eenen seer hoogen toren vanden selven steen, boven so dick als onder, vanden welken men *Gendt*, *Antwerpen*, ende meer omliggende Steden sien kan. Den selven *Ringot* heeft daer oock ingestelt ses *Canonisfen*, ende daer toe bewelen en ge-

en gegunt, d'onbeleende goederen *Wiese, Moorfele; ende Gevergern in Velden, Boschen ende Meerfchen*. De bevestinge deser instellinge heeft *Vrouwe Adelwidis Weduwe van Ringot*, vercregen van *Odardt den 26 Bischop van Camerijck*, waer van is eenen Zegelbrief vanden Jaere 1108. ende luydt als volcht :

INden naem vande heylige ende onverdeylde Dryvuldigheyt Amen. *Odardus* door de genade Godts Bischop van Camerijck voor de zaligheyt van mijn ziele ende mijne Voorfaten, door de groote genegenheyt aende kerck van *Vrouwe Adelwidis eerweerdige Huysvrouwe van Remigius van Dendermonde* ende geheel ootmoedige biddinge vande *Canonicken van Dendermonde*, wy maecten haer vry, door de vermogenheyt Godts ende onse, van alle persoon ende alle wereltlijcke quellinge; ende wijfen de *Canonicken van die Kerck Canonicklijcke vryheyt aen*, vergunnende dat den *Deken*, die de sorge vande *Canonicken* aldaer Godt dienende hebben sal, macht hebbe om de *Quaestioenders* vande kerck te doen inden *Geestelijcken bandt*: soo nochtans dat de sekue kerck tot gedachtenisse vande vryheyt betale *Iaerlijcx aen den Deken van Bruxel* tot onsen gebruycke *dry Schellingen Dendermondsche munte*.

Ick hebbe *Canonicklijck vry gegeven twee Altaren vande kerck van Opwijck ende Lebbeke vande kerck van Dendermonde*: te weten vande heylige *Dryvuldigheyt ende de H. Christiane*, alleenlijck om te houden tot 't gebouw ende verciersel vande kerck, inde welke (behoudens onse *Bischoppelijcke incomsten*) dat de *Priesters* door den *Deken ende Canonicken* gestelt worden, ende dat sy om de sorge aen te nemen aen *Ons* oft *Onse Dienaers* sullen voorgestelt worden. Wy bevestigen oock vryelijck ende geheelijck aende voorseyde kerck de onbeleende goederen van *Wiese, in Velden, in Boschen, in Meerfchen*: van *Moorfele, in Velden, in Boschen, in Meerfchen*: van *Gevergern, in Velden, in Boschen, in Meerfchen*, met alle rechts-gebiedts van 't *Lant ende Bosch*, om alleenlijck te dienen tot *Canonicklijcke gebruycken*. Daer-entouwen alle 't gene dat ymant in *Landen, in Boschen in Meerfchen* of in

andere besittingen de voorsyde Kerck gegruet heeft oft hier naemaels mochte gunnen, begeeren wy dattet in alle manieren tot Canonicklycke gebruycken verblyven ende bemaort sal worden. Welcke goede dingen op dat sy niet souden vergeten worden, teekenen wijsse met d'afbeeldinge van onsen Zegel, ende verbieden onder Gestelijcke uytbanninge door de vermogensheyt Godts ende Onse, dat sy van niemants worden gebroken. De Getuygen van dese bevestinge. Den Zegel van Rodolph den Archidiaken, van S. Ancelmus den Archidiaken, van S. Euswards den Archidiaken, van S. Sighard den Deken van S. Lambert, den Onder-deken van S. Lambert, de Canonicken van S. Marie, de Canonicken van S. Gerards, de Canonicken van S. Marcelyn. Dit is gedaen inden Iaere vande Menschwordinge des Heeren 1108. d' Eerste Indictie vanden gemelden Bischop, zaligheyt ende eerlijckheyt aen alle Christenen.

Naer de mildadigheyt van Ringot is de grootste geweest van Willem Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde ende syn Huysvrouw Machtildis, die gegeven hebben aen de Kerck van Dendermonde een vat Rogge Dendermondsche maete van haer thienden in Opwijck tot de angelycksche uytsteyckinge: soo nochtans dat naer de gewoonte vande Kerck van Betunen alleen de Dienaers tegenwoordigh zijnde daer van deelachtigh worden. De selve hebben gegeven aende Kerck van Dendermonde de thienden van Lebbeke, van Opwijck, van Baserode, van Denderbelle, van Grimbergen, van Zele, van Warfsmunster ende van Hamme (uytgesondert de thiende die leyt in 't Bronck van Hamme) tot d'werck van dry Capellanen inden naem van een aelmoese: soo te weten dat een yeder vande dry Capellanen soude moeten Iaerlijcx ontfangen vande gemelde thienden twaelf vaten, vier van Rogge, vier Geerst, ende vier Haver Dendermondsche maet, ende den overschot vande voorsyde thienden (ist datter eenigen waere) soude komen te gebruycke vande Kerck, achtervolgende den raedt ende ordeninge vande Eerweerdige Mannen den Archidiaken van Camerijck in Brabant, ende vanden Abt van Affligem.

Dese

Dese gifte heeft ten versoucke van *Machtildis*, Weduwe, bevesticht *Ian van Betunen* *Bischop van Camerijck* Broeder van *Wilem den Koorfander*; gelijk blijkt uyt den Zegelbrief vanden Jaere 1217. De selste *Machtildis* naer 't overlijden van haren Man heeft dry *Capelryen* in dry *Canonisfen* verandert, waer van is een out verduystert Zegelbriefken, luydende in 't gene dat leesbaer was, als volcht :

*Alleen Christen geloovige die dit tegenwoordigh geschrift sul-
ten sien. Ian Archidiaken in Brabant, ende Ian Canonick van
Antwerpen, eertijds aldaer Deken van 't Christendom, zaligheit
inden Heere. Kennelijck zye een yegelijck van Vlieden, dat alsoo d' Edele
Vrouwe Machtildis, Vrouwe van Dendermonde Beschermereffe van-
de 't samen-komende kerck vande selue plaetse, ende Wauter ende
Wasso Priesteren, ende Ewaen inde gemelde kerck in dry Capelryen be-
giffet, ter eender zijden: ende Ian Ham Deken vande gemelde kerck,
ende 't geheel Capittel, de beneficien van hare preuven in Landen, in
Renten, in thienden, in Accys, in gasten, in saecken van hun gasten,
ende met haer gasten te handelen, in haten, in ontfangene ende noch
't ontfangene, in Offeranden ende andere prouffysen de lichamen van
d' oude preuven raeckende aen hun houdende, over de gemelde Capel-
ryen, ende Ewaen ende syn Nacomelingen om inde voorseyde kerck Ca-
nonicken in te stellen over de kosten voor dese kerck-saecken vande Ca-
nonicken gemeenelijck te doen, over d' onder zegelinge vanden Zegel
van 't Capittel, over de verkiefsinge vanden Deken ende Coster, over
d' uytreykinge vande Parochien (uytgenomen de Capellen van Vlas-
senbrouck ende Nieuburgh) over 't Landt van Obert, dat den Edelen
Wauter Heer van Dendermonde aende Priesteren vande voorseyde
kerck heeft gegunt, over de Lijcken 't gene dat op den naem van Lij-
ken wordt uytgeteyckt, gegeven ende te geven is, over dagelijcksche
omdeelinghe gegeven ende noch te geven, over maectingen by wytersten
wil ende aelmoessen aende Canonicken voorts te geven, over d' instel-
linge van vicarissen: is van weder zijden onder trouwe ende Eedt
aen ons verbleven om uyt spraecke daer over te doen. Wy met raedt*

van

van goede Mannen hebben goet gedacht te stellen, dat soo wel Wauter, Wasso, Priesteren, Ende Ewaen Clerck, die de gemelde Capetryen nu vercregen hebben, als andere, die inde voorseyde preuwen zijn te roepen, inde dickwils genoemde Kerck van Dendermonde, Canonicken worden bevesticht, haere Beneficien op den naem van Preuwen te rekenen, dat sy getrouwigheyt aende Kerck sweeren, dat sy den Deken onderdanicheyt beloven, dat zy op de wyse vande Canonicken verbonden worden, tot Canonicklijcke Vren, dat zy een plaetse in 't Choor ende Stemme in 't Capittel hebben, inde verkiefsinge van den Deken ende Coster, inde uytreyckingen van Parochien (uytgenomen de Capellen van Vlassenbrouck ende vanden Nienburgh, die tot de Lichaemen vande oude preuwen behooren, Inde ordeninge vande saecken alle de Canonicken gemeenlijck raeckende, inde versorginge, inde kosten gemeenelijck te doen, ende inde saecken vande Kerck ofte Preuwen te veruurenden. Daer-en-boven so de nieuwe als oude Canonicken van 't lichaem van haer Preuwen, dat zy malkanderen hulp ende raet doen, niet op haer kosten, ten sy dat zijt gewilt sullen hebben. Item soo de nieuwe als oude Canonicken dat zy de versorgingen de Prelaten toe-behoorende, ende de kosten die gedaen moeten worden voor de saken die haer gemeenelijck moeten toe comen, gemeenelijck ende met gelijcke verdaelinge betalen. Item over de gemeene saecke die al soo wel de nieuwe raecht als de oude, dat zy sonder haere toestemminge niet gesegelt worde oft uyt come. Item de nieuwe ende oude Canonicken, soa wel geen Priesters als Priesters ende haer plaets-bouwers, in haer afwesen, ende Coster ende den Parochy-priester die met sochvuldicheyt vanden Parochy-priester des Dekens gehoorsaemheyt ende Canonicklijcke Vren d'Incomsten van 't Lant van Gent dat den Edelen Wauter, certijds Heer van Dendermonde in Aelmoese heeft gegeven, ende alle de Lycken op den naem van omdeelingen gegunt vande Vicarissen in te stellen.

Op dat dit sterckte ende vasticheyt inder Eeuwicheyt vercryge, hebben wy goet geacht dat met de versterckinge van onsen Zegel te bevestigen. Gedaen inden Iaere 1215. inde Maendts Meerdt in 't cynde

eynde door gedachtenisse dat wy vande dry Capellen hebben gestelt raeckende den dienst vande Misse, met de meenige vanden Testateur ende instellinge, met den vrydom vande gemelde Vrouwe van Dendermonde ende haeren navolger, vanden Capellaen inde voorseyde Kerck haer te kieser, nu geheelijck uytgehouden ende hier naermaels sullen uytgehouden worden.

Doch dese Capelrijen zijn niet de selve die *Machtildis* te voren hadde ingestelt, gelijk blijkt uyt den Zegelbrief vande veranderinge die gemaect is inden Jaere 1215, twee laeren voor der *Capellanen* Instellinge: dan niet lang daernaer syn sy oock in Canonisijen verandert van *Robert*, den sone, soomen meent. Ende alsoo is 't getal vande preuven vergroot tot twaelf toe, van alle welcke 't bescherm-recht den Heer van Dendermonde toe-comt.

Desens dochters Sone *Robert Heer van Betunen ende Dendermonde* naervolgende de vrygunsticheyt van sijn Groot-Vader ende Oude Groot-moeder, behalven d'andere, heeft hier een Jaer-getijde gesticht voor sijn Huysvrouwe *Blanca*, Dochter van *Carel Coninck van Sicilien ende Napels*. Den selven op dat de Canonicken selichter souden verweckt worden om haer sittinge in Persoon inde selve Kerck te nemen, heeft besloten met den Deken ende 't Capituel vande Kerck van Dendermonde, naer onder handelinge, dat de vruchten van 't eerste Jaer vande Preuven vande Canonicken der voorseyde Kerck voortaan daer in te stellen tot Preuven, naer de doot oft door overgevinge, hoedanichlijc dat sy souden ledich wesen, uytgenomen mangelinge, gekeert worden, ende geheelijck gekeert moeten worden ten-eewigen dage om te koopren Renten tot dagelijcksche uytreyckingen ende om tot ander Canonicsche gebruycken inde nacht ende daoch-Vren aen de gene die in persone dienen, uytgeroyt te worden. Dit besluit hebben de Canonicken toegestemt haer ende de Nakomelingen verbindende, sonderlijc daer toe, dat sy de gemelde vruchten tot ander gebruycken dan om renten te kopen ende aende Canonicken uyt te reycken, so geseyt is, niet en vermogen te keeren: stellende daeren-boven, op dat de voorgaende vastelijc hier namaels onderhouden worden, dat een

yder die voortaen inde gemelde Kerck sal Canonick gemaect worden, oft ingestelt moet worden, niet en worde ingestelt tot een Canonick ende Broeder van 't Capittel, noch worde toegelaten tot eenige rechten vande preuwe hem gegunt: ten zy dat alwooren uytdruckelijck seet by hem zy gedaen, dat hy de tegenwoordige ordeninge onverbrekelijck sal onderhouden. Dit om dattet vaster soude zijn heeft *Ingelrammus Bischoop van Camerijck* bevesticht, daer by-voegende de redene: dat te vooren de dagelijckse wytrekkingen inde voorsyde kerck soo dun ende sober waren, dat om soodanige soberheys de Canonicken vande selve kerck niet en achteden inde selve kerck in persoon te sitten: maer dien raedt dunckt hem gevoegelijck, op dat sy alsoo tot personelijcke sittinge te lichter souden beweecht worden, ende inde selve kerck den dienst Gods, door de veel by-sittende, soude vergroot worden. Sy hebben een eygen gebruyck van *Vren* ofte *Brevier* gehad tot den Jaere 1586, wanneer sy inde Roomsche gewoonte zijn getreden.

Vanden beginne is d'eerste waerdigheyt in dese Collegiale kercke by den *Deken* geweest, aenden welcken vanden *Bischoop Odards* gegeven is de macht om de Quaetdoenders vande Kerck te doen inden Geestelijcken Ban. Dit ampt om de groote kosten ende kleyne incomsten is eertijds soo begeerelijck niet geweest: overmits den *Deken* niet alleen gehouden en was te sitten inden Choor sonder eenige vryheyt vande preuwe ofte dienst buyten 't Choor, maer daer-en-boven moest hy antwoorden op de Kerckelijcke vergaderinge ende op syn kosten alleen spijzen 't geheel Capittel ende d'Onderdanen van dien, aenden *Diaken*, *Subdiaken*, *Sangers*, *Ontfangers* in 't noen-mael van dry Feest-dagen, *Kersmis*, *Paesschen*, ende *Sinxen*. Dan mitdien d'Incomsten dese kosten niet en konden uytvoeren, so synder verkoren inden Jaere 1365, 2 Mannen den eenen uyt den naem vanden *Bischoop van Camerijck*, den anderen uyt den naem van *Robert, Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde*, die inde herstellinge van dit capittel ende Kerck, onder ander hebben bevolen dat vande goederen vande perso-

personaetschappen van Opwijck ende Lebbeke, van outs gerekent tot de maeckinge vande kerck van Dendermonde, souden alle Iaren thien ponden tot de verhooginge vande Incomsten van 't Deken-ampt vande kerck genomen worden; aengesien d' Incomsten van 't Deken-ampt soo sober zijn, dat om synen last 't aerveerden eenigen bequamen Persoon niet en kan gevonden worden. Den Deken sal verkooren worden vande Mede-Canonicken vande schoot vande kerck, achter-volgende de wijze om sulcken Prelaet te kieser inde rechten geleert, ende sullen geroepen worden om te kieser de Canonicken die gewoon zijn geroepen te worden inde by-liggende kercken, te weten van Mechelen ende van Antwerpen; ende den Deken sal ontfangen dobbel-dagelijcksche uytreykinge. Wat raect de Canonicken vande Kerck van Mechelen ende Antwerpen, daer van en is hier geen gedachtenisse meer, niet om dattet getal vande Canonicken nu is verdobbel: want dese ordeninge van verkiefinge vanden Deken is jonger als de verdobbellinge: soo dat de redene onbekent is.

Onder de voornaemste ampten vande Kercken is 't Ampt van *Scholaster* ende *Sanger*: vande welcke desen, voor de vierhondert Jaeren van *Gilles Cnyf* is ingestelt; op dat den naesten, soo daer eenigen was, soude volgen. Den *Scholaster* is al geweest voor de tijden van *Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen* ende *Dendermonde* gelijk blijft uyt den Zegelbrief vande vernieuwinge daer in hy *Rector vande Scholen* wort genaemt. Geen van beyden is nootsaekelijck ongetrouwt: dan den *Scholaster*, wort den eersten vande *Capellanen* gehouden. Boven de gemelde *Prewven* worden in dese Kerck gerekent van outds dese *Capelryen*. van *S. Marie*, dry: van *S. Anne*, een: van *S. Catharine*, twee: vanden *H. Geest*; *S. Ians Baptiste*; *Heylich cruys*; *S. Ioos*; *S. Ioris*; *S. Eloy*; *S. Nicolaes*; *S. Ian Euangelist*, twee: *S. Cornelis*; *S. Marie Magdalene*. Van alle welcke d'uytgevinge is by 't Capittel: soo oock vande *Capelryen* die door de geheele Stadt verspreyt zijn: vande welcke hier naer breeder sal worden gesproken.

Daer-en-boven hebben de *Canonicken* 't bescherm-recht in

Lebbeke, Opwijk, Vlassenbrouck, Nonburgh, ende de Capelle van S. Odulph.

Tot d'Ampten van dese Kerck kan oock gebrocht worden den *Archipriester* oft *Deken van 't Christendom* oft *Landt-deken* (so sy hem noemen) al ist dat hy niet altijd van hier vanden *Bischop verkoren wordt*, maer oock somtijds uyt de Ziel-hoeders van 't Landt. Desen is den eersten onder alle Ziel-hoeders ende Capellanen van 'tgeheele Landt, weynige uyt-gesondert, die wy geseyt hebben te zijn van 't *Bisdóm van Mechelen*, in welcker plaetsen comen buyten dit Lant de Ziel-hoeders van *S. Amands, Marie-kercke, Bornhem, ende Ingene*, die Jaerlijcx den *Archipriester* besouckt, onder-vraecht van haer leven, wandel ende manieren: ende soo daer yet merckens waerdich bevonden wort, dat geeft hy aen den *Bischop* oft *geestelijcke Hofte* kennen: ondersoect daer-en-boven de gestaltenisse vande saeck der kercken, ende tafel der armen, aenhoort de rekeningen: ende dit alles, op dat de Ziel-hoeders matich, den Godts-dienst behoorelijck geoeffent, de Kerck versorcht, ende den Armen niet versuymt en worde.

De *Canonicken* hebben van outs een voor-recht oft gewoonte gehadt dat sy d'eerste kennisse ende oordeel vande haere gehadt hebben, ende dit soo wel in geschillen van strafs als saecks-vervolch.

Voor soo veel als raect de geschillen van saecks-vervolch wy hebben een voorbeeldt inde saeck van *Hendrick de Keyser, Deken*, den welcken, alsoo hy vanden Kerckelijcken Rechter tot syn Vierschaer was uytgeroepen, heeft 't *Capittel* daer van grootelijcx geklaecht, aendienende dat hy voor syn *Capittel* was rechtbaer: hebben dan gebeden dat achtervolgende de loffelijcke gewoonte tot noch toe ende van oudt sonderhouden, de saeck tot 't *Capittel* gesonden soude worden. Voorts alsoo *Roelandt vanden Bosch*, Ziel-hoeder deser gemeente, vanden gemekten Rechter in kas van

van misdaet wierde Ingeroepen, hebben sy geantwoort, *de bere-
ringe ende straffe van alle ende ydere saecken, wyt gesondert Sacramen-
ten hun toe te komen; voornamentlijck aengesien de saeck voor 't Ca-
pittel heeft begost vervolght te worden.* Maer alsoo sy hier in ende
elders bemerckten dat dagelijcx hunne achtinge, voor-rechter
in 't gemeen ende bysonder, vryheden ende herkomen wierden
gebroken ende vermindert door vele so met *Geestelijcke als We-
reltlijcke macht ende Rechts-gebiedt versterckt*, jae oock door haere
*Vicarisen ende Officialen, voornamentlijck des Eerweerdigen Vader
ende Heer in Christo, Heer Bischoep van Camerijck, ende soodanige
andere, tegen den wegh vande rechtveerdigheyt, vreesende gelijcke-
lijck wyt 't gene alreede geschiet is namaels meer beswaert te mogen
worden, ende soodanige beswaringen so door de rijckdommen der Grooten
ende hare vermogensheyt als door een yders vande ondergestelde
armoede ende swackheyt, om 'tgeschil so kostelijc uyt te voeren, niet te
kunnen tegen komen, ten ware men hem versach van gevoechelijcken
middel, so hebben sy een verbondt gemaect met 't Capittel van
S. Goele te Bruxel, S. Rombout te Mechelen, S. Pieter t' Anderlecht,
S. Gommaerdt te Lier, S. Pieter te Thurnout, S. Gaugerick te Hal-
tert, ende dat in deser voegen; Dat (seggen sy) wy malkanderen
ende onse Onderdanen sullen voorstaen ende beschermen in goede ge-
rechticheyt tegen een yder geestelijck ende weereltlijck met wat ach-
tinge ende waerdigheyt, voek Pauselijcke, sy zijn aengedaen, Ons
onrechtveerdelijck ende metter daet verdruckende oft willende ver-
drucken: Soo ist dan dat indien yemandt van ons oft onse Onderda-
nen sal voorstellen beswaert oft verdruckt te zijn, oft in 't toekomen-
de vreesst verdruckt oft beswaert te worden, sal 't geval in 't langh
aen syn Capittel voorstellen, d'welck sal vanden selven ende de goet-
heyt synder saeck neerstlich ondersouck doen: ist dattet wyt de kort-
telijcke ende waerschijnelicke ondersouckinge bevindt de saeck soo
te zijn, dattet schrijft aende andere Capittelen van 't Mede-Broed-
erschap soodanigh geval gekomen te zijn, dat is tegen soo-
danigh oft soodanigh voor-recht oft ordeninge, oft tegen soo-*

danige , oft soodanige gewoonte , waerom hem duncks dat sulcken met rechrveerdigheyt vande Mede-broederschap is te beschermen, ende alsoo sal bidden ende versoucken d'andere Capittelen, op dat sy hun gevoelen weder schryven : ende ist dat alle oft 't meestendeel van haer d'eerste Capittel dat schrijft , toe-stemmen ; dan sal hy door alle de Capittellen met raedt , hulpe, ende gunste beschermt werden, oock met de kosten van een yder gelyckelyck uyt te schieten. Ist nochtans, dat daer naer gevonden wort , dat den geenen die voorstelde beswaers te zyn, 't Capittel qualijck onderrecht heeft , sal betaelen de kosten door al de Capittelen nu gedoocht ende om die saeck noodtsaeckelyck noch te doogen, ist dat hy van vermeugen is; andersins dat hy naer den heesch van 't geval anders worde verbeterd ende gestraft in sulcker vougen dat hy een ander sy tot een voorbeelt.

Dese over een-cominge hebben alle de Bontgenoten t'samen met Eede bevesticht te *Bruxel in S. Goele*, inden Jaere 1446, ende wederom te *Mechelen, in S. Rombouts* onder een nieu beworp inden Jare 1464. ende op alle beyde de plaetsen besloten, dat alle die naermaels tot *preuven* sullen aengenomen worden, in dit verbont souden sweeren : 't welke, op dattet niemant soude weygeren oft breken, isser de toelatinge des *Paus* bygecomen, ende daer naer bevesticht van *Sixtus den vierden* inden Jaere 1475, byvoegende de macht van alle ander te mogen annemen in t'selve verbondt.

Dese *Canonycken* hebben oock ontfangen een voorrecht eer-tijts van grootachtinge door eenen Gesant vanden stoel van *Romen* : dat haer, wanneer een algemeen lantsverbot sal zyn, geoorlooft sal zyn sonder klok-lydinge (uytgesloten zynde de verbodene ende die inden Geestelijcken ban gedaen sullen syn) propelyck ende stillekens *Misse* te doen : ten minsten sy d'oorfaecke van 't verbodt niet gegeven hebben, oft dattet gebeurt dat dit sonderlijck verboden wort, dit inden Jaere 1254.

Sy vermogen oock op de *Bischops* wijze naer de Hooch-Misse te singen *adjutorium* &c. 't welckmen elders maer mach lesen.

Ian

Ian van Bourgoignen Grave van Vlaenderen Heer van Dendermonde, heeft de Canonicken van dese Kerck bedwongen tot inwooning; anderfints en fouden sy geen vruchten ontfangen: ten waer sy in 't geleyde vanden Prince oft oefeninge der conften belet waren: 't selve heeft naer andere bevesticht den *Paus van Romen*.

Ten is geen cleyn vercierfel aen dese vergaederinge, dat van hier certijts gecoren is den Eerweerdigen Heer *Nicolaas Ruyster* tot een *Bischop van Atrecht*.

In dese Kerck, behalven ander, is een schoone *Capelle onse L. Vrouwe toegewijdt* die van *Christoffel Barouse, Portugies* seer verrijct is geweest, die daer oock met syn Huysvrouwe *Philippotte Vienhove* begraven licht. Hier is uyt de *Capelle van onse L. Vrouwe vande Dyck-poort*, over gebrocht 't *Broederschap van onse L. Vrouwe*, in 't welke alle d'ingeschrevene laeten naer hun doot hun beste kleedt tot nootsaeckelijck gebruyck vande *Capelle*. Langh daernaer, soo daer geschil was geresen tusschen de Canonicken, Schepenen ende Verforgers over de bedieninge van 't *Broederschap*, ist vanden *Officiael van Camerijck* gestilt in deser vougen, dat inde *Feest vande ontfanginge vande H. Maget*, de Canonicken eenen kiesen uyt haer, die geenen Canonick is, de Schepenen eenen, die geenen Schepene en is, ende de asgaende *Verforgers twee*, eenen *Geestelijcken den anderen Wereltlijcken*; al uyt 't gemelte *Broederschap*, die voor de bedieninge gehouden sijn eeds te doen in handen vanden *Bailliu*, oft den *Deken van 't Christendom van Bruxel*, oft synen *plaetshouder ende rekeninge geven voor den voorsyden Deken*, oft synen *Plaetshouder inde Kerk van Dendermonde*. Nu syn sy maer onder hun dryen, vande welcken den eenen vande *Canonicken*, twee vande *Schepenen* gestelt worden, ende geven rekeninge van haer bedieninge voor 't *Capittel* ende d'Heeren van 't *Rechts-gebiet*. Actden *Verforger* van dit *Broederschap* heeft *Philips den goeden* met kennisse der *Canonicken* ende d'Heeren van 't *Rechtsgebiet* uyt suyvere almoesse gegunt ende toegelacten te

ten te slaen kopere geldekens waerdich vier Obolen Vlaems, die sy *myten* noemen, die ganckbaer souden zijn door 't gehele Lant van *Dendermonde*; 't welcke, alsoo den Zegelbrief was in 't onge-reet bedegen, is met een nieu voor-recht van *Maxamiliaen* be-vesticht. Desen heeft toegelaten alle thien Jaeren thien duysent te slaen, met welck gelt gelijk waerschijnelijck is, men gewoon is de kosten vande gemelde Capelle te betaelen: aengesien *Maxamiliaen* in synen Zegelbrief dese reden by brengt dat waer het saecken dat de voorseyde geldkens niet meer geslagen en wierden, soude gevaer syn dat den Godts-dienst van 't voorseyde Broederschap a'leenskens vermindert soude worden ende ten lesten gebelyck onderco-men. Sy syn eerst geslagen geworden inde *Dyck-poort*, na't seggen van 't volck, ende genaemt *onse L. Vrouwe gelt*, om dat sy vande Versorgers van 't Broederschap wierden geslagen, ende meest alle 't afbeelt vande H. Maget op hadden. Daer synder verscheyden geslagen geweest, eenige met soodanich opschrift, *weest gegroet Moeder des Salichmaeckers Iesu Christi*, Ander, *weest gegroet vol van Gratiën den Heer is met V. Ander, Myte vande heyligste* (te weten *Marie* diens afbeelt in 't midden is) *van Dendermonde*. Oock *Theodorus Sangor inden Jaere ons Heeren 1512*. Dan seer weynige. 't Welck nu 't sedert de beginselen vanden Nederlant-schen Oorloch niet meer gepleecht is geweest.

By 't Choor vande H. Maget is een cleen *Capelleken* mogelijk geboudt van yemandt uyt 't geslacht *van Couwenhove*, aengesien dattet *Gaillardt, Coudenhovens Capelleken* noemt. 't Is voor dese Nederlant-sche beroerten *S. Willem* toegeweyet geweest, nu wordt het 't *Heylich Sacraments Choor* genaemt.

Over d'ander zijde vande Kerck is een ander *Capelleken* ge-sticht van *N. Bruxelles* alhier *Caminck* zijnde.

Daer wordt in dese Kerck gewesen een plaetse voor de Bal-lingen, die naer dese Stadt van oudts gewoon waren te vluchten ende aldaer vry te zijn; ende dit niet alleen uyt oude gewoonte maer oock voor-recht gegunt vanden *Prinse* inden Jaere 1353.

Dese

Dese plaetse is boven 't Choor, die eertijds *H. Cruys* nu *S. Hildaards Choor* genaemt wort, dan door de beroerten vernieticht, ende niet meer als 't gewelfsel van boven overgebleven. In dese Kercke zijn begraven veel vroomme Lieden, waer van sommige Graf-schriften hebben, andere geene. Daer is een van *Vrouwe Cornelia de Lalain* Dochter van *Philips Grave van Hoochstraten* ende *Anna, Gravinne van Revenburgh*. Andere van andere.

H E T III. D E E L.

Vande Kerck van S. Gillis.

BEhalven de Prochie-kerck van *S. Marie* isser noch een ander binnende mueren vande Stadt *S. Gillis* toe-gewijdt, eertijds gesticht van *Machtildis Vrouwe van Dendermonde*. Dese begrijpt onder haer niet veel volcx binnende Stadt, maer buyten streft sy haer breder uyt. 't Was vanden beginne een Gasthuys, *S. Gillis* toegewijt; maer eenige laeren daer na ist in een Clooster vande *Cisterfische* Ordene verandert, 't welck, alsoo de plaetse door veel vochtigheyt scheene ongesont te zijn, overgestelt is tot de Prochie-kerck van *Zwyvick*, van waer *d' Abdye van Zwyvick* haren naem ontfangen heeft. Ende om dat 't Ziel-hoeder-ampt van *Zwyvick*, met alle 't gewijde overgestelt is op de Kerck van *S. Gillis*, ist gebeurt, dat 't Dorp, veranderende den naem, *S. Gillis* geheeten wort, daer 't eerst *Zwyvick* genaemt was, 'twelck blijft uyt twee Zegel-briefven, vande welke d' eerste luydt als volght:

GOdefroy by de genade Gods Bischoep van Camerijck aende eerweerdige Mannen Abten van *Affligem*, *Ninhove* &c. Aen *W. den Archidiaken in Antwerpen*, zalicheyt inden Heer. Alsoo ten versoecke vande Eerweerdige *Machtildis Vrouwe van Dendermonde*, met toe-stemminge van *P. Persoon van Zwyveke*, ende *Waster Priester* behoudens syn recht, tot proffyt ende nut vanden Gods-dienst, van plaetse tot plaetse onder de prochie van *Zwyveke* die bequamer is, tot des Gods-dienst vermeederinge, van den eenen Gods-dienst in

O

eenen

eenen anderen meer Godsvruchtigh, toegewesen zijnde ende bevesticht genoegsame onderhoudinge vande vergaderinge, Hebben wy toegelaten 't Gasthuys van S. Gillis gelegen buyten Dendermonde plaetselijck ende oock geestelijck te verstellen: Wy bevelent aen u getrouwicheyt aende welcke wy meer souden bevelen voor soo vele het alomme gevougelijck wesen sal binnen den ommeganck vande gemelde Prochie van Zwyrveke, om aldaer eenen nieuwen Gods-dienst te beginnen niet alleen met recht van Personaetschap, maer oock van 't Priesterdom door vergeldinge, ofs goede waerderinge, ofs door eenige andere gevougelijcke wijze nu behouden ofs hier naermaels te behouden, ende met genoegsame versieninge toegewesen ende bevesticht, vergunt van Onsent wegen een gevougelijcke gelegentheit ende Godsvruchtige ende behoorelycke hoedanigheit vanden Gods-dienst, Ons aendienende alle 't gene ghy daer goet geacht sulz hebben te doen, op dattet wy bevestigen: dan ist dattet gebeurt dat Ghy alle dryt samen dat niet en sulz kunnen doen, dat niet te min twee van V. L. 't selve volbrengen sonder verminderinge van eens anders recht, gegeven op den vierden dach naer den Feest-dagh van S. Lucas Euangelist te Camerijck inden Iaer 1023.

Den anderen is van foodanigen Inhout.

Godesfroy by de Genade Gods Bischop van Camerijck, alle de gene die dese tegenwoordige letteren sullen sien zaligheit inden Heer. Wy willen dattet u Gemeente kennelijck zy dat alsoo wy gegeven hebben in bevele aende Abten W. van Affligem ende R. van Ninhove, ende aen W. Archidiaken van Camerijck binnen Antwerpen, dat sy in Persoon souden gaen te Zwyrveke om te bemercken een gevougelijcke plaetse inde welcke 't Clooster vande Godsvruchtige Vrouwen vande Cisterische Ordene binnen den omme-loop vande Prochie van Zwyrveke soude kunnen gestelt worden, behoudens 't recht vanden Persoon, ende Priester vande Prochie: Sy hebben Ons aengedient dat in 't gemelde Dorp daer eerst gelegen was de Prochie-kerck een plaetse soude zijn bequaem, gevougelijck ende geschickt om 't voorseyde Clooster

ster te bouwen voor de gemelde Ordene ende de plaetse gevougelijcker voor de Prochie daer eerst was 't Clooster, oock dat den Persoon ende Priester genoegh gedaen is, gelijk ons blijkt door de Briefven vande Eerweerdige Mannen de Abten voorgenoemt ende W. Archidiaken binnen Antwerpen: Wy hebben aen dese veranderinge onse toestemminge gegeven ende geven met gunste aende voorseyde Godtvruchtige Vrouwen met Bischoppelijcke macht, bevestigende met dese tegenwoordige Briefven de voorseyde plaetse; te weten, daer eerst was den Prochi-stoel, vastelijck verbiedende dat niemant sich veruordere met eenige stoutigheyt dese bevestinge tegen te gaen, Gegeven in 't Jaer ons Heeren 1228 op den derden dach naer den Feest-dach van S. Barnabas Apostel.

By de gemelde Kerck van S. Gillis is eertijts een Capelle ende Cluyse geweest, die door d'onlangfche beroerten is vernieticht. De Capelle heeft eertijts geweest de Kerck van 't out Begyn-hof: aengesien sy inde Boucken van *Zwyvick*, de Capelle van 't oudt Bagyn-hof genaemt wordt. d'Abdye van *Zwyvick* heeft daer een Capelrye gehad, die sy oock *Cantuariam* noemen; welcks ampt uyt de gewoonte doet d'Abdesse *Elisabeth* bedienen tot gedachtenisse vanden eersten ende voornaemsten oorspronck van ons Clooster. Van waer oock dit blijkt dat dese Capelle eerst een deel is geweest van S. Gillis Gasthuys, daer naer van 't *Cistercisch* Clooster; daer naer de Kerck van 't Bagyn-hof, ende ten laetsten een Cluyse: ende hadde gestaen by de vier hondert Jaeren.

H E T I V. D E E L.

Van d'Abdye van Zwyyvick.

LAngh naer dat alhier 't licht der Genaden verschenen was, en zijnder geene geweest die t'samentlijck op een bysondere wijze van leven andero een voorbeeldt van Godtvruchticheyt trachteden te geven, tot dat ontrent den Jaere 1223 *Machtildis* *Vrouwe van Dendermonde* alhier gesticht heeft d'Abdye van S. *Marie* van-

rie vande Cisterciſche Ordene, veranderende 't Gaſthuys van *S. Gillis*, dat ſy weynich tijds te vooren hadde gebout, met alle Incomſten ende proufyten, voorts andere vrygunſtigheden daer by vougende in een Clooſter; waer van is ſodanigen Zegelbrief.

INden naem des Vaders ende des Soons ende des *H. Geest* Amen. Kennelijck zy een yegelijck van *V.L.* ſoo wel toecomende als tegenwoordige, dat Ick *Machtildis* Vrouwe van *Dendermonde* in hoope vande *Goddelijcke goedertierenheyt*, begeerende den dienſt vanden *Huys* des Heeren te vermeerderen, hebbe 't *Huys* van *S. Gillis* binnen *Dendermonde* ten mijnen tijde gemaect met ſyn aenhanghſels vryelijck gegeven ende voor goet gehouden om te ſtichten een *Abdy* van *Nonnen* vande *Cisterciſche Ordene*: ende haer, met haer perſoonen ende beſittingen, oock met alle goederen, van my ofte andere gegunt, ofte namaels te gunnen, hebben *Wy*, ick ende mijnen beminde *Sone Robertus* ende mijne *Nacomelingen* onder onſe beſcherminge genomen. Ende op dat ons voorſeyt *Huys* grooter weldaet soude genieten, hebben wy 't begift met de goederen van onſe *Leenmannen*, ter ſaecke van d' *Abdy* weder in onſe handen geſtelt, te weten, 't *Landt* van *Rengot*, ende 't *Landt* van *Herebrandt*, ende oock met de goederen by *Ons* ten aenſen vande *Goddelijcke vergeldinge* gegunt, te weten, *Peerbroeck* ende *Meerbroeck* ons toekomende, den *Breul* met den *Molen* by de *Wallen* van *Dendermonde*, onſe zierende in *Hamme*, de *thiende* van *Herdebure*, ende met de *Viſchberye* met een *Schip* in 't *Water* dat men den *Dender* noemt, vande *Molens* opwaerts. Deſe beveſtigen wy vryelijck aen 't voorſeyde *Huys*, gelyck het nu rechtveerdelijck beſit oft namaels ſal beſiten. Ende op dat hem niemant soude verſtouten aen 't voorſeyde *Huys* gewelt te doen, hebben wy deſe tegenwoordige letteren met de beveſtinge van onſe *Zegelen* verſterft. Iſt ſaocken dat yemant ſich verſtoute onſe gifte met vermetelheyt tegen te gaen, dat hy wete, dat hy in *Godts Almachtich* en onſe ongenaede loopen ſal. *Geruygen* *Ian Archidiaken* van *Brabant*, *Willem Archidiaken* in *Antwerpen* van 't *Biſdom* van *Cameryc*, *Gifelbert* *Prieſter* van *Gent*, *Arnolphus* *Prieſter* van *Opwijck*, *Willem* van *Bekunen*, *Hugo* van *Gent*,

Sige-

Sigerus syn Broeder, Giselbert van Rassengem, Ian van Betunen, Gillis van Morfcke, Margriete van Dendermonde, Margriete van Betunen, Machtildis Vrouwe van Rassengem. Gedaen inden Jaere 1223 den 9 October.

Dese veranderinge van *Machtildis* heeft *Godefroy Bischof van Camerijck* ingewillicht, die ooc dese Maechden heeft keur gegeven, of sy te *S. Gillis*, oft elders inde *Prochie van Zwijvick* 't Clooster bouwen wilden; waer uyt men bemercken kan, dat dit Gasthuys tot de woonplaetse van dese Geestelijke Maechden maer voor eenen sekeren tijt gegunnet was: want *Machtildis* inden sin hadde haer van een gevougelijcker te laten versien; gelijk sy dat met haer aenhoudinge aenden *Bischof Godefroy* betuycht: wiens zegelbrief van lastgevinge, om bequamer plaetse te vinden, wy te voren hebben verhaelt. Dan also 't selve door hare aflyvigheyt is verhindert geweest, heeft weynich daer na *Margriete Vrouwe van Dendermonde*, de saeck by den *Bischof* met grooten yver voortgedreven, by den welcken hare ernstige begeerte dies te crachtiger was, om dieswille sy van syn Bloetverwanten was; daer by ooc gecomen sijnde de toestemminge van *Robert Heer van Dendermonde* (die nochtans 't beschermrecht aen sich behoude) so heeft den *Bischof* d'overstellinge van 't Clooster bevesticht, s Iaren na d'instellinge, gelijk te voren bewesen is, by-brenghende dese redene, *dat in 't voorseyde Dorp daer eerst was de Prochie-kerck een plaetse soude zyn bequaem, gevougelijc ende geschickt, om 't voorseyde Clooster voan de gemelde Ordene te bouwen, ende de plaetse gevougelijcker voor de Prochie, daer eerst 't Clooster was.* Welcke veranderinge dies te lichter geschieden konde, om dat indien tijt de Kerck van *S. Gillis* was gelegen buyten de Stadt. By dese weldaet en is de mildadigheyt van *Margriete* niet blyven staen, maer also sy ongetrouw leefde, heeft met uystersten wilaend *Abdye* gelaten, behalven de thiende van *Molenbeke*, alle haer meubelen ende al wat sy met haer eygen penningen hadde gekocht inde prochie van *Appels*, in *S. Oduylphs Brouc* en inde prochie van *Opwijck*, so in thiende als in landen, en 'ilant gelegen

Q 3

in Gref-

grefseninge, datmen 't Silangen Velt noemt, ende dry haer woonsteden by S. Gillis, ende de thiende gelegen inde Prochie van Belle, ende de thiende gelegen in Zwyvick, ende oen seker stuck Lants gelegen inde Prochie van Messelaer, onder ander oock d'Heerlijckheyt van 't Dorp van S. Apollonie, Appels genaemt, met alle rechts-gebiedt, soo van saecks als strafs-vervolch over 't geheele Dorp, uytgenomen d'Erfnisse vandem Heer van Dendermonde ende syne Dienaren. Dese gifte heeft Robert, haets Susters-Sone, niet alleen bevesticht, maer oock met mildadigheyt vermeerdert, gevende vier Bunderen Lant met den Cyns, die geackert worden voor d'helft vande vruchten, den vijftien schoof van een Bunder, 't Landt met den Wyngaert gelegen by de Kerck van Zwyvick; by hem houdende 't rechts-gebiedt, dat een wereltlijck Prince in s' Kercken goederen moet hebben. Dese, ende alle die genoemt zijn, syn gelegen tusschen Baudewijns Brugge ende de plaetse diemen 't Sluys noemt by den nieuwen Burcht: daeren-boven den Hof, Bosch ende grassinge van 't Landt vande Oye, die alle gelegen zijn tusschen de Meulens vanden Nieuborch ende 't Sluys: alle welcke sy in een aelmoesse vry ende vryelijck te besitten gegeven heeft: soo nochtans, dat, waert dat by geval de Sluyse met de invloeyende wateren braecke, oft op eenige wijze van noodt hadde vermaeckt te worden, soude vermogen te nemen, niet wachtende bevel oft den wil vande Nonnen, vanden Bosch ende van 't gemelde Landt naer syn belisfve daer hy soude willen, om te vermaecken de breucke van 't Sluys ende de Meulens t'herstellen. Item waer 't saecken datter te groote invloeyinge van water geschiet waer, soude vermogen ende moeten 't Sluys breken waer 't hem soude believen, ende door 't Landt vande Nonnen de overleydinge van 't water maecken om de Meulens te verlossen: daer-en-boven heeft hy haer gegunt eenen Winds-mueten tot t' Cloosters ende anderen gebruyck: oock vrydom van Tollen ende Accysen: daer-en-boven de Visscherye inden Dender boven 't Sluys met alle recht daerin; uytgenomen syn geleyde, (dat is 't Over-recht ende Hoochste-gebiedt) t'samen oock den Vyver, dien sy den Vliet noemen. Inden Zegel-brief

gelbrief van de gifte schrijft Hy in deser vougen, *Robert by der Voorstenigheyt Godts Voorstander van Atrecht, &c.* Den selven heeft verkocht aende gemelde Geestelijke Maechden eenen Bosch van acht Bundoren dry hondert Roeyen, die men de *Warande* noemt (by 't Clooster) ende dat in vry ende onbeleent goet, vryelijck ende sonder eenige schattinge: nochtans houdende aen hem ende syne Erfgenenamen dat *Hooch-rechts-gebiedt*. Boven de voorseyde mildadigheden heeft Hy aende *Abdye* bevesticht verscheyden giften gedaen by verscheyden. Ten lefften voor syn Jaer-getijde heeft Hy haer gelaten dertich ponden Vlaems eens, ofte Rente voor die somme, soo zijt liever hadden.

't Voorbeeldt van desen, syne Moeder ende Moye, syn naergevolcht *Willem* syn Broeder *Heer van Rorard-brugge* met *Isabelle* syn Huysvrouwe ende synen Soon *Gillis*; de Dochter van *Machtildis*: *Guido* Schoon-sone: *Margriete van Vlaenderen* Moye van *Guido*: *Ingelrammus van Dendermonde*: *Willem van Grimbergen*, den Oom van *Robbert*: *Machtildis* Sustcr van *Robbert*, met haer Sonen *Geeraerd* ende *Robert*: *Robert* ende *Willem* Sonen van *Guido*; *Jah* Neve van *Guido*: *Leonius* Burgh-Grave van *Bruxel* met syn Huysvrouwe *Sophie*; *Oda* Dochter van *Sophie* uyt *Arnhout*, *Heer van Grimbergen*, met haren Broeder *Arnout* van *Grimbergen*; *Gillis* Wapen drager van *Morske* ende andere: van alle welcke syn verscheyden Zegel-briefven vande Jaeren van d'eerste oprechtinge van dit Clooster tot den Jaere 1300 ende eenige volgende.

Dese *Abdye* door d'ellende van dese Burgerlijke beroerten is vernieticht geweest, soo datmen langh niet als vervallen mueren, (doch op eenen schoonen verheven grondt op den kandt vanden *Dender*) heeft sien staen: dan gedurende het twaelf Jaerich bestandt ende daer naer wedet opgetimmert.

d' *Abdissen* die vanden beginne hier geweest zijn, naer de beste onderbouckinge, zijn dese naervolgende.

Heyl-

Heylwidis inden Iaere 1223 verkoren, heeft noch geleest inden Iaere 1232.

Catharina in den Iaere 1235.

Delia de Beyschor.

Elisabeth inden Iaere 1256.

Adelisa de Asca inden Iaere 1269.

Margareta vander Straten inden Iaere 1282.

Ida de Weinsse inden Iaere 1298.

Beatrix inden Iaere 1309.

Agnes inden Iaere 1318.

Catharina.

Catharina Schoubroeck inden Iaere 1335.

Margareta Cristina: soo staet in 't Graf-schrift inden Iaere 1341.

Catharina van Schoubroeck inden Iaere 1345.

Margareta van Eertvelde inden Iaere 1372.

Margareta Haecks.

Cacilia Soifons inden Iaere 1391.

Stephana vanden Houte inden Iaere 1397.

Catharina Smunters inden Iaere 1416.

Ioanna Everwijn inden Iaere 1431.

Elisabeth inden Iaere 1434.

Catharina Smunters inden Iaere 1435.

Elisabeth de Puteo inden Iaere 1436. Dese heeft noch geleest inden Iaere 1455.

Laurentia de Chiffelles, is gestorven inden Iaere 1485.

Alexandrina van Damme, is gestorven inden Iaere 1504.

Beatrix Pieters, is gestorven inden Iaere 1516.

Ioanna Sblen.

Barbara vanden Eede, is gestorven inden Iaere 1540.

Clara Everaerts, heeft noch geleest inden Iaer 1554.

Ioanna de Moye, is gestorven te Namen inden Iaere 1584.

Marie Hoegaerts, is gestorven inden Iaere 1588.

Anna

Anna van Steelandt, onder de welke 't Clooster op d'oude plaets is herbout ende de Geestelijcke Maechden uyt dese Stadt (daer sy middeler tijdt woonden) weder daer naer toe met groote vreucht geleyt.

H E T V. D E E L.

Van d'ander Geestelijcke Ordenen ende hare Instellinge.

Vande Begynen.

Ontrent den tijdt dat d'eerwaardige Vrouwen vande *Cistercijsche* Ordene hier zijn bevesticht geweest, zijn oock alhier geweest de *Begynen*, de welke hare woonstede inden begin by *S. Gillis Kerck* gehadt hebben, (inde selve huysinge waer in weynich tijds te vooren de *Cistercijsche* gewoont ende met betere ende bequamere gemangelt hadden:) Maer daer naer zijn oock dese tot een gevoegelijcker plaets vertrocken, alwaer sy noch tegenwoordichlijk wonen. De veranderinge is bevesticht geweest by *Willem Bischoep van Camerijck* met eenen Zegelbrief vanden Iaere 1289. Dese worden alsoo genaemt vande *H. Begga*; ende niet connende, soo 't betaemt, betrachten den Maechdelijcken staet, mogen vryelijck verhuysen ende aennemden den Huwelijcxschen: sy leven in bysondere Huysen, oock eenige t'famen; doch alle in een bevanck, ende onder seker ordeningen, die niet en zijn van hert gebiedt oft groote vry-leventheyt: ende leyden alsoo eenen geestelijcken omganck tusschen den Cloosterschen ende Wereltschen.

Van d'Abdye van S. Brigitte.

Langen tijdt en wasser in geheel *Vlaenderen* geen Clooster van Mannen ende Vrouwen t'famen naer d'instellinge van *S. Brigitte*, tot dat door neerstigheyt, voornamentlijck van *Pieter vander Helst*, eerstelijck een alhier ontrent den Iaere 1465. gebouwet is. Want desen alsoo hy groote begeerte over langen tijdt daer

P

toe

toe gehadt, ende vernomen hadde dat *Marie van Cleef*, Suster van *Philips den Goeden*, (die dit Clooster seer toegedaen was) te *Bruxel* was gecomen, is daer henen gereyst, ende heeft van haer vercregen Briefven van goede beweginge tot dit voornemen aen *Isabelle van Portugael*, de welcke haren Ziel-hoeder gesonden heeft aenden *Bischop van Camerijck*, wiens toestemminge, niet sonder groote moeyte ende vele tusschen-spraecke van 't Capittel van *Camerijck* ende *Dendermonde* verworven zijnde, is by den *Paus* daer naer bevesticht. De plaetse om 't Clooster te bouwen is verkoren op 't *Laer*, de welcke in dien tijdt van oneerlijck gerucht was. Daer-en-tusschen door 't versoeck vande *Princesse Isabelle* syn van s' *Hertogenbosch* van 't Clooster van *S. Brigitte* gesonden *Marie van Os* met dry andere Godtvruchtige Maechden ende Broeder *Herman Vermuyden*, Biechtvader, met Broeder *Ian van Wauteren*, Medehulper; die alle te *Dendermonde* met groote blyschap vande Gemeente gekomen zijn. Den naesten *Lichtmis* dagh zijn sy seer eerbiedichlijck vanden *Raedt* ende *Canonicken* in haer Clooster geleydet, ende daer van de sorge bevolenaen *Marie van Os*. Weynich tijts daer naer, mogelijck by geval, op den dagh van *S. Brigitte* is te *Dendermonde* gekomen de *Princesse Isabelle*, ende met haer *Margareta* des *Conincks Edwards van Engelandt* Suster, Vrouwe van *Carel van Bourgoignen*, dien de *Nacomelingen den Stouwen* genaemt hebben, ende soo alhier alle dingen tot de bouwinge vande Kerck gereet waren, is Sy gebeden geweest den eersten steen te leggen, 't welck Sy als oock hare toe-comende Schoon-dochter, met t'onderleggen van elck eenen gouden penninck, gedaen hebben. Waet naer geschiet is d'eerste verkiesinge van een *Abdesse*, *Marie van Os* ende Biechtvader *Heer Ian Kots*, ende gedaen de ondienstigheden die in foodanige saeck gewoonelijck geschieden. 't Welck alles door de groote menichte vande t'samen-loopende Menschen gebeurde inde *Nieuwe-kerck*, die doen ter tijdt maer vijf ofte ses voeten boven d'aerde gemetselt was, ende ten selven dage

dage de plaetse genaemt, *den Throon van Marie*, die alsdan gesloten ende van syn eygen recht gemaectt wierde, want dese voortplantinge te voren 't Clooster van *s' Hertogenbosch* onderdanich was: Midtsgaders de besorginge, die te vooren den Biechtvader hadde, aen *d' Abdesse* gegeven ende bevolen.

Dit Clooster is door de gemelde Landts-oorloge vernieticht geweest, dan weder herbouwt. 't Gevolch van *d' Abdesse* is dit, *Marie van Os, Margareta Lombaerts, Margareta van Laer, Amelberga vander Beke, Beatrix Ridder, Anna Snaers, Heylwigis vanden Brouck, Anna du Bois, Barbara taffe.*

De Vaders syn dese *Ioannes Kets, Ioannes Otteren, Ioannes de Ost, Robertus van Inxhem, Petrus Calbaert, Iacobus Algoet, Georgius Verpleysen, Iacobus van Lougenhage.*

Tot soodanige grootachtinge is dit Clooster gecomen, dat van hier te *Ryssel* een ander vande selve Ordene is gesproten, alwaer verreyft is *d' Abdesse* selve, *Anna du Boys* met ses Nonnen; ende daer naer een ander tot *Bruxel*.

Vande swarte Susters.

Hier naer syn hier gecomen uyt 't Clooster van *Audenaerde* ontrent den Iaere 1492 de Susters vande Ordene van *S. Augustyn*, die vande swarte kleederen die sy dragen, *swarte Susters* genaemt worden. Dese hebben in 't Iaer daer naer vanden *Bischop Hendrick vanden Berge* bevestinge, ende vande *Canonicken* deser Stadt verlof gekregen om een Capelle te bouwen, welcke noch staet; dan alsoo een groot deel van haer beroep bestaet in 't bystaen der krancken, oock geraectt vande haestige sieckte, soo is haer eerste wooninge (die doen was by de Steen-poort, op den wegh aldermeest bewandelt, ende over sulcks voor de voor-bygaende Menschen seer gevaerlijck) over gestelt tot een andere plaetse meer vanden wegh, doch grooter ende vermaeckelijcker, alwaer sy noch wonen, ende d' eerste woonplaetse verandert tot 't Stadts gebruyckt, die daer van een Schoole om de

Ieucht d'eerste beginselen vande Latijnsche spraecke te leeren gemaect heeft. Welcke Schole, ende van gebouw, ende noch meerder van vruchten altijd achtbaer geweest is; aengesien alhier vele hare beginselen hebben genomen, die daer naer met hare geleertheyt groote diensten aende gemeene saeck hebben gedaen, onderwelen zijnde van vele bequame Meesters, vande welke aldereerst wooninge ende Iaerlijcxschen loon vande Heeren van 't rechts-gebiedt vercregen heeft *Meester Hendrick Carens* inden Iaere 1540. Dese Schole is langen tijd de *Hooch-Schole* genaemt geweest; dan eyndelijck d'onderwysinge der Ionckheyt inde Latijnsche letteren de Broeders van *S. Augustyn* toegelaten zijnde, is dit gebou aen bysondere van 't Stadts wegen verkocht.

Vande Capucinen.

't Eerste Clooster van Mannen dat alhier gekomen is, is dat vande Broeders van *S. Franchoys, Capucinen* genaemt (want datmen vande *Alexianen* ende *Bogaerden* geloof, daer van is geen bewys noch overblijfsel, wanneer, ofte waer sy hare woonplaatse souden gehad hebben: hoewel hier noch een brugge ende straet de *Bogaert-brugge* ende *Bogaert-straet* genaemt worden.) Dese wonen in 't midden vande Stadt: hebben eenen vermaeckelijcken Hof met een doorgaende water, die haer nochtans, door de sobere wijze van leven dat sy leyden, meer dient tot nootdrift als wellust. De Stichters van 't Clooster, ende 't Iaer wanneer, wijst aen dit geschrift inde Latijnsche spraecke boven haer deure.

Aen Godt den Aldergoedichsten, Aldergrootsten, aenden H. Franchoys, ende de Broeders Capucinen, hebben Dominicus Idiaques voor syne Catholique Hooge-Overicheyt Beschermmer vande Stadt van Dendermonde ende Leytsman van een Vaendel Ispaignaerts dit Clooster met syne Krijchs-knechten toe-gewijdt inden Iaere 1596.

Vande

Vande Broeders van S. Augustyn.

Ontrent den Jaere 1624 zijn alhier gecomen de Broeders van *S. Augustyn*, gemeenelijc *Augustyne-broeders* genaemt: ende korts daer naer, de onderwysinge vande Jonckheyt inde Latijnsche taele haer toegelaten zijnde, hebben hare woonplaetse genomen by de Dijk-poorte inde Huyfinge gemeenelijck de *Lombaert* genaemt; ende gebruyckt tot haren Kercken-dienst de *Capelle* van onse *L. Vrouwen* Gasthuys.

H E T V I. D E E L.

Vande Gasthuysen Voor siecke, Vreemde, ende oude armen gebout.

Van 't Gasthuys vanden H. Blasius.

WY hebben gesproken vande Gestichten die de liefde tot Godt heeft verweckt; laet ons nu comen tot de gebouwen die de liefde tot onsen Evon-mensche heeft voorgestelt: voornamentlijck der Armen. Onder dese is 't achtbaerste, soo van stichtinge, als Incompsten 't *Gasthuys vanden H. Blasius*, van over dry hondert laeren ende meer vande *Haeren van Dendermonde* gebout, die dat daerom in hare Zegel-briefven *haer Gasthuys* noemen; al ist van andere verrijckt. *Willem van Vlaenderen* Neve van *Robert van Betunen*, *Grave van Vlaenderen*, heeft met raedt vande *Schepenen*, ende andere tot de versorginge der *Siecken* vijf *Vrows* personen, *Susters* genaemt, ende een *Mans* persoon *Broeder* gheeten geordent, welck getal *Philips* behouwt *Sone* van *Maleannus* verboden heeft te vermeerderen: *Op dat 't gene gesticht is tot de versorginge der krancken: de Susters ende welvarende Broeders in grooteren getale niet en souden verteren.* De gemelde *Susters* en zijn langen tijdt niet gehouden geweest aen eenige beloften: Sy gingen ende quamen wanneer dattet de *Verforgers* van 't *Rechts*-gebiedt en haer geliefde, gelijk *Dienstmaechden*: tot dat sy ten laetsten (nu onlanx te weten inden

Iaere 1602 den 27 Augusti) suyperheyt, armoede, ende onderdanigheyt beloofst, ende haer selven totter doot aen 't *Gasthuys* verbonden hebben. Wyders, voor den selven tijdt en waren Sy, noch den Ziel-hoeder vande Gemeente, noch den *Bischoep* niet onderworpen, maer alleen de Versorgers van 't Rechts-gebiedt; dan daer naer hebben sy van 't Kerckelijck-recht begoft te zijn: Sy ontfangen nochtans hare Bewint-hebbers vande Versorgers van 't Rechts-gebiedt; aende welcke sy Iaerlijcks doen de rekening van haer Bewint. Dit *Gasthuys* heeft een menichte van Bedde-steden, *Capelle*, plaetse om de dooden te begraven, ende meet andere gerieflijckheden rot so'danich werck behoorende.

Van 't Pest-huys.

Wanneer eenige arme Burgers met de besmettelijcke Pest besocht werden, (die alhier, door de nettigheyt ende ruymte der Huysen, midts gaders gefonden lucht selden is) hebben de Versorgers van 't Rechts-gebiedt daer toe verordent een seer wyde gevoegelijcke Huysinge tegen d' Stadts-vesten, tusschen de Steen-poort ende Leen-moeyen-brugge: In welcke, boven d' andere versorgingen, onderhouden wort eenen Ziel-hoeder om de krancke tot de Godtsaligheyt te geleyden.

Van 't Gasthuys van onse L. Vrouwe.

Behalven 't Gasthuys en 't Pesthuys voor arme Siecken, zijn alhier noch twee Gasthuysen voor arme reyfende: vande welke 't voornaemste is, 't gene de *H. Maget Marie* is toegewijdt, staende by de *Dijckpoort*; 't heeft voor vreemde Mans-perfoonen herberge, bedde, lepel-spijse, ende inden Winter, vuyr: oock voor de Godts-geleerde van buyten comende de tafel, ende bouck-kamer. Inden Iaere 1354 heeft den Raedt aen dit Gasthuys gegeven de *Dijckpoort* om eenen Toren daer op te timmeren; op sulcken bespreck; dat waer 't saecken door eenich geval den noot sulcx vereyffchede, soudet de Versorgers van 't rechts-gebiedt

gebiedt geoorlooft zijn de selve Poort te gebruycken gelyck andere Stadts-poorten onder de welcke sy eertijds, te weten, voor de vergrootinge van 't Stadts-muren, heeft geweest. De Capelle is middelmatig. Hiervoren is geseyt dat hier eertijds een Broederschap van onse *L. Vrouwe* geweest is; maer is overgestelt tot de Hooch-kerck, mettet recht van Myten te slaen. Men bevint dat over de vier hondert laeren, ende meer, alhier een Capelle geweest is: aengesien inden doot-bouck vande Kerck van *Dendermonde* alsoo staet: *Vrouwe Machtildis Vrouwe van Dendermonde heeft achter gelaten maelf Scholingen parafys aende gene die tegenwoordich sullen zijn inde Processio van dien dagh, by 't Huys van Gillis Cnyf, by de Capelle vande Dijkpoort, 't onsen L. Vrouwen Hemelvaert.*

Van 't Gasthuys van S. Ian Evangelist.

Om de Vrouwen ende Meyskens (de welcke niet betamelijck by de Mannen in desen deele gehuys-vest en eonden worden) van dit weldaet der herberginge niet nyt te sluyten, isser een Gasthuys voor de Vrouwen-personen, te *S. Ians Evangelist*; daer oock on-manbare Ioncxkens worden ingelaten. 't Is seker dat over dry hondert laeren alhier een Capelle geweest is, ende alvooren dattet den naem van *Gasthuys* vercregen heeft, *S. Ian* op 't *Schelde* geheeten; dan 't Huys is veel nieuwer; te weten vanden laere 1434. Hier is oock eertijds een Broederschap geweest, dan met den Oorloge vernieticht.

Van 't H. Geest Huys.

Noch isser 't *H. Geest Huys*; waer van d'oorfaeck geweest is *Hendrick Slabbaert* eertijds *Deken van Bruxel, Canonick van Dendermonde*; die, wanneer hy by uytersten wile syn Huys dat hy hier hadde, ten prouffyte vande Armen gelaten hadde, heeft d'Heeren van 't Rechts-gebiedt goet gedacht hier woonsteden voor 16 arme Vroukens te richten, ende daer by te brengen verschey-

verscheydene gegevene ende gemaecte aelmoessen: daer by is een *Cappelleken* gesticht aen de straet, tot vryeren toeganck van een yder, ende den *H. Geest* toegewijdt, van waer't Huys den naem heeft.

H E T V I I. D E E L.

Van d' andere mindere Kerckelycke gestichten.

Van S. Ians Capelle.

BEhalven de gewyde plaetsen die wy verhaelt hebben, syn op verseyden gewesten in dese Stadt verscheyden *Capellen* gesticht: De grootste, ende d'outste geacht, is *S. Ians Capelle*, die 't volck meent eertijds een *Prochie-kerck* geweest t' hebben. 't Is waerschynelyck dat sy niet over de vier hondert Iaer out is. Hier is voormaels een Broederichap van *S. Ian Baptist*, ende een ander van *S. Catharine* ingestelt geweest, die daer naer by malkanderen gevoecht zijn. Wel hondert Iaer naer dat de *Capelle* gebout was, isser eenen schoonen Toren opgeset tot 't sop van witten Arduyn-steen; de welcke, met eenen seer bequamen ommeganck gemetselt, in dien tijdt gekost heeft sesstien ponden ende weynich meer: een werck (nu gerekent) van vele duysenden. Den *Bischoep van Camerijck* heeft de plaetse inden Iaere 1446 gewijdt, in welcke wijdinge Hem geschoncken is voor een giste eenpont parasys, den *Capellaen* vier schellingen parasys, den Dienaer (mogelijck die een goet Ampt hadde) acht: waer uyt de schaersheyte van gelt van dien tijt afgenomen kan worden.

Van S. Rochus Capelle.

Daer volcht *S. Rochus Capelle*, gebouwt by *Jacob ende Ian van Nywele, Romeyn Danckaert, ende Bertholomeus Penneman*, die tot meerderen voortganck van haer goet voornemen vanden *Bischoep van Camerijck* vercregen hebben de bevestinge van 't Broederichap van *S. Rochus*, 't welck alsoo 't sonder wetten ende ordeningen

deningen niet en konde bestaen, hebben versocht dat d'Heeren van 't Rechts-gebiedt, 't gene sy onder malkanderen geraemt hadden, souden bevestigen; 't welck geschiet is. Dit Broederschap duert noch, ende is een vande dry Reden-rijcke Kamers.

Van onse L. Vrouwe Capelle.

't Derde is onse *L. Vrouwen Capelle*, die over menige Jaeren gestaen heeft, soomen meent, recht op den kant vanden *Dender* ontrent daer nu de Bogact-brugge staet; Doch afgebroken (soo, waerschynelyck is) wanneermen dien kant vanden *Dender* tot bequamer ligginge vande Schepen ende meerder gevoechlykheyt van 't laden ende ontladen van hare vrachten met eenen muer heeft betrocken, ende is herbout met den selven naem daer 't nu staet, daer van Besorgers zijnde *Steven vanden Bricle ende Ian Jacobs*. d'Onderhoudinge wordt by de Caey-werckers verforcht, die daer toe, uyt over-een-cominge met d'Heeren van 't Rechts-gebiedt de thienden van haer gewin brengen ende daer-en-boven noch Iaelijcx ses schellingen.

Vande Capellen van S. Ioris, S. Eloy, ende S. Nicolaes.

Noch zijnder de *Capellen* van *S. Ioris*, by de Gulde vanden Voet-boge *S. Ioris* toegewijdt; *S. Eloys*, by de Smits, ende *S. Nicolaes* by de Voorkoopers; alle van ouden ende onsekeren oorspronck; zijn nochtans (soomen bespeuren kan) over de dry hondert Iaeren oudt. Dese hebben inden aenvaugh van dese Burgerlijcke beroerten wel 't meeste verderf geleden, ende langen tijdt onnut gebleven; dan weder als te voren tot kerckelijke oeffeningen herstelt.

Q

BE-

B E S C H R Y V I N G E
 V A N D E
 Stadt ende Landt
 V A N
 D E N D E R M O N D E .

HET III. BOECK.

Beschryvinge van 'tLANDT,

HET EERSTE DEEL.

s' Landts gelegenheyt, aert, bescheydinge : de Dorpen ende Heerlijckbeden die onmiddelijck van den Heer van Dendermonde, ofte die van bysondere beseten worden.

Vande Stadt comende tot 't Landt, sullen 't selve eerst leggen in syn kanten ende scheidt-palen : Het heeft vanden Oosten *Brabants*, daer 't oock de *Schelde* scheidt van 't gebiedt van *Bornhem* : aen 't Noorden wordt het ondericheyden van 't *Landt van Waes* met de *Durme* ; het heeft van 't Westen, hier het *Burch-graeffschap van Gendt*, daer 't *Landt van Aelst*, dat oock de zijde van 't Zuyden besluyt ; by naer door 't midden loopt de *Schelde*, oock den *Dender*, die door 't *Graeffschap van Aelst* alhier door-vloeyende een goet deel besproeyt, waer van, behalven de groote gevoegelijckheyt voor de scheepvaert, de Landen aenkomt onuytsprekelijke vruchtbaerheyt, niet alleen van alle soorten van Granen ende Kennep, maer boven geheel *Vlaenderen*, jae geheel *Nederlands*, groot overvloet van Vlas, d'welck (gelijck de verstandige vande Landt-bouwerije weten) niet

niet dan in 't beste Landt datter te vinden is goet kan waffen. De Meerfchen en Weyden zijn seer grassich. Boffchen zijnder weynich, ende die niet groot; dan daer comt dagelijcx houts genoeg van het omliggende *Brabant*.

Dattet gelegen is in Keyserlijcken grondt (nochtans geen Leen-goet maer vry, ongehouden, ende als Keyserlijcx, geen onderdanigheyt schuldich) hebbe in 't eerste Bouck beroont; mitsgaders dattet noyt een deel van 't Hertochdom van *Brabant*, noch Graeffchap van *Vlaenderen*, noch Burch-graeffchap van *Gendt* geweest en is, ende dieshalven eenige kennisse schuldich; maer te zijn een *Landt ende Heerlijckheyt*; vry, geender *Over-Heeren* weldaet, van 't beste recht, niemandt onderdanigheyt, schattingen ofte kennisse schuldich, als *Godt ende synen Heer*, is t'samen genoegsaem bevesticht.

Het heeft in 't geheel seftien Dorpen, vande welke, die over dese zijde vande *Schelde* leggen zijn dese: *Opwijck, Wettere, Schellebelle, Denderbelle, S. Gillis met Zwyveke, Basferode, ende Lebbecke*. Over d'ander zijde op den kant van *Vlaenderen, Zele, Hamme, Witbergen, Overmeere, Berlare, Calkene, Laerne, Grimbergen, ende Moorfele*. Van alle dese en zijn maer acht Vierscharen aenden *Prince, Heer van Dendermonde*, daer by oock gerekent die voor eenige laeren beleent en van bysondere beseten worden, ende zijn dese: *Zele, Hamme, Wettere, Opwijck ende Lebbecke, Denderbelle, met S. Gillis ende Zwyvick, Grimbergen, Berlare, Basferode*. d'Ander worden van des *Over-Heeren* Leenhouderen met Erfrecht beseten.

Z E L E.

Wat hoedanigheyt datmen wil aenmercken, 't sal bevonden worden dat *Zele* met recht voorgestelt wordt: een groot welgelegen Dorp, dat van 't Noorden wordt besproeyt met de Rivier de *Durme*, waer langhs het heeft vele grassige Meerfchen ende Weyden, van 't Zuyden de *Schelde*, maer niet soo verre:

seer bewoont: soo dattet met 't getal der Inwoonderen met vele Steden, die oock vande minste niet en zijn, mach vergeleken worden: 't is overvloedich van alle vruchten, namentlijk Vlas, waer in alhier dagelijcx wordt gehandelt, dan aldermeest op den Jaermerckt, seer vermaert door den toevoer van schone Paerden ende Coopmanschappen, die gehouden wordt op den dagh van *S. Michiel*. De Kercke is *S. Lugier* toegewijdt, waer van een deel is ouder, het ander nieuwer, mogelijk te voren gebrandt en daer naer herbout. Het Ampt vanden Ziel-hoeder is alhier profytelijcker als wel eenich uytstadts van geheel *Nederlands*, 't welcke staet tot uytreyckinge vande *Abten* der Keyserlijcke Cloosteren *Werdene ende Hellemsstadt in Westphalen*, vande ordeine van *S. Benedictus*, ende dat ter oorfaecke van seker thienden die 't Clooster van *Werdene* door gunste van *Carel den Grooten* toequamen; Waer van alhier oock geweest is een voortplantinge vande selve Ordene, die welcké, ofte door oorloge, ofte door dien grooten brandt inden Jaere 1452 vande *Gentenaers* gestoockt, uytgeroeyt, ofte ander misvaer vernieticht is, ende de *Monicken* tot hūn Clooster weder geroepen, latende een goet deel haerder thienden tot 't onderhout vanden Ziel-hoeder.

H A M M E.

Aen *Zele* is *Hamme* seer gelijk, gelegen op de Reviere de *Durme*, eerst vanden *Prince* tot onderpandt gegeven met den naem van *Heer aen Pieter d'Overloope*: nu ist by 't manastich geslacht *Verreycken*, dat boven de stellinge van *Meyer, Schepenen, Oester* ende uytreyckinge van ander Ampten heeft den vogel vanck ende lacht; dan dat opperste Rechts-gebiedt, Leen ontfangh, thienden recht, in verkoopingén, den besten pandt, met de boeten comende boven de dry ponden, gebiedt inde *Ondersaten*; ende andere hoochste macht teeckenén, heeft den *Prince* aen hem gehouden.

Hier

Hier is een Schutters Gulde *s. Ioris* toegewijdt, die *Carel van Bourgoignen* heeft bevestigd: *Maxamiliaen* ende *Keyser Carel den V.* hebben den Zegel-brief, door d'oorloge in ongereedt bedegen, gestelt in syn geheel: ende geniet soodanige voor-rechten ende vrydommen als de Gulde binnen d'Stadt.

Aen 't eynde van dit Dorp is een Wijck, die vanden naem van haer Kerck *s. Anna* wordt genaemt: de Inwoonders worden onder *Hamme* gerekent, diens *Heer* sy kennen, ende yemandt van hun lieden is *t'Hamme* altijdt onder de Schepenen: dan in Kerckelijcke worden sy ghevoecht by *Waesmunster*.

d'Inwoonders hebben 'tgemeen gebruyck vanden Uyderdijck gelegen aenden kant vande *Durme*, en dat door sonderlijcke gunste vande *Heeren van Dendermonde*, als *Robert* ende *Guido Grave van Vlaenderen*, sonder yet te gelden als twee penningen Iaerlijcks, die by de Kerck ontrent Paesschen voor al de Gemeente moet worden betaelt, waer van syn twee Zegel-briefven die luyden als volcht:

Ick *Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde* maeck kennelyck alle de gene die dese tegenwoordige letteren sullen sien, dat ick voor de vergevinge van myne sonden, ende ten insien vande Goddelijcke vergeldinge hebbe gegeven aen alle mijn Mannen ende Gasten van *Hamme* tot Godt vruchtige aelmoesse eenen sekeren *Meersch*, den *Wterdyck* gemeenelyck genaemt, gelegen inde *Prochie van Hamme*, by den kant vande *Durme*, ten prouffyte ende gemeenschap van alle de Inwoonders in mijn voorsydt Dorp: ende op dat de gifte van dese aelmoesse vast ende bestandich inder eeuwigheyt blyue, hebbe dese tegenwoordige letteren tot getuygenisse van dese saeck met de verskeringe van mynen Zegel doen verstercken, gedaen inden Iaere ons Heeren 1255 inde Maendt van Junij.

Desen *Robert* is geweest den Sone van *Willem Voorstander van*

Atrecht ende Machtildis Vrouwe van Dendermonde dit volgende heeft gegeven synen behouden Sone:

Wy Guido Grave van Vlaenderen, Heer van Betunen ende Dendermonde, alle de gene die dese tegenwoordige letteren sullen sien, Saluyt, ende te kennen de waerheyt: dat een yegelyck weet, dat Wy hebben gegeven ende gegunt sonder onderscheyt, ende in 't gemeen aen alle ende een yder, in 't Carspel van Hamme van 't Landt van Dendermonde woonende, aen geen andere, geheel de Weyde ende gebruyck die sy sullen kunnen verkrygen inde plaets ofte plaetsen die gemeene-lijck in 't Nederduyts Wterdijck genaemt worden, die onse zijn, binnen de palen vande voorsejde Prochie, ofte hier naemaets sullen kunnen gevonden worden door wasdom ofte afneminge tot de dsepte van onse Revier, tot Erffnisse voor twee penningen, Ons vande Kerck van Hamme voor de Gemeente vande gemelde Prochie Iaerlijcx te Paesschen te betalen; behoudens nochtans in alles eens anders recht, dat een yder toecomt voor desen tegenwoordigen gegeven toegedragen, in welcker saecken getuygenis ende versterckinge hebben aende gemeente vande voorsejde Prochie gegeven dese tegenwoordige letteren, versterckt met de bevestinge van onsen Zegel, gegeven ende gedaen inden Iare ons Heeren 1261 naer onse L. Vrouwen Hemelvaert.

De Kerck is *S. Pieter* toegewijdt van onbekenden oorspronck, dan is seer oudt, aengesien het deel naer den Oosten daer is by gebout inden Iac 1148 ende *S. Michiel* toegewijdt; Dat voorstander-recht comt den *Abt van Loben* toe.

W E T T E R E.

Gelijck *Hamme* met de by-vloeyende *Durme*, alsoo wort *Wetere* met de *Schelde* verrijckt, gelegen op eenen heuvel tusschen *Gends* ende *Dendermonde*, van waer men heeft een vermacckelijck gesicht rontomme over de leeger liggende Landen tot in *Gends* toe; is seer wijdt uytgestreckt tot over de *Reviere*, daer het begrijpt *Eeribare*, ende loopt tot *Lokeren* in 't Landt van *Waes*. Hier wort gesien dat wel bekend Slot 't *Casteelken vander Most*,

Moft; soo genaemt van 't out Geslacht *vander Moft*. 't En is niet langh geleden dat dit Dorp den *Prince* onmiddelijck was onderworpen, ende noch anders niet en is, als een in trou-genomen Heerlijckheyt ende tot onderpandt gegeven vanden *Coninck* aen *Maxamiliaen de Villain, Ridder, Grave van Tsegem, Vry-Heer in Raffegem, Bevelhebber van Ryffel, Douay ende Orchies*, den *Coninck* aen hem houdende de Opperste-macht-teeckenende Rechten. d'Onderpandinghs bevestinge ende de vruchten vande Heerlijckheyt heeft naermaels vercregen *Vrouwe Philippote de Iance, Weduwe Wylent Maxamiliaen*.

Hier is een gedenckwaerdich Leen dat *d'Heer vander Linden* in een oudt Zegel-brief ken geschreven vanden Iaere 1365, in 't licht heeft gebrocht: *Dit was een voor ende Hooft-leen, tot d'welck, nyt out recht ende langhdurige gewoonte toequam de Iacht door 't geheele Landt des Heerlijckheys van Dendermonde met twee Hasevinden ende evenveel Bracken; het was geoorlooft den Besitter te jagen, ende den Heer 't Wilt vangen rontom de velden ende ontrent; aen desen Leenhouders gaf den Heer Iaerlijcx een seker maet Cooren tot voedinge vande Honden: noch was gehouden tot ander verheffinge als te comen tot 't Slot deser stede ende daer den Horen te blasen: (te weten wanneer hy naer de Jacht ginck om den Heer de wete te doen, die van outs daer woonde) ende gelyckelijck als den Heer (van Dendermonde) buyten reysde ten oorloge, ende gereyft was, op 't Slot te comen ende dat met d'ander te beschermen, tot dat den Heer soude weder gekomen wesen in syn gebiedt.*

Westere heeft oock een aenhanghsel, *Lichtervels* genaemt, van outs met de waerdigheyt van *Heerlijckheyt* verciert: oock gerekent onder de Leenen vanden Leenhove van *Dendermonde*: is alsoo genaemt vande oude Besitters van *Lichtervels*, by *Brugge*, vande welcke dattet gekomen is op 't Geslacht van *Masseme* cride van daer op de *Villasns*, die 't nu, ende de Heerlijckheyt van *Westere* besitten.

O P W Y C K.

Daervolcht *Opwijk*, dat anders by naer inde derde plaetse wordt getelt: Hier comen t'samen d'uyterste palen van *Brabandt* ende van dit gebiedt, op den *Merchtenschen cauter*.

't Ziel-hoederschap is van goede incomste, ende wort gegunt van 't *Capittel* van *Dendermonde*.

L E B B E K E.

Aen *Opwijk* is *Lebbeke* aenpalende, daer d'Inwoonders houden vergaderinge van Reden-rijcke, die Iaerlijcx, soo te paerde als op stellagien, gewoon zijn verscheyden spelen met groot vermaeck vande toehoorders in rijm te vertoonen. Hunne Kerck is d'*H. Maget Marie* toegewijdt, die daer (soo sy seggen) met uyt-nemende openbaringe haer heeft willen een Kerck gesticht hebben, gevende vanden Hemel eenen zyden draet om den omvanck te weten, mede aenwysende een steen-plaetse waermen steen tot de bouwinge soude uythouwen, oock rijp maeckende voor den tijdt het Vlas staende op de plaetse daermen de Kerck soude stellen; van welck Vlas een weynich met groote ernstachtigheyt wort getoont, als oock de steen-plaetse. d'Uyt-reyckinge van 't Ziel-hoeder-ampt is, gelijk t'*Opwijk*, by den *pittle* van *Dendermonde*.

D E N D E R B E L L E.

Niet wijdt van daer, op den *Dender*, licht *Denderbelle*, alwaer gesien worden vervallen mueren van een *Slot* gelegen op den kant vanden *Dender*; d'Ouderlingen van 't Dorp seggen van hun Ouders, ende als die kinderen waren, van hun Voor-ouders gehoort te hebben, dat sy 't altijd in dese gedaente hebben gesien: men soude seggen dattet niet langh gebout en waere naer 't uyt-wyfsen vanden gebacken steen, dan de metselinge is soo vast, datmen den steen eer breeckt als los maect, 't gene sonder twijfel outhey

outheyt bediet. 't Selve Slot is een *Heerlijckheyt* ende *Leen* dat vanden *Heer van Dendermonde* wordt gehouden, ten welken aensien mach den Besitter eenen *Meyer* stellen die mette *Mannen van Leen*, eerst ende ont-erst overde gene die de voorseyde *Heerlijckheyt*; zijn onderdaen; eertijds ist geweest inden Geslachte van *Masseme*, in d'welck *Jan van Masseme* hem schrijft *van Belle*, dat van dit *Slot* wordt verstaen; waer naer 't geheele Dorp is genaemt *Naer Masseme*; ist gecomen acide *Wierdanan*, nu wordt het vande *Tedegeens* beseten. De Kerck is seer out. De Choor is nieu oft herbout inden Jaere 1539, gelijk den steen uytwijst die naer den Oosten inden muer staet.

't Is gedencckwaerdich dat inden Jaere 1600 den 14 Mey *Marck van Mauwe*, alhier een Inwoonder, wiert aengegrepen van eene jonck-dragende Wolvinne, die, naer dat sy hem enige wonden hadde gegeven; hem oock poochden de kele afte biten; hy daer tegens haer stijf tegen syn borst druckende, is met haer blyven worstelen tot dat op syn geroep waren uytgecomen *Joost Vermeylen* en *Andries van Egmond* die haer met een Byl wilden dooden; 't welck hy niet en wilde, vreesende dat sy door 't aenstaende gevaer syne blöote borst (nu seer gebereten ende gequetst) voordersoude scheuren; dan dat sy soudent nemen een Mes, dat hy inde sack hadde, ende 't beest den stroot afsnyden; dat soo gedaen, is sy gedoodt, en haer den buyck open snydende, hebben gevonden seven Iongenen, daer onder dry wijfkens; ende syn den Man gegeven negen-en-dertich guldens: te weten, achthien uyt gewoonte voor 't vangen vande Wolvinne, ende elck Ionck dry, voorts twaelf om syn wonden te genesen. Dit soo geschiet zijnde hebben de Schepenen vande plaetse verclaert.

S. G I L L I S.

Naerder de Stadt is een Dorp *S. Gillis* geheeten, dat eertijds *Zwevick* oft *Zwiveke* genaemt was; dan naer dat het Ziel-hoeder-

R

der-ampt

ders-amp^t vande kerck van *Zwyvick* op *S. Gillis* is overgeftelt (als in 't voorgaende Bouck is gefeyt) hevet den naem van *S. Gillis* behouden; maer d'Abdye, vervoert vande Kerck van *S. Gillis* te *Zwyvick*, heeftmen d'Abdye van *Zwyvick* genaemt. *S. Gillis* heeft den naem van een Gasthuys, dat ten tijde van *Machtildis*, *S. Gillis* is toegewijdt. Dat hier certijds de *Zwaven* oft *Zweven* gewoont hebben (doch daer naer vande *Normannen* vernielt) ende van haer dese plaetse synen naem, als *Zwevenwijk*, behouden heeft, is seer waerschynelijk. Soodanige namen van plaetsen zijn door geheel *Vlaenderen* van die verdervende volcken seer vele; als *Gothem*, vande *Gothen*, *Wandelgem*, vande *Wandalen*; *Hundelgem*, vande *Hunnen*; *Zweven*, vande *Zweven* ofte *Zwaven*, &c.

G R I M B E R G E N.

Grimbergen is vande vele uytmuytende heuvelen oft grim-mende berchskens soo genaemt; dan de vruchtbaerheyt van d'ander Landt vergelt dat rijckelijk. Het Ziel-hoeder-amp^t is alhier seer proufyrelijk, dat uyt geeft den *Abt van Werden*. Voor dese Burgerlijke twee-drachten wiert inde Kerck gesien het Graf van *Isabelle van Massene* ende *Moerseke*. Voorts also daer onlancks geschil rees over de by-vloetselen, is vanden Prince voor de Inwoonders geoordeelt.

B E R L A R E.

Soo vele als d'onboubaerheyt van eenige vleecken raect, is *Berlare* aen *Grimbergen* niet ongelijk, dan is min vruchtbaer. Is een plaetse uyt den aert seer bevrijt: want boven dattet, voornamentlijk van 't Zuyden, beset is met vele zandige heuvelen, hevet van voren, achter, ende aen een zijde de *Schelde*; alwaer de by-vloetselen binnens dijcx haer zijn aengewesen inden Iaere 1609, ende buytens dycx, met die daer souden mogen by comen, hebben sy van des *Arch-Hertochs* Rentmeester inden Iaere

1611 gekocht. d'Ander zijde wort gedeckt met vele verre-gestreckte Broucken oft Morassich Landt, inde welcke hier ende daer een plaetse is, door des aerst-wonder gedenckbaer, ende nauelijck, als alleen vande by-woonders, bekent; Die, alhoewel al d'omliggende Brouck is onder 't water, al even leech zijnde, is nochtans altijd uytstekende: ende noyt, hoe hooch het water heeft gewassen, heeft laten hem te toonen: voorts is eenichsins vruchtbaer ende gesont; sonder twijfel eenige veen-achtige bolheyt oft onderaertsche lichtigheyt is daer van d'oorlaeck. Van 't Zuyden heeft het schoone Vennen, leer vis-rijck, waer in hier ende daer 't water lau zijnde, ist op andere plaetsen inde selve Venne killende kout; 't is waerschynelijck dat 't selve voortcomt door verscheydene onder-aertiche waterspringhselen.

De Kerck is *S. Marsten* toegewijdt. Heeft daer-en-boven een oude *Capelle*, gelegen over 't *Daer-brouck*, met d'aenclevende Wijk *Bareldronck* genaemt, de *H. Maget Marie* toegewijdt, van oudts door wonder-teecken en vermaert, en genaemt, *Onse L. Vrouwe ter Groender-straten*.

Op 't Kerckhof van *Berlare* aen 't zuyden heeft eertijds gestaan een *Capelleken*, vande Kerck afgefondert, gesticht over eenige hondert Iaeren van eenen uyt 't Geslacht *vander Neesen*, 't welck ten tijde van *Guido, Grave van Vlaenderen* met waerdigheyt begiftet t' sedert gevoert heeft *Azur a trois oisieux d'argent, 2. & 1.* Wiens woonplaetse, (noch by de oude de *Neesen-stede* genaemt) met dit *Capelleken* in dese Burgerlijcke oneenigheden ten gronde afgebrandt zijn. Daer zijn laetst geboren *Ian* ende *Iozijne vander Neesen*; vande welcke *Ian*, gebruyckt zijnde vande *Groote Hertogen van Tuscanen* in *Italien* in verscheyden beroepingen, ten laetsten gesonden aende *Doortluchzichste Princeesse Isabella, Clara, Eugenia Infante van Ispaignien*, voor blyvende Gesant, tot ruste syns ouderdoms ende liefde syns Vaderlands, is onderwegen binnen *Parys* inden Iaere 1630 syns ouderdoms ontrent 70 gestorven.

BASERODE.

Noch isser *Baserode*; dan dien naem verbreyt sich verder als den *Heer van Dendermonde* door syn selven oft ander besit: want 't begrijpt verscheyden plaetsen aenden kant vande *Schelde*, alle aen malkanderen palende, die om onderscheyts wille daer- en boven hebben noch andere namen, te weten, *Baserode Vlassenbrouck*, *S. Vrsmaers Baserode*, *S. Amants Baserode*. Oft eertijds alle dese plaetsen met den enckelen naem van *Baserode*, zijn verstaen geweest, ende daer naer, wanneer ten dienste van 't volck gesticht zijn diverse Kercken van welckens naemen sy oock verscheyden namen gecregen hebben, is seer onseker, hoewel waerschynelijk. Dit wordt nochtans geseyt dat *Baserode*, 't gene men *Vlassenbrouck* noemt, van oudts een Prochi-kerck heeft gehad (nochtans inden Zegel-brief van *Machsildis* vanden Iaere 1215 wort het maer de *Capelle van Vlassenbrouck* geheten) ende onder haer geweest 't hebben *S. Vrsmaers Baserode*, daer ten laetsten is gesticht een *Capelleken* ten dienste des volcx ende reysfende Man; dan ten laetsten, soo door de gelegentheyt der plaetsen hier grooten toeloop was, ende mogelijk naer dattet de waerdigheyt van een *Heerlijckheyt* heeft ontfanen, heeftet voor alle d'andere den naem van *Baserode*, als eygen gecregen; ende d'andere zijn sonder eenige by-worpingen *Vlassenbrouck*, *S. Amants* ende *Mari-kercke* begonnen genaemt te worden; dan in oude hanrvesten is noch eenich gebruyck vanden ouden naem. Onder dit *Baserode* wort nu by naer *Vlassenbrouck* gerekent, wiens vervallen mueren vande Kerck, op den kant vande *Schelde* gelegen, alleen zijn overbleven, dan d'Incomste is voor eenen tijdt dat Ziel-hoeder-ampt van *Dendermonde* toegeleyt, te vergeefs tegen roepende die van *Baserode*, die verfochten hun Kerck ende Ziel-hoeder die proufyten te werden aangewesen; het heeft nochtans synen Rechter-stoel hangende vanden *Heer van Dendermonde*, die daer eenen Meyer ende seven Schepenen stelt; Defen

Desen Rechter-stoel heeten die van *Basferode, van buyten*, tot onderfcheyt van hunnen eygenen, die sy van *binnen* noemen: dan oude hantvesten heeten dien den *Conincklijcken* Rechter-stoel, wânt hy onmiddelijck den *Coninck*, *Heer van Dendermonde* was onderdaen. Maer *S. Vrsmaers Basferode*, nadenael dattet langen tijdt te samen met *Moefche* beseten is geweest (waer van *Basferode* een Leen is) is ten lesten met heerlijckheys waerdigheys oock begifret ende door Erf-scheydinge of andersins verdeylt; 't is eertijts beseten geweest vande *Rassegems*, daer naer vande *Maldegems*, naer dese vande *Villains*, van hun met koop tot *Ian vanden Driessche* Raetsheer vanden Rade van *Vlaenderen*, dan hy gebannen zijnde ende syne goederen ins' Princen schat gebrocht, ist van daer met koop gecomen tot *Ian Halewijn, Ridder, Heer van Peens, Buggenhout &c.* in wiens Geslacht het gebleven is, tot dat voor de somme van dry hondert duysent guldens (die den *Coninck van Vranckrijk* schuldich was over krijchs-kosten aenden *Doorluchtigen Prince Palis-Grave* aenden *Rhijn Hertoch van Beyeren &c.* *Ian Halewijn, Ridder* vande ordene van *S. Michiel* met waerderinge syne Heerlijckheden van *Basferode*, *S. Amands* ende *Buggenhout* op den naem vanden *Coninck* heeft overgestelt, onder belofte van soodanige van aert, recht en gevolch in *Vranckrijk* vanden *Coninck* t'ontfangen.

Weynich tijds daer naer zijn dese Heerlijckheden door gedinghs-besliffinge gecomen aen *Carel van Mansvelt*, (inde nederlage vanden Turck manastich, ende daerom tot een *Prince* gemaeckt) op dit bespreck, dat hy in eenen sekeren tijdt soude den koop-schat opbrengen, die was hondert dertich duysent guldens; de welcke, alsoo die niet betaelt wierden, 't zy door syn haestige doot ofte andersints, syn dese Heerlijckheden by Vonnisse vanden Hoochsten Raedt tot den eersten Eygenaer gekeert, die *Basferode* (soo geseyt is) hout ten leene vanden *Heer van Moefche*, *S. Amands* vanden *Abt* van *S. Amands* by *Darnick, Buggenhout* vanden *Doorluchtigen Prince van Oraignen*

als Vry-Heer van *Grimbergen*, by den welcken van alle tijden dat Recht is geweest. Daer is oock een seker deel deses Heerlijckheyt van *Buggenbous* tot noch toe gebleven by de Vry-Heeren van *Grimbergen*, waer van hier zijn twee Vierschaeren, d'een vanden *Palts-Graef* d'ander vanden Vry-Heer van *Grimbergen*, ende 't rechts-gebiedt met plaetse ende Onderfaten verscheyden. *Baserode* heeft oock syn Vierschaer, Meyer ende Mannen, door de welcke den Heer oefent 't Rechts-gebiedt van saecx-vervolch, niet van strafs-vervolch: waerom soo den Meyer yemandt in syne macht hadde, beticht van misdæet, dien is hy gehouden binnen den dertden dagh over te leveren aenden *Baslin van Dendermonde*, en dat tot de palen deses Heerlijckheyt: oock soo de boete waer boven de dry ponden parasys. Behalven d'ander, heeft den Heer van *Dendermonde* alhier den besten pandt vande stervende, ten zy dat sy waren te vooren Poorters geworden. *Baserode* licht op de *Schelde* binnen de myle van de Stadt; heeft een wijtvermaerde schip-staeninge, van waer de Schepen alle getijden varen ende comen van *Antwerpen*. 't Landt van *Baserode* spoelt d'Ebbe-ende-vloet soo af, datter een groot getal van bunderen Meersch in korten tijdt aen *Moefche* (dat over d'ander zijde licht) heeft doen aenwinnen. De Kerck is *S. Vrsmaer* toegewijdt seer schoon op 't water gelegen. Niet verre van daer is gelegen 't Hof van *Peene*, in dese Borgerlijcke oneenigheden van *s'Coninx* krijchsvolek verbrandt. Onder welck Hof, oft *Peenens Landt*, *Baserode* geensins en behoort, als zijnde van ander gebiedt.

Soo veel als raectt *Marie-kerck-Baserode*, dat is buyten de palen des Heerlijckheyt van *Dendermonde*, ende wort onder 't gebiedt van *Bornhem* gerekent. Dan meer recht heeft den Heer van *Dendermonde* in *S. Amands-Baserode*; namentlijck den ontfanck van 't derde deel der boeten ende besten pandt, die een yder moet betalen, uytgesondert Poorters van *Aelst* ende *Geertsbergen* (van welck derde oock vry zijn die hier het Poorterschap vercre-

vercregen hebben) voorts dat eertijds *Robert* outsten *Sone* van *Guido Grave van Vlaenderen* als *Heer van Dendermonde* metten *Abt van S. Amands* ende *Leonius vander A, Wapendrager, Mede-Heeren*, *Wetten* stelt aen de *Inwoonderen van dit Dorp* over boeten ende straffen inden *Jaere 1266*, luydende als volcht.

Alle de gene die dese tegenwoordige *Letteren* sullen sien, *Robert den Eerfgeboren vanden Grave van Vlaenderen, Voorstaender van Atrecht, Heer van Betunen ende Dendermonde. F. by de toelatinge Gods Abt vande Kerck van S. Amands te Pabntle, ende Leonius Heer vander A, Wapendrager, Salut, ende te kennen de Waerheyt; De dingen diemen inden tijdt doet, op dat sy niet souden vervallen met den loop des tijds, pleechden aen de gedachtenisse vande geschriften bevolen te worden. Dat dan een yegelyck weet, so de tegenwoordige als de Nacomelingen, dat wy t'samentlijck met gemeenen raet in ons Dorp van Baserode S. Amands, ons toekomende, hebben Wet ende Vrydom gestelt die eeuwichlijck sal dueren; hebbende de selve gegeven aen alle de gene die in 't gemelde Dorp woonachtich zijn en hier namaels sullen wonen, in dier vougen als sy hier onder gestelt ende geschreven is, te weten:*

I I.

Ist dat yemands den anderen sal aengetegen hebben een leugen geseyt te hebben, oft vuyle oft smadelijcke woorden sal aengeseyt hebben, sal schuldich zijn de boete van vijfschellingen.

I I I.

Ist dat yemands den anderen met een platte handt oft wyff sal geslagen hebben sal schuldich zijn de boete van thien schellingen.

I V.

Ist dat yemands den anderen soo krachtelijck sal geslagen hebben, datter 't vel gebroken oft gescheurt zijnde, bloedt sal wytgecomen zijn, sal de boete van t'sestich schellingen schuldich zijn.

V.

Ist dat yemandt den anderen met eenen stock oft klippel sal geslagen hebben, ist dat hy hem geen lidt gebroken sal hebben, sal schuldich sijn de boete van twintich schellingen.

VI.

Maer ist datter bloet sal wyt-gecomen sijn, oft hem een lidt sal gebroken hebben, sal schuldich sijn de boete van sestetich schellingen.

VII.

Ist dat yemandt den anderen soo sal gevont hebben, datter een been van 'tboest vanden gequetsten sal moeten wyt-genomen werden, sal schuldigh sijn de boete van thien ponden.

VIII.

Ist dat yemandt met toornigen moede, om een ander te quetsen, een swaert sal wyt-getrocken hebben, sal schuldich sijn de boete van twintich schellingen.

IX.

Ist dat yemandt den anderen met den swaerde sal geslagen hebben, ende nochtans hem niet gequetst, sal schuldich sijn de boete van thien ponden.

X.

Ist dat yemandt den anderen met den swaerde sal gequetst hebben, sal schuldich sijn de boete van sestetich ponden.

XI.

Ist dat yemandt den anderen handt, voet, ofte ooge, in heftige gramschap sal geweert hebben, sal schuldich sijn de boete van sestetich ponden.

XII.

Dan ist dat yemandt voordachtelijck den anderen handt, voet, ooge oft tonge sal geweert hebben, sijn lichaem ende sijn goederen sullen inde handen vande Heeren sijn.

XIII.

Ist dat yemandt den anderen in een Huys sal gejaecht hebben, sal schuldich sijn de boete van sestetich schellingen.

XIV. Ende

XIV.

Ende eeny egelijck, vande gene die wyt quaet volgen, sal schuldigh zijn de boete van thien schellingen.

XV.

Dan ist dat vele een huys sullen overweldigh hebben, den genen die de aenleydinghe vande gemelde overweldinge sal gemaect hebben, sal schuldigh zijn de boete van thien ponden.

XVI.

Ende d'ander van die hem geholpen sullen hebben, een yegelijck van haer sal schuldigh zijn de boete van t' seftich schellingen.

XVII.

Ist dat yemandt den anderen met een gepunt-mes, dagge, scherpspitsich-yfer, schicht oft pyl sal gequetst hebben sonder opene wonde, sal schuldich zijn de boete van thien ponden.

XVIII.

Maer ist dat yemandt den anderen met een gepunt-mes, dagge, scherpspitsich-yfer, schicht oft pyl, sal tot een open wonde gequetst hebben, sal schuldich zijn de boete van twintich ponden.

XIX.

Ist dat yemandt sal geweygert hebben versoeninge te geven, soo dickwils als hyse geweygert sal hebben te geven, sal so dickwils schuldich zijn de boete van thien ponden.

XX.

Ist dat yemandt den scheys-pael sal hebben wytgetrocken, sal schuldich zijn de boete van t' seftich schellingen.

XXI

Ist dat yemand een beeste, de welcke voor aengedaene schade aengehouden wiert, een ander sal afgehaelt hebben, sal schuldich zijn de boete van t' seftich schellingen.

XXII,

Ist dat yemand aengeslagen goederen sonder de toelatinghe van de eygenaers sal wech genomen hebben, sal schuldich zijn de boete van t' seftich schellingen.

S

XXIII.

XXIII.

Ende is te weten, dat de Schepenen van 't gemelde Dorp van Baserode S. Amandts macht hebben om wet ende recht te spreken, voor soo veel sy wijs zijn, van 't Hooch ende Leech, over alle geval, tot de 't samen-sweeringe vanden Meyer van 't gemelde Dorp, oft van hem die van rechts wegen macht heeft om haer te besweeren.

XXIV.

Dan ist dat de voorseyde Schepenen over eenich geval besworen niet en sullen geweten hebben recht ende wet te spreken, de Schepenen moeten gaen tot onderrechttinge tot de Schepenen van 't Landt van Aelst, ende al wat de voorseyde Schepenen van Aelst aende Schepenen van Baserode S. Amandts voor recht ende wet op de versochte saecken sullen gegeven hebben, dat moeten sy over dragen tot 't gemelde Dorp van Baserode S. Amandts, ende voor 't recht ende wet uyt spreken voor den Heer van 't selve Dorp voorseyt, oft synen sekeren bode daer toe van rechts-wegen bysonderlijck gestelt.

XXV.

Ende op dat alle de voorseyde dingen inder eeuwigheyt vast ende onverbrekelyck blyven, hebben wy goet geacht de tegenwoordige letteren met 't aenhangen van onse Zegelem te bevestigen, gegeven in den Iaere 1266 inde Maent van Oetober. De gehouden opschryvinge van desen worde hebben wy toegestemt, gegeven als boven.

Men meent dat alder-eerst dese Heerlijckheyt vanden *Abt van S. Amandts* by *Dornick* ontfangen heeft eenen *Impins*, daer naer langen tijdt vande *Villains* beseten, van waerse met koop gecomen is tot *Ian vanden Driessche*, van hem in s'Princens-schat, voorts tot het Geslacht vande *Halewijn*, daer sy gebleven is, tot datse door gedinghs-besliffinge gecomen is aenden *Doorluchtigen Prince*, *Palts-Grave* aenden *Rhijn*, *Hertoch van Beyeren*, &c. diese nu besit in bescherminge vanden *Abt van S. Amandts*, dien hy Iaerlijcx gehouden is te betalen seshien ponden parafys, en aenden *Heer* deser Stadt twintich schellingen parafys, Vlaemsche munte.

munte. Den *Heer* van dit Dorp heeft alle dat rechts-gebiedt, soo van saecx als strafs-vervolch hoedanich dattet sy, met alle recht dat de Heeren toecomt, hebbende dat opperste rechts-gebiedt: onder ander ontfanght hy 't derde vande boeten ende besten pandt van al d'Inwoonders, uytgesondert Poorters van *Aelst* ende *Geertsbergen*, d'ander derde (soo ick geseyt hebbe) den *Heer van Dendermonde* het laetste derde den *Heer van Grimbergen*. d'Inwoonders van dese plaetse zijn bevrijt van tollen, Instellingen ende krijchs-dienst, van welcken vrydoms wegen, sy verbonden zijn de *Heer van Dendermonde* ende *Grimbergen* alle Iaer eenen dagh te senden vijf-en-twintich Mannen, om te graven de Stadts-vesten, ende soo veel aen die van *Antwerpen* om den Burcht-gracht te graven: synde over sulcx vry van alle Tol-last daer de *Dendermondenaers*, *Grimbergeners* ende de gene die 't *Marck-Graeffschap van Antwerpen* onderdanich zijn, vry van zijn, uytgesondert de *Aelstche* ende *Geertbergsche* Poorters. Dese twee laetste Dorpen als *Baserode-Marie-kercke* ende *S. Amandts* hebben wel over 300 hondert Iaeren, gelijk nu oock, eenen gemeenen Ziel-hoeder gehad.

DEN NOUBURCH.

Den *Nouburch* is meer een Wijck, als een Dorp; want 't en heeft noch Vierschaer noch Schepenen, dan wordt by de Stadt gerekent, ende geniet de selve voor-rechten ende vrydommen. *Meyerns* heeft gemeent dattet *Outburch* wierdt genaemt, daermen nochtans seght *Nouburch* als *Nieuburch* van eenen nieuwen Burcht voor den tijdt van *Robert, Voetstander van Atrecht, Heer van Dendermonde* alhier gesticht; gelijk uyt vele syner Zegel-briefven blijkt, waer in onder ander (gelijk te vooren oock geseyt is) zijn dese woorden: *Diemen de Sluys noemt by den nieuwen Burcht*. De plaetse is tot versterckinge seer bequaem, gelegen tusschen 't Brouck, (dat van 't out Capelleken, onlancx verciut, *S. Odulps-brouck* wort geheeten) de *Schelde* ende *Dender*.

Het heeft niet alleen van outs, maer noch onlancx voor desen oorloge een slot gehadt, met noch een Kerck de *H. Maget* toegewijt, waer in de vermaerde overblijffelen van *S. Liefardi* bewaert werden, waer van het oock den naem heeft, voorts noch een Melaets-huys met een aehangende Kerck, seer rijk begift, doch nu al vernieticht. Hier zijn oock de Water-meulens vanden *Prince*, daer wy van gesproken hebben.

H E T I I. D E E L

Vande Dorpen ende Heerlijckheden die in bescherminge met Erfrecht vande Leenhouders beseten worden.

DE plaetsen hebben wy verhaelt, wiens eygendom gebleven is by den *Heer van Dendermonde*: nu sullen wy spreken vande gene die oft door erfdeel, huwelijcx-goet, oft andersins vervreemt, ende Leenhouderen onderdanig zijn: die oock yder hebben haer Vierfchare, daer den *Heer* door *Schouten*, *Meyers* ende *Schepenen* oeffent dat Rechts-gebiet van saecx ende strafsvervolch: hebben daer-en-boven versheyden Onderleenen, Midtsgaders vischeryen, vogelvanck, Jacht ende Swanen: voorts geldt-renten ende ander saecken, den besten pandt vande gene die in die plaetsen sterven, 't zy sy inborelingen, Inwoonders, oft vremdelingen zijn: ten waere sy door geboorte oft inschryvinge Poorters van *Dendermonde* geworden waeren: daerenboven sekere proufyten wannecr enige Landen vervreemt ofte door aflyvicheyt vande Leenmannen de Leenen op andere comen, Voorts de goederen van speel-ende-overwonnen Kinderen: als oock vanden Besitter verlaten, ende diergelijcke. Dese Heerlijckheden, om naer de gelegentheyt van elck te beginnen, zijn binnen 't *Schelde*: *Schellebelle*, over 't *Schelde*: *Moerske*, *Vytbergen*, *Overmeere*, *Calkene* ende *Laerne*.

SCHEL-

SCHELLEBELLE.

Op den kant vande *Schelde* licht *Schellebelle* oft *Scheldebelle*, tot onderscheyt van *Denderbelle* gelegen op den kant vanden *Dender*. Dit Dorp heeft eertijts op 't *Schelde* een schoon gebou gehadt, dan door de laetste oorlogen vernieticht, en nu vande Heeren op den ouden gront met achtbare selsaemheden herbout. Het heeft eenen vermaerden Jaermerckt, vernamentlijk van schoone paerden, die gehouden wort inde weke naer den dagh van 't *H. Sacrament*: heeft oock vercregen vanden *Archherstoge Albert* eenen wekelijcken Merckt met alle voor-rechten ende vryheden, die gehouden wordt alle Dynsdagen. De Kerck is *S. Gaugerick* toegewijdt, waer van 't bescherm-recht is by 't *Capittel van S. Baefs te Gent*. In dit Dorp te *Tusschenbeke* is een Vrouwen Clooster met een voortplantinge van *S. Alberts* ordene, eertijts gesticht te *Cerscamp* in 't Lant van *Aelst* vande Weduwe van *Twaen van Aelst* inden Jaere 1138. Dan daer naer vande Naecomelingen verandert door 't vuyl gecruyp der Slangen, daer selfs (so sy seggen) d'Altaren niet van bevryt waren, dan om niet geheel wech te nemen de gedachtenisse vande eerste instellinge, wort te *Cerscamp* het Ziel-hoeders-ampt noch bedient van eenen voortgestelt vanden *Abt van Treucene*.

Dit Dorp van *Schellebelle* heeft een aenhangsel *Wansle* genaemt, dat syn eygen Kerck ende Ziel-hoeder heeft, ende gehadt heeft wel van voor den Jaere 1265, wanneer den *Bischop van Camerijck* gundt 't Clooster van *Cerscamp* den Altaer van *Belle*, met 't aenhangsel *Wansle*. Dese twee Heerlichheden zijn nu by 't beroemt geslacht *de Bette*.

Over twee hondert Iaren geleden was 't derde deel van *Schellebelle* met *Eertbrugge* (dat een seker geweest is van dit Dorp, oock met syn vryheden verciert) by 't geslacht *van Belle*, gelijk *Cornelius Gaillards* getuycht, inde woorden, *Bernaerdt van Belle*

Heer van Eertbrugge ende in Belle inden Iaerò 1407 met syn *Huyf-vrouwe Ienne vande voorde Wauers Dochter*, wiens Graf daer by 't Choor gesien wordt, midtsgaders syns Soons ende volgers *Ian*, gelijk dit Graf-schrift, daer oock zijnde, uytwijst: *Ian van Belle Heer van Eertbrugge ende in Belle gestorven den 2 Julij inden Iaere 1434*. Als oock van eenen anderen *Ian van Belle, Heer van Belle*, begraven voor den hoogen Altaer inden Iaere 1438. Hare Nacomelingen hebben in verscheyden beroepingen te *Dendermonde* de gemeene saeck voor gestaen.

M O E R S E K E.

Over 't *Schelde* een myl vande Stadt vertoont sich *Moerseke*, gelegen aen 't water, waer door het beste deel van 't Dorp byvloetsel is. Dit Dorp is bevryt mer eenen grooten omme-loop vande *Schelde*, wiens ouden vloedt-grondt alhier gesien wordt, verandert in een seer proufytelijcke vischerye, vande vloedende *Schelde* met eenen Dijk gesondert. Niet verre vanden kant van 't water sietmen oude vervallen boufelen, die in voorige Iaeren geweest zijn de woonplactse vande *Heeren van Maesche*, daer nao door Burgerlijcke beroerten vande *Gentnaers* vernieticht. Hier zijn twee Vierscharen, vande welke d'eerste met den Meyen verforcht de saken raeckende den bou ende acker-landen; d'ander met den Schout die de Meerschen ende Broucken raecken. In 't eynde van dese Heerlijckheyt is de vermacrde schip-staeninge *dry Goten* genaemt, alwaer inden Iaere 1598 den *Herthoge van Biron, Maerschalck van Franckrijk* in een schoone wandel-plactse van groene tacken sierlijck gevlochten vanden Raedt van *Dndermonde* ontfangen is geweest, de vrede met *Franckrijk* befloten zijnde. Dese Heerlijckheyt begrijpt voor eerst onder haer, als een Leen goet, de Heerlijckheyt van *Baserode*, met de welke, gelijk waerschynelijck is, sy certijds vereenicht geweest is, daer naer door Erf-scheydinge oft andersints verdeelt: waer van wy hier vooren gesproken hebben.

Behal-

Behalven *Baserode* begrijpt *Moefke* noch een andere Heerlijckheyt *Castelle* genaemt, wiens naem de Heeren met den naem *van Moefke* gelijkelijck plachten te voeren, ende is wel van over vier hondert Iaren den by-naem van een Geslacht geweest; als *Adela Huyfrouwe van Radbodus vanden Gastelle*; het heeft een oude *Capelle* die noch staet, daer alle Iaer dienst in gedaen wort; nu gemeenelijck *Hooch-Castelle* genaemt, seer vermaert door de vermaeckelijcke t'famen-comste, die Iaerlijcx Donderdaechs naer Sinxen daer wordt gehouden, alwaer geckelijcke Ampten worden uytgereyekt; by gelijckenisse, isser yemandt die syn goet verquist, ofte in dienst vande gemeene saeck meer uytgeeft als hy brengt in rekeninge, die wordt dan aldaer Rentmeester van *Hooch-Castelle* gemaect; die in een gewichtige saeck geeft lachwaerdigen raedt, Raetsman, soo voorts, Dit vermaeck beginnen sy geckelijck; sy setten een Me-vrouwe op eenen mest-wagen, getrocken van seer uytgemergelde paerden, dien sy geleyden, den eenen te voet den anderen te paerde; daer naer treed dese af met groote juyginge van alle de tegenwoordige menschen, die daer gaen op heuvelen eten van t'gens dat d' in ende-bywoonders daer brengen, genoeg in overvloet; daer huertmen ende verhuertmen verscheyden saecken; als de lacht vande *Sprinckhanen*, de *Vischeryen vanden Castellen-berch*, al ist datter geen en zijn; haer keuren, ordeningen ende gewoonten zijn van oudts yets sulcx geweest.

Soo wie op den Castel-dagh
 Spyse brengt tot het gelagh,
 En vergeet te eyschen gelt
 Van selfs wordt hem niet getelt:
 Ist dat hy vermaningh doet,
 Soo vervalt hy inde boet,

Van

Van te drincken wyn oft bier
 Eenen beker dry of vier,
 Of soo veel als hy vermach:
 Waer by comt den roept end lach,
 Van een yder, die hem spot,
 Als te zijn soo grooten fot,
 Die een wet, geacht soo goet,
 Heeft vertreden met den voet.

Den oorspronck van dese vermaeckelijckheyt meentmen vele hondert, jae duysent Jaeren out te zijn. De *Heer vander Linden* giff, dat eertijds d'Inwoonders door vreesse van vreemde Vyanden, oft Roovers, eenigen tijdt geschuyt hebbende, ten laetsten naer dese heuvelen (vande welcke men verre kan sien) uytgecomen zijn, ende d'oogen naer alle gewesten keerende, gesien hebben dat alle dingen gesuft en wederom in sike waren, ende daerom makanderen vermaect, dien dach de genuchte voor altijd toe-geeygent, ende Jaerlijcx daer ter plaetse tot gedachrenisse vande verlossinge gecomen, niet alleen d'Inwoonders, maer veel vande beste vande Stadt.

Om weder te keeren, daer ons 't spel heeft afgeruickt: 't Is onseker wanneer *Moefcke* heeft begonst een Heerlijckheyt te zijn: dan aengesien dat *Gillis Wapendrager van Moerske* gelesen wort eenige incomsten te geven aen d'*Abdye van Zwuyck*, ende langh te vooren gerekent wort onder de getuygen vande Instellinge vande selve *Abdye*, is waerschynelijck dat dese plaetse van te voren tot Heerlijckheyt waerdigheyt verheven is geweest: overmits dat *Wapendrager*, oft *Ridder van Moerske*, niet anders en is, als *Heer*, naer dar hy een *Wapendrager* oft *Ridder* geworden was: Daer-en-boven wel over ses hondert Jaeren is *Moefcke* den bynaem

naem van een Edel Geslacht geweest, want inden Iaere 1072 *Ian van Moerseke* onderteekent *Graef Robberts* Zegel-brief: is dan waerschijnlijk dattet van dien tijt een Heerlijkheyt geweest is. Den voorgaenden *Gillis*, oft hy uyt het Geslacht van *Grimbergen* geweest is, is onseker: dan is waer, dat kortst daer naer dese Heerlijkheyt by dat Geslacht geweest is: van welke zijn dese:

Hendrick de Asca oft *Grimbergen* ontrent den Iaere 1251; Hem is gevolcht eenen anderen *Hendrick de Asca*: ende desen, *Geraerd de Asca, Ridder, Heer van Berlegem &c.* begraven in Onse *L. Vrouwen* Choor, daer certijts was soodanich Graf-schrift:

Hier licht begraven Geraerd van Grimbergen, Heer van Moerseke ende Berlegem, sterf inden Iaere 1352. den 5. February.

Desen is gevolcht *Marie*, syn eenige Dochter, die in haer Vaders Graf licht met dese Inschryvinge:

Marie van Grimbergen, Vrouwe van Maldegem ende Moerseke.

Dese is getrouwt geweest aen *Philips van Maldegem*, ende hebben't samen voort gebrocht eenen *Philips van Maldegem*, wiens Graf-schrift certijts was inde Kerck van *Moerseke* aen 't Noorden van 't Choor onder een overwelft werck van toetsteen, met syn ende syns Huysvrouwen *Elisabets van Waurin* afbeeldinge, ende luydt in desen sin:

Hier licht begraven den manhaftigen ende vroomen Heer Philips van Maldegem, Ridder Heer van Maldegem, Grimbergen, Moerseke, Berlegem, Hayegem ende Leyscote, Sone van Philips ende Marie van Grimbergen.

Desen *Philips* is gevolcht *Marie van Maldegem*: ende dese, *Philips van Maldegem*: naer hem *Margriete van Maldegem*, die getrouwt is aen *Franchoys Cavelcant*, die dese Heerlijkheyt heeft verkocht aen *Jan Pieter Roffin*: Dan *Yuanus van Ophem*, van

T

syns

fyns Vrouwen wegen uyt 't Geslacht van *Afca*, by recht van Naerderhede heeft dese Heerlijckheyt tot hem getrocken, ende gelijk de Voorouders beseten; naer hem syne Dochter *Catharine van Opbem*, den Vader noch in 't leven zijnde, want sy den Coop-schat tot de naerderhede hadde opgebracht; Sy was getrouwt aen *Adam van Berchem* ende heeft voortgebracht *Adriaen van Berchem*, die door erf-scheydinge *Heer van Moeske* geworden is, ende gestorven, syn Moeder noch in 't leven zijnde, licht begraven in 't Graf van *Geraerdt van Afca Heer van Maldegem ende Moeske*, achterlatende eene Dochter *Theodora van Berchem*, die daer naer getrouwt is aen *Gillis vander Borch*; dan naer 't overlyden van *Adriaen* ende syne Moeder, heeft *Iacomyne, Adriaens* outfte Dochter, haer *Vrouwe van Moeske* geschreven, meenende de Heerlijckheyt haer toe te komen, uytsluytende *Theodore* haer Broeders Dochter, ende is getrouwt aen *Pieter de Bernage, Ridder, Heer van Parck*, ende wederom aen *Ian Malaert*, die gelijkelijck dese Heerlijckheyt hebben voortgesteld op *Elisabeth de Bernage*, Dochter van 't eerste bedde, die getrouwt is met *Carel Serruers* Raetsheer van *Brabant* ende voortgebracht *Pieter*. Dan soo *Pieter Serruers* naer de doot van syne Moeder was getreden in 't besitvande Heerlijckheyt van *Moeske*, is datelijck geschil in recht geresen tusschen *Gillis vander Borch*, die hem van syns Vrouwen wegen, oft haer Kinderen dese Heerlijckheyt besloot toe te comen; daer tegen de Voochden van *Pieter* seyden de Heerlijckheyt toe te komen aen haer Weese, om dat *Adriaen van Berchem* voor syn Moeder was gestorven, ende hier vertooninge geen plaetse konde hebben; d'welck wederleyt zijnde, is 't geschil voor de Kinderen van *Theodore* gewesen.

Soo heeft dan *Pieter vander Borch* (want syn Vader *Gillis* voor 't vol aenvatten van 't gedingh was gestorven) intredinge gedaen van syns Voor-ouders Erfnisse, ende stervende onbedegen, is hem gevolcht *Ian vander Borch Ridder van Ierusalem* tweede Sone van *Theodora*; naer hem *Ian vander Borch* synen Sone, die getrouwt

trout aen *Odilia Roelants* heeft voortgebracht *Ian, Matthias, Carel, Hendrick, Willem, Geertruydt, Odilia, Ienne, ende Anne*; daer naer is getrouwt aen *Anna Sweerts*, vande welcke hy geen Kinderen heeft ontfan; Hy heeft de gemeene faeck te *Dendermonde* vele Iaeren voorgestaen; Is gestorven inden Iaere 1610 den 1 February; Hem is gevolcht synen Sone *Carel vander Borch*, die wel twee Iaeren van te vooren door s'Vaders gunste dese Heerlijckheyt hadde ontfan; uyt deses naem heeft *Carel de Hertoge, Heer van Paddeschoot* (syn Oom ende Voocht) den *Prince* onderdanighet gesworen.

WTBERGEN ende OVERMEER.

Een Leen maecken dese twee Dorpen *Wtbergen* ende *Overmeere*: *Wtbergen* wort also genaemt vande byliggende *Berlaersche* heuvelen of bergen, als daer zijnde *Wtbergen*: *Overmeere* wort so geseyt om dattet licht over de *Meere*, daer van oock een straet is dio tot de *Meere* is leydende, de *Meer-straet* genaemt. *Wtbergen* licht op de *Schelde*, alwaer dattet heeft veel Meerschen, Iaerlijcx door de wassende *Reviere*, tot nut van 't gras ende *Vee* onder-vloyende. *Overmeere* licht daer naest. Den naem van *Wtbergen* stelt den *Heer* voor, ende dat om den onderdom wil, want boven dat dese twee plaetsen een Leen maecken, zijn van oudts in een *Dorp* bevangen geweest, daer *Wtbergen* de *Prochikerck* van hadde, *Overmeere* te vreden zijnde met een *Capelle*, dat nochtans over eenige hondert Iaeren oock recht van *Prochie* heeft ontfan. De *Kerck* van *Overmeere* is *S. Marie* toegewijdt: die van *Wtbergen*, *S. Pieter*: Sy hebben eenen gemeenen *Rechter-stoel*, die hier ende daer gehouden wordt, s' *Wtbergen* gemeenlijcx by 't *Kerekhof*, s' *Overmeere* by s' *Heeren-Hof*, t welck door d'out-heynt van 't *Gebou*, der plaetsen ruymte ende gevoegelijckheyt, vischeryen, *Hoven* ende *Boomgaerden* seer aenmerckelijcx is.

Dit *Dorp* heeft seer vermaert gemaect de nederlage vande *Gentenaers* onder *Philips den Goeden* inden Iaere 1452, die daer

uyt een hooch ende sterck Bollewerck vande *Dendermonde-naers* met geweld syn geslagen ende verjaecht, alwaer oock ettelijcke met Ridderlijke waerdicheyt begaeft zijn geweest.

Inde Kerck voor den hoogen Altaer wordt gesien het cierlijk Graf van *Ian van Coudenhove*, met d'afbeeldingen van syn twee byliggende Vrouwen : hoewel daer maer een begraven licht : 't opschrift is in desen fin :

't Graf vanden Edelen Manhaftigen Heer, Ian van Coudenhove, Wapendrager, Heer van Gentbrugge, sterfden 28 October indem Iaere 1553, ende Vrouwe Marie van Amerongen, syn Huysvrouwe, sterfden 12 Decembris in 't Iaer onser Zalicheyt 1546.

By de Kerck is een Gasthuys met een by-hangende Kercken, eertijts gesticht van *Ian van Overmeere* Wapendrager, ende verrijckt met eeuwigen loon voor den genen die daer soude den Godtsdienst doen, met noch andere inkomsten, inden Iaere 1450 den 2 Meert, waer van is soodanich schrift :

Alle ende een yegelijck die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, Ian Vtenhove Jacobs Soon, met de kennisse vande waerheyt Salut. Kennelijck sy VL. met den inhouds van dese, dat Ian geseyt van Overmeere, Wapendrager, onsen Voorsact, gesticht heeft een eeuwige Capelrye, gelegen inde Capelle van 't Gasthuys van Overmeere, by de Prochi-Kerck van Overmeere, ende begift heeft met seker aengewesene inkomsten ende stucken Ackerlandt ende Meerseh, die in 3 Heeren handen gevallen waren &c. Indem Iaere 1450.

Vyt dit schrift blijkt dat de *Capelle* selfs langh daer te vooren was, ende dienvolgende is van duyfteren ende ouden oorspronck : Dan nademael datse totten grondt was vernieticht, is t'samen met het Gasthuys weder opgebout van *Philips van Coudenhove*, wiens Graf aldaer is met syn opliggende afbeeldinge naer 't leven, met soodanich opschrift.

Hier

Hier licht begraven Philips van Coudenbore in synen tijde Ridder Hof-Edelman vanden Keyser, die sterf inden Jaere 1558 den 9 Septembris. Wenscht syn Ziele wel.

Het is waerschijnlijk, dat eertijds dit Dorp, van d'ander gesondert, beseten is geweest: Aengesien datmer van veele leeft die alleen den naem van *Overmeere* gevoert hebben. Den Heer (behalven 't gene wy in 't beginsel van dit Deel geseyt hebben, dat hy met ander Heeren gemeen heeft) komt noch toe d'heeft van d'*Wtberghs* veer-gelt: eenen Ban-meulen: de boeten van seshich ponden ende daer onder. In verscheyden aenwysers oft tellingen, diemen *Denombremerten* noemt, vintmen *dese Heer in soo hoogen Heerlijckheyt dese Dorpen te besitten, als den Heer van Dendermonde de syne*: ende in een oudt stuck van eenen Leenbouck: *den Heer macht te hebben, van't leuen te geven*. Van de beginselen van dese Heerlijckheyt en is niet seker, dan is waerschijnlijk dat den naem van *Heerlijckheyt* in gebruyck is geweest eer *Overmeere* 't Recht van een *Prochie* ontfanen heeft: want 't is gelooffelijck dattet int twee Leenen verdeelt soude hebben geweest, dat nu maer een en is. De *Heeren*, diemen gevonden heeft, zijn dese naervolgende:

Sophia de Beaufort, getrouwt met *Willem van Nyvelle*, soo veel men vermoeden kan, uyt 't Geslacht *vander Ha*, want men leeft *Willem vander Ha*, Heer van *Wibergen*. Sy is gestorven inden Jaere 1331 ende te *Gends* by de Broeders van *S. Franchoys* begraven.

Naer *Sophia* is gevolcht haeren Sone *Willem van Nyvelle*, die noch geleeft ende dese Heerlijckheyt beseten heeft inden Jaere 1365.

Hem is gevolcht *Ian van Masseme*, Ridder, Heer van *Calcken*: naer hem synen oudtsten Sone *Daniel*, daer naer is *Lodewijck*, *Daniels* Sone, Heer van *Wt-bergen* ende *Over-meere*

geworden; desen is getrouwt geweest aen *Elisabeth Swagen*, ende met haer voortgebracht *Augerius, Iosyne ende Margriete*, gelijk de Briefven betuygen, inde welcke hy met syne Huysvrouw *Elisabeth Swagen* deelt zijne Erfnisse in deser manieren; dat *Augerius* sal hebben twee derde deelen van *Wibergen* ende *Overmeere* met dat *Hooch-rechts-gebiedt* ende *proufytten*, daer-en-boven den *Meulen* ende syn *Incomsten*; *Iosyne* 't goet gelegen te *Schellebelle*, 't *Huys* te *Dendermonde*, ende *scker Incomsten*; *Margriete* 't goet te *Berlegem* &c.

Naer *Lodewijck*, is *Augerius*; naer 't uytwijzen van dese *Erf-scheydinge* *Heer* geworden, ende licht begraven in *S. Pieters*, 't *Wibergen*, achterlatende *Jacob* ende *Geertruydt*, welcken *Jacob* syn *Vader* gevolcht is, ende heeft met sijn *Suster* een gemeen *Graf*, dat in dese beroerten door 't vallen van een *klock* in veel *stukken* gebroken is geweest, dan versamelt ende doen herstellen by *Pieter vanden Houte*, *Heer van Wibergen*: 't gene men kost *lesen* is *soodanich*:

Hier licht begraven Augerius van Masseme Heer van Wibergen, die sterfden 16 Mey inden Iaere 1494, ende Jacob van Masseme Heer van Wibergen, die sterfden Febr. inden Iaere 1500, ende Geertruydt van Masseme, Dochter van Augerius.

't Is blijklijk dat *Jacob* dese *Heerlijckheyt* beseten heeft ten tijde van *Philips van Oostenryck den Eersten*, en dat uyt den *Zegelbrief* by den *Prince* gegeven aen *Christoffel de Baroufse* inden *Iaere 1498*.

Naer *Jacob* is *Wibergen* gecomen aen *Geertruydt*, *Dochter* van *Augerius*, die getrouwt is aen *Ian vanden Houte*, ende beneven twee *Dochters*, voortgebracht *Maidard vanden Houte Heer van Wibergen*, naer desen *Lieven* sijnen *Sone*, van hem tot sijnen *Sone* *Pieter vanden Houte*, naer desen *Pieter* heeft by *koop* dese *Heerlijckheyt* vercregen *Nicolaes van Goudenbove*, *Heer van Gensbrugge*.

Onder 't *Geslacht* van *Masseme*, die den naem vande *Heerlijckheyt*

lijkheit van *Wibergen* gebruyck hebben, wort oock gevonden enen *Robbert van Masseme*, diens Heerlijckheden waren *Masseme, Berlogem, Wibergen, Hemelveerdogem, S. Martens lods, Westeren*, maer by wat recht, is onseker: mogelijk by koop oft mangeling, die daer naer is te niet gedaen. Hy heeft geleest ontrent den Iaere 1429, in welck Iaer hy tot *Ridder vande ordene van 't gulde Vlies* van *Philips van Bourgoignen* verkoren is geweest.

Het derde deel van dese Heerlijckheit heeft van oudts vande twee ander deelen gesondert beseten geweest; ende dat uyt gewoonte van desen *Leenbove*. Wanneer de verdeeling eerste is gebeurt, is seer onseker: dan is waer dat *Gysbert van Masseme* met *Margriete van Belle* syne Huysvrouw dit derde deel vercocht hebben aen *Jacob Vtenbove* inden Iaere 1433. wanneer *Augerius van Masseme*, Heer van *Wtenbergen ende Overmeere* was; gelijk den Coop-brief leert: van daer ist gekomen tot *Ian Vtenbove*, van hem tot *Philipote Vtenbove* Huysvrouw van *Christoffel de Baroufe*, die stervende onbedegen, ist by erfdeel tot het Geslacht van *Condenbove* gecomen, in 't welck eerst dit deel van dese Heerlijckheit heeft beseten *Ian van Condenbove, Ridder*, ende naer hem *Ian* synen Sone, naer *Ian, Nisolaes van Condenbove, Ians Sone, Heer van Gembruggen*. die de Heerlijckheit van *Wibergen ende Overmeere* geheel heeft beseten.

C A L K E N E.

Aen dese Dorpen paelt *Calkene*, gelegen in 't midden tusschen *Gendt* ende *Dendermonde*, wiens uysterste deel wort besproeyt met de *Schelde*, uyt de welke eenen schip-varenden sloot met een gevoegelijcke schipstanninge gegraven is inden Iaere 1540.

Daer wort onder d'Inwoonders geloof, dat hier eertijts een kleyn Stedeken gestaen heeft inde wijck 't *Rot* genaemt; een welgelegen plaetse op de *Schelde*, 't welck schijnt te bevestigen veel grontvastingen van gebouwen die dagelijcx worden uytgegraven.

gegraven. Daerenboven zijn hier geweest verscheyden Sloten of Castoelen vande welcke twee de voornaemste zijn geweest inde gewesten *Raveschoot* ende *Gavere* : In d'eerste hebben de *Graven van Vlaenderen* haer lacht-huys gehadt : in d'ander't out Geslacht van *Calkene* syne woonstede, uyt het welcke *Sigerus* is geweest, hier in goede gedachtenisse, die uyt vrygunsticheyt de Kerck heeft laten vergrooten ontrent den Iaere 1400, ende is gestorven inden Iaere 1408. De Kerck is *S. Denys* toegewijdt, vande welcke ten deel is out, d'ander-nieut, het *Choor* is vanden Iaere 1531, ende *S. Annen Capelleken* vanden Iaere 1600, 't *Bescherimers-recht* is by den *Abt van S. Nicolaes*.

Dit Dorp is inden Iaere 1228 gegeven met *Masseme* en *Laerne* van *Robert*, *Voorstander van Atrecht*, *Heer van Betunen* ende *Dendermonde* aen syn Suster *Machtildis*, tot vergeldinge van haer huwelijck-goet, met *Gysbert van Sottengem*, *Heer van Rassegem*, waer van is soodanigen Zegel-brief:

Ick *Robbert*, *Voorstander van Atrecht*, *Heer van Betunen* ende *Dendermonde*, maech kennelijck soo de tegenwoordige als toekomstende, dat ick al dat ick hadde inde *Prochie van Calkene*, dat ick houde, ende van my wiert gehouden, gegeven hebbe ten *Leene* aen *Gilbert van Sottengem*, vryelijck, met alle hooge ende leege *Rechts-gebieden*, uytgesondert 't *Landt van Raveschoot* soo 't nu bestoten is, uytgesondert oock vyftien bunderen vande *Wastine*: ende is te weten dat d'onderdanigheden die ick in 't voorseyde Dorp hadde, aen my blyven. Ende ist dat mijn *Mannen* daer woonende mijne *Krijgh-heyren* oft *Ruytzyen* niet gedaen sullen hebben, gelijck sy moeten, oft ten mijnen believe niet sullen gekomen zijn : Ick, voor soodanich misdaet, gelijck mijn *Mannen* goorderdeelt hebben, sal 't kunnen verhalen op 't *Leen* dat mijn *Mannen* van my houden, ende en sal geen ander *rechts-gebiedt* groot, oft kleyn in 't voorseyde Dorp hebben. Ick heb oock gegeven aenden voorseyden *Gilbert* gelijckelijck ten *Leene* alle dat ick hadde inde *Prochie van Laerne*, ende dat ick houde, ende dat van my wiert gehouden

houden, wytgenomen de Dienaren ende Mannen vande Voorstanderschap, die ick hebbe in 't selve Dorp, oock al de goederen mettet onbelaent goet, dat den voorseyden Gilbert hadde inde Prochie van Masseme, ende hier na sal hebben, heeft hy van wy ten Leen ontfaen. Ende is te weten dat ick de voorseyde gifte hem gedaen hebbe voor drysent ponden, die ick hem schuldich was van 't huwelijcks-goet van Machtildis mijn Suster, die hy heeft ten Wyve. Ende om dat ick Michiel, Constabel van Vlaenderen, ende ick Wanter van Gistelle; met bewillinge vanden Heer Robert van Betune ende Heer Gilbert van Sottengem syn geweest de schickers vande voorseyde saeck, tot hennieden versouck ende getuygenisse vande voorseyde, hebben wy goet geacht onse Zegels aen dit tegenwoordich geschrift te stellen, gedaen inden Jaere twaelfhondert en acht en twintich inde Maendt van Meert.

Deze voorseyde dry Heerlijckheden hebben langen tijdt t'famen beseten geweest, gelijk aenwijst dat stuck vanden Leenboeck boven aengeroert, waer in inden Jaere 1365 den selven wordt geseyt Heer van Masseme Laerne ende Calcene, dat was Geeraerd, Geeraerds van Rassengem ende Elisabeth van Maldegems Sone, Gilberts Neve, ende achter-Neve vanden voornoemden Gilbert ende Machtildis. Van welke saeck moeylijcker sullen oordeelen die geen Zegel-briefven gesien en hebben, om dat desen Gilbert heeft hem van Sottengem genaemt, syn Kinderen van Rassengem, de Neven nu van Rassengem, nu van Masseme: welken naem de Nacomelingen Heeren van Masseme, Laerne, Calcene, Wibergen ende Overmeere hebben aengenomen: waer van in af-comst-boomen dickwils dolinge comt: want niet en isser soo gemeen als van een Heerlijckheyt den toe-naem te nemen. Oock heeft Gilbert de selve wapenen gevoert die nu 't Geslacht van Masseme.

Dien Geeraerd daer van ick gesproken hebbe, heeft ten Wijve gehadt Catharine van Maldegem ende voort-gebracht

Walraef, Heer van Masseme ende Berbegom, Clars ende Jan, die de Heerslijkheyt van Calkene met s' Vaders erffnisse heeft ontfaen (is waerschijnlijk oock Laerne) t' samen oock besittende Wiberghen ende Ouarneere. Hem is gevolcht synen Sone Daniel, die uyt Margriete van Gistelle beneven ander Kinderen, heeft voort-gebracht Jan s' Vaders mevolger, die uyt Adriane Cabilliau heeft achtergelaeten eene Dochter Ansonette, Vrouwe van Calkene, die getrouet is aen Marten Villain van Gend. Sone van Adriaan, Heer van Raffengem ende S. Frans Steen, hem is gevolcht synen Sone Adriaan ende synen Nacomelingen, in welck Geslacht het nu langen tijdt is geweest.

L A E R N E

d'Uyterste plaetse van 't Lant van *Dendermonde* is *Laerne*, gelegen op de paelen van 't Burch-graesschap van *Gendt* ende t' gebiedt van *Oudenburgh*: 't is oock met een goet deel vande *Schelde* verrijckt. Het heeft een out Slot van d' welck verscheyden boucken spreken, den oorspronck is seer duyster, dan 't blijkt dat dit Dorp over de vier hondert Jaeren tot Heerslijkheyt waerdicheyt verheven is geweest: want inde oude schriften van *S. Baefs* te *Gend* vintmen Brieven van *Beatrix Vrouwe van Masseme ende Laerne* vanden Jaere 1213. Daer naer ist gekomen op *Robert, Heer van Betumen ende Dendermonde*, 't sy by coop oft andersints, gelijk betoont den Zegel-brief waer in hy geeft aen *Gilbert van Sottengem Calkene, Laerne ende Masseme* voor 1000 ponden, die hy hem schuldich was, voor 't huwelijcx goet van *Machtildis* syns suster, die hy hadde ten Wyde wijders is boven bewesen dat de Nacomelingen van *Gilbert* langen tijdt dese dry Heerslijkheden t' samen beseten hebben onder de welcke, eerst den naem van *Laerne* gebruyckt heeft, soo veel men bemercken kan.

Geeraerd van Raffengem, by brieven, daermede hy den *Grave van Vlaenderen* aenbiedt de gedienslicheyt van syn Slot inder Jaere

Iaere 1362: hem aldaer schryvende Heer van *Masseme* ende *Laerne*: desen, behalven ander Sonen, heeft achter gelaten.

Ian van Masseme oock Heer van *Calckene*: Hy heeft oock *Laerne* beseten: want synen Sone heeft die Heerlijckheyt van hem geerft.

Ian van Masseme, *Ians Sone*, den derden geboren, noch in 't leven zijnde syn Oom, Moeye ende ouder Broederen: hy heeft getrouwt de *Vrouwe van Axele*, ende uyt haer gewonnen de Kinderen *Ian*, *Philips* ende *Elisabeth*, vande welke *Ian* is Heer van *Laerne*, ende daer en boven *Axele* geworden, die stovende onbedegen, oock te voren syn Broeder *Philips*, is *Elisabeth* Erfgenaem van alles geworden; die getrouwt is met *Baudewijn de Vos*, Heer van *Poulaer*, wiens Graf is by *Brugge* in 't Choor vande Kerck vande *Charlusers*; onder eenen Marmelen steen; by 't Grafsyns Vaders, met soodanige Inschrijvinge:

Hier licht begraven *Baudewijn de Vos*, Heer van *Poulaer*, *Wapendrager*, die sterf 1423 den 4 der Maendt *Januarj*: ende *Vrouwe Elisabeth van Masseme*, *Vrouwe van Axele*, *Poulaer*, *Laerne*, *Huyf-vrouwe* eertydts van Heer *Baudewijn de Vos*, de welke sterf 1424 den lesten dach der Maendt *Februarj*: ende *Suster Anne de Vos*, *Dochter vanden Voorseyden Heer Baudewijn* ende *Vrouwe Elisabeth*, die sterf 1407 den eersten dach *Augusti*.

Behalven de boven geschreven Kinderen hebben sy eenen Sone *Baudewijn* gehadt, ende een *Dochter Margriete*, die getrouwt is aen *Guido van Gystelle*, ende heeft gehadt voor huwelijcxgoet *Axele Baudewijn* naer s' Vaders doot heeft d' Heerlijckheyt van *Poulaer* verkregen, ende weynich daer naer met s' Moedets Erfnisse de Heerlijckheyt van *Laerne*: hy was getrouwt met *Margriete*, *Vrouwe van Lovendegem*, ende met haer voortgebracht *Baudewijn*, *Ian*, ende *Geeraerd*: syn Graf is by syns Vaders met soodanich Graf-schrift:

Hier licht begraven Baudewijn de Vos Hof-Edelen, Heer van Poulær, Laerne, ende Zomergem, die sterf 1432 den derden dach Julij: Margriete de Lovendegem, Huysvrouw eertijts van Heer Baudewijn die sterf 1423 den achften dach van Meert: ende Sufter Catarina die sterf 1446 den vierden dach van Decembris: ende Sufter Anne de Vos 1471 den twintichften dach Julij.

Naer 's Vaders doot is tusschen de Kinderen onderlinge befloten dat *Baudewijn* soude *Laerne* met het Slot in 't geheel hebben: *Ian* de Heerlijckheyt van *Poulær*: *Geraerd* d'ander *Leenen*, goederen ende renten. Uyt kracht van welcke verdeelinghe heeft *Baudewijn*, *Baudewijns Sone*, *Baudewijns* achter *Sone*, den derden van dien naem, de Heerlijckheyt van *Laerne* verkregen. Hy heeft ten Wyve gehadt *Iacomynne de Grisper* ende met haer voortgebracht *Philips*, ende een Dochter, die getrouwt is aen *Joris vander Moere*, die gelijkelijck naer 's Vaders doot dese Heerlijckheyt hebben beseten: dan naer de doot van *Philips*, *Joris* alleen, die gevolcht is *Nicolaes vander Moere*, die eertijds te *Gende* by de Broeders van *S. Franchoys* heeft gehadt soodanich Graf-schrift:

Hier licht begraven Nicolaes vander Moere, Wapendrager, Heer van Laerne, den lesten man van dien naem, sterf sonder Kinderen int Jaer 1513 den derden Meert.

Nicolaes heeft achter gelaten een Sufter *Ienne*, die beneven d'ander goederen gevolcht is inde Heerlijckheyt van *Laerne*, ende is getrouwt aen *Ioos vanden Woestyne*, by den welcken sy heeft voortgebracht een Dochter *Ienne* genaemt, die haer Moeder gevolcht is, sy heeft voor Man gehadt *Marten vander Gracht*, Ridder, Heer van *Moscher* ende *Moscher-Ambacht*, by den welcken sy heeft gebaert *Isabelle* ende *Antonette*, vande welcke,
d'eer-

d'eerste getrouwt is aen *Pieter de Schouteete* anders van *Zuylen*, *Heer van Erp*, uyt welck huwelijk geboren is *Franchoys* ende twee Dochters *Ienne* ende *Dorothea*. Dan *Marten vander Gracht* overleden zijnde, is *Ienne vanden Woestyne* voor de tweede reyse getrouwt met *Adriaen van Gavere*, Ridder, ende voortgebracht eenen Sone *Adriaen* met een Dochter *Geertruydt*: welcke, *Adriaen* nae 's Vaders doot den naem van *Laerne* gevoert heeft, dan is daer naer met syne Suster onbedegen gestorven: syn Grafchrift inde Kerck van *Laerne* is soodanigh:

Hier licht begraven den Edelen Heer Adriaen de Gavere, Ridder, eertijds Heer van Laerne, eenigen Sone vanden Heer Adriaen de Gavere, oock Ridder, ende d' Edele Vrouwe, Ienne vanden Woestyne, die sterft inden Jaere 1558 op S. Stevens dach. Bidt voor syn Ziele.

Adriaen doot zijnde, heeft *Franchoys de Schouteete* anders van *Zuylen* door gifte, (diemen met warmer handt noemt,) van *Isabelle vander Woestyne* syn Grootmoeder d'Heerlijkheit van *Laerne* ontfaan. Dit is alsoo geschiet om dat *Anthoette* de Suster van *Isabelle* ende oude Moeye van *Franchoys* uyt de gewoonte van dit Leen-hof niet en soude erven het derde deel vande Heerlijkheit. *Franchoys* gestorven zijnde, is synen Sone *Carel de Schouteete* anders van *Zuylen* gevolcht inde Heerlijkheit van *Laerne*: Daer-en-boven *Heer van Erp*, *Erondegem*, *Otergem*, *Estombe*, ende *Vbermondt*.

H E T III. D E E L.

Vande Hoosh oft Hoofst-Schepenen ende haer Ampt.

Behalven *Meyer* ende *Schepenen* vande voorseyde plaetsen, die oft middelijck oft onmiddelijck den *Heer van Dendermonde*

onderdanich zijn, syn over al ende 't geheele *Landt van Dendermonde* gestelt 7 Mannen, verkoren uyt des *Heeren Dorpen*, die sy *Hooch-schepenen* noemen, ende hebben nu, gelijk de *Schepenen* vande *Stadt*, eenen *Pensionarius*, *Onsfanger* ende *Greffier*. Hun *Ampt* is voor testach d'Inwoonders van 't *Lant*: hunne rechten, vrydommen in 't gemeen ende besonder te bevryden: gelt te versorgen: met de toestemminge vanden *Prince* schattingen in te stellen: de verdeelinge aen alle *Dorpen* over te senden, ende daer van alle *Iaer* aen d'afgesondene vanden *Prince* rekeninge te doen. Daer-en-boven wanneer eertijds in geschillen van saecks-vervolch yet twistich oft twyfelachtich de *Schepenen* vande voorleyde *Vierscharen* voorquam, twelck sy door onervarenthey niet gevoegelijk wisten te oordeelen ende te siffen, was men gewoon de *Hooch-schepenen* de saeck over te brengen: op dat sy haer oordeel seggende, soudē belasten 't selve op den naem vande *Schepenen*, voor wiens *Vierschare* de saeck in recht was hangende, uytgesproken te worden: dat sy noemden ten *Hoofde gaen* ende *Hoofst-vonnis*. Dese gewoonte van *Hoofst-vonnis* heeft noch geduert tot dese leste *Nederlandsche* beroerten toe, dan is daernaer in ongewoonte geraeckt. Dese *Schepenen*, ende de gewoonte van 't *Hoofst-vonnis* hebben geweest al voor de tijden van *Robert den Voorstander*, dat is, voor den *Iaere* 1260, gelijk genoegsaem blijkt uyt syn over-een-cominge met het *Capittel van Camerijck*, daer dese woorden zijn, ende is te weten dat de *Voorseyde Schepenen van Odengem*, om d'onderfouckinge vande vragen van erfniissen ende besten pands, moeten gaen tot de *Schepenen van 't Landt van Dendermonde*, tot de welke sy tot noch toe gegaen hebben: dan voor onderfouckinge van ander geschillen ende misdaden sullen gaen tot de *Schepenen van Dendermonde*, oft elders onder 't gebiedt van 't *Landt van Dendermonde*, gelijk de *Kerck van Camerijck* bevinden sal te behooren. Soo dat sy schijnen eenen langen tijdt geweest te syn voor de *Hooch-schepenen van 't Landt van Waes*, die daernaer inden *Iaere* 1241 van

van

van *Ienne Gravinne van Vlaenderen* ende *Thomas van Savoyen* haeren Man, eerst zijn ingestelt geweest. Haer t'samen-comste ende siftinge hebben zy gehadt op 't Slot oft Huys van *Dendermonde*: dat blijkelyk is uyt de gedinghs beslissinge van *Robert* eerst geboren *Sone van Guido* met 't Capittel van *Dendermonde* over de boeten in *Moerseke, Wiese, ende Geuergem*, daer dese woorden zijn: *In alle misdaden ende inbrekingen, gebeurende inde voorsyde plaatsen over de Landen ende Houdingen vande voorsyde Canonijcken, ende welcks den Heer van Dendermonde is deelachtich, moeten de voorsyde Sehepenen oordeelen nae de wet ende ordeningen vande Mannen van den Heer van Dendermonde, ende tot haer komen, ist van woode, tot ondersouckinge: dan in d' andere daer den Heer van Dendermonde niet deelachtich en is, dat sy komen tot de Hooft-schepeden vanden Lande van Dendermonde int Huys van Dendermonde tot ondersouckinge: ende dat sy nae haer wet ende ordeningen van de selve oordeelen.* Daer oock te bemercken staet dat sy wet ende ordeningen gehadt hebben, die nu in t'ongereet bedegen zijn, 't Ampt wort aensienelyk gehouden, ende is by wylen van goede Edellieden bekleet geweest.

H E T I V. D E E L.

Hoe veel dat dese Stadt ende heerlyckheit opbrenghen tot d'onkosten van Vlaenderen?

HEt sal sonder twijfel seer aengenaem wesen, dat ick hier stelde den rijkdom ende grootheyt vande *Stadt* ende *Landt van Dendermonde*. Om 't selve te gevoechelijcker te doen, sullen om te verstaen de grootheyt, in 't besonder voorstellen d'afmetinge van 't vruchtbaer Landt van elck Dorp, soo die gemaect is inden laere 1552, ende Daer-en-boven uyt d'incomste, oft sofysse noemen *transport van Vlaenderen*, voortstellen, hoe veel dat dese Heerlyckheit opbrenght tot de gemeene onkosten van *Vlaenderen*. Voor soo veel als de *Stadt* raectt, die betaelt tot

hondert

bondert ponden, die al ende geheel *Vlaenderen* opbrengt, *thien schellingen*, dat is, van twee hondert ponden een : Ende 't Landt *negen-en-twintich schellingen*, ende alsoo tot duysent ponden, *veertien ponden ende thien schellingen* : waer van de verdeelinghe, die vande *Hooch-schepenen* overgesonden wort tot elke plaetse, geschiet in deser vougen :

Zele begrijpt 1903 bunderen dry vierendeelen, ende vier-en-twintich roeyen: betaelt twee ponden eenen schellinck.

Hamme begrijpt veertien hondert negen-en-dertich bunderen dry vierendeelen ende twee-en-dertich roeyen : betaelt een pondt ende seven schellingen.

Opwijck begrijpt 1113 bunderen een vierendeel en 56 roeyen: betaelt een pondt ende acht schellingen.

Wibergen ende *Overmeere* 1484 bunderen dry vierendeelen ende 46 roeyen : betaelt achthien schellingen.

Berlaere begrijpt 1449 bunderen dry vierendeelen ende 106 roeyen : betaelt seshien schellingen.

S. Gillis, *Belle*, ende *Zwyvike* begrijpen 1101 bunderen een vierendeel : betaelen t'samen een pondt.

Wettere met *Lichtervelde* begrijpen 1273 bunderen :

Schellebelle met *Wansle* 570 bunderen een vierendeel ende 64 roeyen : betalen t'samen met *Wettere* twee ponden ende twee schellingen.

Calkene begrijpt 1071 bunderen: betaelt een pondt ende twee schellingen.

Laerne begrijpt 940 bunderen : betaelt met *Lichtervelt* vijftien schellingen.

Grimbergen begrijpt 545 bunderen en een half en hondert roeyen : betaelt twaelf schellingen.

Moerseke begrijpt 381 bunderen en half ende hondert roeyen : betaelt negen schellingen.

Baserode ende *Vlassenbrouck* begrijpen 478 bunderen ende seshien roeyen : betalen seshien schellingen.

Lebbeke

Lebbeke begrijpt 951 bunderen een vierendeel en 62 roeyen: betaelt een pondt ende vier schellingen.

De t'samen rekeninge van dese verdeelinge, soo ick te vooren hebbe geseyt, begrijpt veerthien ponden ende thien schellingen in elck duysent ponden. De grootheyt van 't Landt begrijpt 13193 bunderen dry vierendeelen ende acht roeyen.

De voorsyde verdeelinge is soo gestelt onder *Keyser Carel den vijftden*. Daer was oock wel te vooren soodanige rekeninge onder *Robert van Betunen*, ende lanck daer naer onder *Ian van Bourgoignen, t' Ardenburch*, ingestelt: maer alsoo op 't verloop van hondert ende meer Jaeren groote veranderinge was voorgevallen, (andere plaetsen met oorloge, ander met inbrekinge der wateren vermindert, ander daer tegen vergroot) ende alsoo de verdeelinge tot oneventheyt gekomen, ende nieuwe even-maeking van noode was, zijn naer *Dendermonde* gesonden *Willem de Wale, Ridder, Heer van Hansbeke ende Axpoele, Pieter vanden Houte, ende Adriaen Rokegem*, die, met soo groote achtneming, alst mogelijk was, de evenredentheyt houdende, hebben een nieuwe inkompt-rekening van *Vlaenderen* gemaect, die noch in 't gebruyck is, ende sal zijn, tot dat om de voorsyde oorfaecken een nieuwe verdeelinge weder van noode sal wesen: soodanigen schot noemen sy *transport*: ende dat om dese redenen: want als de *Vlamingen* aen *Philips den Schoonen, Coninck van Franckrijk 20000*. (*Meyerus secht 30000*) penningen *Tournoys* beloofst hadden, om *Robert van Betunen* uyt de gevangnisse te lossen, ten pande gegeven zijnde *Ryffel, Douaey* ende *Orchies*, souden d'eene helft van die somme dadelijck betaelt, en d'ander helft, naer den rijckdom van elcke Steden ende Dorpen, den *Coninck* overgesonden, oft, so sy spraecken, *getransporteert* hebben. Maer *Robert* door vele beloften (vande welcke nochtans niet eene gehouden is geweest) is soo verre vanden *Coninck* misleyt, dat hy, dat gelt by sich houdende, de verpande Steden aenden *Coninck* gelaten heeft, afgaende daerenboven trecht

van die in toe-komende tijden te mogen lossen. Welcke saccke daer naer aen beyde de Volckeren veel heeft gekost, die boven d'oorlogen noyt oprechten vrede met elckanderen hebben kunnen maecten, tot dat *Lodowijk Maleaem* met 'sMoeders erf-nissen de voorseyde Steden heeft weder gekregen.

H E T V. D E E L.

Van dry andere Heerlijkheden die by Dendermonde gerekent worden.

BEhalven de plaetsen, die wy verhaelt hebben, worden by 't Landt van Dendermonde noch dry andere gerekent, de welke niet al even, als de bovenschreven, dese Heerlijckheyt onderdanich zijn, aengesien sy nu over lang van 't Geestelijck recht geworden, ende als in dooder handt gekomen zijn: nochtans worden sy ten Leen gehouden van 't Hof van dese Heerlijckheyt. Ende alift dat sy met de reste van 't gebiedt inde schattinge van Vlaenderen niet engelden, nochtans dragen sy hunnen last met dese Stadt, ende dat met seker evenredelijckheyt: dese Heerlijkheden zijn *Appels, Odengem, ende Eegen*, alle by malkanderen liggende tusschen de *Schelde* ende *Dender*.

A P P E L S.

Wat *Appels* raectt, dat is soo genaemt van *S. Appollonia*, die in 't nederduyts *Appels* geseyt wort, aende welcke de Kerk is toegewijt. Geheel dit Dorp (*behalven d'Erfenisse vanden Heer van Dendermonde ende Mannen die hy daer hadde*) heeft by uytersten wil gegeven *Margriete, Vrouwe van Dendermonde, Moeye van Robert, Heer van Betunen ende Dendermonde, aen d'Abdye van Zwijvik*, met alle 't rechts-gebiedt soo van saecx als strafs-vervolch: welke gifte, op dat sy soude goet blyven, heeft sy met eenen Zegel-brief doen bevestigen, die luydt als volcht:

F*erdinandus Grave van Vlaenderen ende Henegow, ende syn Huyfvrrouwe Gravitte van Vlaenderen ende Henegow, alle de gene*

gene die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, *Salut*. Kennelijck zy allen liden dat *Margriete Vrouwe van Dendermonde* in onse ende onser *Mannen tegenwoordicheyt* gestelt zynde, heeft het geheele Leen dat sy van ons honde, in onse handen wilschlijcken ende vryelijcken gebrocht, ende heeftet voor ons ende onse *Mannen* afgegaen ende wyt de hands geworpen. Ende wy, ten insiene vande *Goddelijcke Godt-vruchticheyt*, ten versoncke vande selve *Vrouwe*, hebben 't gemelde Leen gegunt tot een eeuwige *Aelmoesse* aen d' *Abdye van Dendermonde vande Cistercijsche Ordene te Zwewick*, om ewichlijck te besitten: geheelijck op die manier, als de selve *Vrouwe* het gemelde Leen honde, ontstaende 't selve Leen van alle diensten voor ons ende onse *Nakomelingen*. In getuygenisse van welke saecke hebben wy de tegenwoordige brieven met ons *Zegelen* doen bevestigen, gedaen in 't Jaer ons *Heeren* duysent twee hondert dertich inde *Maend* *November*.

Dit heeft *Robert* toegestemt, en alleen, en oock t'samen met syn *Oom Willem van Grimbergen* ende synen *Sone Willem*. Dan dat *Hooch-rechts-gebiedt* raeckende *Vrouwen* vervoer, moorderye, *branstichinge*, *ophanginge*, ende *roovers gewelt* heeft hy daernaer aen hem gehouden, met de *mangelinge* van *vijsbanderen* *Landts* gelegen inde *Prochie van Appels* ter plaetsen de *Woestyne* genaemt, Welcke *Hooch-rechts-gebiedt* hy tot de *Nacomelingen*, *Heeren van Dendermonde*, tot den dach van heden heeft overgestelt: dan d' andere *rechts-gebieden* heeft d' *Abdye* by haer gehouden, van welke saeck is foodanigen *Zegel-brief*:

Alle de gene die dese tegenwoordige Letteren sullen sien, *Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen* ende *Dendermonde*, *salicheyt* inden *Heer*. Wy maecten *wde Gemeente* condit., dat aengesien de *Godsvreesende Vrouwen* ende in *Christo* ons seer lieve d' *Abdessa* ende *vergaderinge* van *Zwyvecke* by *Dendermonde* vande *Cistercijsche Ordene* in 't *Dorp van Appels* (wytgenomen onse *erfnisse* ende

ende onse Mannen die wy daer hebben,) hebben alle Rechts-gebiede, soo hoogh als laegh, vry ten haeren versoucke in 't voorsyde Dorp ende straten van 't Dorp van haer vercregen te houden inder eeuwigheyt ende vry te besitten vijf hooge Rechts-gebieden: te weten Vrouwen vervoer, moorderye, brandstichtinge, ophanginge, Roofers geweld, over de mangelinghe van vijf bunderen Landts, gelegen inde prochie van Appels, ter plaetsen de Woestyne geheeten, die welke wy daerom haer-lieden hebben toegedragen: dan alle andere Rechts-gebieden, behalven de vijf voorsyde, hebben de Godsvreesende hum altydt in 't Dorp boven genoemt behouden, wygenomen d'Erffnisse ende onse Mannen. In welcker saecken getuygenisse hebben wy dese tegenwoordige letteren met 't aenhangen van onsen Zegel doen bevestigen. Gedaen inden Jaer ons Heeren 1248 inde Maendt van Iunij.

In 't eynde van dit Dorp is een Veer over de Schelde, 't welck vande Canonicken van Dendermonde in onderdanigheyt vanden Prince wordt beseten. Het is eertijds vande Canonicken met Leen-bespreck uytgegeven geweest: gelijk blijkt eerst uyt opene Briefven vande Schepenen van 't Capittel van Dendermonde inden Jaere 1316. Daer-en-boven uyt eenen ouderen Zegelbrief van Guido Grave van Vlaenderen die als Heer van Dendermonde ende Machtildis syn Huysvrouwde ende Erfgenaem van 't voorsyde Landt, geeft Ioris van Appels, syn Mede-gesellen ende haer Nacomelingen een Veer, gelegen inde prochie van Appels, naer den Oosten van d' eene zijde, ende inde prochie van Berlaer naer den Westen van d' ander zijde, inde plaetse die genaemt wordt de Langhage van d' ander zijde, over de Schelde in Erffnisse voor twaelf ponden Vlaems Jaerlijcx te betalen d' helft te Kersmis, d' helft te S. Ians, behoudens 't recht dat sy hebben oft hadden in 't Veer van Appels, dat sy vande Kerck van Dendermonde tot noch toe gehouden hebben ende noch houden vande voorsyde Kerck in Erffnisse voor syn rent.

Dit Veer vande Kerck, is noch een ander geweest, als 't gene waer van Guido in synen zegelbrief spreekt, dat meer na 't zuyden was,

was, gelijk de naervolgende woorden leeren: *Dit daer by ge-
veecht, dat geen Veer, uytgenomen dese twee voornoemt, te weten by
Appels ende Asceldijck ende Langhage sal behouden noch gestelt
voortaen kunnen werden tusschen de plaetse die men noemt Abeel,
van d' een zyde, ende de plaetse die men noemt Wichlin, naer de
westen van d' ander zyde, noch brugge, noch wech sal kunnen aenge-
vat worden, door de welke de voorseyde Veeren souden kunnen ver-
mindert oft berooft worden, ten waere met toestemminge ende wil
vanden voorseyden Ioris, syn medegesellen oft haer nacomelingen:
ende dat 't Schip datmen de Pont noemt, daer mede eenen waegen
sal kunnen overveeren hebben, gaet ende sal kunnen gaen inde boven-
schreven Veeren, behoudens ons recht ende alle de gene die een brug-
ge ende overganck in ons Landt van Dendermonde over de Schelde
houden ende besitten &c. Gegeven inden Iaere 1253 inde maendt
van Iulij.*

Alle beyde dese Veeren hebben daer naer de Canonijcken alleenskens tot hun getrocken: en 't is nu een, het ander vernieticht zijnde, dat hun moeyelijcker dan kostelicker was: want sy wierden van veele beseten, vande welke desen hadden thien dagen, dien twintich, den anderen veertich: gelijk verscheydentlijk blijkt. Een voorbeelt sal genoegh zijn, getrocken uyt 't Sterf-bouck vande Kerck van *Dendermonde* daer *Jacob Douche* heeft gegeven voor syn overlijden 20 ponden *Parafys* ende voor de gangers tot het *Graf* (het was een Capelleken in onse *L. Vrouwen Kerck*, in 't welke was des Heeren *Graf*, gelijcker nu onlancks een nieut is gesticht) acht ponden *Parafys* om de welke gekocht zijn veertien dagen in 't *Veer van Appels* vande *Erfgenamen* eertijds. *Meester Robert de Saegere* inden Iaere 1495. De voorseyde Canonijcken hebben in 't gemelde *Veer* alle rechts-gebiedt van saecks ende strafs-vervolch dat sy oeffenen door haeren *Meyer* ende *Schepenen*, die sy hebben in haer gebiedt te *Moorsele, Wiese, ende Gevergem.*

Voorts de by-vloetsden komen onder den last van Jaerlijck-schen schot de Inwoonders toe, niet alleen over dese zijde van de *Schelde*, maer oock over d'andere op de plaetse 't *Eylandi* genaemt, ('t welck de *Schelde*, soeckende eenen nieuwe loop, van 't ander Landt van *Appels* heeft geruckt) gelijk inden Jaere 1611 vanden *Arch-Hertoge Albertus* gewesen en uytgesproken is.

O D E N G E M.

Daer volcht *Odengem*, darmen gemeenelijck *Ondegem* ende *Auwegem* noemt, 't welck isten deele een vry ende onbeleent goet vande Kerck van *Camerijck*: ten deele een Leen-goet van den *Hove* alhier. Voor soo veel alst vry ende onbeleent is, ist aende Kerck gegeven van *Geeraerd den II.* den xxxiiii *Bischof van Camerijck*: van welcke gift is foodanigen Zegel-brief:

Inden Naeme vande Heylige ende Onverdeelijcke Dry-vuldigheyt. *Geeraerd*, door de genade Gods, *Bischof van Camerijck*, wenscht alle de wedergeboren in Christo de heerlijckheyt der Hemelen met 't behulp der liefde te konnen verkrygen. Dat de tegenwoordige weten, ende dat sy beneerstigen 't selve te vertellen aen de gene die geboren sullen worden, hoe dat ick voor de zaligheyt van mijn ziele ende myner Koorfsaten geue tot gebruyck vande Broeders vande Heylige Kerck van *Camerijck* onse Moeder het onbeleent goet van *Lietseinen* ende van *Wilrehem* met de Munte, met den Tol, ende beruyminge ende den omvancck met de Meulens met de Landen, geackert ende ongeackert, Boschen, Meersehen, met de Knechten ende oock de Dienstmaechden. Ende het onbeleent goet by *Odengem*, dat ick daer hebbe vry van alle voorstanderschap, ende d'andere die my in *Brabandt* met Erf-recht toe-comen: waer van dat de Broeders in mijn Jaer-getijde gespyst worden, ende d'overblyvende tot de gebruycken vande selve nyt-gereyckt worden. Dat oock de *Ceynsen* vande Knechten ende Dienstmaechden: te weten twee penningen van eenen Man, een van een Vrouw inde geboorte van *S. Marie* Iaerlijcx nyt-gereyckt worden:

worden: ende dat d' andere inde verbintnisse daer sy in zijn tot een
 aelmoesse gehouden worden, ende dat den Iaerlijckschon sterf-dagb
 van mynen Vader myne Moeder en mynen Broeder geuiert worde.
 Ick geue oock ten versoucke van Hoer Manscelin, Proost vande selue
 Kerck ende Archidiaken, aende selue Moeder onse Kerck, den Altaer
 van Chaldarick vry van alle persoon: maer dat hy Iaerlijcx betale
 't gene d' ander Hoofst-kercken van 't selue Archidiackschap betalen:
 nochtans met sulcken bedingh, dat de Broeders selue dry-maels 't Iaers
 inde vermaeck plaets t' samen komen: te weten de vijfde ferie vande
 absolutie ende inden Feest-dagh van S. Gaugerick die in Augusto is,
 ende in het Iaergetijde van syn doot. Den seluen Manscelin geeft
 oock aende selue Kerck het onbelcent goet dat hy heeft in Marons
 waut, oock de Knechten ende Dienstaechden, dat toelateude ende
 toestemmende syn Broeders Wauter ende Tinstman, gelyck byt met
 erfrechts besittet: dat nochtans de Knechten ende Dienstaechden
 onder 't besprecks van Aelmoesse zijn. Oock Geraerd Cordella geeft
 aende selue Kerck syn onbelcent goet dat 't selue Marons-waut: ende
 by den Dender, met Erfrechts besit. Ten versoucke dan van alle dese,
 steunende op de Goestelijcke vermoogenheyt, beuastich ick aen dese
 Kerck, so wel de gene die boven schreuen syn als de haere met papier
 ende d' hoogste cracht. Op dat dit vast ende onuerbrekelijcs blyue, betu-
 stigh ick met d' indruckinge van mynen Zegel inde d' ondarsakende ge-
 tuygentisse. Den Zegel van my self Geraert Bisshop. Den Zegel vanden
 seluen Manscelin Proost ende Archidiaken. Den Zegel van Desiderius
 den Archidiaken. Den Zegel van Geeraerd den Archidiaken. Den
 Zegel van Frederick den Archidiaken. Den Zegel van Alardt Proost
 ende Archidiaken. Den Zegel van Aufridt den Archidiaken. Van
 Hugo den Deken. Wuerneboldt den sekolaster. Van Griodwin den San-
 ger. Den Zegel vande Casateuren. Van Anselmus. Van Ribolimon.
 Van fulco Beurt-heer. Van Wauter Tonitrua. Van Amultric. Van
 Arnulphus. Van Wauter. Van Weucheloin. Van Wauter Coler.
 Gedacn te Camerijck Inden Iaer vande Mensch wordinge des Heeren
 1084 van myn Bisdom het 14. de 12 indiētie.

Maer

Maer voor soo veel dese Prochie is een Leen vanden *Hove van Dendermonde*, dat hebben de *Canonijcken* gekocht. Het was daer te vooren by *Elisabeth de Blawere* Huysvrouw van *Reginald Boccaerds*. Dit Leen is een Heerlijckheyt die ontrent de sestig onderdanicheden begrijpt, en daer-en-boven noch 34 kennissen: Maer die ton oordeel vanden Rechter-stoel deses Heerlijckheys niet en staen: want sy in verscheyden Dorpen hier ende daer gelegen zijn: als *Mespelaere*, *Nieu-kercke* ende *Leeuwe* in 't Landt van *Aelst*.

De Canonijcken in dese haere Heerlijckheyt hebben eenen bemachtighden, die de saecken van het Capittel verricht: ontfanght de thienden vande vruchten: de profyten van verkoo-pingen ende verheffingen: verheurt het Landt: stelt ende her-stelt Meyer ende Schepenen.

Voorts gelijk het klaer is dat 't voorseyde Leen gehouden wort vanden *Heer van Dendermonde*, alsoo en ist niet duyfter dat hy in 't voorseyde vry ende onbeleent goet oock syn recht is hebbende, ende dat uyt d'overcomste tusschen *Robert*, *Heer van Betunen* ende *Dendermonde*, ende de voorseyde *Canonijcken* inden Iaere 1245 (die daer naer *Philips van Bourgoignen*, *Maleaens* Schoon-sone inden Iaere 1392 heeft bevesticht) wiens vervolch goet sal zijn hier onder te stellen: eens-deels tot verklaringe vande saeck, anders-deels om haer groot gebruyck, ende is als volcht:

I.

Ick *Robert Voorstander van Atrecht* Heer van *Betunen* ende *Dendermonde*, maeck een yegelijck kennelijck, dat alsoo geschil was geresen tusschen my ter eender zyde, ende het Capittel vande Kerck vande *Heylige Marie van Camerijck* ter andere, over de rechts-gebieden van *Odengem* inde houdinge vande voorseyde kerck van *Camerijck*, ten lesten is vriendelijck de vrede vernieut inder vongen ondergeschreven.

II. 15

II.

Is inden eersten te weten dat de Ceynsen, inkomsten ende alle rechten, die de voorseyde Kerck van Camerijck moet hebben inde inkomsten, uitgangen, vereenpningen, coopinghen ende buffingen van alle Landen, ende alle andere in haer houdinge by Odengem, blyven aende Kerck van Camerijck, geheelijck in 't toekomende te houden, geliijck sy geveuen is tot den dach van bedem te hebben.

III.

De voorseyde Kerck van Camerijck moet Schepenen stellen inde voorseyde hare houdinge by Odengem, die sullen oordeelen de saecken, klachten, misdaden, ende alle dit daer te oordeelen sullen zijn.

IV.

Ende is te weten, dat in de rechten van alle gewesene misdaden ende klachten door de voorseyde Schepenen, moet de Kerck van Camerijck hebben de helft, ende ick, den voorseyden Robert, ter oorsaecken vande Heerlijchboyt van Dendermonde ende myne Nakomelingen toekomende Heeren van Dendermonde moeten hebben d'ander helft.

V.

Soo nochtans dat inde rechten die voor 't gebreck van betalinge van inkomsten ende schulden vande Kerck van Camerijck sullen gewesen worden, ist dat sy niet betaelt en worden ten dage dat zy moeten, den Heer van Dendermonde sal niet hebben, maer de voorseyde rechten sullen geheelijck des kercks van Camerijck zijn.

VI.

Dit oock uytgesondert, dat ist datter yemandt door de voorseyde Schepenen een Erfnisse wierde afgewesen, ende de roerelijcke goederen die daer in zijn, souden zijn inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, de geheele erfnisse soude blyven aen de voorseyde kerck van Camerijck ende d' helft vande voorseyde roerelijcke goederen: maer d'ander helft soude zijn des Heeren van Dendermonde, doch inde voorseyde erfnisse en soude hy niet hebben.

VII.

Insgelijcks ist datter eenen besten pandt van vreemdelingen gevonden

vonden wort inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, vande welcke niemant en is die inden selven kan oft wilt syn recht bewyssen, de helft vanden voorseyden besten pandt sal des kercks van Camerijck zyn, ende d'ander helft sal des Heeren van Dendermonde zyn.

VIII.

Maer ist dat des vreemdelincx besten pandt Landt is oft onroerlijck goet, den Heer van Dendermonde sal in 't selve niet hebben, maer sal geheelijck des kerckx van Camerijck zyn.

XI.

Waer in nochtans te letten staet: dat ist dat eenige wooninge op de voorseyde ofte andere maniere, by Odengem, come inde handen vande kerck van Camerijck, de voorseyde kerck van Camerijck, ist dat sy wilt, sal de voorseyde wooninge houden, om haer eygen wooninge voordelijck te wesen ofte vergrooten, tot dat de wooninge vande kerck twee bunderen groot sal zyn: Andersints false de kerck een wereltlijck Persoon over doen, om voor redelijcken prijs die te houden, ist dat sy daer en-tusschen vande kerck gebeeft wort: ende ist dat sy tusschen 't Iaer niet weder geheet en wort, salt de voorseyde kerck naer 't Iaer dat moeten doen soo haest sy commen sal, ter goeder vrouwen, ende den prijs vande voorseyde wooninge, 'tzy oft het rent is oft anders, sal geheelijck des kercks van Camerijck zyn, ende den Heer van Dendermonde sal daer in niet moeten hebben.

X.

Ende is te weten dat van wegen de kerck van Camerijck alle saecken van alle misdaden ende klachten, die geschieden sullen inde houdinge vande kerck van Camerijck by Odengem, aenhooren sal den Dienaer daertoe vande selve kerck gestelt, oft vanden Canonick vande selve kerck die de saecken van de selve kerck aldaer waernemen sal: ende den selven diet zyn sal, salder syn believen over seggen, ende sal doen oordeelen door de Schepenen vande voorseyde kerck, ende sal dat rechts-gebiedt houden ende doen over alle, over de welcke rechts-gebiedt sal gehouden ende gedaen moeten worden.

XI.

So nochtans dat niette-min den voorseyden Canonick, als hy tegenwoordich

Woordich sal zijn by Odengem, sal dat rechts-gebiet houden, ist dat hy wilt, ende over de saecken ende klachten dien hy sal willen hooren sal syn believen seggen en salse doen wysen door de voorseyde Schepenen.

XII.

Dit nochtans uytgesondert, dat ist datter yemandt een misdæet sal hebben gedaen, om 'welck hy geoordeelt sal geweest hebben door de voorseyde Schepenen om te verliesen een lijd oft ter doods: den Dienaer vande kerck van Camerijck naer soodanich oordeel, ist dat hy sal by hem hebben den genen die op deser wyse geoordeelt sal zijn, hy moet roepen den Bailliu, oft anderen sekeren Dienaer vanden Heer van Dendermonde, ende daer leveren den genen die geoordeelt sal zijn aenden voorseyden Bailliu oft voorseyden Dienaer om behoorlyck recht te doen: welck recht waer 't voorseyde oordeel sal den Heer van Dendermonde moeten doen door den Bailliu oft synen Dienaer.

XIII.

't Is te wesen dat den Heer van Dendermonde oft synen Balliu, den dien te wesen die daer over sal versocht zijn, moet hulpe ende bystant doen aende voorseyde Canonicken ende den Dienaer vande kerck van Camerijck, wannert van noode wesen sal, gelijckelijc aenden anderen van haer lieden als hy 't van noode hebben sal: waer mede sy oft den anderen van haer lieden genoechsaemlijc konnen 'trechts-gebiet houden ende handt haben.

XIV.

Ende den voorseyden Dienaer vande kerck van Camerijck die by Odengem sal zijn om recht te doen, als hy van nieuws daer sal gestelt worden, ende de Schepenen vande voorseyde kerck by Odengem soo discwils sy van nieuws vande selve kerck sullen worden gestelt, sullen sweeren dat sy ter goeder trouwen sullen bewaeren de rechten vande kerck van Camerijck, ende de rechten vanden Heer van Dendermonde.

XV.

Den Heer van Dendermonde moet oock, oft synen Bailliu, dien te wesen die versocht sal wesen, doen bewaeren ter goeder trouwen te Dendermonde in 't gevangenhuys vanden Heer van Dendermonde, de gene die den Dienaer vande Kerck van Camerijck sal gewildt hebben

hebben daer te setten voor de misdaden die by sal gedaen hebben in de handinge vande voorsyde Kerck van Camerijck by Odongem: ende aen den Dienaer vande voorsyde Kerck doen weder geuen, ten vorseuoucke vande voorsyde kerck ende des seluen Dienaer, sonder tegenstreckinge.

XVI.

Soo nachtaes dat maert dat den genen die in 't gevangen huys geset is, niet van syns eygen en hadde, maer mede by soude konnen onderhouden worden, de kerck van Camerijck, vande kosten die by soude in 't gevangen huys doen met bewillinge van synen Dienaer, soude betalende helft, soo langh by soude syn in 't gevangen huys, ende den Heer van Dendermonde d' ander helft.

XXI.

Ende is dat den Dienaer vande kerck van Camerijck soude verswygen eenich misdact van 't welck by soude moeten seggen syn goetduncken, den seluen Dienaer versocht vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde maet ouer 't selue misdact seggen syn believen ter goeder trouwen, soo haest als by gevoechelijck sal konnen.

XXII.

Ende is dat den Dienaer vanden Heer van Dendermonde versocht sal hebben den Dienaer vande kerck van Camerijck om syn goetduncken te seggen ouer eenich misdact, den persoon die 't misdact soude begaen hebben tegenwoordich zijnde, den Dienaer vande kerck van Camerijck naer 't seggen vande Schepenen moet vanden voorsyden persoon versekeringe nemen om in rechte te verschynen: 't welck is dat by niet soude daen, den Dienaer des Heeren van Dendermonde soude dat konnen doen.

XXIX.

Item den Dienaer vande kerck van Camerijck versocht vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde voor de voorsyde Schepenen om ouer eenich misdact syn goetduncken te seggen, ende den voorsyden Dienaer vande kerck van Camerijck in gebreecke sal geweest hebben den tijdt van acht dagen van ouer 't voorsyde misdact syn goetduncken te seggen, sal naer de voorsyde acht dagen ouer 't selue misdact

misdact syn believen konnen seggen met den Dienaer vande kerck van Cameryck, ist dat desen over 't selve misdact syn goetdanken sal willen seggen: ende sonder den Dienaer vande kerck van Cameryck, ist dat den selven Dienaer inde voorseyde belieste niet en sal gewilt hebben tegenwoordich te zijn.

XX.

Dit is gesondert dat hy over saecken van Erffnisse niet sal konnen seggen syn belieste, dan alleen den Dienaer vande kerck van Cameryck, of den Canonick vande selve kerck.

XXI.

Ende is te weten, dat ist datter een heftich gevecht geschiedt sal zyn inde houdinge vande kerck van Cameryck by Odengem, daer den Dienaer vande Kerck niet en is tegenwoordich, den Dienaer vanden Heer van Dendermonde, ist dat hy tegenwoordich is, mach ende moet de vechterende houden ende gevangen nemen: soo nochtans dat wanneer hy hun gevangen sal hebben, is gehouden hun weder te leveren by Odengem aenden Dienaer vande kerck om recht te doen over haer misdact.

XXII.

Ende ist dat eenich misdact sal geschiet zyn op de straet ofte wech, daer de Landen van weder zyden zyn vande houdinge vande kerck van Cameryck, 't voorseyde misdact sal gemeen zyn aen de kerck van Cameryck ende den Heer van Dendermonde: dan daer van d'een zyde vande straet ofte wech de Landen zyn vande houdinge vande kerck van Cameryck, ist dat het misdact sal gebeurt zyn in 't midden vanden wech ofte straete naer de houdinge vande voorseyde kerck, 't voorseyde misdact sal oock van gelijcken gemeen zyn aen de kerck van Cameryck ende den Heer van Dendermonde; ende den Dienaer vande kerck van Cameryck sal 't voorseyde misdact doen oordeelen door de Schepensen vande voorseyde kerck, ende sal recht doen over dese gelijk over de voorseyde.

XXIII.

't Is te weten dat den Dienaer vande kerck van Cameryck moet heffen alle misdaden die sullen te heffen zyn, inde houdinge vande selve

kerck by Odengem, ende oock alle watter gewesen is door de voorseyde Schepenen; soo nochtans dat hy moet roepen den Dienaer des Heeren van Dendermonde, op dat hy met hem tegenwoordigh sy om te heffen.

X XIV.

Ende ist dat den Dienaer vanden Heer van Dendermonde geroepen, niet sal gecomen zijn, den Dienaer vande kerck van Cameryck sal niet tegenstaende connen heffen de voorseyde misdaden onder getuygenisse vande voorseyde Schepenen, ende aenveerden 't deel vande voorseyde kerck van Cameryck: soo dat hy 't deel vanden Heer van Dendermonde vande voorseyde misdaden sallaten inde handt vande voorseyde Schepenen, te bewaren ten behouwe vanden Heer van Dendermonde.

X XV.

Ende ist dat den Dienaer vande kerck van Cameryck versocht soude zyn vanden Dienaer vanden Heer van Dendermonde om te heffen eenich misdaet gewesen door de voorseyde Schepenen, ende en soude niet heffen, wanneer hy nochtans gevoechelijck soude connen; den Dienaer vanden Heer van Dendermonde soude connen heffen 't voorseyde misdaet onder getuygenisse vande Schepenen vande kerck van Cameryck: het deel nochtans vande kerck van Cameryck van 't voorseyde misdaet behouden blyvende aende kerck van Cameryck, ende gestelt inde hant vande voorseyde Schepenen ten behouwe vande selve kerck.

X XVI.

Ende ist dat yemandt een misdaet sal hebben gedaen inde houdinge vande kerck van Cameryck by Odengem, die daer niet en soude connen gevangen worden, ende gevangen wort in 't Landt vanden Heer van Dendermonde, buyten den vrydom vande Stadt van Dendermonde: den Heer van Dendermonde oft synen Bailliu moeten hem houden, soo sy met recht sullen connen, ende de voorseyde goederen aenstaen ende heffen 't voorseyt misdaet naer 't oordeel vande Schepenen vande kerck van Cameryck by Odengem, ende van 't voorseyt misdaet, ende van ander misdaden inde houdinge vande kerck van Cameryck by Odengem begaen, alomme waer sy geheft sullen zyn door den Heer van Dendermonde buyten d' houdinge vande kerck van Cameryck, moet de voorseyde kerck van Cameryck hebben in 't proffyt de helft, ende den Heer van Dendermonde d' ander helft.

Ende

XXVII.

Ende is te weten, dat de Gasten vande kerck van Cameryck by Odengem moeten gaen tot den krijghs-tocht vanden Heer van Dendermonde soo verre 't Landt van Dendermonde sich sal verstrecken.

XXVIII.

Dit wyt gesondert, dat den Heer van Dendermonde de voorsyde Gasten niet sal vermogen te leyden buyten 't Landt van Dendermonde.

XXIX.

Ende dit wyt gesondert, dat soo haest de Mannen van een Dorp vanden Heer van Dendermonde sullen afgedanckt worden om weder te keeren, de Gasten vande kerck van Cameryck by Odengem sullen mogen vryelyc ende sonder tegensprekinge na haer huysen weder keeren.

XXX.

Ende is te weten dat de voorsyde Schepenen van Odengem, voor d'onderfouckinge vande vragen van Erfwisse ende besten pandt, moeten gaen tot de Schepenen van 't Landt van Dendermonde, tot de welke sy tot noch toe gegaen hebben: dan voor d'onderfouckinge van ander clachten ende misdaden sullen gaen tot de Schepenen van Dendermonde oft elders onder d'beerlyckheyt van 't Landt van Dendermonde, gelijk 't de kerck van Cameryck sal bevinden te behooren.

XXXI.

Ende is te weten dat den Heer van Dendermonde wyders geen recht moet hebben inde Gasten vande kerck van Cameryck by Odengem, noch in misdaden noch eenige voorgevallene saecken in d'houdinge vande voorsyde kerck, als de gene die hier boven syn wytgedruckt hem daer toe te comen: ten sy inde Knechten ende syne Dienstmaechden ende Mannen van syn Voorstanderschap, in de welke syn rechts hem blijft behouden, gelijk hy moet hebben.

XXXII.

So nochtans, dat na de doot vande Knecht of syn Dienstmaecht, voor de verdeelinghe van hare goederen te maecken door den Dienaer vande kerck van Cameryck, moet de kerck van Cameryck hebben twee schellingen, inde welke den Heer van Dendermonde niet sal hebben.

Ende

Ende is te weten, dat ist dat den Moyer vande kerck van Camerijck eenich recht sal gebadt hebben inde voorsyde wessen, 't selve hem behouden blijft, also hy 't tot noch toe gewoon is geweest te hebben,

Gelijckelijck blyuen behouden aenden Oester vande Kerck van Camerijck (den bewaerder te wesen vande ackeren) de rechten vande misdaden in syn bewaernisse, gelijk hy tot noch toe gewoon is geweest te hebben.

Op dat dan alle de voorgeschreven vast ende onverbrekelyck hier naemaels blyuen, ick den voorschreven Robert Voorstander van Atrecht Heer van Betunen ende Dendermonde hebbe dit tegenwoordige. Schrift in getuygenisse vande voorschreven met 't aenhangen van mynen Zegel doen bevestigen, gegeven inden Jaere ons Heeren 1245 inde Maendt van Meye.

Uyt dese over-oen-cominge blijktt (soo noch te vooren is geseyt) dat den Heer van Dendermonde niet alleen recht en heeft in 't Leen van synen Houe, maer oock in dat onbeleent ende vry goet vande Kerck van Camerijck.

E E G E N E

Behalven Appels ende Odengen, vande welcke wy gesproken hebben, wort by Dendermonde oock gerekent Eegene, d'welck door gifte vande Heeren nu over lange d'Abdye van Affligem heeft becomen: is alsoo een Leen gehouden door weldaet des Heeren van Dendermonde. Het heeft syn Vierschare, Meyer ende Schepenen, dan ten heeft geen Kerck, waerom in 't geestclijcke wort het onder Wichelen gerekent, een Dorp van 't Landt van Aelst.

HET VI. DEEL.

Van dry onbeleende goederen van 's Capittel van onse L. Vrouwe van Dendermonde.

DAer syn noch *Wiese, Moorfele, ende Gevergem*:welcke plaetsen eertijds ten deele aenden geslachte van *Dendermonde*, nu oock, voor soo veel sy de *Canonicken* onderdanig zijn; aende Heerlijckheyd van *Dendermonde* gerekent worden: ende plachten, gelijk d' andere, tot de voorverhaelde seven Mannen ofte *Hooch-Schepenen van 's Lands* tot ondersouckingete gaen; gelijk uyt verscheyden vonnissen, die noch overich zijn, blyckelijck is, ende is in 't gebruyck geweest nu al vanden tijdt van d' over-een-cominge met *Robert van Betunen Heer van Betunen ende Dendermonde*, eerstgeboren Sone van *Guido*, de welke hier onder volcht. Dese plaetsen zijn gelegentusschen *Dendermonde* ende *Aelst*, over den *Dender*, ende worden vande *Canonicken* van d'oude Preuven van dese Stadt beseten door gifte van *Bingot* ende *Adelwid, Heeren van Dendermonde*, gelijk in 't voorgaende bouck oock verhaelt is.

W I E S E:

Dit Dorp is eendeels vry ende onbeleent goet, eendeels Leen: voor soo veel het vry ende onbeleent is (dat onrent het derde deel is) wort het door gifte vande bovenschreven Heeren vande *Canonicken* van d'oude Preuven beseten, vry van alle tollen, schattingen ende ander lasten; behalven krijchs-kosten, die t'samen met de Stadt versorgt: d'ander deelen, die Leen zijn, worden van 't *Graeffschap van Aelst* gehouden, ende behooren aen 't *Manastich Geslacht van Yedegem*, 'twelcke nu wel over de 265 Jaeren heeft beseten. De Kerck is *Gods den Bghoeder* toegewijdt: d'een deel is seer out: d'ander is voor dese oorlogen daer aen gebout van *Iacob van Yedegem Ridder, Heer van dese* plaets,

Z.

plaets; daer boven inde hoofden vande pylaren gefneden syn de namen vande voorgaende *Heeren van Wiese*, hunne Huysvrouwen ende Schild-wapenen. Dat voorstander recht oomt den *Abt van Affligem* toe, ende d'uyt-reyckinge vanden Capellen-dienst den *Heer* vande Plaets.

M O O R S E L E.

Dese Heerlijckheyt wordt beseten voor ontrent twee derde-deelen vande voorseyde *Canonicken* vande oude preuven: Die daer hebben haeren Meyer ende seven Schepenen, vande welke dry van *Wiese* worden verkoren, d'ander van hier: dese oeffenen dat Rechts-gebiedt, soo van faecx als strafs-vervolch, in die plaetsen die aende *Canonicken* als *Heeren* onderdanich zyn; dan de vonnissen van strafs-vervolch uyttert den *Bailliu van Dendermonde*. De Inwoonderen naer even-redentheyt van 't gebiedt genieten de selve vryheden als die van *Wiese*. De reste is *Landt van Aelst*.

In 't verhael van 't leven vande *H. Goete* wordt geseyt dat hier over de 900 Jaeren een *Capelle* is geweest, inde welke haer lichaem langen tijdt geruust heeft (aldaer gebrocht zynde van *Ham*, een Dorp van 't by-liggende *Brabant*;) in wonder teecken en seer vermaert: door welcks gerucht aengelockt zynde *Carel den Grooten*, is alhier tot het Graf van syn Bloetverwante gekomen, (want sy was geboren van *Amelberga*, Döchter van *Coninck Pepin*) ende doen stichten een Clooster, in 't welke tot gedachtenisse van dese Maecht, Maechden souden wonen: aen d'welcke (soomen seght) hy tot onderhout gegeven heeft de Dorpen *Ham* en *Moorsele*. 't Selve Clooster heeft gestaen tot dattet met de gemeene nederlage vande Landen ende volckeren, door de *Denen* is verniericht, de overblyffelen vande *H. Goete* te vooren te *Ceuromont* in behouden plaets vervoert zynde, van waer sy (de saccken gestilt zynde) alhier weder gebrocht zyn: Doch alsoo de plaets wederom verwoest, ende d'Incomsten van eenen *Wene-maer*

maer ontrocken wierden, oock om dat de vierigheyt der Liedén alleenskens verflaude, heeft *Carel, Hertoge van Brabant*, Broeder van *Lotharius*; *Cominck van Vranckrijck*, het Lichaem naer *Bruxel* doen voeren, ende stellen in *S. Gaugerix Kerck*, (die was seer naer 't Hof, t welck in dien tijdt was in 't Eylandt vande Reviere *de Senne*) alwaer 't gebleven is tot dattet van *Lambert*, Schoonsone van *Cozilon*, *Hertoge van Brabant* (die sy *Graef Balderick* noemen) gebrocht is inde *Kerck*; doen tot tijdt versich gebout op den Bergh ter eeren van *S. Michiel*, daer een vergaderinge van twaelf *Canonicken* was ingestelt; alwaer 't seer aengenaem geweest is: want de *Kerck*, achterlatende den naem van *S. Michiel*, is begonst *S. Goelen Kerck* genaemt te worden, en sy voor *Beschermeresse* vande *Stadt* gehouden.

Voor soo veel als aengaet de boven geschreven gifte van *Moorsele*, sal het goet zyn hier aen te teekenen 't gene *Meyerus* uyt d'hant-vesten van *S. Baefs* in syne beschryvinge heeft gestelt: te weten, dat *Arnulphus Grave van Vlaenderen vele dingen de Cloosters ontrocken heeft, die hy aen syn Edellieden heeft gedaelt*, ende onder ander d' *Abdye van Goud*; *Moorsele*, *Masseme*, ende *Merendre*. Uyt dit verhael soude yomandt kunnen vermoeden, dat de gifte van *Carel den Grooten* aen 't *Clooster van Moorsele* gedaen; oft dese ontreckinge van *Arnulphus* verriert is: aengesien dat alle beyde dese *Cloosters* niet en hebben kunnen op eenen ende den selven tijdt *Moorsele* beseten hebben: ten sy darmen op beyde plaetsen leeft ten deele: 't gene niet seer onwaerschynelijk is. Dit in allen geval is seker, dat *Masseme* ende *Merendre*, alist dat sy buyten 't Landt ende gebiedt van *Dendermonde* gelegen zyn, nochtans over menige Jaeren, 't sy door gifte van *Arnulphus*; oft andersints gecomen zyn geweest op het geslacht van *Dendermonde*, ende *Leenen* zyn van desen onsen Hove: Voorts dat *Moorsele* is ten deele gegeven: want een deel is den *Grave van Aelsf* onderdanich, d'ander is tot het geslacht van *Dendermonde* gecomen, ende van daer, tot de *Canonicken* van dese *Stadt*.

GEVERGEM.

Dit is oock een vry ende onbeleent goet, seer naer by *Moorsele* liggende, in 't welck onse *Canonicken* alleen recht hebben, oock door gifte van *Ringot* ende *Adelwijd*: daer is een Capelleken den H. Stephen toegewijdt.

Deze dry onbeleende goederen, alsoo sy vry (gelijck sy seggen) vande *Canonicken* nu ontrent de 158 Jaeren beseten waren, is ten laetsten haer recht eenichsins van *Robert Eerstgeboren Sone van Guido* vermindert, gelijck blijkt uyt d'over-een-cominge die daer van in geschrift en gebruyck is, luydende in deser vougen.

I.

WT *Roberts*, *Eerstgeboren vanden Grave van Vlaenderen*, *Voorstander van Atrecht*, *Heer van Betunen ende Dendermonde*, maecken kennelijck soo wel aende tegenwoordige als aen de toe-comende, dat soo tusschen Ons ter eender zyden, ende de waerdige *Mannen Deken ende Canonicken vande oude preuven vande kerck van S. Marie van Dendermonde* (in de welke wy gekent worden dat *Voorstanderrecht* te hebben over de rechts-gebieden van 't Landt ende syne houdinge, midts gaders der *Gasten vande voorsyde Canonicken in Moorsele, Gevergem ende Wierse*) geen kleen geschild was geresen; is ten laetsten, om stilhoeyt ende vrade vande voorsyde herok, ende onderlinge nuttigheyt tusschen Ons ende de voorsyde *Canonicken vande oude preuven*, met tusschen-spreken van goede *Mannen*, ouer de boven geschrevene saecken, nae wettelijck onder souck daer van gedaen, van weder zyden toe-gestemt ende in vriendelijckheyt over een gecomen, in deser wyse.

II.

De voorsyde *Canonicken* moeten in de voorsyde plaetsen stellen *Meyer ende Schepenen*, seven *Mannen* van goede getuygenisse ende gerucht, ende haer affstellen ende onderstellen, soo d'ckwils als 't van noode zyn sal, gelijck tot noch toe is onderhouden geweest.

De

III.

De voorseyde Meyer ende Schepenen moeten binnen acht dagen naer hunne ontfanginge, ende oock eer sy beginnen eenich oordeel te doen, comen te Dendermonde, ende daer moeten sy sweeren voor den Heer van Dendermonde, ofte synen Bailliu ofte Dienaer die daer tegenwoordich sal geweest hebben, dat syde rechten vanden Heer van Dendermonde in die dingen die hem inde voorseyde plaetsen aengaen, achtervolgende de Wet ende Oordeel, ter goeder trouwen sullen bewaren.

IV.

De voorseyde Schepenen, ten versoucke ende aensweeringe van hunnen voorseyden Meyer, komen ende moeten haer beliefte seggen ende oordeelen van alle misdaden ende inbreucken die geschiet sullen zyn inde voorgenoemde plaetsen op 't Landt ende houdinge vande voorseyde Canonicken.

V.

Soo dat alle boete in saecke van Erfnisse (voor de welcke sy aende voorseyde Canonicken dry Bruxelsche schellingen van oudts gewoon waren inde voorseyde plaetsen toe te leggen) sal inde selve gestalennisse toegeleyt worden, ende die boete van dry Bruxelsche schellingen moet de voorseyde Canonicken geheelijck toe comen.

VI.

Dan alle andere boeten ende buytenkanzen, soo van gelt, als beste panden, die inde voorseyde plaetsen toe geweest ende gebeurt sullen worden; sullen tusschen Ons ende de voorgemelde Canonicken gedeelt worden; soo dat wy daer van d' eene helft, ende de voorseyde Canonicken d' ander helft sullen hebben.

VII.

Dan de Landen ende Erfnissen, ist datter eenige sullen geweest zyn, die door eenich misdaet ofte andere oorsaek yemant ofte yemanden sullen afgevesen zyn, sullen geheelijck de voorseyde Canonicken toe comen.

VIII.

Oock de rechten van verkooping en ende kooping en, van hunne houdinge, inde voorseyde plaetsen, sullen aen haer geheelijck blyuen.

IX.

Maer 't staet te bemercken, dat van alle misdaden ende inbreucken, geschiedende inde voorseyde plaetsen, op 't Landt ende houdinge vande voorseyde Canonicken, inde welcke den Heer van Dendermonde deelachtich is, moeten de voorseyde Schepenen oordeelen naer de wet en ordeningen vande Mannen vanden Heer van Dendermonde, ende tot haer comen, ist dattet van noode sal geweest hebben, tot onder souckinge.

X.

Dan in andere, in de welcke den Heer van Dendermonde niet deelachtich en is, dat sy tot de Hoofst-Schepenen vanden Lande van Dendermonde ten Huysse van Dendermonde tot onder souckinge komen, ende dat sy naer de wet ende ordeningen vande selve oordeelen.

XI.

Dan ist dat yemandt om syn misdaet met vonnis ter doods ofte tot verliesinge van syne lidmaten veroordeelt is; den Bailliu van Dendermonde moet het Lichaem vanden voorseyden veroordeelden nemen, ende over hem dat gewesene recht uyten daer hy sal gewilt hebben buyten d' houdinge vande voorseyde kercke.

XII.

Dan de beste panden vande gene die in 't geheel veroordeelt zyn, ist datter eenige ter oorsaecke van 't oordeel gecomen zyn, sullen deelbaer zyn op de voorseyde wyse tusschen Ons ende de voorgemelde Canonicken.

XIII.

Ende is oock te weten, dat van alle misdaet tusschen Ons ende de voorseyde Canonicken gemeen, en sal 't de voorseyde Canonicken niet geoorlooft zyn voor haer deel oft voor ons deel te maecken eenige versoeninge, soo lange de boete daer van niet en sal gewesen zyn: ten sy, dat by geval, wy, als oock de voorseyde Canonicken te samen ende eendrachtelyck versoeninge over den selven sullen hebben gemaect. Maer naer dat 't oordeel gesproken en de boete sal gewesen zyn, vermogen wy, mettet deel ons toe-comende, onsen wille doen, ende de voorseyde Canonicken mogen gelyckelyck doen met het haer.

Dan

XIV.

Dan ist dat yemandt vande Gasten ofte houders vande voorseyde Canonicken inde gemelde plaetsen veroordeelt sal hebben geweest om te betalen eene gelt-boete tot de welke syn beste panden niet genoegsaem zyn sullen; dat syne Erfnisse die hy hout vande Canonicken, oft eenich deel vande voorseyde Erfnisse, daer toe genoegsaem, verkocht words om ons ende de voorgemelde Canonicken de voorseyde boete te betalen. Ende ist dat de voorseyde Erfnisse oft een deel vande Erfnisse meer verkocht sal hebben geweest, sal den geheelen overschot vanden prys boven de voorseyde boete ter goeder trouwen aenden voorseyden Gast oft houder blyven.

XV.

Oock moet den Meyer vande voorseyde plaetse inde saecken, Ons ende de voorseyde Canonicken onderlinge raeckende, besweeren de voorseyde Schepenen onder trou ende eedt, die hy soo aende voorseyde Canonicken als aenden Heer van Dendermonde sal gedaen hebben, op dat sy rechts ende wet spreken soo dickwils als 't gebeuren sal, dat sy daer over sullen besworen worden.

XVI.

De bannen, oock tot de gemeene saecken tusschen Ons ende de voorseyde Canonicken dienende, sullen worden uytgeroepen ende geschieden door de voorseyde Meyer ende Schepenen soo over ons deel als der voorseyde Canonicken: ende de boeten daer van comende sullen tusschen Ons ende haer op de voorseyde wyse gemeen zyn.

XVII.

Daer-en-boven is te weten, dat de Gasten vande voorseyde Canonicken inde voorgemelde plaetsen van allen tol, dienstbaerheyt ende afvorderinge ten aensien vanden Heer van Dendermonde syn ende inder eeuwigheyt sullen zyn vry ende onbeswaerd, oock van alle kryghstocht ende ruuters-dienst.

XVIII.

Dit uytgefondert, dat soo dickwils het van noode sal wesen, ende sy daer over van wegen den Heer van Dendermonde sullen gewaerschoot worden,

worden , zyn gehouden te Dendermonde met wapenen te comen , ende daer te blyven tot bescherminge van de Stads, Burcht ende Lant van Dendermonde t' samen met d' andere mannen van Dendermonde.

XIX.

In welke saecken getuygenisse ende eeuwige vastigheys hebben wy goet geacht aen dese tegenwoordige letteren onsen Zegel te doen hangen , gegeven inden Iaere 1264. den 5 Ferie naer den dach vande H. Marie Magdalene inde Maendt van Iuly.

Dese over-een-cominge heeft ten versoucke van Robert ende de Canonicken den Bischof van Camerijck toe-gestemt , ende daer naer Philips den tweeden van Oostenryck : voornamentlijk 't deel 't welke vanden vrydom van krychs-tocht ende ruytersdienst spreekt : dan den zegelbrief van Philips, door d'onwetentheyte vande gene die hem 't versouck voorgedragen hebben , heeft dese dwalinge , dat hy Graef Robert Gever van dese plaetsen maect; daer wy nochtans bewesen hebben en oock andersints genoechsaem blyct, dat de Canonicken Moorsel vercregen hebben door vrygunsticheyt van Remigius of Ringot den Calen.

Wyders achtervolgende het leste deel vande voorseyde over-een-cominge, ende 't seven-en-twintichste deel vande over-een-cominge met 't Capittel van Camerijck, (daer wy boven een voorbeeld afgegeven hebben) zyn de Inwoonders van de Dorpen Appels , Oudengem , Egene , S. Odulph-brouck , Moorsel , ende Wiese verschenen voor den Heer, Wet ende Raedt der Stadt van Dendermonde, biddende ende oodmoedelijck versouckende dat haer soude uyt besonder gunste ende genade believen achtte nemen op de voorseyde Inwoonders vande Dorpen ende plaetsen boven genoemt , raeckende den dienst die de voorseyde Inwoonders vande Dorpen ende plaetsen op haer costen inde voorseyde Stadt gehouden syn te doen , ten tijde als wanneer de mannen vande voorseyde Stadt van Dendermonde haren Prince ofte Heer inden oorloge dienen , oft als de voorseyde Stadt

Stadt dien van noode heeft ; gelijk de voorseyde Inwoonders nu gehouden zijn te doen soo lange de Mannen vande Stadt haeren Prince ende Heer dienen : Is besloten ende uyt besondere gunste en genadige weldaet vanden voorseyden Heer , Wet ende Raedt vande voorgemelde Stadt van *Dendermonde* toegefaen, dat gedurende den tijdt op den welcken de Mannen vande voorseyde Stadt haren Prince ende Heer dienen sullen, ofte andersints van noode wesen sal ; als dan alleenlijck geoorlooft sal zijn aen 't vierde deel vande Mannen vande voorseyde Dorpen en plaetsen ; te weten, die arm sullen zijn, sonder te misdoen t'huys te blyven, en niet en sullen gehouden wesen inde Stadt te comen , maer d'ander dry deelen sullen haren dienst by beurten doen, geliijkt behoort : te weten , vanden Sonnen onderganck tot den Sonnen onderganck, soo dat alleenlijck de helft vande dry vierendeelen sal gehouden zijn altijt inde Stadt te zijn nacht ende dach : uyt welke helft sullen moeten waecken met de Inwoonderen vande voorseyde Stadt ses Mannen ; willende ende verclarende de voorseyde Heer , Wet ende Raedt dat dese bysondere gunste en genadige weldaet hier naemaels niet en sal strecken tot eenich achter-deel vande voorseyde Stadt. Waer in (soo geseyt is) hebben de voor gemelde Inwoonders toegestemt , en daer van is eenen Brief van eenen openbaren en gesworene Schrijver gemaect inden Jaere 1487.

H E T VII. D E E L.

Vande Oorlogen, Belegeringen ende ellenden die dese Stadt ende Landt zijn overgecomen.

NAedemael dat wy de Stadt ende Landt in alle hare bysonderheden hebben verhandelt; soo is de reden vereyffschende dat wy nu de *Oorlogen, Belegeringen ende Ellenden*, die sy geleden hebben, voor stellen : Te recht in dese plaetse, als een besluyt; overmits sy tot de gestaltenisse vande Stadt oft Landt niet

als deelen behooren, maer zyn een quaet dat haer beklagelijck over comt: de Stadt ernstlijcker, maer het Landt mes groot verderf; als in sulcken gevaer wel den meesten overlast ende ongelijck lydende. Van dese overstaende 't gene sy vande *Vandalen* ende *Gothen* kan geleden hebben; van 't welck men niet sekens en vint: sullen de gevallen, oorspronck, ende cynde vande gedencckwaerdichste kortelijck verhalen.

Onder GUIDO DAMPIERE,

Inden Jaere 1294 ende eenige daer aen volgende.

Alfoo *Guido Dampiere* (een Man van oprecht gemoet) aen *Eduart Sone vanden Coninck van Engelande* ende Erfgenaem van 't Rijck, syne Dochter ten huwelijck hadde beloofst, niet dan alle goet inden sin hebbende, noch eenich quaet van andere hem inbeeldende: eerstelijck om dat dit gebeurde ten verfoucke vanden *Coninck*, Vader van *Eduart*: daer naer om dat Kinderen ten huwelijck te stellen door 't recht der volckeren aen een ygelijck vry is: ten lesten om datter goede vrede tusschen de Naburige Coningen was: Nochtans is hy hier door in sulcken onwaerdicheyt by den *Coninck van Franckrijck* gevallen, dat nademael hy hem met een Hof gelact seer vriendelijck met syn Huysvrout ende Dochter in *Franckrijck* hadde genodicht (ander seggen, dat, eer hy syn Dochter in *Engelande* sondt om getrouwt te worden, hy met haer ende geheel syn Hofuyt bekeefftheyt en van selfs naer *Franckrijck* reysde) is aldaer comende inde gevangenisse geworpen, onder 't deksel van begaen te hebben misdaet van gequetster Hoogheyt; Houwelijcken handelende metten vyandt vande Croone. Dan het was inder daedt, om dat hy hem de grootheyt vanden *Grave* mistrouwede; ende daerom (aldermeest door het oproyen vande *Coninginne* ende syne *Oomen*, die de Vlamingen seer hateden) met recht ofte onrecht die sochte te verminderen. Den *Grave* in desen onverdachten staet, verklaerde op Eede, en beloofde daer-en-boven

pant-

pant-mannen te geven, dat hy tegen de Croone van *Franckryck* niet en soude doen; maer 't was te vergeefs: hy moest verwachten 't vonnis vande twaelf Mannen (die sy *Les payrs de France* noemen) waer door hy onschuldich is verklaert: oft, soo andere seggen, door het tusschen spreken vanden *Paus*, borge blyvende den *Hertoge van Savoyen*, synen schoon-Sone. Niet te min is hy vanden *Coninck* bedwongen geweest, syne Dochter, de Bruydt vanden *Prince van Engelandt*, voor Gysel te laeten: die noch met vriendelijck bidden noch met groot gelt oyt ingewilicht is geloft te worden: Jae daer zijnder die seggen; datmen haer met een quaed-vermoeyde doodt 't leven heeft benomen, met noch twintich Edele-Jonckvrouwen, diemen inde Revier heeft gesmeten, en dertich Ridders, eenfdeels gehangen, anderdeels op smaedelijcke wyse ter doodt gebracht. Dit onverdragelijck onrecht heeft den *Grave*, steunende op de Verbonden met *Engelandt* ende *Hooch-duytschlandt*, bewaecht den *Coninck* oorloge aen te seggen. Dan, alsoo hy vanden *Coninck van Engelandt* wiert verlaten: vanden *Keyser* met woorden opgehouden, nergens (oock selfs niet inde zyne, om dat dese oorloge tegens 't gebruyck, sonder s'volcx kennisse was aengefeyt) geene hulpe, noch steunsel tegen foodanigen vyandt vindende, vanden welcken hy niet alleen in 't openbaer met wapenen, maer oock bedecktelijck met gelt wierdt verdruckt, is tot die benautheyt gecomen, darhy gedwongen is geweest syn selven met *Robert* ende *Willem* syne twee oudste Sonen en noch vyftich van syne Edelste Onderdanen aenden *Coninck* over te geven: nochtans met dit bespreck: *Waert dat binnen 't Iuer de Vrede niet en wierde gemaect, soude hy van Valoys, des Conincx Broeder* (die hem by den *Coninck* gebracht hadde) *vry wederom 't Huys geleyt worden*. Wanneer hy nu in *Franckryck* gecomen was, is hy met alle synen bywefenden Adel inde gevangenisse gesteken: Dat *Valoys* den *Grave* daer gebracht hadde, heeft den *Coninck* voor goet gehouden: dat hy met Eede beloofst hadde hem weder te brengen, geensins.

In desen standt der saecken, als *Guido* ende geheel *Vlaenderen* den *Coninck*, als van alle eygen recht vervallen zijnde toegewesen, en nu by naer alle Steden vande *Lelidragers* (dat een Fransch voorstel was) ingenomen waeren, heeft *Dendermonde* gelijk ongeluck met d' andere moeten lijden. Dan naer den slach van *Gortrijck*, waer in met eene gedenckwaardig ekrijchs-listicheyt by 't vlaemsche volck gebruyckt, 't geheele Leger vanden *Coninck* verslagen wiert, is *Vlaenderen* weder gewonnen: alken in 't Fransche gewelt blyvende den *Burcht* van *Dendermonde*, die van *Godefroy Virsou* (die met den anderen Franschen Adel inden selven slach gebleven was) nu te vooren versterckt zijnde, grootten overlast aen 't *Landt van Waes* langen tijdt gedaen heeft: Dan, de *Lelidragers* oock over-wonnen zijnde, is hy wederom van syn eersterecht geworden. Dit Slot hadde den *Coninck* door *Virsou* dies te beter met volck, voor-raet, en alles dat om oorloge aen te doen oft af te weeren dienen conde, versien laeten, om dat hy meenden *Dendermonde*, *Aelst*, jae geheel *Brabandt* t' syne te maecten, uyt-jagende den *Hertoch Ian*, synen Neve, om geen andere oorfaecke, dan dat hy van synes Moeders wegen van Vlaemsche afcomfte was: maer den slach van *Cortrijck* heeft syn voornemen verandert. Te midden inden brandt van dese oorloge, die nu met gerucht door geheel Europa verspreyt was, is *Philips van Vlaenderen*, *Sone van Guido* ende *Machtildis*, *Vrouw* van *Dendermonde*, uyt *Italien* in *Vlaenderen* gecomen. Soo groote liefde des *Vaderlands* (seght *Meyerus*) brandede in hem, dat hy liever hadde alles te verlaeten, als in eenen soo noot saeckelijcken tijdt de syne niet by te staen. In *Italien* hadde hy een *Vrouw* gecregen met naem *Machtildis Cortiniac*, de welke besittede de *Theanen* ende *Loretanen*. Daer-en-boven onder *Carel*, *Coninck van Sicilien* hadde hy groote saecken in *Sicilien* ende *Tuscanen* uyt-gevoert, en hadde van hem in *Aprutia* ende *Apulia* d' heerschappye van schoone Steden ontfangen: maer heeftse *Carel* al weder gegeven: op dat hy, vry van alle syn giff en weldaet, syn *Vaderlands* de hulpe, die hy konde, soude doen. Aen desen

desen (met een wonderbarige vreucht en uyt-gestorte blyfchap van een yder ontfangen zijnde) hebben syne Broeders 't geheel bewint der saecken over gestelt : om dat hy ouder, als sy, was, en inden krijghs-handel verre den verstandichsten. Ende weynich daer naer: *De Vlamingen zijn wonderlijck verblydt en verheucht geweest over de komste van Philips van Theatinen : Een Man van soo grooten naem : en al te mael onder syn kryghs-heyr dienst genomen ; roemende dat sy souden tot Compeigne toe gaen , om den Graef te verlossen ; d'welck sy sonder twyffel niet en souden geweygert hebben te doen, waer 't dat het de Leytsmannen soo goet gevonden hadden.* Desen heeft hem selfs inde beginfelen alsoo gedragen , dat de *Franschen* met geweld haere saecken weynich konnende voorderen, alle hunnen troost in 't verwachten van eenich vrede-verdrack gestelt hebben. Want *soo sy de Vlamingen sagen (seght Meyerus) met sulcken moedighyeyt en eendrachtighyeyt, als oyt te vooren, onder Philips, den aldergeoeffensten Leytsman in kryghs-beleyt, soo vrywillighlyck oorlogen, hebben geheel den moet verloren gegeven.* Daer is nochtans bestant gemaect, niet door onvoorsichtigheyt van *Philips*, oft onwetenheyt vanden aert der *Franschen*, maer door liefde van sijnen Vader, Broeders, en andere gevangenen Adel : met de welke, hy geloofde, dat herder soude gehandelt worden, waert dat hy 't bestant, vanden *Coninck* voor gedragen, geweygert hadde. Doch 't selve geeyndicht zijnde, is dien vermaerden velt-slach by *Pabulen* geschiet, inden welcken den *Coninck* op de vlucht geraect zijnde, heeft desen *Philips* hem en syn Geslacht een onsterffelijcke eer, syn Vader ende Broeders vrydom; en *Vlaendren* van sijnen vyandt vrede vercregen. In sulcken gevuer is hier den *Coninck* geweest (die gequetst en vanden paerde gesmeten was) dat hy te *Parys* comende een beeldt te paerde aende *H. Maget Marie*, in gedachtenisse van sijn gevaer, opgeoffert heeft. In dese oorloge is voornamentlijck gebleken in wat achtinge het gemeen volck is, wanneer de saecke voor den vrydom ofte sijnen *Prince* gedreven wort : te meer

wanneer 'teenen Leydtsman heeft. Inden Vlaemschen Leger en was niet als by naer gemeen volck: den *Grave* met syne outste Sonen waren inde gevangnisse: t' Huys waren sy vanden Adel verlaten: buyten drucktede haer soo grooten vyandt. Dat noch meer te verwonderen was, op eenen en den selven tijdt oorlochden sy tegens den *Cominck van Franckrijck*, en hadden daer-en-boven een krychs-heyr in *Hollandt en Zeelandt*.

Onder LODEWYCK de CRESSY,

Inden Jaere 1345.

Ten tijden van *Lodewijck de Cressy*, alsoo door de voortstellinge vande *Dry-stadt*, dat is, *Gentenaers*, *Bruggelingen* ende die van *Iperen*, bynaer geheel *Vlaenderen* was als in eene *dry-over-Heerschappye* verdeelt, onder ander syn de *Dendermondenaers* by de onderdanen vande *Gentenaers* gerekent, ende dat sonder toestemminge oft vanden *Grave*, (die, dese wyse van over-heerschen niet connende verdragen, op een ander was verreyft), oft van *d'Amboyse*, in dien tijdt *Heer*, van syns Vrouwen wegen, vande Stadt. Geduerende desen tijdt, alsoo de *Gentenaers* wilden nieuwe wetten aende *Dendermondenaers* voorschryven, en 't wollewerck met de Lakenen (waer in dese Stadt in die tijden seer vermaert was) verminderen; ten lesten, dese Borgers, ofte door haet van 't gebiedt der *Gentenaeren* (aende welcke sy niet meer als voor soo veel 'tgewelt drucktede schuldich waeren) oft door des saecx ongewoonlijckheyt, oft ten lesten door afkeer vande voortellinge, ende genegentheyt tot den *Prince*, hebben hun verstout het jock afte worpen, ende den *Grave*, die soo verre niet en was, ter hulpe te roepen: Die vergeselschapt met *d'Amboyse* gecomen is, ende last gegeven aen *Florentius van Bruchdam* ende *Franchoys de Villain* om krychs-volck aen te nemen. Maer soo dese op den wegh verrast en doodt geslagen wierden, heeft *Ballingen* ingeroepen, die de *Gentenaers* op vele verscheydene wysen veel afbreuck deden: waer door sy dies te meer opgehitst,

hitt, syn onder den Leytsman *Willem Vaernewyck* met by nae geheel *Vlaenderen*, dat sy onder hun gebiedt oft verbondt hadden, naer *Dendermonde* gecomen. Den *Grave*, verbaest zynde door 't groot getal der vyanden, is met *d'Amboyse* wederom nae *Brabants*, van waer hy gecomen was, veretrocken; Daer-en-tusschen de *Dendermondenaers* niet van hunne kloeckhertigheyt verliesende, zijn dickwils op verscheyden tijden manachtelijck uytgevallen en hebben klouckelijck gevochten; tot dat sy door wanhope van hulpe, met tusschen-spreken van *Ian, Hertoge van Brabants*, aen de *Gendenaers* op dit bespreck verfoent zijn: dat sy de *Laeckenen* op de oude wyse souden weven, dan maer vijf vierendeelen breedt, met de weder zyde: daer-en-boven, dat de mueren vande Stadt op dry plaetsen aen de zyde van *Gendt* souden afgeworpen worden, elck gat tot 40 voeten breedt: dat men'tselve niet en soude vermogen te herstellen dan met d'een-drachtige toe-stemminge vande *Gendenaers, Bruggelingen*, ende die van *Ypere*: datse souden geven twee-en-dertich Gyselen, acht aen die van *Gendt*, soo veel aen *Brugge, Ypere* ende oock aenden *Hertoch van Brabants*. Dit is 't verhael van *Meyerus*: Maer *Oudegerst* geloofst dit de reden van dese oorloge te zijn: *Korts*, seght hy, naer de doods vanden gemelden *Artevelt*, is *Graef Lodewyck* met groote neerstigheyt in *Vlaenderen* gecomen, en siende dat hy syne *Ondersaten* niet en konde in ordene brengen, tegen syn hope, die hem dede vertrouwen, dat hy 't in *Vlaenderen* door de doods vanden gemelden *Artevelt* al soude verandert vinden ende 't syne besten gekeert, heeft hy een groote macht van syn *Edelen* gesonden die *Dendermonde* souden bewaren: van welke saeck de *Gentenaers* vernitticht zijnde, syn met groote krachten tot de voorseyde Stadt gecomen: die sy met overgevinge hebben genomen.

Onder

Onder LODEWYCK MALEAEN,

Inden Jaere 1379, ende eenige daer aen volgende.

Nademael dat *Maleaen* door onmatige teringen en Hofsche prachten 'sLandts middelen dickwils hadde uyt-geput, en de selve wederom door nieuwe schattingen eenichsins versien; ten lesten alsoo hy noch mate noch manier van allerley afvoeringe ende uyt-persinge en hielde, hebben de *Gentenaers* opentlijk verclaert, dat sy voortaan tot soodanige schattingen niet en wilden gedwongen worden. Welcke weygeringe den *Grave* sijn schande achtende, heeft sich by de *Bruggelingen* begeben ende haer vele dingen vergunt, die de herten der *Gentenaeren*, nu eenichsins tot beroerten genegen, meer hebben opgehitst. Daer by is gecomen de besondere onwaertschap van *Ian de Hions*, die niet lydende dat den *Grave* hem de *Schips-voochdye* ontnomen hadde, heeft door 't af-rucken en branden vande gebouwen, die den *Grave* voor syn selven te *Waldelgem* by *Gendt* hadde laeten stichten, t'samen de venster aen eenen bloedigen chrijch geopent, inden welcken op den tijdt van seven Jaeren meer als twee hondert duysent menschen verslonden zijn. Met dese beginselen is de saecke daer toe gecomen, dat weynich tijdts daer naer geheel *Vlaenderen* den *Grave* afgevallen, en de *Gentenaers* aengehangen heeft: uytgenomen *Aelst*, *Dendermonde*, ende *Audenaerde*. Naer *Audenaerde* heeft den *Grave* gesonden 't meeste deel van synen Adel: Hy selve is te *Dendermonde* met sijn hoochduyts Krijchs-volck gebleven. De *Gentenaers* zijn sonder lanck uytstel uytgetogen om *Audenaerde* te belegeren, sterck ontrent t'sestich duysent vechtende Mannen (*Froisfardt* secht over de hondert duysent) al waer, soo sy eenigen tijdt hadden gelegen, zijn ten laetsten met een groot deel van hare macht, onder 't beleyt van *Rafon Herzel*, oock *Dendermonde* comen aentasten: welcke Stadt, alsoo syse te water en te Lande inden vrouwen morgenstont vinnichlijck bestormeden, souden

den sy met eenen aenval overrompelt hebben, ten waere dat *Theodorus van Brederode*, uyt een hooch-beroemt *Hollandts* Geslacht: die 't Stadts forge bevolen was) inder nacht vande Landtslieden gewaerschout zijnde, de syne in 't geweer hadde toegesrust. In desen storm was sulcken geklanck van Trompetten, trommelen en wapenen, dat door veler schrick den *Grave* selve, aendoende syn Velt-teecken, genootsaeckt is geweest van 't Slot naer des Stadts Wallen metter haest te trekken: Doch niet te vergeefs; want heeft met syne tegenwoordicheyt, des Burgers en Chrijchs-volcks cloeckheyt opgeweekt en de Stadt beschermt: de *Gentnaers* genootsaeckt zijnde ontrent den middach weder in 't Leger voor *Audenaerde* te trekken. Behalven des *Graven* en des Heeren van *Brederodes* goet beleyt is in dese afweeringe der vyanden uyt schynende geweest de deucht ende dapperheyt van *Guisinus Sawvage*, *Schoutet van Vlaenderen*, *Antwerpen ende Mechelen*, van *Richardus*, oft, *Gerardus van Rassengem*, van *Ian de Villain*, *Philips van Masseme* ende *Philips Longiacus*.

Dese oorloge, al ist dat sy weynich daer naer te neder geleydt was, is nochtans weder veruyerst, meest door de onvoorsichticheyt vande Edelen, (soo wierden sy genaemt die van des *Graven* zijde waeren) die om besondere oorsaecken de *Gentnaers* hier en daer, soo 'tgeval diende, dootsmeten: daer naer door de lichtveerdicheyt van *Ian Prunel*, die sonder eenigen openbaeren last *Audenaerde* heeft ingenomen, en den Tooren als mede de Poorten, die naer de *Gentsche* zijde waeren afgeworpen; maer vande *Gentnaers* belast zijnde de Stadt aenden *Grave* weder te leveren heeft gehoorfaemt: over d'ander zijde, oock door de schult vanden *Grave*, die ontijdelijck sommige *Gentnaers* hadde gestraft: Iae self *Prunel*, die Ballinck zijnde te *Aeth* vanden *Grave van Henegow* aen *Lodewijck* was over geleverd: waer door de gemoeden vande *Gentnaers* weder opgehitst, (want een yder vreesde hem oock sulcx te geschieden) zijn onder 't beleyt van *Rafon van Liedekerck* noch eens op *Dendermonde* haer voordeel co-

men foucken; maer clouckelijck vande Burgers ende Hoochduytschen wederom afgekeert, en tot *Quaedrecht* toe inde vlucht geslagen zynde, hebben grooten afbreuck geleden, en 't Kleermaeckers vaendelaende *Dendermondenaers*, hare overwinners, tot een eer-teecken moeten laten. Doch weynigen tijt daer naer weder gecomen zynde, hebben sy de Stadt sterckelijck van alle kanten omcingelt, voor nemende niet te vertrecken, of sy soudense verovert hebben. Hoe sterck van volck dat sy gecomen zyn, kanmen hier van afmeten; dat sy tot dit beleg niet alleen alle hun Onderfaten, maer oock seer groote hulpe vande *Bruggelingen* ende die van *Ypere* t'famen geruckt hebben. Al dit geweld heeft de Stadt wederstaen, tot dat de *Gentenaers* hoorende in haeren Leger de groote nederlage, die sy te *Brugge* geleden hadden, haer met d'uyterste cracht hebben aengetast, ende bedwongen (nu een groot deel verbrant zynde, en by naer geheel van een yder verlaeten) haer over te geven. Dan kleynen tijt daer naer is sy door tyrede-verdrach weder in haer geheel gestelt. d' Welek oock geenen langen tijt geduert en heeft, maer den haet groeyende, is dese Stadt wederom vande *Gentenaers* (hoe wel sy 't huys vanden *Grave* belegert waeren) omcingelt: in welke belegeringe, alsoo de Burgers, Edele ende andere alhier tot beseherminge gestelt uyt vielen, is dien 'beroemden slach door beydes zijden cloekmoedicheyt geschiet, die de beschrijvingen en Naemelingen, vande plaetse, *den Slach van Dendermonde* genaemt hebben, inden welcken der *Gentenaers* beyde Leyts-mannen *Pieter vanden Bofche* en *Jacob Berstan* gequest zijn geworden; vande welke desen oock syn ooghe verlooren heeft. Meerdere verlies wasser onder deses Stadts Burgers ende Edele, als mede onder d' *Hulffenaers*, die met veel volcx vande vier Ambachten tot beseherminge van dese Stadt ende sturtinge der *Gentnaren* woedinge, sterck alhier gekomen waeren: want also sy de laetste waren die naer huys keerden, en hebben haer sonder merckelijcke nederlage niet connen bergen, maer vande *Gentenaers*

tenaers vinnichlijk vervolght en van achteren gedrukt, zyn meest alle verslagen oft verdroncken, uyt-gesondert weynige, die aende meuren met koorden van hun vrienden wierden opgehaelt. 't Belech dan bleef noch dueren, tot dat de *Gentenaers*, hoorende haer nederlage by *Audenaerde*, van selfs zyn opgebroken. *Froissard* verhaelt dit anders: want geen gewach maeckende van 't Belech, secht dat de *Gentenaers*, al is 't dat sy belegerd waren, niet tegengaende onder 't beleyt van *Razon Herzal* ende andere, naer dat sy met vuyr ende sweerdt *Aelst* vernielt hadden, alhier gecomen zyn, ende met den eerste aenval de Stadt gewonnen hebben, behalven 't Slot, dat kloeckelijck van *Wiedeschot* beschermt wierde: dat sy verloren hebben *Philips van Namen*, *Heer van Vinderhout*, een klouck Man: van hier vertreckende, *Geersbergen* met geweld oock genomen hebben, ende daer naer met groten buydt weder naer huys gekeert zyn. Weynich tijds hier naer alsoo daer wederom vrede gemaect was, ende kortz oock door de schult vande *Bruggelingen* gebroken, hebben de *Gentenaers* wederom *Dendermonde* aengetaft, doch zyn niet haer grooter schade dan proffyt afgewesen. Daer naer alsoo de Edele alle 't *Landt van Gendt* met brandt hadden vernielt, hebben de *Gentenaers*, om dat niet ongewreekt te laeten, seven Dorpen van 't *Landt van Dendermonde* in d' asschen geleyt: waer op hun wederom van gelijcken is gedaen, met 't vernielen te vuyr ende te sweerde 't geheele *Landt van Aelst*, van waer hun den meesten toe-voer quam. Daer na de 't samen-sweeringe van *Artevelt* sich versterckende, is dese Stadt weder belegert, maer oock klouckelijck verdedicht geworden. De *Gentenaers* hadden doen ter tijt eenen Leger voor *Audenaerde*, alwaer, soo sy lanck gelegen hadden, ende daer-en-russchen *Artevelt* socht *Dendermonde* tot overgevinge te dwingen, hebben de *Dendermondenaers* aen synen Gesandt met een schimp-woort geantwoordt: *Dat de sleutels van hare Stadt lagen op de Merckt van Audenaerde*: haer alsoo belachende, om dat sy (soomen seght) twee

Haefen t' seffens wilden vangen. Soo zijn dan de *Gentenaers* onverrichter faecken van hier vertrocken. Daer naer onder vele gedenck-waerdige overwinningen, die de *Dendermondenaers* vande *Gentenaers* verkregeen hebben, is wel de vernaemste geweest die t' *Seven-eecken* gebeurt is; alwaer nae eenige nederlage, alsoo *Boscan* meende de faeck te verbeteren, gedwongen is geweest hem naer *Gendt* te begeben.

Onder PHILIPS den STOUTEN.

Inden Jaere 1384 ende 1385.

Malean en heeft d' oorloge, die hy begoft hadde, niet geeyndicht, maer d' overblijffelen heeft *Philips van Bourgoignen* met d' *Ernisse* ontfaen. Desen is den *Stouten* genaemt geweest: oft om dat hy inden slach van *Poitou* soo geweest hadde: oft om dat hy alsoo van *Eduardt Cominck van Engelandt* genaemt was, wanneer hy in een maeltijt inde tegenwoordicheyt vanden *Cominck* eenen Dienaer met een vuyft hadde gellagen, om dat hy den *Cominck van Engelandt* voor synen Vader, den *Cominck van Franckrijck* (hoe wel gevangene) hadde gedient: oft om ander redenen die de Schrijvers by brengen. Onder desen en heeft *Dendermonde* niet alleen te Lande dienstich geweest, maer oock ter Zee, die sy voor de *Gentenaers* sloten, belettende haer met een vlote, die sy op de *Honte* ende elders met haere ende andere Schepen maecteden, alle toevoer, t welck van daer hun aldermeest moeste toecomen. Waer door den moer ende hope vande *Gentenaers* aldermeest verbroken zijnde, weynich tijdsdaer naer van vrede gehandelt ende besloten is: ende aende *Dendermondenaers*, om haer getrouwicheyt ende stanvastigheys wil, haere vrydommen ende voor-rechten bevesticht.

Onder

Onder PHILIPS den GOEDEN,

Inden Jaere 1436. ende eenige daer aen volgende.

PHILIPS, gemeenelijck *den Goeden* genaemt, hadde met een machtich krychsheyr *Cales* belegert (een Stadt in dien tijdt vande *Engelsche* beseten:) eenfdeels om dat (soo hy voorhiel) sy door oudt erst-recht ende van syn voor-Ouders wegen hem was toe-comende ; andersdeels om hem te wreken over den *Coninck van Engelandt* die d'Onderdanen vanden *Grave* tegen hem hadde opgehiest: d'welck de betrapte Briefven vanden *Coninck* dickwils aenden dagh hadden gebrocht. Hier, alsoo de *Gendenaers* ende *Bruggelingen* (die *Philips* in grooten getale in 't Leger hadde) wilden de Stadt bestormen: Jae schenent te willen doen, oock tegen 't bevel vanden *Prince*: Hy in tegendeel om synen onwil niet te sien, haer alle krychs-rustinghe ; Lancen, Pycken ; Roers ende Poeder ontnomen hadde : hebben zy, vergramt zijnde, sack ende pack gemaect, ende zijn tegen den wil ende danck vanden *Prince* vertrocken.

Een ander reden wort geseyt: dat sy een quaedt vermoeden op de Edelen hadden : want alsoo de belegerde *Engelsche* bywylen uyt-vielen, gebeurdet dickwils, dat de *Gendenaers* ofte *Bruggelingen* naest den vyandt de wacht hebbende, vande *Edele*, niet, gelijk sy konden, ende wel behoorden te doen, geholpen ofte verpoost en wierden.

Daer was noch een derde reden: dat door 't vertreck vande *Hollandsche* Vlote, die de Zee besloot, alle moet ende hope om de Stadt te gewinnen verloren was; als niet konnende overwonnen worden, als de Zee gesloten zijnde. Door dit vertreck vande *Vlamingen*, de macht vanden *Prince* geswaft zijnde, is hy genootsact geweest, niet sonder grooten spyt de belegeringe op te bre-

voedende in syn gemoedt eenen toren ende vast opset om metten eersten de *Gentnaers* ende *Bruggelingen* sonder verdrach te straffen. Maer op dat hy syn selven niet te veel wercks t'effens soude geven met twee de sterckste Steden van dien tijdt, die eendrachtich zijnde hem onmogelijk was t'over-heeren, heeft de *Gentnaers* van dit ontijdich vertreck onschuldich verklaert, (uytstellende haere straffe tot andere gelegentheyt) ende de *Bruggelingen* naer tverloop van eenige laeren ende verscheyden versamelingen vande *Heeren Staten*, gehouden soo te *Rijssel*, te *Cortrijck*, te *Dendermonde*, als te *Aelst*, (inde welcke den *Grave* nergens selfs of door syn Gesanten verschenen was) op verscheyden wyfen bedroeft ende belast: Daer naer de *Gentnaers*: die nu een wyle gerust geweest hadden; ende dat met t'vervoeren vanden *Raedt van Vlaenderen* naer *Dendermonde*, ende nieuwe belastingen op t Sout ende Koren, mitsgaders verscheyden andere wyfen: de welcke, alsoo geterght werdende, oock by-wylen yet voorgestelt hobben, dat eenichsins met de schuldige onderdanigheyt strydich was. Dier desen onderlingen haet en is niet eer in een openbaere oorloge uyt-geborsten, dan, als wanneer t gemeen *Gendtsche* volck t *Slot van Govere* over-rompelt hadde, ende *Philips* krijchs-volck liet aen nemen.

In dese oorloge, om de *Gentnaers* te meer te drucken, is Hy te *Dendermonde* gekomen (een seer bevallijcke en bequame plaetse tot syn voornemen) ende aldaer by-kans tot het vrede-verdrach toe gebleven. Desen, alsoo hy sach dat het moeyte ende langh werck was over de *Schelde* te varen, heeft bevolen plancken op ydele vaten te leggen, ende alsoo inder haest een brugge over de Riviere (die hier diep ende breedt is, ende t sy met Ebbe ofte Vloet stercken stroom maect) laeten brengen. Dese brugge op datse vande *Gentnaers* niet en soude beschadicht worden, heeft den *Prince* aen d'over zijde een bolle-werck laeten opwerpen; (waer van de plaets noch t *Bock-huys* genaemt wordt) ende de bescherminge daer van bevolen aende *Heeren van Ternant* ende

Humie-

Humieres, beyde van d'ordene van 't Gulden-Vlies. Over dese Brugge zijn eerst in aen-tocht getrocken de Heeren van *Linswoy*, de *Humieres*, *Jacob de Lalain* ende *Jan* den speel-Soon van de *Renaby*, met eenen goeden hoop volcks, ende onder den selven vele Jongen-Edeldom. Dese, over de *Durme* geset, zijn te *Lokeren* gecomen, (een schoon ende machtich Dorp van 't Landt van *Waes*) alwaer, verdreven hebbende de *Gentenaers*, soo sy haer te lichtvaerdich tot de plonderinge begaven, hebben de Vyanden (ontrent de dry duysent versamelt zijnde) de brugge te *Dendermonde* bemachticht: vele huysen verbrandt, (den windt daer toe seer helpende) de weder-comste aende *Bourgoinsche* beset, ende een groot deel van haer vernielt. Ende alsoo de gene, die noch over gebleven waren, poochden de brugge wederom te gewinnen, zijn vele van haer vande *Gentenaers* (die den doorganck met lange pycken ende andere bequaem geweer sterck besetteden) verslagen: vele zijn in 't water gesprongen ende verdroncken: weynige met hunne paerden swemmende ontcomen. Daer-en-tusschen stont de *Gentenaers* d'overwinninge alsoo dier, als de *Bourgoinsche* de neder-lage. Hier heeft alder meest uytgeschene de kloeckmoedigheyt van *Jacob de Lalain*, die al-om het ampt van een goet Leytsman ende Kryghsman bediende. Weynigen tijdt hier naer hebben de selfde by naer, die te vooren genoemt zijn, met nieu volck versterckt zijnde, 't stercke Slot en vaste Schans die de *Gentenaers* 't *Overmeere* gemaect hadden overvallen, ende tot verhael van haer voorige schade een groote menichte vande selve ter neder gemaect. Ontrent desen tijt sendede *Carel*, *Cosinck van Franckryck* Gesanten naer *Dendermonde* om van Vrede te handelen; die de saecke voor eerst soo verre by den *Prince* ende *Gentenaers* gebrocht hebben, datter stilstant van Wapen voor ses weken met onderlinge bewillinge gemaect wierde. Waer en tusschen *Philips* van hier naer syn Huyfvrouwe te *Bruxel* verreyft is, alhier latende voor Stadthouder *Anthoen*, speel-Soon van *Bourgoignen*: die, 't bestandt geeyndicht

dicht zijnde, den vyandt clouckelijck van hier heeft besocht, ende somtijds oock van hem aengetaft zijnde sich mannelijck verweerd: Dan alsoo hy eens uyt de Stadt vertrocken was hebben de *Gentenaers*, onder 't beleyt van *Morel*, voorgenomen het *Block-huys* over de *Schelde* t' overrompelen: waer van verwitticht zijnde *Joris Nosenbos* (die *Antboen* in syn plaetse gestelt hadde) heeft uyt de Stadt dry hondert Schutters ende vijftich Ruyters ontboden, daer-en-boven gereet gestelt alle toerustinge die om weere te bieden ende geweld af te keeren dienen conde. Als nu de *Gentenaers* eenigen tijdt verwacht waeren, zijn sy met sulcke onversacchtheyt aengevallen, dat, niet vreesende 't grof Geschut, dat met groote schade onder hun speelde, sy tot by den wal ingedrongen zijn ende kloeckelijc, nu by na hants-gemeen, 't-*Slot* bestreden, d'welck sy wel souden gewonnen hebben, waert saecken geweest datmen ten verscheyden reysen geen nieu volck uyt de Stadt hadde connen krijgen, die den vermoeyden vyandt tegenstandt deden, ende naer datter dry uren lanck ernstelijck gevochten was, met groot verlies weder te rugge dreveden. Eenigen tijdt daer naer alsoo de *Gentenaers*, door de verraderye van *Arnout van Specken*, beschermer van 't *Slot van Gavere*, *Ian van Oost* ende haer Leytsmannen; daer by comende den twijfelachtigen roep van eenen Grof-geschut-schieter *loop, loop*, (alsoo 't vier in 't buscruyt gecomen was) waer door haer Leger by naer geheel vernieticht zijnde, sy nu ten deele overwonnen waren, hebben nochtans in desen tegenspoet seer goede vrede-bedingen ontsaen: Onder de welke eene was dese Stadt betreffende, te weten: *Dat de Gentenaers voortaen de saecken, hangende in recht inde Vier schaere van Dendermonde, tot haer niet en souden roepen.*

Onder

Onder MAXEMYLIAEN van OOSTENRYCK,

Die daer naer Rooms Keyser was. In den Iaere 1484.

Alsoo *Maxemyliaen van Oostenrijck* naer de doot van *Marie* syn Huysvrouw, Dochter van *Carel van Bourgoignen*. wilde de voochdye van synen Sone *Philips*, en alle de houwelijcksche Vorstendommen tot hem trecken, selfs tegen syne eygene be-willinge, ende onderteeckeninge, gedaen inden Iaere 1482. in 't vrede verdrach met *Vranckrijck*: alwaer onder andere was: *dat noch den Dolphyn* (die getrouw was met Vrouwe *Margriete* de tweede Erfgenaeme van *Bourgoignen*) *noch Maxemiliaen de voochdye vanden Jonge Prince Philips niet en souden aennemem, maer laeten hem in handen vande Staten ende Heeren van synen bloede van 's Moeders wegen*: Soo en hebben de *Staten vanden Lande* ende naeste Bloet-verwanten vanden jongen *Prince* den wil van *Maxemiliaen* niet anders willen toestaen, als dat Hy hem met eede soude verplichten niet te sullen doen sonder 't goet-vinden van wyse ende verstandige Mannen, van 's Lants wegen daer toe te stellen: ende dat, behalven 't voorgaende vrede-verdrach, om datmen oordeelde dat hy door syn Ionckheyt weynich beleyt en ervarentheyt hebbende, meer dan 't betaemde aen gierige, onwetende, ende den dienst van 't Landt niet volkomelijck toegedaen zijnde, Lieden, toestondt ende gundede. Uyt dese beginselen groot geschil-gerefen zijnde, is, om 't selve te sliffen, een vergaderinge, te *Dendermonde* geleydt, meest door de neersticheyt van *Antboen* ende *Baudewijn*, speel-Sonen van *Philips van Bourgoignen*: Inde welcke, behalven anderen Edeldom, geweest zijn twaelf Heeren van 't *Gulden Vlies*: maer syn onverrechter saecken wederom gescheyden; midtsdien den *Archer-toge* nergens toe verstaen wilde, denckende met oorloge ende geweld tot zijn voornemen te geraecken. Ende om de *Gentnaers* te lichter te dwingen, (by de welcke doen was *Philips den Prince*, Erfgenaem van *Marie*) heeft onder 't beleyt van *Jacob de*

C c

Fouque-

fauquefoles twee wagens met twaelf Krijch-knechten in klee-
dinge van *Monnicken* ende *Nonnen* gelaeden, ende inden mor-
genstondt op *S. Catharinen* dach naer dese Stadt, om behende-
lijck de *Brusselsche Poort* in te krijgen, gesonden daer en tusschen
stont Hy selve gereet, een weynich vande Stadt, in een bosachtige
plaetse, de *Warande* genaemt, niet verre van d' *Abdye van Zwij-
wick* met acht hondert Ruyters: ende naer seker gegeven teec-
ken, verstaende dat syn voornemen geluckt was, is inder haest
met syn by-hebbende Krijch-volck inde Stadt gekomen: ende
alsoo hem door dese onverwachte over-vallinge weynich te-
genstandts geschiede (als alleen op den marckt alwaer eenigen
tijdt gevochten wierde) is Moeester vande Stadt gebleven: *De La
Marche* secht met geen verlies van volck, als eenen alleen, den
Sone vanden Grave van Hoorn: *Meuterus* secht met groot verlies
van volck: maer dat den *Archbetroge* met syn voorsichtigheyt
te wege brachte, dat naer den eersten wederstandt (alwaer son-
der twyfel eenich volck gebleven is) niet meer gevochten is ge-
weest, sendende door alle de straten, daer de Burgers haer sou-
den mogen versamelt hebben, beredende Mannen, die haer de
vrees souden af-nemen ende in ruste stellen: soo dat s'ander-
daechs de Stadt niets scheene geleden hebben, want daer niet
een Burgers-huys geplondert, oft eenigh ander overlast yemandt
aengedaen wierde. Op den selven dagh, als den *Archbetroge* dese
Stadt in-nam, was van wegen de *Gentenaers* naer *Dendermonde*
gesonden *Ian de Coppennolle*, haren geheymenis-Schryver, verge-
selschapt met een over groote menichte volcks ende versterckt
met last om de vesten, torens ende poorten van dese Stadt af te
breken; om datse van haer vyanden verovert zijnde haer tot
geen groote afbreucke soude zijn: indachtich wesende dat sy
uyt dese Stadt, als uyt een sterck bollewerck, bevochten zijnde,
dickwils in groote benautheden gecomen waren: Over sulcks
trachteden dese hare naburige Stadt in tijdt van vrede te vernie-
tigen, die sy in tijdt van oorloge noyt merckelijck en hadden
konnen

konnē krencken: dan is met de behendigheyt van dit innemen verhindert geweest. Dese oorloge en heeft soo haest geen eynde genomen: want alhoewel in den Jaere 1485. te *Gendts* door het tusschen spreken van goede Mannen vrede gemaect, ende de voochdye vanden Jongen *Prince* aen *Maxemiliaen* over geleverd is geweest: nochtans om dat (gelijck besproken was) den *Prince* te *Mechelen* (daer hy vervoert was) niet by de Heeren vanden bloede van syns Moeders wegen en wiert opgevoedet; daer by gevoecht den grooten overlast, die de menichte van d'Hoochduytsche krychs knechten de Landen aen deden; die alle gegeven schattingen verslonden, ende 't platte Landt (onder 't decksel van een oorloge tegen den *Coninck van Franskrjck*, met den welcken de Landen vrede hadden) op-aten, is den ouden twist wederom ververst. Ende alsoo *Maxemiliaen* in den Jaere 1488 te *Brugge* gekomen zijnde trachtete sich van die plaetse te verfbkeren; heeft de Burgerye ende Ambachten inde wapenen comende niet alleen sulcx belettet; maer tot haer gerustheyt Hem voor woonplaetse 't Huys van *Cranenborgh* aengewesen; alwaer sy Hem (doch met alle eerbiedinge ende onbedeckten hoofde) laeten dienen ende bewaeren hebben. Op dese vasthoudinge van *Maxemiliaen* syn de *Staten* des Landts by haren Jongen *Prince Philips*, te *Mechelen* beschreven, maer zijn volcomelijck te *Gendts* vergadert: alwaer die van *Vlaenderen*, *Maxemiliaen* den *Roomschen Coninck* met vele beschuldigen hebben beticht; vvaer van vvy eenige sullen verhaelen: Dat Hy 't vrede-verdrach met *Franckrijck*, by Hem ende de Landen besvoren, gebroken hadde: 't welck Hy sonder de Landen niet en vermochte te doen: Dat de voochdye ende opbrenginge van haeren Jongen Heere met syn eygen toe-stemminge gegeven zijnde aende Heeren vanden bloede, als den *Heere van Ravesteyn*, *Romont*, *Beveren*, *vander Vere* ende *Gruithuyfen*, met de dry *Leiden* des Landts van *Vlaenderen* voor eenen tijdt: dan de selve daer na in den Jaere 1485 te *Gendts* Hem toe-gelaten zijnde en hadde haren Erf-Heer (gelijck besproken

sproken was ende hy op den 8 Julij beswooren hadde) niet gestelt inde bewaernisse van de Heeren van syns Moeders bloede ; maer inde handen van *Me-vrouw Margriete van Engelandt*, Tochterse, ende den Heer van *Walbaim* die (so sy seyden) meer de qualijck-vaert dan wel-vaert der Landen sochteden. Dat syn volck uytgestroyt hadde, dat Hy *Brabandt*, *Henegouwe*, *Hollandt*, *Zeelandt* ende *Vriesslandt* van d'andere *Provincien* sochte te vervreemden, ende alsoo haeren Erf-Heer daer van te beroover: Als oft sy mette doot van *Hertoch Carel* aen *Keyser Frederick*, *Maxemiliaens* Vader, als Leenen des Rijcx, die de Vrouwen niet en konden erven, vervallen waren, 't welck sy seyden genoetsaem te blijcken uyt de hoedanigheyt vande huldinge die hy begeerde in *Brabandt*, *Henegow*, *Hollandt* ende *Zeelandt*: over de welcke also de Gesanten vande vier Hooft-steden van *Brabandt* binnen *Mechelen* handelden, Hy hadde doen vangen ende naer *Vilvoorden* voeren ; wyders, om dat sy over 't sluyten van 't *Vrede-verdrach* met *Vranckryck* geweest waeren ende getracht hadden seker verbondt tusschen *Brabandt* ende *Vlaenderen* te maecten, hadde door raedt van eenige gierige ende Uyt-landtsche Raets-Heeren incest laeten onthalfen ende andere bannen : om alsoo de reste eenen schrick aen te jagen.

Dat Hy verquiste ende vervreemde de Juweelen, Cleynodien, Tapitseryen ende kostelijckheden des Huys van *Bourgoignen*, die veel waren : ende de *Domainen* belaste.

Dat Hy Hem toe-schreef recht van eygendom in de Landen: Hem noemende *Hertoge*, *Grave*, ende *Heere*, voerende de wapenen van dien : oock munte slaende in syn selfs naem, sonder eenich gewach te maecten van syn Soons voochdye.

Dat Hy de Landen beoorloghde onder 't decksel van syn wederspannige Onderfaten te straffen ; daer sy syn Onderfaten niet en waren ; ende daerom oock niet en konden wederspannig wesen. Waeren alsoo, om kracht ende geweld af te keeren, genootsaect geweest voorder beroepinge tot haeren Over-Heer den *Coninck van Vranckryck* te doen. Dat

Dat Hy de Landen gebrocht hadde in verscheyden oorlogen ende misverstandten: als oock met *Engelands*.

Dat Hy tegen synen Eedt in 't Vrede-verdrach te *Gends* inden Jaere 1485 gemaect geen recht en dede achtervolgende haere vrydommen ende voor-rechten: daer over de Landen ende Steden hun seer beklaechten.

Dat Hy oock Ampten aen vreemdelingen tegen de voor-rechten des Landts hadde gegeven.

Dat Hy in *Vlaenderen* schattingen, niet eendrachtelijck ofte volcomentlijck toe-gestemt, hadde geweldichlijck doen door-dringen ende met dreygingen uyt-voeren: 't welck (als zijnde tegen d'oude hercomen) den Erf-Heer niet en vermacht te doen; veel min eenen Voocht.

Dat de *Staten* der Landen belet wierden te vergaederen naer hun goet duncken: ende vergadert zijnde, wierde d'onderlinge handelinghe tot welvaert der Landen aengevat belet: maer alleen toe-ge laten te beraetslagen op de voorstellingen gedaen van wegen den *Roomsehen Coninck*, nopende schattingen, beden, ende hulpen: ende die voorder, oft van yet anders spreken wilden, wierden in quaet vermoeden gestelt.

Dat Hy te *Brugge* Gelt geslagen hadde onder de waerde: 't selve ganckbaer gemaect: oock met syn eygen wapen gemunt, sonder den Naem ende Wapen vanden Erf-Heer.

Dat hy hadde tegen d'oude hercomen nieuwe Tollen ingestelt, als namentlijck tot *Grevelingen* ende elders meer: 't welck den lants-Heer niet en vermochte te doen, veel min een Voocht.

Over alle dese, ende meer andere, verfochten die van *Vlaenderen* aende *Heeren Staten* herstellinge: haer seer ontschuldigende over 't vast-houden vanden *Coninck*, als geschiet zijnde uyt noodt, ende tot onderhoudinge van haren Eedt. Ten laetsten naer veel overweginge ende verhandelinge isser vrede gemaect; waerby den *Roomsehen Coninck* vry is gestelt, afgaende de voochdye ende Jaerlijcx syne Incomsten volcomentlijck

genietende, en soude geen recht van eygendom inde Landen sich aenmatigen: niet meer de Schildt-wapenen der selver voeren, &c. alles soude vergeten ende vergeven zijn: Meest alle 't gene dat die van *Vlaenderen* in haren eysch voorgesteld hadden. Alle d'welck, boven 't geven van pandt-Mannen van grooten aensien, is van weder zijden besworen geweest. Dan alsoo den *Keyser Frederick*, Vader van *Maxemiliaen* middeler tijdt met een Leger uyt *Duytschlandt*, om synen Sone te verlossen, gecomen was, heeft *Maxemiliaen* van alle dese dingen geene gehouden. maer met syn Vader 't Leger voor *Gendt* geleyt in hope 't selve te gewinnen: Doch naer den tijdt van ses weken met groot verlies weder op-gebroken. Ten laetsten inden Jare 1489 isser eene Vrede tusschen den *Coninck van Romen* ende den *Coninck van Franckryck Carel den VIII.* getroffen, waer door oock de geschillen van *Gendt* ende *Brugge* met den Stadt-houder *Hertogh Albert van Saxen* wierden gemiddelt.

Onder PHILIPS den II. Coninck van Hispaignen,

Inden Iaere 1565. ende eenige daer aen volgende.

Het was lichter tegen de Zee-baren op te swemmen als in dese laetste Nederlandtsche beroerten ende Borgerlijcke oneenigheden geen veranderinge t'ontfaen. Nochtans in d'eerste beelstormerye, vanden Iaere 1566, wanneer by naer door geheel de *Nederlanden* de beelden afgeworpen, ende Kercken berooft wierden, en isser hier niet voorgenomen. Dan ontrent dien tijdt zijn den *Prince van Oraignen*, den *Grave van Egmond*, den *Grave van Hoorn*, den *Grave van Hoochstraten*, *Graef Lodewijck van Nassow*, *Broeder vanden Prince* binnen *Dendermonde* t'samen gekomen, daer toe beweeght zijnde door eenige brieven die van *Parijs*, van *Franchoys d'Alava* (aldaer Gesandt vanden *Coninck van Hispaignen*) aende *Princesse Margriete van Oostenryck* in *Nederlandt* gesonden ende van eenen nieuw-gietigen geest opgebroken waeren. Inde welcke onder andere was, dat sy met de dry te weten

weten den *Prince van Oraiguen*, den *Grave van Egmond* ende den *Grave van Hoorn*, soo veel alst mogelijk was, soude veyasen, goet gelaet toonen, als of men se alderbest betrouwede; den *Coninck* soude t' synder tijdt haer wel straffen: ende diergelijcke woorden meer. Over dese brieven, alsoo tusschen de voorge-
melde Heeren al hier raedt gehouden vviert, zijn vernament-
lijck dry verscheyden gevoelen geweest: 't eerste, datter niet se-
ker en was den *Coninck* vertoent zijnde; daer om beter dat men
sich in tijds soude vvech maeken: d'ander dattet beter vvas te
blyven; vvant soo den *Coninck* yet anders als goet soude vwillen
voortstellen, 't en soude de *Nederlandors* aen geen hulpe onbre-
ken, met de vvelcke sy gewelt met gewelt souden kunnen ver-
dryven: 't derde dat den *Coninck* niet en was van soo wreden
aert, dat hy de *Nederlandsche Heeren* soo soude haeten, als Man-
nen zijnde vande hoochste waardigheyt, syne Mede-broeders
inde *Ordene van 't Gulden-vlies*, die soo menichmael de gemeene
faeck met goet ende bloedt hadden by-gefaen; men behoorde
beter van syne goedertierenheyt te oordeelen. Dit dreef seer
den *Grave van Egmond*, by den welcken de meeste gunste van
't oudt krijchs-volck was: d'andere seiden dat seer gevaerlijck
te wesen: ende alsoo den eenen hier, den anderen daer toe ney-
gede, en isser niet voor genomen, noch besloten; dan zijn met
grooter wyfselmoedigheyt vanden anderen gescheyden.

Daer naer, ontrent den Jaere 1572, alsoo *Graef Lodewijck van Nassouwen*, *Bergen in Henegou* hadde ingenomen, zijn vele Ste-
den den *Hertoge van Alba* afgevallen, oft met wapenen vanden
Prince van Oraiguen daer toe gedwongen, onder de welcke was
Mechelen, van waer naer dese Stadt gecomen zijn hondert vijftich
Ruyters (die van 't colcur van 't hayr van hunne paerden, de
swarte Ruyters genaemt wierden) onder 't beleyt van *Aernout*
vanden Dorpe, met noch twee hondert andere; die inden Eedt
vanden voorgemelden *Prince*, onder eenen vanden Huyse van
Vffele dienden, ende al te samen alhier ontfangen. Dan weyni-
gen

gen tijdt daer naer, *Bergen in Henegou* vanden *Hertoge van Alba* wederom belegerd ende ingenomen zijnde, is 't Krijchs-volck stillekens van hier naer 't *Zas van Gendt*, van daer naer *Bier-vliet*, ende voorts naer *Zeelandt* getrocken. De Heeren van 't Gerecht deser Stede siende haer van beschermingen verlaeten, en dat *Mondragon*, gehoort hebbende dat 't volck van hier verrocken was, een groot deel van syn Krijchs-knechten naer dese Stadt stierdede, hebben gesonden aenden *Hertoge van Alba*, *Ioris verpletzen* (Geestelijcken Vaeder van 't Cloofster van *S. Brigitte*.) *Ian de Neve Burgemeester*, *Lodewyck van Nivele*, ende *Michiel van Waesberge*, om vergevinge te bidden. Hier tusschen is 't volck van oorloge dese Stadt genaedert: ende versouckende binnen te comen, is haer vande Burgers geantwoort: dat sy geen Krijchs-volck van noode en hadden: dat haere Stadt was inde handen vanden *Cominck*: dat sy 't bevel vanden *Hertoge van Alba* souden laeten sien, aenden welcken sy Gefanten afgeveerdicht hadden, die wederom gecomen zijnde, en wilden sy niet weygeren haer in te nomen. Hier op heeft *Servaes van Steelant Hooch-Batlieu van 't Lant van Waes* (die met d'ander op de Vesten stont) de Burgers gebeden, dat sy souden geruust zijn: datter geen gevaer en was: dat sy den *Cominck* meer souden vertoornen so sy syn volck buyten hielden. Hier door eenige beweegt zijnde, hebben 't Krijchs-volck ingelaeten; 't Welck ingecomen zijnde, heeft den plaets-houder van *Mondragon* met ander bevel hebbers, den Raedt vande Stadt voorgehouden datter een goede somme van penningen van noode was, waer mede sy de wederspannichey, tegens haeren *Prince* begaen, souden soenen: maer alsoo daer geen gelt in vooraet en was, en isser anders geene bequaemhey gevonden, dan dat een yder syne ketenen, schalen, croufen, alle vrouwen gewaet van gout ende zilver naer 't Stadt-huys in 't gemeen soude brengen. 't Welck geschiet zijnde, hebben de voornaemste dat onder haer alleen verdeelt. Hier op begonde 't Krijchs-volck op de randen te knerselen, rasen ende tieren: dat sy alleen

Sy alleen van haren loon wierden onthouden: dat haer de Stadt, als sy quamen, ten roof gegeven was: dattet nu alleen de Bevelhebbers streken: dat sy niet en hadden. Dit geroep, alsoo het geweldig wiert, is op den selven dach, dat sy inquamen, de Stadt jammerlijk geplondert, ende de Burgers twee-mael bedrogen zijnde, hebben onsprekelijken overlast ende benautheyt geleden, ende dat tot den volgenden nacht, wanneer de Gefanten waren weder-gekeert, ende alsoo de saecken wat gefuust. Naer 't vertreck van dit volck, syn hier dry vaendelen Spaignaerts gevonden, die van *Zeelandt* gecomen waren: dese wederom vertreckende, isser in haer plaetse een deel van 't volck van *Pobwiler* gecomen. Ontrent dese tijden is dese Stadt by naer een geheel Jaer sonder Raedt geweest. Den Stadthouder was *Ian de Bonnieres*, geseyt *de Swaetre*, *Heer de Bove*, &c. en 't Raedts-ampt bediende *Willem de Grisper*, (daer naer *Ridder ende Raetsheer vanden secreten Raedt vanden Archertoge Albertus*,) ende *Marten Roelants*, met *Pieter Verreycken*, als *Greffier*.

Eenigen tijdt geleden, alsoo naer de doot van *Lodewyck Requesens*, *Bevelhebber der Nederlanden*, het kriechs-volck vanden *Coninck* by gebreck van betalinge seer oproerich was, ende daerom, uyt bevel vanden *Coninck*, vande *Staten des Landts*, ontrent de comste van *Ian van Oostenrijck* (aenden welcken de *Nederlanden* waren bevolen) vyanden des *Coninck* ende Landts verklaert wierde; ende daer door dies te meer alle vyandelijcke wercken aenstelde: nu *Aelst* van hun overweldicht zijnde, vele Landen te swaerde ende vier vernielt, syn de *Leden van Vlaenderen* over *Dendermonde* seer forchvuldich geweest; om dat *Vlaenderen* aen Haer ten hoochsten gelegen is, daerom hebben alle vlydt aengewent om de selve aen haer zijde te krygen: 't welck alhoewel het moeyelijk was; om dat alhier een deel volcx van *Pobwiler* lach, diemen veel Gelts schuldich was, is nochtans de saecke met schoone beloften so verre gebrocht, dat sy toe-stonden: Indien men haer wilde 't verachttert Maendt-gelt betalen, sy souden de

Stadtleveren in handen vande *Staten*, en daer tusschen geenen doorganck aende Spaignaerts geven : waer over Gyselaer naer *Gendt* gefonden zijn. Dese over-een-cominge en heeft *Polskiler*, ende synen Soon *Constantin* niet behaecht : waerom *de Bloys*, *Heer van Trelon*, uytwendelijck voorwende d'over-een-cominge seer te voorderen, sochte nochtans inder daet datmen so veel Gelts eyschen soude als men vermoede de *Vlamingen* niet souden kunnen betaelen, ende daer-en-tusschen d'Hoochduytsen, tot de comste van *Ian van Oostenrijck* (die nu al in 't Landt was) hier souden blyven: 't welck alhoewel hy listich veynsde, is nochtans in achter-dencken gecomen, soo datmen te *Dendermonde* gefonden heeft *Cornelis de Schepper*, *Heer van Eecke*, ende *Françoys vanden Ketulle*, *Heer van Ryhove*, om met 't krijchs-volck te rekenen ende haer in goede genegentheyt tot de *Leden van Vlaenderen* te houden. Dese hebben met haer needrigheyt de saecke so verre gebrocht, dat, aen haer betalende 32000 guldens, sy beloofden uyt de Stadt te trecken. Welcke somme, alsoo sy dadelijck niet en konde betaelt worden, ende 't krijchs-volck daerentusschen van haren *Oversten* ende *Ian van Oostenrijck* versocht wierde om hun aen te hangen, schene syn voornemen te willen veranderen, ten waer dat den *Heer van Ryhove* haer met een vereringe van noch een half Maendt betalinge op syn zijde hadde getrocken. Soo nu de Stadt, aldermeest door syn klouckheyt, inde macht vande *Staten* gebleven was, hebben Sy hem 't Stadthouders-ampt, met 't bevel over d'inliggende krijchsvolck, voor synen goeden dienst geschoncken. d'Hoochduytschen van hare achter-stellen voldaan zijnde, hebben sommige aende *Coninc-sche*, sommige aende *Staten* met nieuwen Eedt haer verplicht: ende syn andere dry Vaendelen vanden *Heer van Ryhove* alhier ingebrocht. In desen tijdt, alsoo *Heer Daniel Heyns*, die in 't *Bagn-hof* leerde, een seker plaetse uyt *S. Matthews* voortbrochte, is hem in volle Kercks-vergaderinge van ymandt geantwoort: *Maer datter volcht sijnghyt ghy wel: waer door groote beroerte*

beroerte onder de toehoorders ontfiaen ende nietemin den te-
gensprecker ontcomen is. Weynich daer na also, by de Brussel-
sche poort een huys, 't sy by geval, 't sy met opgefetten wil in-
den nacht in brandt gecomen was, ende de trommelen naer
'tkrijgsgebruyck sloegen, ismen van alle kanten t'famen geloo-
pen, in dit gewoel, den eenen den anderen ontmoetende vraeg-
de *wie zijt ghy?* den anderen antwoorde: *Paepuyt*. Oft dit
uyt jock gefeyt wierde of dattet een lose was, weetmen niet
seecker: maer t'geroep wiert geweldich, ende door de gheele
Stadt vermenichvuldicht: so dat met een rasende gedruys de
huysen vande Geestelijcke ende Stadts Kercken open-gelopen
ende berooft zijn geweest: sonder eenige kennisse oft bewillinge
vanden Raedt, oft oock eenige toestemminge vande Burgers,
die 't selve door on-voor-wetenheyte vande saeck, ongewoonte
van wapenen, waer by dat quam de duysternisse vanden nacht
ende groote angst, niet en conden beletten. s'Anderdachs *Pieter
Dauwere, Priester*, van 't Stadthuys (daer hy vande beeltstormers
gebrocht was) comende, is op de trappen uyt eenen bysonderen
haet, gequetst geworden, van welke wonde hy cortcs daernaes
gestorven is: men seyde dit gedaen te zijn van eenen die hy som-
tijds gedreycht hadde van ketterey te willen beschuldigen; die
dese gelegentheyte waernemende 't selve met dese moort ge-
wreeckt heeft.

Inden selven Iare 1577 also de saecken van *Nederlands* onder
Ian van Oostenrijck seer beroert waren, ende de *Staten van Bra-
bant* hare provincie aende *Prince van Oraignen* bevolen hadden,
hebben sommige van de Edelen (daerom qualijck te vrede zijnde)
door den *Heer van Maelstede*, genoodicht tot 't bevel den
Nederlanden den *Archhertoch Matthias* ende dese Stadt voor alle
andere de bequaemste geacht ende verkoren, waer in sy Hem in
sijn Bevel-hebbinge stellen souden. 't Welck alhoewel 't geschie-
de sonder wetenschap, by raedt oft bewillinge van d'andere Ede-
len, Staten ofte Steden, alleen uyt archlistigheyt, tot nadeel van

de gemeene ruste , en voornamentlijk om te krencken de goede achtinge vanden *Prince van Oraignen* aenden welcken sy de macht ende eer, die Hem opgedragen was, misgundeden : waer by quam dat dese daedt met groot misverstandt vergeselschapt was : want sy meenden 't krijschs-volck aen haer te konnen trekken : waer in sy haer bedrogen souden gevonden hebben ; als 'twelcke door de genegentheyt vande *Staten Generael* geheel tot den *Prince van Oraignen* neygende was, (gelijck daer nae die van *Gends* alle dese feylen de gevangene Edelen op-geworpen hebben, als begaen in een daedt waer door *Vlaenderen* ende *Brabandt* souden konnen gescheyden geweest hebben ende nieuwe be-roerten veroorsaek, soo de zedigheyt vanden *Prince van Oraignen* die niet en hadde voorgecomen.) Nochtans buyten haer gevoelen ende tegen de meeninge van yder heeft den *Prince* aenden *Archbherck* d'eerste waerdigheyt gegeven, ende Hem inde gunste vande *Staten* gebrocht.

Daer naer, ontrent den Jaere 1583, *Franchoyls de Valoys*, *Her-toge van Anjou* ende *Alenxon*, eenigen Broeder van *Hendrick*, *Coninck van Franckrijck*, in dese ongestadigheyt van 't volck vercregen hebbende d'overheerschappye van *Brabandt* ende *Vlaenderen*, heeft voor genomen door d'aenraedinge van weynige neus-wijse, ende om dat Hy vreesde dat in dese gestaltenisse der saecken syn Rijck niet langh en soude dueren, een ongebonden ende onbepaelde macht sich aen te matigen, daerom op eenen ende den selven dagh (dat den 17 Januarij was) bedachte meest alle de beste plaetsen in syn gewelt te krygen : als *Duynkercken*, *Dixmude*, *Vilvoorde*, *Aelst*, *Meenene*, *Oostende*, *Brugge*, *Antwerpen*, ende *Dendermonde*. Hier waren tot 't Stadts-bescherminge dry Vaendelen vande *Leden van Vlaenderen* onder 't gebiedt vanden *Heer van Rybove*: Den welcken, alsoo hy niet tegenwoordich en was, hadde in syn plaetse gelaten *Frederick vander Burcht*, ende onder hem *Ian van Loo*, de Leydtsmannen waeren *Sonnevelt*, *Schutte matte*, ende *Gouy*, daer-en boven twee Vaendelen *Franchoylsen*

choysen, die nieuwelijcks in dese Landen gecomen waeren, daer 't bevel van hadde de *Brugny* ende *Villeneuve*. Behalven dese zijnder ten selven dage van *Aelst* gecomen dry andere Vaendelen onder 't bevel van *Blanchefort*, die veynsden na *Antwerpen* te willen trecken. Dese naer dat sy een weynich tijds voor de poorte gewacht hadden, (die door vreesse van eenige vyandelijcke overvallinge ontrent den middach gesloten wierde) ende ten laetsten door *Frederick vander Burcht* ende *Ian van Loo* ingelaeten waeren, schenen inden begin niet quaets inden sin te hebben, maer comende op de Merckt begonnen afgryselijck te roepen, *vermoort ! vermoort !* 't Nederlandts krijchsvolck met eenige Burgers meenden haer ter weer te stellen: maer 't was te laet. Vande Burgers blevender 4 doot; van 't Nederlants krijgs-volck een weynich meer, die dadelijck ter Steden uyt moesten, of so daer eenige gebleven waren, wierden genootsact des anderen daeghs te vertrecken. Ende is also de Stadt inde macht der *Francoysen* gecomen, die niet verders aenrechtende, syn dry dagen en dry nachten onder den blauwen Hemel, met groote hoopen, by 't vier (dat sy op de straeten maeckten) gebleven: tot dat sy verstaen hadden met wat gevolgh de saecke t' *Antwerpen* was afge-loopen: alwaer de *Burgers* met eene onsprekelijcke kloekmoedigheyt den *Hertoge van Alenzon* met syn krijchsvolck hadden uytgedreven: die daer naer van *Berchem* uyt 't Leger, naer *S. Bernaerts*, ende voorts te waeter meende naer *Dendermonde* te comen; maer door d' *Antwerpsche* vlote, die de *Schelde* opgefondden was, belet zijnde, is Hy gedwongen geweest naer *Duffel* te trecken; alwaer settende over de *Nete*, daer naer te *Rymelands* over de *Syle*, nae veel nederlagen (want de *Mecchelaers* hadden 't waeter opgehouden, waer door een groot deel van synen Leger verdronck) is ten laetsten te *Vilvoorde*, van daer naer *Dendermonde* gecomen, seer bedroeft ende verslagen. Hy was geherbercht aende Steen-poort: *Monpensier* inde Croon: den *Marchalck den Biron* in 't huys van *Ian van Royen*: den *Grave van*

Lavas by de Dijkpoort in 't Huys de *Lombaert* genaemt. Alhier soo den vluchtende *Prince* bleef, is ten laetsten met de *Heeren Staten* des Landts op dit bespreck versoent: Dat by soude naer *Duynkercken* verreyssen, ende met hem 300 *Ruyters* ende vier hondert *Voet-knechten*: al waer hy hem eenigen tijds soude onthouden, ende daer-en-tusschen met de *Gesanten* vande *Heeren Staten* over de saecken vande *Landen* handelen: soude *Vilvoorden* aende *Heeren Staten* weder geven: syn *Khrijchs-volck*, soo *Franchoyssen* als *Switsers*, souden de *Staten* dienen: 't *Khrijchs-volck* ende den *Hertoge* souden haer met *Eede* verplichten voortaan niet voor te stellen tegen de gemeene saecke: op 't selve beding souden d' *Engelsche* ende *Schotten* in 't Landt van *Waes* gehouden worden: daer-en-tusschen soude den *Hertoge Gyselen* nemen, die ontsaen hebbende, soude syn *Krijchs-volck* uyt *Dendermonde* trecken: Die op den wech gevangen waeren (eerst nochtans de costen betaelt, oft den *Hertogh* oft een ander soude *Borge* blyuen) souden los-gelaten worden: de *papieren*, *kijsen*, *koffers*, ende allen *huysfraed* souden hem weder geleverd worden, 't welck gedaen zijnde, soude den *Hertogh* syn *volck* uyt *Dixmude* lichten, ende 't samentlyck de *Gyselen* weder geven, daer-en-boven soude *Winnoxbergen* van syn *volck* onlasten. Alle *misverstandens* souden vergeven ende vergeten zijn, ende d'over-een-cominge van *Bordeaux*, vanden 24 *Januarij* 1581, soude goet gehouden worden.

Dit is alsoo gedaen ende besloten binnen *Dendermonde* den 18 *Meert* 1583. Achter-volgende dit besluyt is hy met de syne inde weke voor *Paesschen* van hier naer *Duynkercken* verreyft, ende van daer (door wanhope van een goede uytcomfte) den 28 *Iunij* naer *Franckrijck*: alwaer hy, naer lange bedecte vyandschappen met synen *Broeder* versoent zijnde, vanden buyekloop gestorven is ontrent 't dertichste *Iaer* syns ouderdoms.

Naer 'tvertreck vanden *Hertoge van Alenxon* hebben de *Staten van Vlaenderen* dese *Stadt* wederom met *Krijchs-volck* versien, ende 't ander maekde *sorge* daer van aenden *Heer van Ryhoven* bevolen. Dan weynigen tijt daer naer alsoo den *Printe van*

Parma

Parma veroverd hadde 't *Zas van Gendt* (dat een sterckte is op den mont van 't water, dat de *Gentsaers* van haer Stadt door de vier Ambachten tot in Zee gegraven hadden onder *Keyser Carel den V.*) ende *Servaes van Steerlandt* aen Hem overgegeven hadde 't *Landt van Waes*, oock alsoo aen d'ander zijde de *Leden van Vlaenderen* schenen twijfelachtich te zijn, nu neygende tot vrede metten voorgemelden *Prince*, nu anderen raet verschaffende, hebben in allen geval van *Dendermonde* willen verseeckert zijn, ende daerom den 27 October 1587 naer dese Stadt gesonden *Joos Triest*, *Antboen Heymans*, ende *Jacob de Somere*, om den *Heer van Rybove* van syn ampt te setten: de reden was, om dat, ingeval Sy yet vande overgevinge van haere Steden ende sterckten met den *Prince van Parma* wilden handelen, hy 'tselve, met 't inhouden van syne plaets ('t gene te gebeuren stont) niet en soude beletten, oft gesloten zijnde, voor dat deel vruchteloos maecten. Dan alsoo den *Heer van Rybove* ter dier tijdt binnen *Gendt* was, en 'tvoornemen vande *Leden van Vlaenderen* door een derde handt verstaende, heeft sich dadelijck op de reyse begeven, en vindende de Poorte, die naer dese Stadt Leyt, gesloten, meende te paerde vande Vesten te springen, maer voordere rijdende, ende bequaeme uytkomst souckende, is ten laetsten aende *Muydepoort* gecomen, die alleen metten grendel gesloten was, ende daer uytrijdende is inder haest tot *Dendermonde* gecomen, alwaer hy terstont de Gesanten inde gevangnisse heeft doen stellen, 't Stadts besettinge versocht, ende met noch ses Vaendelen Voet-knechten die *Olivier vanden Tempel* van *Brussel* heeft toegesonden vergroot. Hier naer is den *Prince van Parma*, naer 't innemen van *Liefkens-houck* en 't verlaeten vande belegeringe van *Lillo*, met alle macht voor dese Stadt gecomen, aengedaen zijnde met goede hope die in corten tijdt te vermeersteren: overmits een deel van 't Stadts Krijchsvolck tot bescherminge van *Lillo* versonden was, ende die inde Stadt gebleven seer wanckelmoedich waeren, om 't groot achterstel van besoldinge, tot welc-

welckens in vordering den *Heer van Ryhoven* naer *Hollant* ver-
trocken was, laetende in syn plaetse tot bescherminge vande
Stadt den *Heer van Mortaigne*, synen Plaets-houder, met ontrent
500 Voet-knechten ende een vaen Ruysters. Den *Prince van Par-*
ma innemende een sterckte inden *Nouburgh* gemaect, die de
Stadts Krijchsknechten hadden verlaten, ende gemaect zijnde
een gat door den wech, waer door de Burgers 't water vanden
overvloedende *Dender* leyden (want sy meenende doer't overlo-
pen vanden *Dender* aldaer wel versorgh't te zijn, hadden de Re-
vier gestopt met eenen dijk, ontrent de *Putkens Turre*;) daer-
en-boven heeft op den *Brusselschen* wech gestelt achtiën stucken
Geschuts, ende begonnen met groot geweld de Stadt te beschie-
ten: waer door een groote openinge inde walle gemaect zijn-
de (doch by de belegerde eenichsins weder gestopt) heeft met
den tweeden storm 't Bollewerck aende *Brusselsche Poort* ver-
overt. De belegerde geen voorder geweld willende noch der-
vende verwachten, zijn met den *Prince van Parma* over-een-ge-
comen den 17 Augusti 1584. 't Krijchsvolck, dat de Stadt hadde
bewaert, is met degen ende dagge uyt-getrocken ende naer *Wil-*
lebrouck geleyt. Naer welcken tijdt dese Stadt tot noch toe in
s' Conincks van Hispanien besittinge is gebleven.

E Y N D E.

TOT LEYDEN,

Gedruckt by PHILIPS DE CROÏ, voor *Nicolaes Rosa*.
Boeckverkooper, Anno CIOIO CXLVI.

C O S T U M E N
D E R
S T E D E ende L A N D E
V A N
D E N D E R M O N D E

By fyne Maj. gedecreteert den 5 April
ANNO MDCCXXIX.

*Ten vervolge van Hooch-Bailliu , Burgemeester
ende Schepenen der selver Stede.*

T O T L E Y D E N ,

Gedrukt by PHILIPS DE CROÏ, voor *Nicolaes Rosa*
Boeckverkooper, Anno MDCCXLVI.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311
LECTURE 10
SPECIAL RELATIVITY
PART 1

PHYSICS 311
LECTURE 10
SPECIAL RELATIVITY
PART 1

PHILIPS by der gratie Godts Coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, van beyde Sicilien, van Navarre, van Granade, van Tolete, van Valencien, vande Maillorcken, van Sivilien, van Sardinien, van Murcie, van Jaen, van Algarben, van Algezire, van Gibraltar, vande Eylanden van Canarien, ende vande Indien soo Orientale, als Occidentale, vande Eylanden ende vasten Lande der Zee Oceane, Eertshertoge van Oostenrijck, Hertoge van Bourgundien, van Lothrijck, van Brabandt, van Limburgh, van Lutsemburgh, van Geldre, ende van Milanen, Grave van Habsburg, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgundien, Pals-grave van Tirol, van Heogouwe, van Hollandt, van Zeelandt, van Namen, ende van Zutphen, Prince van Zwaue, Marckgrave des Heylich rijcks

van Roomen, Heere van Vriesslandt, van Salins, van Mechelen, vande Stadt, Steden ende Lande van Wtrecht, van Overysfel, ende van Groeninge, ende Dominateur in Asien ende in Affrijcken, *Doen te weten* alle tegenwoordigen ende toecomenden dat alsoo den Ertshertoch ALBERTVS uyt groote ende merckelijcke redenen by eeuwich edict vanden 12 Julij 1611 gelast ende bevolen hadde aen alle Steden ende Casselryen van onse Landen die t'sedert den Jaere 1540 in faute gebleven waren te vervolgen ende vercrygen decreet ende emologatie van haerlieder Costumen ende Usantien, gelijk van te vooren geordonneert hadde geweest by wijlen Hoochlofflijcker memorie den KEYSER KAREL DEN V. dat sy overseynden fouden aen den Raedt van haerlieder Provincie, het Quohier vande punten ende articulen die sy te dier tijdt als

voor

voor Costumen hadden gebruyckt, om
 daer na gesonden te worden by de voor-
 noemde Raeden met haer-lieder advys
 aen ons, ofte aen die van onsen Secreten
 Raede, beneffens ons residerende, om ge-
 decreeert te worden in sulcker forme
 als wy fouden bevinden te behooren tot
 welvaert vande Gemeente, ende by dien
 middel eenen yegelijck te onderrichten
 ende verseeckeren vande Wetten ende
 Rechten van sijn quartier, ende te ver-
 hoeden de groote onkosten diemen ge-
 woon is te doen ter oorfake vande preu-
 ve ende verificatie vande voorseyde Co-
 stumen diemen dicmael bevonden heeft
 seer onseker, jae malkanderen slaende.
 Ende dat dien volgende onse Lieve ende
 Beminde Hooch-Bailiu, Burgemeestre
 ende Scheperen onser Stadt van DEN-
 DERMONDE ten selven voldoende, hadden
 aen onse Lieve ende Getrouwe die Presi-
 dent en-

ende Luyden van onsen Raede geordonneert in Vlaenderen gefonden het Quohier inhoudende de Costumen Statuten ende Usantien onser Stadt ende Lande van Dendermonde, de welcke naer dien sy partyen in 't lange gehoort hadden op de swarigheden ende differenten voor hemlieden, op diversche pointen ende articulen begrepen by het voorseyde Quohier, geresen, ende volcomelijck geïnstrueert, tusschen de voornoemde Burgemeestre ende Schepenen, mitsgaders de Hooch-Schepenen vanden voorseyden Lande, Meyers ende Schepenen van acht Princelijcke Viërschaeren, ende de Heeren, Baillius ende Schepenen vande Vassaele, Prochien inden voorseyden Lande respectivelijck, ende geexamineert de Schrifturen ende bewyfen by elck vande voorseyde partyen gediënt, hadden ons ten eynde als vooren over gefonden het

Quo-

Quohier by hun gestelt inder forme soo
 hun dochte dat de voorseyde Costumen,
 Statuten ende Usantien souden mogen
 gedecreteert worden, Ende na dien oock
 al'tselve gesien is geweest in onsen Secre-
 ten Raede, hadden by Commissaris van-
 den selven Raede op diversche poincten
 doen informeren, ende naerder hooren,
 so den voornoemden Hooch-Bailliu, als
 de Hooft-Schepenen vanden voorsey-
 den Lande, Meyers ende Schepenen der
 voorseyde acht Princelijcke Bancken oft
 Vierschaeren, mitsgaders de Baillius ende
 Schepenen der voorseyde Vassaele Heer-
 lijckheden, oock mede de voornoemde
 Burgemeestre ende Schepenen der voor-
 seyde Stadt, ende den Ampman en Weese-
 meesters der selver Stadt, ende by de selve
 van onsen Secreten Raede doen exami-
 neren al't gene dat by de voorseyde par-
 tyen was geseyt ende overgeleyt, mitsga-
 ders

C O S T U M E N ,
 Statuten ende Usantien onser
 S T A D T ende L A N D E
 V A N
 D E N D E R M O N D E ,
 R V B R I C A I .

*Vande Hoocheyt Jurisdicctie ende administratie
 van Justitie.*

I. ARTICLE.

Binnen de Stadt, ende Lande van *Dendermonde* (wesende
 cene Heerlickheyt ende eygendom apart van niemant
 gehouden, den Coninck toebehoorende) wort alle
 de Justitie hooge, middele ende andere ge-exerceert,
 ende geadministreert by den Hooch-bailliu ende andere Officie-
 ren, Schepenen ende Wethouderen van sijne Ma^t ende van sij-
 ne Vassaelen inde plaetsen van hem te leene gehouden: die elck
 in 't sijne hun reguleren naer hunne Commissien, soo sy van outs
 gedaen hebben, ende soo hier naer geseyt ende geordonneert
 wort:

II.

Den voornoemden Hooch-bailliu ofte sijnen Stadthouder
 vermachten naemende Heere soo inde voorseydé Stadt
 ende Vrijhede van diere, als inde Princelijcke Prochien in het

B Landt

Landt van *Dendermonde*, te executeren alle aften ende vonnissen gewefen by Schepenen der voorfeyde Stadt, ende te innen de penen ende boeten aldaer vallende (wel verstaende nochtans dat in regard vande cleyne boeten van drye ponden parifys ende daer onder de Meesters vande voorfeyde Prochien fullen behouden fulck recht als fy tot noch toe gehad ende gebruyckt hebben) mitfgaederste doene alle calaignien ende exploitien van Justitie, ende oock by preventie inde Prochien vande Vaffaelen op de overtreders vande Plæcaten, ende infgelijcx aldaer te innen ende executeren de penningen vande beden ende subuentien vanden Heere tot lafte vande Collegien vande Wetten ende Heerlicheden, ende den generaelen ofte principaelen Pachtere vande voorfeyde subuentien ende beden.

III.

Den Coninck als Heere van *Dendermonde* heeft recht van te heffen ende hebben her beste hooft, oft Cathayl van alle perfoonen overlijdende binnen de voorfeyde Stede ende Lande van *Dendermonde* geen Poorters, wefende, behalvens inde Prochien ende Heerlicheden vande Vaffaelen felve beste hooften vermogende naer het uytwijfen vande d'ombrements van hunne leenep.

IV.

Welck beste Hooft, oft Cathayl niemantd liegende onder fyne Sacramenten en vermacht te vercoopen ofte belaffen in fraude vanden Heere, ende 't geen ter constancien gedaen is, fal nul zijn ende van onweerden.

Den Heere heeft oock binnen de Stede van *Dendermonde* eenen Ampman ende negen Schepenen, welcken Ampman alleene Maen-heer is.

II

III.

Den Ampman vermacht oock liamen de felve Stadt ende Vroehede van diere alle aften vonnissen ende penen ter executie te leggen.

II

Soo

Soo hy oock vermacht omme te gaen naer de stocke, jande te calengieren diet behoort van nacht-gaen, daer af hem de bidden cōspiteren, Vermogende daer toe te beligen ende t'sijnder assistentie te nemen de Dieners vander Stede, alles soo hy tot noch toe gedaen heeft.

VIII

Vernacht als gelijc diet Schepenen der voornoemde Stede te doch binnen der selver Stede ende Vryhede van dier alle schauwingen ende visitation van dijcken, stracten, syde-stracten, flooten ende andere waeterloopen, mitgaders hem te presenteren aen Schepenen over alle onscheydingen voergetelle, ende vernedelijc.

Schepenen vermogen by aduocq ende interuonsen vanden Bailliu inden naech vanden Heer te haucken alle manieren van Statuten, voorgeladen, ende onscheydingen diende sog ondenk om vander gemene welvare, politie, ende conuocatieyde vande voorseyde Stede ende Vryhede van Dendermonde by ende van d' Ingesetene van diere, de welcke sy doen publiceren binnen der selver Stede, ende sekerlijck ondenhouden, die moderende, verandende ende onnoedelicheit, ende exigentie vanden tijde, daer toe stellende alliche bouen ende breucken alst hen-lieden goet d'inct naer de meriten ende exigentie vande saeken, den s'ict wer comen tot profijie vanden libert, ende d'ander d'oro tot profijie vande Stede.

De voornoemde Schepenen van Dendermonde, behoort tot die kennisse van alle arresten die godaen worden binnen de voorsayde Stede ende Vryhede.

Mannen vanden Leenhoude ende Schepenen vande voorsayde Stede competeert gesaemelijck de kennisse ende Judicature

van alle Criminele faecken ter maeninge vanden Bailliu ofte sy-
 nen Licutenant. **XII** Maer Schepenen alleen hebben kennisse van alle Poortelij-
 ke sterf huysen gelegen binnen de voorseyde Stede ende Vryhe-
 de van Dendermonde.

XIII

So sy oock kennisse en berecht hebben van alle andere Ci-
 vile faecken rakkende de Poorters ende Inwoonders der sel-
 ver Stede ende Vryhede.

XIV

Ende vermogen ten verbocken vanden Heere of van hunne
 Poorters te senden haere letteren van Hofsluytinge van alle
 smalle Werten binnen den selven Lande van Dendermonde t'sy
 Vassaelen oft andere in alle personele faecken so Criminele als
 Civile, al watten die by klachte sijn Poorters isen ofte erte an-
 gefelt, behoudelijck dar het geschiede voor litiscontestancie
 doorement van het vercedelstaals oft andere aduen, van Ju-
 risdiccie.

XV

Maer om recken Schande, sijn of hoer ende alle reele faec-
 ken, en sullen deselven brieven geen stede hebben noch oock
 int kas van wilschijnen.

XVI

Ter voorseyde brieven van Hofsluytinge sijn de Wethoutde-
 ren ende welcke die yndonden worden schuldich so obedieren
 ofte ten daege daer by geprefigiert te comen seggen de redenen
 van hemne oppositioe of de vromghede Schepenen der Stede
 van Dendermonde, die beoelke indren sijn vromghede behoort heb-
 bende bevinden de faecke t'haellicher kennisse niet te beho-
 ren, sullen die senden ende rednlooyeren daer t'behoort, con-

Maer

XVII.

Maer indien sy bevinden de saecke te staen t'haer-lieder kennisse ende wijsdomme, sullen die ten principale voor hem-lieden behouden, condemnerende d'opposanten inde kosten.

XVIII.

Ende so wanneer d'Officers ende Rechters vande smalle Wetren ter eerstet ende tweeder Hof-sluytinge niet en obedieren, soo vermogen de voorseyde Schepenen te senden eene derde ende laetste Hof-sluytinge, ende indien sy alsdan ter derder ende laetster niet en obedieren, soo vervallen de selve Officers ende Wet-houders t'saemen by contumacie inde boete van twintich ponden parijs ten proffuete vanden Heere die daer af d'executie doet, ende niet te min zijn schuldich te compareren, ende daer toe reelijck bedwingelijck by den Officier.

XIX.

Ende ten eynde men te beter weten mach ofte de voorseyde brieven van Hof-sluytinge stede hebben ofte niet, soo salmen van nu voorts alle daegingen, voor Wetren van buyten, doen by billette, inhoudende particuliere declaratie vande cause waeromme die geschieden, op peyne van nulliteyt.

XX.

Soo oock Schepenen der voorseyde stede de voorseyde brieven van Hof-sluytinge niet verleenen en sullen, ten sy hemlieden blijcke by den voorseyden billette vande cause vande daeinge, ende dat de geene over wien die versocht worden, sijn haer-lieders Poorters, met designatie vande date van haer-lieder admisse, en sullen de selve brieven oock moeten gelibelleert zijn mette cause waerom die geschieden, ende in houden sekere competenten daech, waer van den Caemer-hode vanden Schepen-huyse, oft andere Officier de voorseyde brieven bedienende, sal moeten de wete doen aen partye oft haren Procureur, indien sy ter plaetsen eenigen heeft, oft t'synder Domicilie, daer neen, by affixie van billette aende Vierschaere ofte

Kerck-deure vande selve plaetse, alles oock op penę van nulliteyte.

XXI.

Ende soo verre als ten daege dienende compareert de gene jegens wien de voorseyde brieven bedient zijn geweest, ende niet den Impetrant van dien, sal aenden Comparant 't selve versoeckende geaccordeert worden oorlof vande Vierfchaere ende kosten.

XXII.

Binnen de voorseyde Stede van Dendermonde syn dry Weefmeesters die met het vernieuwen van het Magistraet der selver Stede by Commissarissen vanden Heere daer toe gedeputeert, gecreert, ende trytgelesen worden, om merten Ampman te verstaen, 't occuperen ende employeren tot particuliere directie ende conservatie van alle Weesen gerechtigheden inde Poorterlijcke sterf-huysen der selver Stede ende Vrydomme, de welke hebben eenen Klerck ofte Gressier die gestelt wordt by den Hooch-bailliu ende Schepenen.

XXIII.

Ende aengaende de sterf-huysen, ende minder Jaerige kinderen vande buyten Poorters, de directie, berecht, ende kennisse van diere sal oock mogen gedaen ende genomen worden by de Wetten vander plaetsen.

XXIV.

Soo wanneer de Meyers vande acht Vierfchaeren ende Princelijcke Bancken verfocht sullen worden de sententien ter executie te leggen tot laste vande gecondemnerde by apprehentie van haer-lieder persoon, sullen de selve Meyers de gevangene moeten brengen binnen de vangenisse vander Stede van Dendermonde, tot bewaernisse ende verskerthede van partyen, ten minsten binnen derden daege vande apprehentie.

XXV.

Ende omme de gemeene opferenc ende Onderfaten ten plat-

ten

ten Lande woonende te behoeden ende bewaeren van alle secrete beroovingen, dieveryen, ende beschachtheden, so fillen de voornoemde Hooch-bailliu ofte synen Stadthouder inde Prinselijke Prochien, ende de Vassalen by hunne Baillius elck in syn district ende Heerlijckhede, ten versoecke ofte op de klachte vande Wet van elcke plaetse, mogen, ende als 't synre Maj. om merckelijcke redenen goet vinden sal 't selve te ordonneren, moeten houden secrete waerhede ter presentie endé ten overstaene van tyet Mannen van Leene, ofte Schepenen vande plaetse daer de voorsayde stille waerhede sal gehouden worden, alwaer elck gedachvaert zijnde sal schuldich zijn te Compareren, ende te seggen synre kennelijckheyt op het gene dat hem sal gevraecht worden.

RUBRICA II.

Vande Poorterye.

I.

SChepenen der voorsayde Stede van Dendermonde vermogen t'ontfaen in haer-lieder Poorterye als Poorters ende Poorterssen alle maniere van Luyden ende Persoonen, Mannen ende Vrouwen van wat conditien sy zijn.

II.

Welcke Poorters worden ontfangen op het Schepen-huys der voorsayde Stede, ende de gene woonende binnen den Lande van Dendermonde zijn gehouden te doene den gewoone-lijcken eedt in gevolge van d'acte daer af zijnde in date den twintichsten Julij vijftien hondert seven-en-twintich, ende jaerlijcx te betaelen thien grooten, de negen grooten tot proffijte vande Stede ende eene groote tot proffijte vanden Ampman.

Alle

III.

Den Man Poorter weskende, bevryt syne Huysvrouwe.

IV.

Alle Poorters der voorseyde Stede overlydende binnen der selver Stede ofte Lande zijn vry vande beste Hoofden, alsoo wel jegens den Prince, als jegens de Vassaelen.

V.

Niemant en sal ontfangen ofte vry worden in eenige Ambachten ofte neeringen vander selver Stede, hy en moet ingebooren zijn, ofte de Poorterye verkregen hebben met het doen van eedt, 't welck geschiet binnen het Stadt-huys, ende andersints niet.

VI.

Een Poorter vertreckende met syne woonste, ende elders gaende wonen buyten der Stede ende Lande van Dendermonde, en verliest zijn Poorterye ofte vryheyt niet, maer mach altijd wederomme comen binnen der voorseyde Stede ende Lande van Dendermonde alsoo vry als hy van te vooren was; wel verstaende dat soo lange als hy buyten der Stede ende Lande woont geniet hy niet de vryheyt vande selve Poorterye.

VII.

Soo wanneer eenige Weduwen, mitsgaders d'outste Sone van buyten Poorters, ofte by synder refuse den tweeden Sone, ende soo voorts, begeeren over gestelt te worden inde Poorterye der voorseyde Stede inde plaetse van haer-lieder Mans, ende Vadere respectivelijck, syn gehouden te comen by der Weth, om de selve Poorterye te verheffen binnen de veertich dagen naer 't overlijden van haer-lieder Mans oft Vadere, op pene vande selve Poorterye te verliesen, ende als geene Poorters oft Poorterssen gerekent te worden, betalende voor elcken Hoofde eenen stuyver voor 't registreren, ende voor de dootschult dobbel Poorter gelt.

Alle

Alle Perſoonen geboren binnen der voorsyde Stede van Dendermonde, Schependom ende 't Vrye, zyn Poorters der selver Stede, al en waeren haerlieder Vader oft Moeder geen Poorters oft Poortersfen geweest.

Ende soo wanneer eene Poorters Dochter woonende binnen der Stede ende Schependom, comt ten Huwelyck met eenen vreemden geen Poorter wesende, soo wordt als volck Perſoon Poorter met den selven Huwelyck, ende mach hem doch stellen als Poorter, betaelende een en stuyver voor de signature,mits 't selve doende binnen de 40 dagen naet 't Huwelyck.

Flouder die poortersfen Poortersfen, ende gemeene zijnde met sijne onderfacige kinderen, ende de selve hebbende in sijnen aerde ende dranke geniet mette selve kindersin de vrijheyt ende Poortertje der voorsyde Stede.

XI.

Die gene Poorter bedegen zijnde ende residerende binnen der stede sijnde Wrythede van Dendermonde, wort verstaen de selve Poortertje vercregen hebben voor sijn onbejaende kinderen; alwaer soock soo dat sy elken geboren waeren voor 't verckrijgen vande selve Poortertje.

RUBRIE C III.

Van arresten ende executien.

Den eenen Poorter en mach den anderen Poorter worden binnen der stede ende Lande van Dendermonde in Perſoone oft in goede niet arresteren, ten ware dat sy vlychtich ware, ende dat by consente van Schepenen met eenen brief gezegelt

gefegelt met Stadts fegele 't welck men heet eenen onvrve brief, ende indien yemant ter contrarien dede, die sal boven de nulliteyt vanden arreste verhooren de buyte van Twintich ponden parijssien profijte vanden Hoete

II. *Leve de Poortier*

Eenen Crediteur vindende synen schuldenaer, van buyten ofre vreemde wofende, binnen der Stede ende Lande van Dendermonde, vermits hem te doen arrefteren, om seker t' hebben vande rechte, te comen ende te gewijde te betalen, behoudens hem syne exceptien.

III. *Leve de Poortier*

Indien dat een Officier verfocht, vresende eenen vreemden Man oft zijn goet present ende voor oogen wofende t'arresteren t' sake verhoorde redten, ofte daer t' abstergen, Man ofte goet liet, gaerly, sonder den Crediteur met souffiffante Borchtochte ende seker oft anddrifts Weerlijck te vooften, die moet instaan ende verantwoorden ofte betalen de schuld daer vooren t' arrest gedaen is. IX

Eenen vrhemden Persoon gearresteert staet in 't Pincen vangenisse gaen, totter tijt toe dat hy bange ofte cause gestelt heeft van daer te rechte te staen ende te gewijde te betalen ofte voldoen.

V.

Vreemt Persoon willende enen anderen vreemden Persoon ofte syn goet binnen der voorseyde Stede ende Lande arrefteren, es schuldich (dies verfocht zijnde) te spon voor twee Schepenen cautie en Borchtochte te stellen met Poorterlijcken ofte resseanten sekere, ofte wel met panden souffiffant naer de gelegentheyt ende grootheyt vander secken voor alle costen schaeden ende interessen die de gearresteerde soude mogen doogen ende supporteren.

Weer-

VI.

Weerlijcke goedingen van Priesters ende van andere Geestelicke Persoonen mogen gearresteert worden binnen den Stede Vryheyt ende Lande van Dendermonde voor schulden daer gecontracteert.

VII.

Gehuwede Vrouwen en zijn niet arresteerlijck, ten waere openbare Coop-vrouwen, om schulden by hen-lieden gecontracteert in saet van haerlieder Coopmanschap.

VIII.

d'Officiers der voorseyde Stede en sullen om Civile saecken niemant vermogen in vangenis te houden onverwonnen ende onverbonden, indien sy goeden ofte souffisanten seckere ende Borchtochte stellen van te rechte te staen voor die vander Wech vander selver Stede, ende 't gewijde te volcomen, op pene van by de selve Officiers te vallen in alle costen, oft schaeden, ende interressen.

IX.

Sonder dat den gearresteerden sal mogen gestaen met cautie Juratoire, ten sy darden Rechter uyt de circumstantien vande Persoonen ende gelegentheyte vande saecke anders vonde te behooren.

X.

Die eenich gearresteert goet heeft binnen synen huysse, ofte bewaernisse, ende den last van 't selve bewaeren aenveert, ende dies niet tegenstaende wech laet dragen ofte verfteken, es schuldich te verantwoorden ende in te staen de schult ofte actie daer vooren 't selve goet gearresteert was, totte weerde vanden selven goede.

XI.

Eenen Crediteur verkregen hebbende sententie, heeft keure ende optie die ter executie te leggen, soo wel voor 't principael als costen, op den eersten opgrocpen ofte op den garrandeur al en waere in 't aen-nemen van den garrante geene Protestatie

20   **RUBRICA III.**
noch reservatie vande selve optie gedaen, den geexecuteerden
niet in geheel blyvende in syn verhael by nētie op den garran-
deur ofte by executie overnemende t'recht vande sententie.

XII.
Soo verre de Debitteur geexecuteert zijnde by apprehentie
van synen Persoon weygeringe doet, oft dilayeert den Credi-
teur te voldoen, men sal mogen useren van andere middelen
van executie tot genoech doene, sonder renunciatie vande
voorgaende, als weseñde concurrente remedien.

XIII.
Insgelijcx als den Crediteur d'executie begonnen heeft by af-
winninge ende beducht niet toe te schieten, vermach gedueren-
de de selve executie andere goedingen vanden debiteur te doen
aen slaen ende salseren, om daer aen naer de vercoopinge van
het eerste aengeslegen goet, de reste van syn schult te verhaelen.

RUBRICA IV.

Van vrede te geven.

I.
DE gene vreeshebbende van misdæen te worden van eenen
Poorter oft andere, vermach hem te doen verseecken, ten welcken sijne hy hem sal adresseren aenden Rechter
die dien aengaende sal ordonneren naer behooren.

II.
Die verseeckert wilt wesen, oft vrede begeert is schuldich van
gelijcken te doen.

III.
Als de verseeckerthede oft vrede geordonneert ofte gedaen
is, die gene den anderen iniurierende met woorden, sal ver-
boeten voor d'eerste reys de boete van twintich Ponden pari-
sis, de

sis, de twee deelen tot proffijte vanden Heere, ende 't derde vande Stadt, ende dio daer-en-boven blijft continuerende, verbeurt de boeten van dertich ponden parisis, te bekeeren als vooren, ende voorts op arbitraire correctie naer het bevint vande saecke.

IV.

Ende indien de iniurie gebeurde met wercke sal corporellyck gepanierd worden ofte andersints arbitrairellyck naer de miriten ende exigentie vande saecke ter discretie vanden Rechter.

RUBRICA V.

Van Afwinningen, decreten ende vercoopingingen van panden metter minne.

I.

DEN Crediteur mach tot verhael van zijne schult te Procederen by clachte tot in handen-wijfinge vande gronden van erven, huys ofte meuble van synen debiteur, 't zy dat die daer op gerealiscert is ofte niet.

II.

Welck wijsdom in handen gedaen zijnde, is den Proprietaris indien hy t' afgewonnen goet selve gebruyckt schuldich 't selve te ruymen ende daer af te scheeden binnen drye Maenden daer naer, indient den afwinder belieft, ende soo verre dat 't selve in huere beseten wort, sal de Jaerlicxsche bate loopen tot proffijte vanden Crediteur, ende sal den huerder aenden Proprietaris niet mogen betalen naer dat hem van twijsdom in handen Insinuarie by Officier gedaen is, op pene van ander mael te betaelen.

III.

Naer welcke drye Maenden ende niet eer, vermach den Crediteur, ofte syns actie hebbende, de selve goeden te decretieren

ende doen vercoopen by subhastatie, met 't bernen van dry keerffen, inder manieren hier naer volgende.

IV.

Te weten naer sommatie ende faiffissement wort gedaen een Sondach Kerck-gebodt, ten minsten veerthien daegen voor 't bernen van d'eerste keerffe, ende geplackt drye brieven soo wanneer 't decreet geschiet om huysingen staende binnen der Stede van Dendermonde, eenen aende Kercke, den anderen aen 't huys datmen ten decrete bringht, ende den derden aen 't Stadt-huys: ten platten Lande twee brieven, den eenen aende Kercke vande Prochie daer 't goet gelegen is, ende den anderen aende Vierschaere ofte plaetse daer Schepenen heur-lieder ordinaire vergaderinge zijn houdende, inhoudende de causen daerom het afgewonnen goet gedeceeteert wordt, oock de plaetse met kanten ende abouten daer 't selve gestaen ofte gelegen is, ende de naemen vande Proprietarissen, ofte den gene hem de proprieteyt aen draeght, oock de lasten die daer op geaffecteert zijn, soo verre den Decretant die kan achterhaelen, midtsgaders hoe vele 't selve in huere ofte pachte geldende is.

V.

Jegens 't branden vande welcke keerffe sal den Debitteur ende den genen 't af-gewonnen goet hem aendragende, midtsgaders de Crediteuren diemen weet geintheert worden ten Perfoone, ofte t'heur-lieder Domicilie, wel verstaende dat indien sy onder de Jurisdicte vande Vierschaere niet en woonen, sullen de Inthimatiën t'heur-lieder residentien geschieden, by besloten brieven vande Schepenen, ende soo verre den af-winder hemlieden ofte heur-lieder Domicilie (naer debuoiren aende Gebueren ende andersints dien aengaende gedaen) niet en kan achterhaelen, oft dat hem niemant en presenteert die d'Inthimatie over hemlieden aenveert, sullen de selve gedaen worden ten bretesque.

VI.

Ten dage onime comende, ende gebrandt wordende d'eerste keerffe

ste keerſſe ſal den vervolger van decrete 't voorſeyde goet moeten in-ſtellen.

VI.

d'Eerſte keers-berninge gedaen zijnde, ſoo ſalmen binnen veerthien dagen daer naer bernen de tweede keerſſe, doende als vooren kerck-gebodt, plackinge van brieven, ende Inthimaticien als vooren, behellende boven dien de, plack-brieven den prys daer op dat 't goet ſtaet.

VII.

Ende binnen veerthien dagen daer naer ſal gebrandt worden de derde ende laetſte keerſſe, mits kerck-gebodt, plack-brieven, ende Inthimaticien als vooren.

IX.

De gene op wie de derde ende laetſte keerſſe uyt gaet bedijt waerachtich kooper vanden voornoemden goede, ende mach hem daer in doen erſven 't eynden vande veerthien dagen; dies vermach den Proprietaris binnen den ſelven tijdt 't voorſeyde decreet te purgieren, mits betaelende 't gene daer vooren 't ſelve decreet is gedaen, met alle Wettelijke koſten van dien.

X.

Om dat elck te bet van ſyne penningen, ſoude mogen bewaert zijn, ſoo is de gene op wien ſulck goet ter leſter keerſſe blijft, gehouden ſeker ſouffiffant te doen binnen derden daege naer 't uytgaen vande ſelve derde ende laetſte keerſſen, voor de penningen die hy furnieren moet, op pene indien hy dan of in gebreke waere, te betalen 't ſol renchier met de koſten daer aen klevende, daer vooren hy ſal mogen heerlijk geexecuteert worden, by vangen van ſynen Perſoon ofte verkoopinge van ſynen goede, ende ſal de vervolger van decrete vermogen 't ſelve goet van nieuws te brengen ter naeſter Vierschae-re t'eender keers-berringhe, ten koſte vanden voorſeyden laetſten verhoogere, op de voorgaende Kerck-geboden, ende mits doende dan of alleenelijck een nieuw Kerck-gebodt, ende

inthe-

in thimerende daer toe den laetsten verhooger, mitfgaders de gene die daer te vooren geintimeert zijn geweest.

X I.

Soo verre den Decretant syne volle schuld niet en kan become aen het gedecreteerde goet, blijft onverlet om te verhalen 't gene datter aen gebreckt op d'ander goederen van synen Debitur, ende elders daer ende soo hy te raede wordt.

X II.

De kosten vanden decreete, wandel-koop, marck-gelt, ende alle anderé sullen comen tot laste vanden gedecreteerden goede, ge reserveert de gene vander erffenisse die gedooght sullen worden by den Kooper ongeminert den principalen prys.

X III.

Als by den Debitur tot verskerthede vande schult aenden Crediteur geleverd is roerende pandt, ende in 't vriendellick dan of geen betaelinghe konnende gecrygen, vermach die te brengen ter Vierschaere van Schepenen, doende daer toe Inthimeren de gene die den pandt toe-behoort, te weten, indien hy resideert onder de Vierschaere, drye dagen voor de Vierschaere t'synen Perfoone oft Domicilie, ende af-woonende acht dagen te vooren, met besloten briefven ter plaetsen van synder residentie.

X IV.

Ende ten daege vande Vierschaere gehoort by Schepenen 't Rapport vanden Bode, wert den vervolger gehouden den selven pant aldaer t'exhiberen, ende indien den geintimeerden niet en compareert, soo wordt den pandt gewesen in handen vanden vervolger, die daer naer op eenen ordinairen marckt-dach tusschen den thien ende twaelf uyren voor den noen den selven publicquelyck ter vergaderinge vanden volcke by Officier mach doen verkoopen, meest-biedende de naeste, wel verstaende dat tusschen het wyfdom in handen, ende den Marckt-dach ten minsten moeten wesen drye dagen, andersints sal den anderen naesten marckt-dach moeten verwacht worden, ende indien ter

plact-

plaetsen daer 't wysdom in handen gedaen is , geen ordinaire
 Markte eris, so6 sal de verkoopinge geschieden ter ordinaire
 Vierschaere daer 't wysdom in handen gegeven is , ten naesten
 Wettelijken dage.

XV.

Aengaende Renten besedt ofte onbesedt, Actien, Obligatien,
 payementen oft andere , die in pande ofte versekerthede gestelt
 worden, salten oock vercocht mogen worden by den Crediteur
 inder manieren voorschreven; dan dat den Crediteur voor de
 vercoopinge gehouden sal zijn te doen doen een Kerck-ge-
 bodt, met eenen plac-brief.

XVI.

Dies vermach den debiteur den vercochten pandt te lossen
 binnen seven daegen naer date vande Insinuatie vande vercoo-
 pinge, mits oploeggende de schuit ende alle Wettelijke costen,

RUBRICA VI.

*Vande hueringen van huysen erven mitsgaeders van
 werck-lieden.*

I.

Huere gaet voor coop, soo wel aengaende de Leenen,
 gronden van erven, huysen, als andersints.

II.

Den verhuerder en mach de huere vanden huysen ofte erve
 de selve niet benemen, noch doen verhuysen, ten waere bes-
 spreck ter contrarien, ofte dat den huerder de selve onbehoor-
 lijk gebruyckte, ofte by autoriteyt van Justitie nyt causen van
 oncerbaerheyt, onpaffibelijck inde gebuerte, ofte andere gelie-
 ke redenen.

D

Huere

III. Huere van huysen binnen der Stede van Dendermonde es extencioir, soo op den Persoon als roerende Catheylen goet vanden huerder binnen den selven huys wesende, oft daer die souden mogen gevonden wesen binnen der Stede van Dendermonde ende Vrijheyt van dicke

IV. In executie es den verhuerder geprefereert voor alle schultheeffchers vanden huerden, geene andere hypothecque hebbende, inde roerende meublen ende Catheylen vanden selven huerder wesende int gehuerde huys, niet alleneclijk tot dat die vercocht zijn, maer soo lange als die onder den executeur, Justitie, oft Stockhouder zijn

V. Op de wassende vruchten noch staende op den groot, mitgaders vervoethede, dricht ende verwas van houte die den Pachter heeft in 't gehuert goet, oock den messink op 't Hof, ende Visschen in den wal, wort den verhuerder geprefereert voor alle crediteuren, niet alleneclijk voor het looptende Jaer vanden Pacht, maer oock voor twee voorgaende onbetaelde Jaere mitgaders 't volloomen vanden in houden vande voorwaerde.

VI.

Catheylen ter goeder trouwen vercocht ende geweert vanden verhuerden goede, en hebben geen vervoleh voor huys huere ofte Pachte, ten waere gedaen by simulatie ofte fraude vanden huerder.

VII.

Soo wie van huere van Landt, isy behuyft liggende ten platen Lande, oft oock inde Vrijheyt deser Stede, langer gebruyt dan sijnen tijdt sonder nieuwe voorwaerde, es gehouden te betaelen de verseten huere, gelijk hy 't Jaer te voeten betaelt heeft, ende vermach in 't gebruyck te blyven het geheele Jaer daer

daer in te hē getreden is, maer t'eynden van dien es schuldich te ruymen: maer int regard vande huysen ende erfven binnen de voorseyde Stede, en sal den huerder maer mogen blijven den tijdr van drie maenden betaelende naer rate van tijde.

VIII.

Alle huerders blijvendē int gebruyck vande gehuerde Landen jegens den danck ende wille vanden Proprietaris naer het expireren van huerliedē voorwaerde ende den voorseyden tijt, sulen by de selve Proprietarissen voor den Rechter opgeroepen ende gedachtvaert mogen worden tot assistant vanden selven goede, omme op de ruyminge, costen, schaden, ende interresten, die den Proprietaris by faulte vande selve ruyminge gēdooght ende gesuppoteert sal hebben, by den voorseyden Rechter geordonneert te worden soo 't behooren sal.

IX.

Als den huerder overlijdt voor t'expireren vande huere, soo versterft trecht van dier op sijne Weduwe voor d' een helft, dies worden de selve Hoirs over huerliedē helft verobligeert elck in solidum, ende d' Hoirs vande Weduwe (soo verze sē de selve huere gedurende oock quame t'overlijden) gehouden van gelijcken, alles ten Waere bespreck ofte consent ter contra-riē.

X.

Den Pachter en vermach niet afte houwen eenige Jonge opgaende Boomen boven de negen Jaeren, alwaer 't dat hy binnē den voorgaenden termyn die hadde laeten op wasse, als synde de selve schuldich naer de negen Jaeren te volgen den Meester, sonder dan of aen den Pachter recompense te moeten doen.

XI.

Slach-bosch ende slach-hout; daer Haeck ende Byl over ge-

gaen heeft en mach den Pachter die maer sene huyven bin-
nen den tijdt van synen Pacht.

XII.

De gene hem verhuert hebbende, 't sy Metfelaer, Timmer-
handt-wercker oft andere om eenich werck oft dienst te doen,
moet 'rselve alsoo volkomen, ofte partye macht doen doen
t' synen colste, ende hem sommierelijck daer in doen Condem-
neren, ende niemant en sal den persoon eenich werck elders
mogen geven, geadvertteert zijnde van synen gebreke, op pené
van te betaelen schaeden ende Interresten ten profijcte vanden
gevere vanden eersten wercke.

RUBRICA VII

*Van Rentens gaders ongeoorloofde Contracten
ende Finantien.*

GEene renten en mogen geconstitueert worden siet waere
Goste Coopmanschappe, ende daer af blijkende sijn de
Contracten van onweerden, al waer dat de letteren van Con-
stitutien anders inhielden, ten waer dat de selve Coopmans
goeden al vooren geestimeert waeren ten justen prijse naer ge-
meenen Markt-ganck, ende ten advenante vanden penninck se-
sthien, ofte in Lijf-renten, te weten t' eenen lijfve den penninck
achte, ende ten twee lijfven den penninck thien.

II.

Alle renten geconstitueert onder den Justen ende geoorloof-
den prijs, ofte daer de Cooper hem reserveert syn Capitael te
mogen repeteren alst hem belieft, sijn van onweerden ende sul-
len de Coopers arbitrairelijck gepuniert worden.

Alle

III.

Alle besetten ende hypotecque van Renten op huysen oft erven staende oft liggende binnen der Stede oft Vrijhede van dien, moeten gedaen wesen voor Amptman ende Schepenen der selver Stede, ende de gene daer buyten staende ende liggende, voor den Rechter daer onder die forteren, ofte andersints sullen gehouden zijn voor nul ende van onweerden.

IV.

Contracten gemaect by Finantien van eenige Coopmanschappe ofte waere hoedanich die zy, daer af geen volcommen leveringinge gebeurt en is, maer sonder leveringinge te doen by den vercooper, ofte andere uyt sijnen naeme beloofst es gelt daer vooren te geven, oft oock ter handt gedaen, min bedragende dan den eersten besproken prijs, dat de vercochte ende geleverde waere ofte Coopmanschappe daer naer den vercooper, ofte andere Persoon by hem uytgemaect weder vercocht ende over gelaten wierden ten verliese, sullen van onweerden zijn, ende de gene daer vooren yet beloofst ofte ontfaen hebbende, ongehouden zijn, tselve te betaelen anders noch breedere dan hy in clare penningen vanden eersten vercooper ofte sijnen facteur geprofitteert hadde, alwaert oock dat d'obligatie ende verbanden anders inhielden, ende boven dien sal sulcke vercooper arbitrairlijk gecorrigeert worden.

V.

Contracten gemaect in Taucernen te Wijne ofte te Biere binnen der Stede Vrijheyte ende Lande van Dendermonde vermachten te wederroepen, ende daer af te scheeden, mits by den genen diet beraut betalende het gelach daer op verteert, ende restituerende den Godts-penninck ter causen van dien gegeven, ende doende daer aff d' Insituatie aen partije ter hant zijnde, ofte t'zijnder Domicilie, ofte emmers aenden

Weert daer het Contract geschieft is, als den mede contractant daer geene wooninge en heeft, ofte in gevalle den Weert niet te huys en waere, aen sijne Huysvrouwe oft andere van sijne huysgenooten, alles in presentie van twee getuygen ende voor Sonnen onderganck s'daeghs naer 'tbesluyten van den Contracte.

RUBRICA VIII.

Van Præscriptien.

I.

Alle actien personele, reele ende mixte, mitgaders het recht van Proprieteit, worden geprescribeert binnen den tijt van dertich Jaeren, oock sonder title, maer ter goeder trawen, uytgesteken tegen Cloosters, Kercken, ende Godts-huyfen, in saecken vanden Prince, Steden, ende gemeenten, oock jegens onbejaerde, ende uytlantsche, furieuse, ende prodigue, oft andere gepreviligeerde personen, jegens de welke men prescribeert als naer rechte.

II.

In materien van delicten, injurien ende diergelijcke sal gevolcht worden de dispositie vande geschreuen rechten.

III.

Soe oock sal aengende de servituten discontinuële.

RUBRICA

RUBRICA IX.

Van Giften.

I.

Niemant en mach geven ende behouden, maer wel refer-
vereren het vsufruit.

II.

Elck Persoon sijns selfs wesende ende sijne goede sinnen ende
verstant hebbende, mach disponeren by gifte tuschen levende
ende metter warmer handt van sijnen goede, met sulcke condi-
tijen restrictien ende modificatien als den gevere belieft, behou-
dens dat de selve geaccepteert worden by den begiften ofte ye-
mant uyt sijnen name, 'tly publicquen ofte priveen Persoon be-
staende ofte niet bestaende, ende dat vande gegeven partijen be-
hoorlijcke leveringende ende traditie geschiede: wel verstaende dat
de saecken van ondanckbaerheyt, ende van't vercrijgen van
Kinderen naer de selve giften, mitsgaders van inofficieusiteyt,
sullen blijven achtervolgende de dispositie vande geschreven
Rechten.

III.

Huwelijcke Gifte erst ipso facto den begiften, 'tly dat die
Judicielijck gedaen es ofte niet, sonder daertoe van noode te
sijne ander acte van erfenisse ofte traditie te doen, uytgesteken
van Leenen, daer in gevolcht sal worden de costume vanden
Hove daer af de selve gehouden zijn.

RUBRICA

RUBRICA X.

Van Borchtochte.

I.

Borge blijvende ter saecken van arreste bedijt daermede principael, convenierlijck ende executeerlijck sonder ordre ofte excussie ter vulcomminge van 'tgewijsde op 'tselve arrest, oock inde cause van appelle mette boeten, costen, schaden ende interesten daer aen clevende, alwaert oock dat de principale gearresteerde ofte andere 'tgarrandt over den selven Borge aengenomen hadden ende gecondempneert waeren, staende nietcmin 'tselve ter optie van partije obrinerende.

II.

De gene hem borge gestelt hebbende voor eenen anderen apparent beschaedicht te zijn, ofte lange gestaen hebbende inde Borchtochte, ofte die om de Borchtochte geconveniëert wott, ofte dat den debiteur hem absenteert, ofte fugitif bedijt, vermachten principaelen op te roepen om van de Borchtochte ontslegen te zijn, ofte contrefeker t' hebben.

III.

Elck vermacht te betaalen de schult daer vooren hy borge es, ende es den Crediteur gehouden hem te geven cessie van actie, mitsgaders te leveren d'obligatiën ende bewijsen soo verre dan of eenige zijn, ten waere dat hy den borge ontsloege van sijne Borchtochte.

IV.

Vrouwe Persoonen heurlieder sels zijnde vermogen henlieden als borgen te verbinden, mits int doen vande Borchtochte afgaende 'tbeneficie van 'trecht genaemt 'tVelleiaen, alvooren geïnformeert zijnde vanden effecte van dien, altijs uytgesteken de saecken ende exceptiën daer sy naer rechte vermogen simpelck ofte absolutelijck Borgen te bedydene,

Van

RUBRICA XI.

Van Naerhede.

I.

NAerhede van bloede heeft Plaetse soo wel in leenen als erven ende huysen gestaen ende gelegen binnen der Stede, Vryheyt, ende Lande van Dendermonde.

II.

Indien datter meer Caelengierders zijn, de naeste bestaende vanden vercooper wort geprefereert, ende van twee oft meer al even naer bestaende d'outste vande syde daer af de vercochte goedingen gecomen zijn, prefereerende den Man voor de Vrouwe alwaer hy Jonger van laeren.

III.

Alle Caelengierders zün gehouden haer-lieder Calaigne te moeten doen ende vervolgen voor erffnisse, indien de be hoorlijke Kerck-geboden danof gedaen zijn, uyt-gesteken uyt-lantsche ende onbejaerde Kinderen, die comen mogen binnen Jaere ende daege naer date vande selve erffnisse, op pene van dies verfteken te zijn.

IV.

Ende geen Kerck-geboden gedaen zijnde, es eenen yegelijk toe-gelaeten de selve Naerhede 'taenveerden binnen den Jaere naer erffnisse, ende niet daer naer.

V.

Als gestruycte goedingen vercocht worden met andere partyen in eenen coop, ende Naerhede geboden wett, heeft den Cooper keure ende optie aenden naerlinck te laeten alle de partyen t'saemen, ofte alleenelijck de gestruyckte goedingen, mits betaelende d'estimatie naer advenant vande weerde vanden Coop-

E

De

De Naerhede gekendt ofte aengewesen zijnde, is den Calengierder gehouden sijne penningen te furnieren binnen seven dagen daer naer, op pene van vervallen te syne van 't recht vande Naerhede.

VII.

In Gifte en valt geen Naerhede, noch oock in mangeling, ten waere dat die gedaen waere met bestiaelen, Iuweelen ofte andere roerende meublen ende Cattheylen, in welcken gevalle den naerlinck daer vooren betaelen sal de weerde van dier, ter estimatie van Persoonen dies verstaende.

VIII.

Van geconquesteerde goeden en valt geen Naerhede van bloede: dan als den Conquesteerder den vercooper van bloede bestaende, in het vercrijgen ende erffenisse vande selve goeden verclaert heeft, die te willen behouden inden struyck daer uyt sy gecomen zijn.

IX.

Den Naerlinck van bloede is gehouden op eedt te verclaeren, alst den Cooper verfoeckt, dat de Naerhede geboden wort 't synen proffyte, ende niet van eenen anderen, ende moet daer after erven comen.

X.

Van Renten 't zy losselijcke ofte onlosselijcke en valt geen Naerhede van bloede, behalven van Renten op leenen beset, zijnde.

XI.

Als Renten vercocht ofte vertransporteert worden den Debiteur wordt geprefereert om den transport oft alienatie te te mogen aenveerden voor sulcken prijs als die gedaen is, daer af men gehouden is hem de Insinuatie te doen, ende int cas van refus ofte dilay, ofte by faute van reele ende volcomen betaelinghe ofte voldoeninge volgende den Contracte ten hoochsten binnen seven daegen naer de selve Insinuatie wert ipso facto daer af verstecken.

't Welck

XII.

't Welck oock plaetse heeft in alle obligatien ende schulden van commeren.

XIII.

Ende als de bylevinge van eenige Rente vercocht wort, soo en heeft niet alleenlijck den Rent-geldere sulck recht, maer oock den Proprietaris vande selve Rente, den welcken concurrerende metten voorseyden Rent-geldere wort geprefereert.

XIV.

Soo wie part oft deel heeft in eenigen grondt ofte huys, mach verfoecken ende wort ontfangen ter naerhede, indien dat yemandt daer in oock deel hebbende syn part ofte deel vercochte aen een andere, die daer in geen deel en heeft, prefereerde altijds den genen daer in het meeste deel hebbende, ende sal sulcken naerlinck geprefereert worden voor den naerlinck van bloede bestaende.

XV.

De gene recht van Naerhede hebbende, 't zy van bloede, gemeensamheyt, ofte van commere, vermach den vercooper ende cooper te doen verclaeren by eede, oft de vercoopinge inder waerheyt geschiet is in sulcker manieren, ende voor sulcken prijs alst Contract behelst.

XVI.

De Proprietaris ofte Meester verhuert hebbende syn huys ofte ander goet, 't zy leen ofte erve, ende bevindende 't selve by den huerder in 't geheele ofte deele voorts verhuert zijnde, is den naesten om 't aenveerden, ende 't selve voorts te verhueren, ofte anders synen wille daer mede te doen, sonder den voor-pachter ofte naer-pachter eenige baete te moeten geven, wel verstaende dat de voornoemde Proprietaris ofte Meester gevraecht zijnde by den Pachter aen-gaende de voorseyde voort verpachtinge, sal syn optie terstonts, immers binnen denden daege, gehouden zijn te verclaeren, ende indien hy daer af

niet gevraecht en is geweest als vooren, sal de selve optie ofte verclaringe mogen doen binnen ses weken naer dat de selve voort-verpachtinge 't synder kennisse gecomen is, ende daer den Proprietaris syn goet niet en aenveert als vooren, blijft in syn geheel ende optie om t' hebben inninge ende volcominge van syne voorwaerde op den voor-pachter ofte naer-pachter, sonder Innovatie vande Voorwaerde, ten waere anders besproken ende geconveniërt by de Voorwaerde.

RUBRICA XII.

Vande Rechten van Gehuwede lieden ende heur-lieder gemeensaemheyt.

I.

MAn ende Wijs worden metten Huwelijcke gemeene in alle heffelijcke goederen mitsgaders in alle mobiliare baten ende commeren hem-lieden respectie toe comende, soo wel voor, als binnen 't Huwelijck, oock inde conquesten mobiliare ende immobiliare 't selve geduerende gedaen, wel verstaende dat aen-gaende de leenen sy hem-lieden reguleren sullen naer de Costumen vande Leen-hoven daer af die gehouden zijn.

II.

Den Man behoort toe de geheele handlinge ende administratie van alle de gemeene goedingen ende conquesten, ende vermach danof te disponeren sonder fraude by alderhande Contracten tusschen levende ende oock by Gifte metter warmer handt 't synder belieste sonder 't consent van syne Huysvrouwe, uytgesteken vande geconquesteerde leenen daer sy ter erven gecomen is.

III.

Soo hy oock mach geduerende het Huwelijcke synen wille doen

doen ende disponeren sonder fraude als vooren metten turf, moer, mergele, cleem, savelc, steen in d'aerde liggende, ende dier gelijcke 't zy in leen ofte erve van wat zyde die comen, all oock voor meuble gereputeert zijnde.

IV.

De erf-achticheyt, ende losselijcke ofte onlosselijcke besette Rentē comēde vander zyde vande Vrouwe, en mach den Man niet alienereñ ofte belasten; noch eenichsins danof disponeren, sonder haer expres consent, ende mits by haer vande erf-achticheyt uyt erven gaende.

V.

Al ist soo dat tot noch toe gebruyckt mach geweest hebben, als eenich leen, erfve, ofte besette onlosselijcke ofte los-rente vande zijde vanden Man oft Wijs gecomen zijnde, vercocht wordt geduerende haer-lieder Huwelijck, ende ander leen, erfve, ofte besette Rente mette penningen gecocht, dat de selve erf-achtichede ende Rente gerekent ende gedeelt is geweest int scheeden vanden bedde als conquest, nochtans om meerder egaliteyt t' observeren, ende te schuwen alle occasie van misverstandt, soo sal nu voortaan inden gevalle van sulcke alienatie ofte belastinge van eenige leenen, erfve, losselijcke, ofte onlosselijcke besette Rentē, van d'een oft d'ander zijde gecomen, daer van ter eerster doot recompense ende instandt moet geschieden, eerst uyt de geconquesteerde immeuble goedingen, ende daer naer uyte deel-saeme mobile goedinge, ende by gebreke van al dien totter eender helft uyt de goederen vanden anderen, Behoudens recht van bylevinge aenden Lancxstlevenden, gelijk hy gehadt soude hebben op de veralieneerde ofte gelofte goederen, oft Rentē.

VI.

Gelijcke recompense sal gebeuren indien d'erf-achticheyt van d'een of d'ander zijde binnen Huwelijcke wort onclast van eenige besette Rentē ofte reele servituten, behoudens

bylevinge op de recompense, die geschieden sal d'Hoirs vanden overledene, in sulcker voegen al oft de penninghen geemployeert hadden geweest in coope van besette lof-rente, dies sal de lancxlevende Iaerlijcx derven vande bylevinge hem competere opde ontlaste erfachticheyt soo vele als d'helft vande croisen vande-gelofte Renten bedraecht.

VII.-

Gehuwede Vrouwen en mogen hemlieden selven noch heurlieden Mans niet belasten nochte prejudicieren by eenige contracten ofte dispositien inter vivos, ofte metter warmer handt, ten waere openbaere Coopvrouwen in fait van haerlieder handel alleenlijck, die daermede hemlieden ende heurlieder Mans verobligieren mogen, ende daeromme convenierlijck ende executierlijck zijn.

VIII.

De conjointen en zijn niet gehouden vanden delijste ofte crim by d'een oft d'andere binnen Huwelijck gecommiteert.

IX.

Man ende Wijf voor verbant van Huwelijcke mogen tracteren ende maecken Huwelijcxche contracten, sulcke als hemlieden belijft, die tusschen hemlieden ende heurlieder Hoirs effect sorteren sullen, wel verstaende indien daerby tot proffijste vanden lancxlevende gedisponeert ofte gegeven wort dovaire conventioneel, dat hy ten scheeden vanden Huwelijcke danof sal mogen renunchieren ende hem houden aen 't costumier, tsiinder keure ende optie te verclaren binnen ses weken naer toverlijden, ten waere datmen by den voorseyden contracte van Huwelijcke sulcke optie speciaelijck waere afgegaen.

X.

Binnen Huwelijck en mogen de conjointen by geenen middel malcanderen begiften noch verschoonen, niet meer by testamenten als andersints, dan met 'tgebruyck van een huys ende crve

erve binnen der Stede oft Vrijhede gestaen ende gelegen, 'tlevende vande lancxlevende geduerende.

XI.

Wel verstaende dat oock den genen vande conjoincten maeckende den anderen executeur van sijnen Testamente, vermach hem in die qualiteyt te legateren een tamelijck luweel, sonder fraude naer qualiteyt ende gestaethede.

XII.

Indien eenige erfachticheyt van d' een oft d' ander sijde gecommen, binnen Huwelijcke vermangelt wort, so sal tgeene daer vooren vercregen, houden de natuere vanden vermangelden.

XIII.

Leener ende gronden van erven gecocht voor Huwelijcke, volgen die gene die de selvé ten Huwelijcke gebrocht heeft, alwaert dat hy daerinne niet geerft en waere, behoudens dat van sulcx, als binnen 'tHuwelijck daer vooren betaelt es áenden anderen, totter helft recompense gedaen sal worden,

XIIII.

Den man en mach niet aenveerden noch renunchieren de successie binnen Huwelijcke vallende op sijn Huyfvrouwe sonder haer consent, soo sy oock sulcx niet en mach doen sonder autorisatie ofte consent van haeren Man, ende indien by d' één ofte d' andere dan of refus gedaen wierde, so sullen Schepenen uyt heurlieder officie daerinne voorsien.

XV.

Man ende Wijfen mogen niet disponeren by Testamente ofte anderen uystersten wille, ofte gifte naer de doot, van eenige goeden in prejuditie vanden rechte costumier, ofte conventioneel vanden lancxlevenden, ten waere by consente vande selvé.

XVI.

Als binnen Huwelijck toecompt eenige successie vande goedingen d' een of d' ander sijde vande conjoincten schuldichziinde te volgen, aldaer de schulden vanden gemeenen commere excederen

cederen de gemeene deel-saeme baete, soo sal in dien gevalle d'excreſcentie vande commeren gedooght worden by den genen alleene op wien de ſucceſſie gedevolveert is, ende indien de ſelve geduerende 't Huwelijck betaelt is, ſal dan of aenden anderen conjoint ofte ſyne Hoirs recompense gedaen worden.

XVII.

Man oft Wijsen competeert geen recht reel van by-levinge aende immeuble goedingen binnen Huwelijcke veralieneert gecomen van d'een oft d'ander zijde, maer sullen hem-lieden reguleren naer de dispositie vanden vijſden Articul.

RUBRICA XIII.

*Vande macht van Vader ende Moeder op haer-
lieder Kinderen, ende hoe die haer-lieder ſelfs
worden.*

I.

Kinderen zijn ende blijven inde macht ende bedwanck van haer-lieder Vader ende Moeder tot dat ſy vijf-en-twintich laeren oudt zijn, ten waere dat ſy by Huwelijcke, emancipatie, Prieſterſchap, oft anderen ſtaete by den welcken men ſyns ſelfs bedijt heurlieder ſelfs bedegen waeren,

II.

De Kinderen mogen geemancipeert ende buyten broode gedaen worden met kenniſſe van ſaecken op 't verſoeck van Vader ofte Moeder, ende advijs van vrienden ende maegen, om voortaan haerlieder eygen proffijt te doen, ende andersins haerlieder ſelfs bekennt te zijn.

III.

Giſten gedaen aen geemancipeerde Kinderen, moeten beleyt worden ſoo wel in proprieteyten als bladinge ten proffijte vande

VANDE MACHT VAN VADER ENDE MOEDER, &c. 41
vande begifte, ten waere anders by den gever besproocken.

IV.

Als de gecemancipeerde Kinderen soo jonck zijn, dat sy hemlieden selven oft het goet hemlieden toecomende by gifte oft andersins apparentlijck niet wel en souden regieren konnen, soo sullen sy met kennisse van saccken voorsien worden van eenen Curateur, die Schepenen daer toe bequaem sullen vinden, 't sy Vader oft Moeder, ofte andere t'haer-lieder discretie.

V.

Giften gedaen aen ongemancipeerde Kinderen volgen in proprieteyt de selve Kinderen, sonder dat Vaeder oft Moeder daer aen ander recht hebben dan de administratie, gebruyck ende bladinge van dien gedeurende heurlieder onbejaerthede, mits seker doende voor de restitutie vanden gegeven goede ter discretie van Schepenen, sonder nochtans vande selve heurlieder administratie ende gebruyck rekening te moeten doen, Al ten sy anders by den gever besproken.

RUBRICA XIV.

Vande Voochdye van Vveesen.

I.

DE lancxlevende Vader oft Moeder is de naeste ter Vooghdijs van sijne onbejaerde kinderen, ende naer hemlieden de naeste bestaende die hemlieden souden connen succederen daertoe nut, bequam, ende souffissant zijnde.

II.

Als een Poorter oft Poortersse overleden is achterlatende weesen, is den houder oft houderigge, Vader oft Moeder zijnde vande selve weesen, mitsgaders den naesten vrient bestaende van des overledens zijde, gehouden te compareren in rechte, om over

F

de selve

selve Weesen Voochden gecreert te worden, ofte van ander te doen voorsiene, ende dat ten lancxsten ses weken naer d'overlijdene, opde boete van dry ponden parisif.

III.

Indien den hauder oft hauderigge niet en is Vader oft Moeder vande Weesen, of datter geen hauder ofte hauderigge en is, soo zijn gehouden te compareren de twee naeste bestaende vrienden den eenen vande Vaderlijke, ende den anderen vande Moederlijke zyde, ten waere dat den overleden hem-lieden voorsien hadde van Voocht testamentaire, den welcken sal gehouden zijn te doen de boven geschrevene debuoiren, alles binnen den voorseyden tijdt, ende op de boete als-vooren.

IV.

Soo verre denaeste bestaende van een poorterlijke Weese geen Poorters en waeren ofte geen en souffstanten poorterlijken oft anderen seker doen en costen, of dat sy tot 't bedienen vande Voochdye niet bequaem en waeren, sullen andere gemaect worden soomen sal bevinden te behooren.

V.

Alle Voogden zijn gehouden seker te stellen voor haer-lieder administratie, nytgesteken Voogden testamentaire.

VI.

De gene, Voochden bedegen wesende, zijn gehouden veertich daegen naer de voorseyde ses weken, te redder ende liquideren het sterf-huys ter presentie vande gemeen naeste vrienden ende maegen vande Weesen, mitsgaders ter Weese-caemer ofte Wette over te bringen by claere specificatie den staet van alle de goedingen die hem-lieden by verdeelinge, liquidatie oft andersins uyt den selven sterf-huyse toe-comende zijn, mette schulden daer mede de Weesen belast blijven, om ten Weesen boecke ofte registre gestelt te worden, op de boete van twintich ponden parisif, ten ware redelijcke onschult vande Voogden, daer toe sy als-vooren ontfaen sullen wesen.

Indien

VII.

Indien de Weesen verstorven zijn eenige baguen, juweelen ofte andere Cattheylen, sullen de selve alle, oft in partien, by advijse van Vrienden, ende consente van Ampman ende Weefmeesters ofte Weth mogen vercoopen, mits remploy vande penningen tot proffijte vande Weesen.

VIII.

Als de Weesen soo veel incomens niet en hebben, dat sy daer mede in redelijcheyt connen onderhouden worden, soo sullen de Vooghdn mogen versoecken ordonnantie vanden Ampman ende Weefmeesters ofte Weth; op 't rapport vande Vrienden ende Magen, by vercoopinge, belastinge, ofte andersins daer in te voorsien.

IX.

De Voogden en vermogen niet te vercoopen, belasten, vermangelen, ofte veralieneren in eeniger manieren der Weesen leenen, erven, meulens, huysingen, ofte Renten sonder advijs ende goet duncken vande vrienden ende mages, mitsgaders authorisatie vande Weth, die oock niet en mach verleent worden dan tot onderhout vande weesen, so hier voren geseyt is, ofuyt anderen urgenten noot, ofte om merckelijk proffijt vande selve Weesen.

X.

Ende indien dusdanige goedingen behoorlijk by de Vooghdn vercocht ofte belast worden, ende mette penningen dan of procederende gecocht ofte verkregen worden andere goedingen, sullen de selve in heurlieder successie sorteren al sulcken nature, als souden gedaen hebben de voorsyde vercochte ofte belaste goedingen, indien die niet veralienert en hadden geweest.

XI.

Hoe wel dat Vader ofte Moeder in alle gevalle schuldich zijn te houden ende bewegen hun onbejaerde kinderen, nochtans als het goet vande selve kinderen in Renten ofte last van reparatien, meer, of alsoo vele becommert is als het jaerlijcxsche in-

commen, ofte weerde vande inhave bedraecht, ofte sulck is dat hy geschapen waere van het sijne (boven het onderhout vande kinderen) toe te leggen, en is niet gehouden 't selve te doen onvermindert ts'goets vande selve kinderen, maer sal daerop mogen verfoecken ordonnantie, om op 't rapport vande vrienden ende maegen, by vercoopinge oft anderssints daer in te voorsien by de voornoemde Ampman ende Weef-meesteren ofte Weth.

XII.

Contracten gemaeckt by Weesen sonder consent ende autoriteyt van heurlieder Vooghden, zijn nul ende van onweerden.

XIII.

Maer mogen wel van heur-lieder goederen soo immeuble als meuble disponeren by Testamente ofte uystersten wille; oock zijnde, te weten den Jonghman achthien Jaeren, ende de Dochter seshien Jaeren, gelijk ander Persoonen die heurlieder selfs zijn, sonder daeromme consent oft autorisatie te moeten hebben van Vooghden, Ampman ende Weef-meesters ofte Weth. gereserveert in profyte van heur-lieder Vooghden, ende alsulcke andere Persoonen als by de Placcaten geinterdicert is.

XIV.

Broeders ende Susters van geheelen ofte halven bedde blijven gedeurende heur-lieder onbejaerthede ende Vooghdije in gemeensaemheyt, ende werden gelijk gehouden metten goede ende incomen van dien comende vande zijde dan of sy bestaen, alwaer 't dat d'een van heur-lieden leenen hadde ende d'ander niet; doogende d'onkosten vande selve leenen in't gemeene, al sonder recompense elcanderen te moeten doen, sijnde oock 't conquest binnen middelen tijde daermede gedaen gemeene, ende in gevalle een van hem-lieden sijn selfs bedijt; die sal geleverd worden sijn gedeel, d'ander noch onbejaert zijnde blijvende in gemeensaemheyt.

XV.

Weesen blijven in Vooghdijen tot dat sy Vijf-en-twintich Jaeren

Jaeren out zijn, ofte dat sy ten Huwelijck oft Priesterschap comen, ofte in wette gestelt worden, ofte andere gelijcken geaprobeerden staet verkrijgen.

XVI.

Vader ofte Moeder eens vooght gecercert zijnde, blijft vooght, alwaert dat die daer naer herhuwede.

XVII.

Alle ordonnantien ende sloten van rekeningen gedaen by Ampman ende Weef-meesters liggen in executie, wel verstaende dat die geene hemlieden danof begeerende te beclaegen, hemlieden sullen mogen adresseren aen Schepenen der voorscyde Stede, die de voornoemde Ampman ende Weef-meesters behoort daer op gesaemdelijck mette selve Weef-meesters by pluralitey t van voysen sullen ordonneren naer 't behooren.

XVIII.

De Vooghden zijn gehouden alle twee Jaeren eens, emmers ten vermaene vanden Ampman ende Weef-meesters ofte de Weth, by de welcke sy gestelt zijn, deughdelijck rekeninge ende bewijs te doen van heurlieder administratie, op de boete van dryponden paris, ten waere behoorlijcke excusé.

XIX.

Die voorscyde Ampman ende Weef-meesters hebben niet alleenlijck kennisse van weesen van Poorters, maer oock vande andere weesen woonende binnen deser Stede geen Poorters zijnde, sod verre datter geen Weef-heeren ofte Magistraten en zijn van andere Steden oft plaetsen, die danof de preferentie preterenderen ende behooren te hebben.

XX.

Schepenen vermogen op 't rapport van vrienden ende mae ghen de weesen voor heurlieder getijdige audde te stellen ter opheve van heur-liedet Jaerlijcx incomen, datmen noemt ten blaede doen, oock hemlieden absolutelijck te maecken heurlieder sels ende te stellen uyt Vooghdije, om heurlieder selven ende heurlieder goet so inmeuble als meuble te regieren.

RUBRICA XV.

*Van sterfhuys van Man oft VVijf, mitfgaders byle-
vinge, ende andere rechten bemlieden competerende
jegens d'Hoirs.*

I.

DE lancxleyende vande conjoincten is gehouden binnen veertich daegen naer de doot vande eerste overledene te maecken ende leveren ten coste vanden gemeenen sterfhuysse aende apparente Hoirs behoorlijcken staet vanden sterfhuysse, ende den selven by eede affirmeren van geene andere baet oft commere te weten den selven sterfhuys raeckende, dan daer in gestelt is, indient de apparente Hoirs ofte heurlieder gemachtiche verfoecken, wel verstaende dat sy gehouden sullen zijn gelijcke affirmatie oock te doen, soo verre dat de lancxlevende begeert.

II.

Als d'affirmatie byde lancxlevende vande conjoincten gedaen is, ende daer naer bevonden wort eenige baete oft commere inden staet verswegen te zijn die hy wiste, sal dan of deel- loos verclaert worden, alst d'Hoirs verfoecken in sulcker wijs dat d'Hoirs alsulcke baete alleen sullen proffiteren, ende indient last waere, sal die byde lancxlevende alleen gedóoght worden.

III.

Den staet vanden sterfhuys moet innehouden by goede specificatie al t'goet dat den overleden t'zijnder doot hadde ende gebruyckte, mitfgaders alle conquesten, meublen, ende Cattheylen, leeninge, laetinge, befaethede, achterstellen van Renten, Pachten, ende andere schulden van baeten, ende generaclijk
alle

alle 'tgene tusschen den lancxlevenden ende d'apparente Hoirs deelsaem is; Item de lasten ende schulden van commeren, oock de immeuble goedingen binnen huwelijcke veralieneert, belast, ofte onlast, dan of recompense moet geschieden: wel verstaende dat niet particulierlijk en moeten gedeclareert worden de huysen ende boomen op de goedingen staende, maer is genoeg dat int generale geseyt wort *mette huysen, boomen ende Casteylen alser opstaen ende toebehooren.*

IV.

Hauder oft hauderigge en zijn niet gehouden d'Hoir te kennen om gedeel te leveren, oft eenich goet uytten sterf-huys te laten volgen; ten sy dat hy hem alvooren habel maecke by Ampman ende Weef-meesters, ofte met t'doen van incommen van gedeele, stellende souffissanten Poorterlijcken sekere, indien sy die vermogen, daer neen, met twee ander Inwoonders binnen Vlaenderen, die sy in dien gevalle gehouden sullen wesen te verkenen inden Raede van Vlaenderen, wel verstaende dat int regard vande buyten Poorters men sal gestaen stellende souffissanten sekere voor de weth vande plaette, oft inden Raede van Vlaenderen als vooren.

V.

Ende sulcken sekere niet vermogende, sal sijn gedeelte gestelt worden in bewaerder handt onder de Justitie, tot dat alle de schulden vanden voornoemden sterf-huys apparentelijck voldaan ende betaelt zijn.

VI.

Incommen van gedeele mach gedaen worden met veruange van andere, dies is de vervanger gehouden te presteren 't selve vervangen, soo verre dat den vervangen sulcx desadvoyeerde.

VII.

Daer geen incommen van gedeele met seker gedaen en is, zijn d'hauder oft d'hauderigge ende oock elck vande Hoirs in solidum toesprekelijk voor de schulden vanden sterf-huys, dies vermach

vermach de geconvenierde op de andere garrandt te versoucken, naer advenant dat sy daer in doogen moeten, ende indien sy hem niet en garranderen, gecondemneert zijnde inde geheefchte schult, vermach hem-lieden voor haer-lieder portien daerom toe te spreken.

VIII.

Af-wijsinge by houder ofte houderigge ofte Hoirs gedaen aende schult-heefchers, en proffiteert niet breeder dan naer advenant dat de gene op wien die gedaen wort, hem in 'tsterf-huys Hoir gefondeert ende in-comen gedaen heeft.

IX.

Soo lange alser geen Hoir ten sterf-huyse en compareert, noch hem en sondeert, de houder oft houderigge behoort ende is schuldich 't voorgeschreven sterf-huys te wachten van schadden, verleggende de doot-schulden vanden erf-achtigen ende andere nootsaekelijcke lasten 't sterf-huys overcomende 'telcx rechte, ende ten coste vanden sterf-huyse.

X.

Indien tusschen de lancxlevende vande conjoincten ende den genen maintenerende Hoir te zijn van de eerst overleden, ter causen van zijn gepretendeerde Hoiry different rijst, sal de lancx-levende gehouden zijn souffissante seecker te stellen van 't goet vanden sterf-huyse te bringen ten gerechten deele, soo verre den pretensen Hoir sulcks versoeckt, ende indien hy geen seker en vermach, sullen Schepenen daer op ordonneren 't zy van goet vande versterfte te stellen in bewaerder handt oft andersins, soo sy bevinden sullen te behooren.

XI.

Als d'apparente Hoirs renunchieren vande successie, ofte hem-lieden danof lacten verfteken, soo blijft de selve ten laste, ofte proffijte vanden houder ofte houderigge die niet vlien en mach.

Wel

XII.

Wel verstaende dat de schult-heeffchers van 't apparent Hoir, niet jegenstaende hy abftineerde oft renunchieerde, vermogen heur-lieder schulden te verhalen op sulck deel ende recht als hem verstorven is, ende hem competeren soude indien hy hem Hoir gefondeert hadde, soo wel in 't sterf-huys daer houder oft houderigge is, als andere, ende vermogen oock te dien eynde Inspectie versoecken vanden staet vanden sterf-huys, mitsgaders den eervanden hauder oft hauderigge, mits by hemlieden over den debiteur doende incomen van gedeete indien sy daertoe versoecht worden.

XIII.

Naer 't overlijden van een vande twee conjoincten, so is de lancklevende 'tzy datter kinderen zijn oft geene, gerecht te hebben, sijn leven lanck gedeurende, voor dovaire costumiere d'een helft van het Jaerlijcx incomen emolumenten ende vervallen van alle des overledene achter-gelaten immeuble goedingen waer die gelegen zijn in Vlaenderen Flamingant, ofte sal hem mogen houden aenden wewelijcken stoel t'zijnder keur ende optie, te verclaren binnen de ses weeken naer het overlijden.

XIV.

Wesende de wewelijcken stoel, van eleke specie van meuble 't beste stuck vooren uyt t'zijnder keur, soo verre datter meer als een is, ende voorts de helft vande reste vande meublen sonder eenich recht van by-levinge te hebben aen des overledene erfachticheyt, dies en zijn onder den wewelijcken stoel niet begrepen de meublen, bestialen, ende instrumenten daermede den overledene sijn trafficque, neeringe, ofte ambacht gedaen heeft.

XV.

Indien eenich immeuble goet belast met by-levinge vercocht wort sonder 'tlast vande selve by-levinge, ofte oock besette Renten geloft, sal den Tochtener daerof hebben over sijn recht

G

van

van by-levinge den vierden penninck, soo verre hy de vercoopinge van dien advoyeert, ten ware dat aengaende de lof-renten den proprietaris van nieuws ende souffiffantelijck den Tochtenaer versekerde, al sulcken Iaerlijck blat ende by-levē als hem competeerde voor date vande voorseyde vercoopinge ofte lossinge, op andere immeuble ofte onroerende goet, t' synder keure ende optie.

XVI.

Van 't gene dat den Proprietaris doet selven uyt synen gront, gelijckerwijs mergele, tichel-aerde, cleem, steenen ofte diergelijcke, sal den Tochtenaer proffiteren het vierde, mits doogende gelijck deel vande oncosten.

XVII.

Soo wanneer immeuble goet verbrutert ofte vermeerderd wort by aenwasse ofte aenwerp van watere, ofte by versterke van lijf-renten daerop geaffecteert, wort van gelijcken vermeerderd naer advenant 't recht van by-levinge daer uyt gaende.

XVIII.

Op immeuble goedingen mogen t' faemen concurreren twee ofte meer by-levinge van hauders ofte hauderiggen, naer advonante dat den overlene dan of geproffiteert heeft, wel verstaende dat d' een vande bylevingen versterkende accresseert aende naevolgende Tochtenaers respectivelick, totte helft in het geheel, ende niet voordr.

XIX.

Den Proprietaris en vermach sonder consent van sijnen Tochtenaer alleen niet te verpachten de goedingen der by-levinge subject, ende so verre sy in 't verheuren niet en connen accorderen, sal den Tochtenaer vermogen af-lech te verfoecken van sijn deel ende metten gebruycke van dien sijn proffyt doen.

XX.

Indien den Tochtenaer overlijdt eer de vruchten vanden gront geweert zijn, soo souden de vruchten toebehooren den Pro-

VAN STERF-HUYS, VAN MAN OFTÉ WYF, &c. 51
 Proprietaris, ende niet den Hoir vanden Tochtener, (t welcke
 oock also geobserveert sal worden tusschen de lancx-levende
 vande conjoincten, ende de Hoirs vande eerste overledene, in't
 regard vande vruchten vande gronden ten sterf-huyse bevonden)
 ten waere dat de selve Proprietaris mede gestaen hadde ofte ge-
 consenteert in't verpachten vande by-levinge ofte tocht, in wel-
 ken gevalle hy maer hebben en soude den pacht naer de vrome
 eerst vallende, ende en deurt den pacht by den Tochtener ge-
 geven niet langer dan den tocht, ten waere het consent vanden
 Proprietaris als vooren, wel verstaende dat als den Tochtener
 selve bedrijver geweest heeft, sijn Hoir geheel staet om te heb-
 ben vergelt vanden vette, drest, ende saet naer Lant-recht, soo
 oock doet den Pachter vanden selven Tochtener sijnen pacht
 expirerende als vooren.

XXI.

By-levinge costumier ofte conventionel en is niet deelsaem,
 maer hout de zijde vande gene die de selve te Huwelyck ge-
 brocht heeft, ten waere conventie oft bespreck ter contrarien.

XXII.

Onlosselijcke en losselijcke Rentebeset op leenen, gronden,
 huysen ofte meulen, oock de gene gecocht op Landen, Ste-
 den, ende Cloosters onder heur-lieder zegel, zyn gehouden in't
 Poorterlijck sterf-huys van Dendermonde over gerealiseert
 ende immenble, houdende die zijde dan of die gecomen zyn,
 gelijk leenen ende gronden van erven waer die gelegen zyn
 binnen Vlaenderen.

XXIII.

Huysen ende meulens, ende andere edificien, mitsgaders op-
 gaende boomen buyten der grepe met twee handen ter burst,
 troncken ende fruytboomen, oock slach-hout oudt dry Jaeren,
 moer ende steen die ontdeckt is, zyn deelsaem.

XXIV.

Insgelijcx zyn deelsaem ombesette Rentebeset mitsgaders be-
 sette lijf-renten.

XXV.

Oock leeningen ende laetingen, Vruchten, Visschen inde Vijvers, Wal-grachten oft savoiren, achter stellen van Renten, schulden van baete, gelt, bagten, juweelen, wapenen, harnasch ende Cattheylen van huysfraede.

XXVI.

De huysen, schueren, Stallen, Hoven-buer ende andere Edificien, mach den Proprietaris behouden ten sulcken prijse als men die estimeert al oft die plat ter aerden laegen, wel verstaende dat den houder oft houderigge syn deel vande selve huysingen mogen houden staen geduerende syn by-levinge, in welken gevalle de pryfye alleenelyck geschieden sal t' synder doot.

XXVII.

Immeuble goedingen den lancxlevenden vande conjoincten gevolght in recompense vande gene van synder zijde binnen Huwelyck veraliencert, sullen houden de zijde vanden selven veralieneerden goede.

XXVIII.

Personele schulden van commeren die 't sterf-huys schuldich is, zijn deelsaem.

XXIX.

Nemaer de passive besette Renten, volgen metten gront daer op die gerealiseert zijn, de zijde van daer die comen zijn, behoudens recompense, indien 't besedt gedaen is binnen Huwelycke, wesende d'achterstellen van dien gemeen naer rate van tijde totten overliden.

XXX.

De lancxlevende behout t' synen profijte sulcken habijten ende cleederen als daer mede hy rouw gedragen heeft over syn gefelschap, naer elcx qualiteyt ende sonder Fraude.

XXXI.

d'Oncoften van des overliden begravinge, sepulture ende uyt-

VAN STERF-HUYS, VAN MAN OFTE WYF, &c. 53
uytvaert met dieffer aencleest, comt ten laste vande erfgenamen
alleen naer staecten van Hoiry, uytgesteken de gene vande
maeltyt, daer in de lanxlevende doogen sal d' een helft.

XXXII.

Alle dispositien ofte uystersten wille om te sorteren effect naer
de doot, mitsgaders doot-schulden van Gulden ofte confrerien
ende diergelijcke, moeten d' Hoirs alleen betalen.

XXXIII.

Als ten sterf-huyse vande eerst overleden hem niemant Hoir
sondeert, soo is de lanxlevende gehouden te betalen d'on-
kosten vande uytvaert ende funeraillen, 't zy dat sijn sterf-huys
solvent is, ofte niet, nemaer de doot-schulden van Gulden ende
Broederschap vanden overleden, is den lanxlevende alleenlijk
schuldich te doogen, soo verre de baete vanden sterfhuys den
commere soo vele excedeert.

XXXIV.

Om gifte testamentaire oft andere dispositie naer de doot, en
is de lanxlevende niet toe sprekelyck, alwaert oock dat vanden
erst overleden geene Hoir en compareerde, ten ware dat 't sterf-
huys souffissant ware, ende behoudens reductie indien de dispo-
sitie het derde vanden goede excedeerde.

XXXV.

In 't Sterf-huys van eenen nieuwers Poorter zijnde, worden de
goedingen gedeelt gelijk hier vooren gedisponeert is in 't re-
gardt van Poorters, voor soo vele als die leggen binnen der
Stede ende Lande van Dendermonde, maer daer buyten leg-
gende worden gedeelt naer de Costumen vande plaetsen daer
die gelegen zijn.

XXXVI.

Verdeel, uytgrootinge, verhoirsatinge 't sy wettelijck ofte
in 't vriendelijck ghemaectt tusschen de houderigge ende
Hoirs, ofte Hoirs onderlinge, erven *ipso facto*, sonder van

noode te zijn eenige solemniteyten te moeten doen ofte wandel-koop te betaalen, ende vermach de selve verdeeling, uytgrootinge, ende verhoorsaefinge te geschieden niet alleenlijk met immeuble jegens immeuble goet, maer oock immeuble jegens meuble, insgelijcx met gelde, ende sonder distinctie van wat zijde de selve goedingen souden mogen gecomen zijn, ende sonder aenschau te nemen oft 't gelt by d'een oft d'andere betaelt ten sterf-huyse bevonden soude geweest zijn ofte niet, uytgesteken van leenen die hun reguleren naer de Costumen vanden Leenhoven.

RUBRICA XVI.

Van Successie ende Hoirye.

I.

NAer de Costume vander Stede ende Lande van Dendermonde den dooden erst den levenden, synen naesten bequaem om succederen, ende wort de possessie van dien op hem gecontinueert.

II.

Man oft Wijf overlydende ende achter-lactende kinderen van twee oft meer bedden, de selve succederen ende deelen inde versterfte van heur-lieder gemeenen Vader oft Moeder hoeft ende hoofs gelijcke.

III.

Vader ende Moeder beyde levende, succederen heur-lieder kindt sonder kinderen overleden zijnde, inde goedingen by hen achter-gelaeten, soo wel meuble als immeuble, conquesten ende andere, gene uytgesteken.

IV.

Ende het bedde gescheyden zijnde, deelt de lanx-levende d'een helft

helft indien 't voorseyde kindt geen Broeders ofte Susters ofte descendenten van dien achter en laet , blyvende d'ander helft aende Hoirs ofte naeste bestaende vande eerste overledene.

V.

Nemaer Broeders ofte Susters ofte descendenten van dien in leven wesende, sal de lancx-levende van Vader ofte Moeder alleenlijk wesen een hoofd inde zijde danof hy 't selve kindt be-
staet , neffens de Broeders ofte Susters vande selve zijde , ofte heur-lieder descendenten by representatie.

VI.

Ende sullen de Broeders ofte Susters van tweeden, derden, of tevoorderen bedde ende heur-lieder descendenten , alwaer 't dat 't bedde noch geheel waere , succederen met de kinderen vanden voorgaenden bedde, oft heur-lieder descendenten heur-lieder halfven Broeder , Suster , ofte descendenten vande zijde daer af sy bestaen, inde goedingen de selve zijde schuldigh zijnde te volgen.

VII.

Wel verstaende soo verre eenich immeuble goet 't selve kindt toe-gecomen waere van Vader ofte Moeder noch levende, dat 't selve hem volgen sal alleen , 't sy dat 't bedde gescheyden is of te niet.

VIII.

't Kindt gestorven zijnde naer 't overlyden van Vader ende Moeder hebbende Broeders ofte Susters ofte descendenten van dien, ende als noch in leven wesende Groot-vader ende Groot-moeder ofte een van hem-lieden , soo sullen de selve Broeders ende Susters ofte heur-lieder descendenten deelen alle de goedingen by hem achter gelaeten , gereserveert het immeuble by Groot-vader ofte Groot-moeder noch levende aen 't voorseyde overleden kindt gegeven , 't welck in sulcken gevalle tot den gever sal wederkeeren.

IX.

Maer 't selve kindt overleden zijnde , achter-laetende Vader ofte

ofte Moeder, en sullen de Groot-vader ofte Groot-moeder maer mogen comen uyt den Hoofde vanden selven Vader ofte Moeder overleden, in't goet alleenlijck by hem-lieden respectivelijck aen 'rselve kindt gegeven, soo voorseyt is.

X.

In dien 't voorseyde Kint geen Vader, Moeder, Broeders, Susters ofte descendenten van dien achter en liet, sullen Groot-vader ende Groot-moeder deelen alle heur-lieder goedingen vande zijde daeraf sy bestaen, ter exclusie vande collaterale.

XI.

Broeders ende Susters van halven bedde ofte heur-lieder descendenten, en worden nimmermeer geexcluceert vande Broeders ende Susters in geheelen bedde in't goet ende zijde danof sy bestaen, sulcx dat de Broeders ofte Susters van vullen bedde, sullen vooren af deelen d' een helft over de zijde daeraf sy alleen bestaen, ende in d' ander helft neffens de Broeders ende Susters vanden halfven bedde hoeft ende hoofts gelijcke, representatie altijts plaetse hebbende.

XII.

Bastaerden ende natuerlijcke kinderen, en succederen niet in't goet van heur-lieder Vader, nochte vrienden vande vaderlijcke zijde.

XIII.

Nemaer succederen als getroude kinderen inde goedingen achtergelaten by heur-lieder Moeder, ende oock alle andere personen hemlieden van die zijde bestaende.

XIV.

Ende wert den Bastaerden gesuccederr, eerst by heure wettige kinderen, ende by gebreke van dien by de Moeder, ofte anderen naest vande selve moederlijcke zijde bestaende, uytgesteken de gene gewonnen in overspel van gehuwede Personen, 't zy Vrouwen ofte Mans, oft van religieusen, ofte van personen bestaende malcanderen in verboden grade van bloede, die niet en sullen mogen succederen de Moeder ofte moederlijcke zijde.
nochte

VAN SUCCESSIE ENDE HOIRYE. 37
nochte oock van gelijken hem-lieden gesuccedeert worden
by heur-lieder Moeder ofte Moederlijke zijde.

XV.

In alderhande successien, de gene, bestaende den overleden
nen alleenlijk van een zijde, en deelt niet in een ander zijde
danof hy niet en bestaet.

XVI.

Representatie sonder distinctie van grade heeft plaetse in infi-
nitum, soo wel in linie collaterale, als directe, uytgesteken in lee-
nen.

XVII.

Alffer geen Hoir en compareert van bloede bestaende, soo
succederen Man en Wif in malcanders goedingen als Hoir
necessaire, mits dat sy malcanders sterf-huys niet vlieden en
mogen.

XVIII.

Religieusen geproffest en succederen geensints, maer zijn ge-
rekenet voor doot ter werelt.

XIX.

'T Goet vande gene hem-lieden begevende in eenich Cloo-
ster, ende danof sy voor date van het professen niet behoor-
lijk en hebben gedisponeert, devolveert met 't doen vande
professie op sijne vrienden, al oft hy alsdan gestorven ware,
sonder dat danof aen't Clooster ofte Broederschap daer sy pro-
fessen yet geacquireert wort.

XX.

Als eenen Persoon uytlands geweest is seven Jaeren sonder
eenige waerachtige tijdinge van sijn leven t'hebben, vermogen
sijn apparente Hoirs sijn goet te deelen, al oft hy overleden ware,
op seker ende incomen van gedeele, ende boven dien stellende
goeden souffissanten sekere, het selve goet wettelijk geïnven-
taricert ende gepresen zijnde, te restitueren mette vruchten van
dien, indien hy bevonden ware noch levende, ende de restitu-
tie moeste geschieden.

H

Intert

Intert oft incommen van hoiry by beneficie van inventaris, en heeft geen stede in sterf-huyfen daer hauder oft hauderigge is, die niet vlien en mach, oft daer Hoir simple is.

Daer sulcx plaetse heeft, de gene die sal willen gebruycken van t selve beneficie, wort gehouden daer toe te vercrijgen opene letteren van gratie vanden Prince, ende wettelijck inventaris te maecten van alle de goedingen vander sterf-huyse, mitsgaders seker te stellen al eer hy eenige apprehentie doen mach, ende regulerende hem voorts naer het edict vanden twaelften Julij seshien hondert elfve, ofte by faute van dien sal voor Hoir simple gehouden zijn.

Leen ofte erfve vecregen by naerhede, houden in successie de zijde daer af de selve naerhede gedaen is, behoudens recompense tusschen de conjoincten vande helft vande penningen tot het vernacderden van leen ofte erfve geemployeert.

RUBRICA XVII.

Van inbringen ofte Collatie van sterf-huyfen.

I.

KIndt ofte kinderen by Vader ende Moeder, ofte andere ascendenten oft eenich van hem-lieden begift, mogen mette selve giste uyten sterf-huyse vanden Gever blijfen, maer daer in comende, moeten de selve gisten aldaer inbringen, ofte stille staen tot dat heir-lieder mede Hoirs soo vele hebben.

II.

Wel verstaende indien de Giste gedaen waere by twee conjoincten ascendenten van immeuble goet gecomen van d'een zijde alleenlijck, dat t selve in het sterf-huys vanden genen

VAN INBRINGEN OFTE COLLATIE &c. 59
genen van wien het goet gecomen is, in 't geheel sal in ge-
brocht worden.

III.

Niemant en mach by Testamente, legate, ofte gifte naer de
doot, 't saemen gifte ende hoirje ofte successie hebben, niet
meer in linie collaterale, dan directe, dan moet van d'een oft
d'ander renunchieren, nemaer in giften metter warmer-handt
ende tusschen levende, vermach de begifte in linie collaterale
het gegeven goet behouden, ende Hoir bedijden, sonder dan of
cenich inbringen te doen ofte stille te staen.

IV.

Houder oft houderigge en proffiteren niet van in-bringen
noch stille staen, maer d'Hoirs alleen.

V.

Aen-gaende het inbringen, verdeelen, ende disponeren van-
de leenen, sal gevolcht worden de Costume vanden Leenhove.

RUBRICA XVIII.

Vande Testamenten ofte giften naer de doot.

I.

EEn yegelijk 't sy Man ofte Vrouw gehuwet ofte ongehu-
wet, vermach van synen goede te disponeren by testamen-
te, legate, ofte uystersten wille totten derden, maer niet daer
over: indien de gifte het derde excedeert, sal die daer toe gere-
duceert worden, sulcx dat de Hoirs de twee derden suyver heb-
ben moeten van giften ende dispositien testamentaire, ofte naer
de doot.

II.

De gene begeerende Testamenten, legaten, ofte uystersten
wille te maecken, sullen de selve onderreekenen, indien sy
schrijven connen, ter presentie vanden Pastor, onder-Pastor,

H 2

Notaris,

Notaris, oft anderen publicquen perfoon, ende twee getuygen, ende indien sy niet schrijven en connen, sal dan of by de voorseyde persoonnen aldaer mentie gemaect worden, ofte sullen de voorseyde uyerfste willen mogen doen passeren voor Schepenen metten Greffier, Secretaris, ofte Notaris, oft de selve testamenten by de testateurs geteeckent ende gefloten zijnde, sullen mogen verclaeren in handen als vooren, dat daer in begrepen is haeren uyerfsten wille, en die by heurlieder geteeckent zijnde, sullen gehouden worden voor vulcomen dispositie testamentaire, sonder andere solemniteyten te moeten onderhouden.

III.

Onder de Gifte vanden derden deurgaende, worden begrepen alsoo wel immeuble als meuble goedingen vanden sterfhuysc.

IV.

Wel verstaende dat den Hoir niet preciselijck bedwingelijck en is 't derde van elcke partye te splijten ofte af te leggen, maer vermach te ontfaen mits den begiften recompenserende ende betalende de weerde van dien met anderen goede, ofte gelde 't sy dat 't selve comt uyt het sterfhuys ofte niet.

V.

Als een oft meer partyen gegeven zijn in specien excederende het derde, sal 't Hoir van gelijcken de selve mogen behouden, mits betalende aende begifte de weerde van 't derde vande generale goedingen, inder manieren alsvooren.

VI.

De begifte vanden derden ende andere moeten heurlieder giften halen in actien personele ren laste van Hoirs, sonder dat hem-lieden eenige actie reele ofte hypothecaire competeert, nemaer by de Hoirs gekent zijnde, ende heurlieder verdeelte ofte uyttech gedaen wesende, bedijden daer door erfachtich vande goedingen hem-lieden aengedeelt ofte bygeleyt.

De

VII.

De begifte vanden derden moet betaelen alle andere giften testamentaire ofte naer de doot, sonder den kost ofte last vande Hoirs, mitsgaders 't derde vande funeraillen ende vanden sterf-huyse, ende is oock ghouden daer vooren seker ende incomen van gedeelte te doen, indien 't Hoir belieft.

VIII.

Dispositien gedaen van eenigen restoire ofte voor remuneratie van dienst, arbeyt, ofte andere gelijcke causen, daerom den overleden convenierlijck hadde mogen zijn, en belasten 't Hoir maer totter eender helft, als tusschen de Conjoincten wesende gemeene commere.

IX.

Executeurs gestelt by Testamente, en sullen niet vermogen de dispositien testamentaire oft nytersten wille te stellen ter executie, ten sy uyt handen vande Hoirs gesurniert wesende, ofte by-wege ende middel vande selve te doen wysen executeire, alwaer 't dat hem-lieden executeurs by de voorschreven dispositie breeder macht gegeven waere, nemaer indien d'executeurs eenich proces moesten sustineren, sullen vermogen by provisie te hebben sekere somme van penningen comende vanden goede vanden sterf-huyse, om 't selve proces te vervolgen, 't welck gedaen sal worden met kennisse van saecken indien d'Hoirs refuseren 't selve te doen.

DECREMENT.

Ende alsoo de Burgemeester ende Schepenen onser voorseyde Stadt, mitsgaders de voorseyde Hooft-Schepenen van on-

H 3

fen

fen Lande van Dendermonde , ende de Wetten vande voornoemde Prinçelijcke bancken ofte Vierschaeren, hebben neerstelijck verfocht het Decretement der voorschrevene Costumen, Statuten, ende Usantien : *Soo ist*, dat wy de saecken voorschreven overgemerct , ende daer op gehadt het advys van onse seer lieve ende getrouwe die Hooft-President ende Luyden van onsen Secreten Raede , hebben uyt onse gerechte wetenheyt , authoriteyt, ende volle macht, voor ons ende onse naer-comers Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen der voornoemde Stadt ende Lande van Dendermonde , geaggreert , geconfirmiert, ende gedecreteert, aggreeren, confirmeren , ende decreteren by dese onse briefven de voorschrevene Costumen, Statuten ende Usantien , ende elck van diere , inder forme ende maniere soo die hier

hier vooren gestelt zijn by geschrifte, wilstende en ordonnerende dat die sullen gehouden ende geobserveert worden voor Wet ende Costume der voorseyde Stadt ende Lant van Dendermonde, ende dat de selve poincten ende articulen voor sulcx sullen mogen worden geallegiert, ende voorts gebrocht in rechte, ende daer buyten, sonder dat het van noode werdt die anders te veriffieren oft betogen, dan by extraict geteeckent by den Pensionaris, ofte Greffier der voorseyde Stadt, oft by den Greffier vanden voornoemden Lande, sonder naermaels eenige andere Costumen ofte Usantien te mogen inbrengen ofte poseren dan die hier boven geschreven zijn.

Behoudende nochtans t'onswaerts ende aen onse Naer-komers Graven ende Grayinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen van Dendermonde,
van

van alle ende elcken der voorseyde poin-
cten ende articulen de Interpretatie, ver-
anderinge, ampliatic, oft restrictie, altijts,
ende soo menich werfven als wy ende sy
bevinden fullen te behooren: verclaeren-
de boven dien dat wy niet en verstaen
onder 't dexel van dese Costumen, Statu-
ten, ende Usantien eenichsints te vermin-
deren, hinderen, ofte derogueren onse
Rechten ende Hoogheden, namentlijk
niet ten rechte dat bevonden sal worden
ons te competeren in 't regard so vanden
thienden penninck, als van Heerlijcke
naerhede van veralieneerde goeden van
Erfven geen Leen wesende gelegen bin-
nen den voorseyden Lande van Dender-
monde naer dien fullen gedaen sijn de
debuoiren indien regarde geadviseert, tot
conservatien van welcken rechte van
thienden penninck, sijn de acht bancken
vande Vierschaeren vanden voorseyden
Lande

Lande van Dendermonde gehouden, alle veerthien dagen te compareren by hunnen Greffier oft andere binnen de voorseyde Stadt ter Vierschaere, 't welckmen heet ten gautgedinge, ende alsdan by specificatie over te brengen alle de goederen ende gronden van Erfven die binnen den selven tijdt in hunne Prochien respectivelijck verkocht ende verhandelt, ende met Renten belast ende gehypotecquiert zijn, 't sy dat de selve goeden van ons gehouden zijn als Heere van Dendermonde oft van onse Vassaelen, ende dat op de boete van twintich schellingen parisy's. Bevelende by dese onsen seer lieven ende getrouwen die Hooft-Présidenten ende Luyden van onsen Secreten ende Grooten Raden, President ende Luyden van onsen Raede in Vlaenderen, Hooch-bailliu Burgemeester ende Schepenen onser voorseyde Stede, ende hooft-

I

Sche-

Schepenen vanden voorseyden Lande van Dendermonde, Meyers, ende Schepenen vande voorseyde acht Princelijcke Vierschaeren vanden selven Lande, mitgaeders de Heeren Baillius ende Schepenen der Vassale Prochien ende Heerlicheden, ende alle andere onse Rechteren, Officieren ende Onderlaten jegenwoordich ende toecomende, dien dit aengaen oft roeren sal mogen, hare Stede-houderen ende elcken van hun-lieden bysonder, dat sy dese jegenwoordige Ordonnantie, Costumen, Statuten, ende Usantien, ende alle de poincten ende articulen der selver vooren verclaert onderhouden ende achtervolgen, doen onderhouden ende achtervolgen eeuwelijck ende volcomelijck naer haete forme ende inhoudes sonder daer tegen te gaen ofte laeten geschieden in eenige maniere, executerende neerstelijck de pene ende boeten

tegen

regen de overtreders der selver Ordon-
 nantien, Statuten, ende Usantien sonder
 dissimulatie ofte verdrach. Ende ten eyn-
 de dat eenen yegeleijk beter kennisse
 mach hebben van dese onse authorisatie,
 confirmatie ende approbatie vande
 voornoemde Costumen, Statuten, ende
 Usantien, hebben wy de voorseyde
 Hooch-bailliu Burgemeester ende Sche-
 penen toegelaten ende gepermitteert, la-
 ten toe ende permittieren by dese dat sy
 de selve, naer behoorlijcke publicatie ten
 Schepen-huyse der voorseyde Stadt,
 (welcke publicatie wy verstaen dat sal
 docten effeekt hebben in 't regard van-
 de op-setene ende andere vanden voor-
 seyden Lande) ende Registratuyre sul-
 len mogen doen drucken by eenen
 gheswooren Boeck-druoker van onsen
 Lande van herwaerts over, ende dat
 de Copyen ofte Extracten van diere

behoorlijk gecollationneert by een van onse Secretarissen, oft wel by den Pensionaris oft Greffier der selver Stadt, oft van de voornoemde Hooft-Schepenen volle geloof sy gegeven, al of dese originele self geexhibeert ende over geleyt waeren, want ons alsoo gelieft. Ende ten eynde dat al 't selve goet vast ende gestaedich blyve ten eeuwigen dagen. Soo hebben wy onsen grooten Zegel hier aen doen hangen binnen onse Stadt van Bruzel den 5 dach van April in 't Jaer ons Heeren 1629, ende van onse Rijcken het achtste, ende was geparapheert Ma. V^e. Onderstont by den Coninck in synen Raede onderteekent D. Gottignies, ende was geschreven in parchemyne, ende gezegelt met eenen grooten Zegel representerende de figure ende wapene van syne Conincklijcke Maj. in rooden wasse uyt-hangende in koorden van roode, witte, ende

ende geluwe zyde t'samen deur elkanderen gevlochten.

Gepubliceert ten bretesque vanden Schepenen-buysse der Stede van Dendermonde den 30 Martij 1630. present den Lieutenant-bailliu, Burgemeester ende Schepenen der voorsejde Stede.

E Y N D E.

I 3

TA-

T A F E L

Vande Rubricken deser Costumen des Stadts ende Landts van Dendermonde,

R V B R I C A I.

Vande Hoogheyt, Jurisdictie ende administratie van Justicie,
Fol. 9.

R V B R I C A II.

Vande Poorterye.

fol. 15

R V B R I C A III.

Van arresten ende executien.

fol. 17

R V B R I C A IV.

Van vrede te geven.

fol. 29

R V B R I C A V.

Van afwinningen, decreten ende verkoopinghen van panden metten
minne.

fol. 21

R V B R I C A VI.

Vande heuringen van huysen ofte erfuen, misgaders van werck-lie-
den.

fol. 25

R V B R I C A VII.

Van Renten, misgaders ongeoorloofde Contracten ende Finantiën.

fol. 38.

R V B R I C A VIII.

Van prescriptien.

fol. 30

R V B R I C A IX.

Van giften.

fol. 31

R V B R I C A X.

Van Borchtochte.

fol. 32

R V B R I C A XI.

Vat Naerhede.

fol. 32

R V B R I C A XII.

Vande Rechten van gehuwede Liederen ende heur-lieder gemeensacm-
heyt.

fol. 36

R V -

T A F E L.

R V B R I C A XIII.

*Vande macht van Vader ende Moeder op heur-lieder Kinderen, ende
hoe die heur-lieder selfs worden.* fol. 40

R V B R I C A XIV.

Vande Voochdye van Weesen. fol. 41

R V B R I C A XV.

*Van sterf-huys van Man oft Wijf, mitfgaders by-levinge ende andere
rechten hem-lieden competerende jegens d'Hoirs.* fol. 46

R V B R I C A XVI.

Van successie ende hoirje. fol. 54

R V B R I C A XVII.

Van inbringen ofte Collatie van sterf-huysen. 58

R V B R I C A XVIII.

Van testamenten ofte giften naer de doot. fol. 59

E Y N D E.

C O S T U M E N ,

Vanden Prinçelijcken

LEEN-HOVE ENDE HUYSE

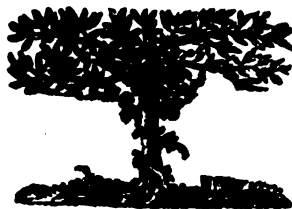
V A N

D E N D E R M O N D E .

By fyne Maj. gedecreteert den ix May

ANNO MDCCXXXVIII.

*Ten verſoucke van Marnen van Leene vanden
ſelven Leen-hove.*

T O T L E Y D E N .

Gedruſt by PHILIPS DE CROÏ, voor *Nicolaes Roſa*
Boeckverkooper, Anno 1646.

321

THE COMMISSIONERS OF
THE GENERAL LAND OFFICE
LONDON

AND THE SECRETARY OF STATE
FOR THE COLONIES

3

PHILIPS byder gratie Godts Co-
ninck van Castilien, van Leon, van
Aragon, van beyde Sicillien, van Hieru-
salem, van Portugal, van Navarre, van
Grenade, van Tollede, van Valence, van
Gallicien, van Maillorcque, van Seville,
van Sardaine, van Cordube, van Corfic-
que, van Murcie, van Jahen, vande Al-
garbe, van Alegezire, van Gibraltar, van-
de Eylanden van Canarien, ende van
Indien, soo Orientale, als Occidentale,
vande Eylanden ende vaste Landen der
Zee Oceane, Ertz-hertogh van Oosten-
rijck, Hertogh van Bourgoignien, van
Lotrijck, van Brabandt, van Limbourch,
van Luxembourch, van Gelderlant, ende
van Milaen, Grave van Habsbourch, van
Vlaenderen, van Arthoys, van Bourgoi-
gnien, Pals-Grave van Tyrol, van Hene-
gauwe, van Hollandt, van Zeelandt, van
Namen, ende van Zutphen, Prinçe van

A 2

Zwawe:

Zwawe: Maregrave des H. Rijcks van Roomen, Heere van Vriesslant, van Salins, van Mechelen, vande Steden ende Lande van Utrecht, Overyffel, ende van Groeningen, ende Dominateur in Asie, ende in Africque.

Doen te weten, alle jegenwoordighe ende toecomende, dat alsoo de Ertzhertogen ALBERTVS. ende ISABELLA CLARA EVGENIA Infante van Spaignen, onse seer lieve ende seer beminde goede Oom, ende Moeye, uyt groote ende merckelijke redenen by eeuwich edict vanden 12 Julij 1611, gelast ende geordonneert hadden aen alle Officieren ende Wet-houders der Steden ende Casselryen van onse Landen van herwaerts over, die 't sedert den Jaere 1540 in gebreke gebleven waren te vervolgen ende vercrygen Decreet ende Emologatie van haerlieder Costumen ende Usantien, (gelijck oock
van

van te vooren gheordonneert hadde geweest by wylen hooger gedachten, KEYSER KAEREL DEN V. onsen Heere ende oudt Groot-Vader) dat sy respectivelijck souden over-seynden aen die vanden Raede van heur-lieder Provincie , het Quohier vande punten ende Articulen die sy tot alsdan voor Costumen hadden ghebruyckt , omme daer naer ghesonden te worden by de voorseyde Provinciale Raeden met heur-lieder advys aen ons , ofte aen onse seer lieve ende ghetrouwe die Hooft-President ende Luyden van onsen Secreten Raede , om ghedecreteert te worden in sulcker forme als wy souden bevinden te behooren tot wel-vaert van het Ghemeente , ende by dien middele eenen yeghelijck te onder-rechten ende versceekeren vande Wetten ende Rechten

van syn quartier, ende oock te verhoeden de groote onkosten diemen gewoon is te doen ter causen vande preuve ende verificatie vande voorseyde Costumen, diemen dickmael bevonden heeft seer onseker, jae elkander en slaende, ende dar dien volgende onse lieve ende beminde Mannen van Leene van onsen Huyse ende Hove van Dendermonde, hadden ter selve ordonnantie voldaan in handen van onse seer lieve ende getrouwe de President ende Luyden van onsen grooten Raede, de welcke, by Commissaris daer toe gedeputeert, hadden doen hooren den Hooch-bailliu der Stede ende Lande van Dendermonde, ende oock de Heeren vande Vassaele Prochien ende Heerlijkheden gelegen so binnen als buyten den voorsz. Lande, ofte hunne Gedeputeerde, ende andere Mannen vanden voorsz. Hove in grooten getalle, mitsgaders Burgemeet-

gemeester ende Schepenen der voorfz. Stad, ende de Gedeputeerde vande Meyers ende Schepenen vande acht Princelijcke Vierschaeren, ende daer na by den felven Commiffaris, en eenige andere van hun Collegie, oock by hemlieden daer toe gedeputeert, doen overfien het Quohier der voorfz. Costumen ende Ufantien, Styl van procederen, ende Sallariffen vanden voorfz. Leenhove, mette debuoiren dien aengaende gedaen, ende de redenen tot dien eynde by de gene hier vooren genoemt respectivelijck geallegiert, mitfgaders de bewyfen ende Verificatien daer toe dienende, al volgende 't verhael daer af gehouden, ende naermaels ons hadden over-gefonden het voorfz. Quohier, met heurlieder advys in 't regardt van eenige poincten, ende ten furpluse vande voornoemde Commiffariffen, staende op de marge vande articulen die fy meenden dat

dat soude moeten verandert worden, ende na dien 't voorfz. Quohier over sien is geweest by die van onsen voorfz. Secreten Rade, onse lieve ende getrouwe President ende Luyden van onsen Raede in Vlaenderen hadden verfocht daer af te hebben communicatie, die hun is verleent geweest, en dat sy daer op hadden gesonden hun advys, met diversche bewysen tot verificatie van eenige poincten ende articulen in 't regardt vande welcke hun dochte dat eenige veranderinge soude moeten gedaen worden. *Soo ist*, dat op als naerder gehoort hebbende so den voornoemden Hooch-bailliu als Mannen van Leene vanden voorfz. Huyse ende Hove van Dendermonde, mitsgaders Burgemeester ende Schepenen der voorfz. Stede, de voorfz. Costumen ende Usantien, Styl van procederen, ende Sallariffen syn eyndelinge gearresteert ende ghesloten geweest so hier naer volgt.

C O S T U M E N ,

Styl van procederen ende Sallariffen van-
den Prinçelijcken

L E E N - H O V E

Ende Huysse van

D E N D E R M O N D E .

I. C A P I T T E L .

*Vande Hoogheyt , Jurisdicctie , ende admini-
stratie van Justitie.*

I.

Nden eersten, de Stadt ende 't Landt van Dendermonde, is oen Heerlijckeyt ende eygendom op sijn selven, sonder middel ende van niemant gehouden.

II.

Binnen de voorsz Heerlijckheyt Stede ende Lande van Dendermonde, heeft den Heer van Dendermonde alle Justitie, hooge, middele, ende leege, de welcke wort geadministreert by den Hooch-bailliu ende andere Officieren. volgende hunne Commissien , ende voorts soo hier naer sal geseydt worden.

III.

Den voorschreven Hooch-bailliu ofte synen Stadt-houder vermach ter exclusie van alle andere Officiers, te executeren alle

B

acten

10 VAN HOOCHHEYT, JURISDICTIE, &c. I. Cap.
aften ende vonnissen gewefen by Mannen van Leene vanden Hove van Dendermonde binnen der Stede ende Lande van Dendermonde, maer op de Prochien ende Heerlijkheden vande Vaffalen gelegen buyten den voorszreven Lande, voord' oft anders niet dan soo veel al 't soude aengaen den grondt, ofte realiteyt van de Leenen, ende om de aen-gewefen eygendom, possessie, besedt, ofte andere grondt, ofte reel recht, te doen volgen.

IV.

Den voorsz. Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant vermacht uyt den naem van den Heer soo inde voorsz. Stadt ende Vrijhede van diere als inde acht Princelijcke Prochien in het Landt van Dendermonde, te doen alle Calaignen ende exploiten van Justitie, ende oock by preventie inde Prochien vande Vassaelen op de Transgressours ende Over-treders vande Placcaten, ende insgelijcx te executeren ende innen de penningen vande beden ende subuentien vanden Heere, tot laste vande Collegie vande Wetten ende Heerlijkheden, ende den principaelen ofte generaelen Pachter vande voorsz. beden ende subuentien: wel verstaende dat de Meyers vande voorsz. Princelijcke Prochien sulden behouden sulck recht als sy tot noch toe gehadt ende gebruyckt hebben in 't regard van de cleyne boeten van dry ponden paris is ende daer onder.

V.

Van alle Hooft-leenen gehouden vanden voorsz. Huysse ende Hove van Dendermonde, ende van alle Civile saecken in materie van leenen, mitsgaders vande achter-leenen gelegen buyten den Lande van Dendermonde daer van het Hooft-leen geen Vierchaere en heeft, wort in d'eerste instantie gekent in 't Leen-hof tot Dendermonde by Bailliu ende Mannen van leene.

VI.

Ende aengaende de leenen gehouden van eenige Vassaelen vanden

vanden voorfz. Hove (die men noemt achter-leenen) gelegen binnen den Lande van Dendermonde, die staen ter judicature, ende berecht vande Mannen van leene vanden felven hove hebbende eet van feautheytschap gedaen in handen vanden voorfz. Hooch-bailliu ofte fynen Lieutenant, ter maninge vande Prochien daer die liggende zijn, ten waere die selve Vassaelen Hof ende Vierschare hadden ende judicature vermochten, in welck geval de selve achter-leenen staen sullen, soo sy altijds gestaen hebben, ten berechte van Bailliu oft Meyer ende mannen van Leene vande selve Vassaelen, nochtans alleene d'eerste instantie.

VII.

Alle arresten op Schepen ofte op goet, ende persoonen in Schepen wesende, die moeten gedaen worden by den Bailliu ter kennisse van twee Mannen van Leene op alle Rivieren loopende in oft aen de Stadt ende Landt van Dendermonde, soo verre als de jurisdictie vanden voorfz. Heere haer op de voorfz. Rivieren is streckende, wel-verstaende nochtans dat d'arresten op gemeerde Schepen, ofte de persoonen ende goeden daer in wesende, by preventie sullen mogen gedaen worden by de Meyers ende twee Leen-mannen ofte Schepenen vande Princelijcke bancken, elck in syn district.

VIII.

Den voorfz. Hooch-bailliu ofte fynen Lieutenant heeft recht, ende alderhande jurisdictie op de gemeene Heir-straeten loopende door den voorfz. Lande, soo door de Vassaele Prochien als andere.

IX.

Den voorfz. Hooch-bailliu ofte fynen Lieutenant moet doen ter presentie van twee mannen van Leene, het aenschouwen van alle doode lichaemen binnen der Stede ende acht Prochien sterfvende onverfienelijcke doot, mitfgaders op de Heir-straeten loopende door de Vassaele Prochien,

X.

Ende also in't onbieden vande Mannen , instrueren ende wijfen vande Processen soo Civile als Criminele , eenige abusen ende mis verstanden bevonden zijn geweest , soo sullen voordaeen jaerlijcx acht dagen naer 't vermacken vande weth der Stede van Dendermonde , by den Hooch-bailliu gecoren ende gestelt worden negen Mannen van Leene tot d' administratie vande Justitie ende andere affairen van het Leen-hof dependerende , ende dat uyt den nombre van achthien Mannen van Leene die hem voor d'eerste reyse by 't Leen-hof ende daernaer by de afgaende negen Mannen sullen overgegeven ende gedenomineert worden binnen dry dagen naer 't verniewen vande Weth vande voorfz Stadt , daer onder dat geen vande dienende Schepenen nochte heur-lieder Pensionarissen ofte Grefsiers en sullen mogen gedenomineert nochte gestelt worden , insgelijcks oock niet Rechtzweere , oft andere naerdere bestaende van bloede ofte affiniteyt , wel verstaende dat tusschen de voorfz. negen bedienende Mannen , sullen mogen ende moeten gecontinueert worden een twee ofte uytterlijk drye het jaer te vooren gediend hebbende , soo nochtans , dat niemant en sal mogen dienen dry jaeren achter malcanderen.

XI.

Alle de gene Leen-houdende vande voorfz. Hove van wat qualiteyt ende waer die woonachtich zijn , sullen mogen gecoren , gedenomineert ende gestelt worden , onder den voorfz. nombre , ende gehouden zijn te dienen in Persoone , ofte by bedienelijck Man daer toe idoine ende bequam , woonende binnen der voorfz. Stede , vryhede van diere , ofte daer ontrent.

XII.

Welcke voorfz. negen Mannen gehouden sullen wesen te compareren telcken ordinairen dingf-dagh , die van nu voortsaen wesen sal alle veerthien dagen , t'elcken t'Saterdaeghs , ofte s'daeghs te vooren alst op den selven Saterdagh Heylich dagh soude

soude wesen van Paesschen tot Baemisse s'morgens ten acht nyren, ende van daer voorts tot Paesschen s'morgens ten negen nyren, ende daer-en-boven den voorsz. Hooch-bailliu ofte sijn-en Lieutenant assisteren in alle andere acten ende exploïten 't Leen-hof concernerende, ende voorts compareren soo dick-wils als sy op 't Leen-hof sullen geroepen ende gedachvaert wesen, op de boeten ten ordinairen Dingsdagh van twintich grooten, ende op extraordinaire vergaderingen van vijf schellingen grooten, die gedeelt sullen worden tusschen de presenten gelijkelijk, rekenende den Bailliu voor twee personen.

XIII.

Sonder dat men van nu voortan sal gebruycken van Hofsterckinge in 't visiteren ofte termineren van eenige processen, ofte andere saecken hangende ofte comende voor de selve Mannen, naer men sal in dien regarde volgen 't gent dat hier naer gedisponeert wort by het derthienste article Tit. Styl van procederen.

XIV.

Wel verstaende nochtans, dat de saecken raeckende de rechten, preeminentien ende auctoriteyt van het Leen-hof, ende andere niet aengaende d'administratie van Justitie, sullen gehandelt worden in 't volle Leen-hof, by voorgaende convocatie vande Vassael-heeren ende andere Leenmannen, soo men tot noch toe gewoon is te doen.

II. CAPPITEL.

Van de Criminele Justitie.

I.

DE saecken raeckende Poorters daer lijf, leth, noch andere Criminele punitie aen en cleeft, sullen berecht worden

ter maninge vanden Hooch-bailliu ofte synen Lieutenant by Burghmeester ende Schepenen in haer-lieder Collegie, maer daer lijf, leth, Geesselinge, oft andere Criminele punitie soude mogen aencleven, sullen de saecken bedingt ende berecht worden in het Leen-hof voor den voorsz. Burgemeester Schepenen ende Mannen van Leene, ende van geen poorters, sullen alle Criminele saecken bedingt ende berecht worden voor Mannen ende Schepenen op het voorsz. Leen-hof, alwaer de sententien sullen geraemt ende geprononcheert worden op de respective qualiteyten by ordre, houdende haer-lieder plaetsen inde Vier-schare soo sy tegenwoordelijck sitten.

II.

d'Officiers en vermogen geene Insetene vande Stadt, ofte Opsetene van den Lande te vangen om Criminele saecken, sonder informatie ende ordonnantie van het hof, ten sy op het seyt, ofte datter geformeerde partye waere accuserende, die hem gevangen stelde tegen den geaccuseerden.

III.

Den Bailliu is schuldich alle gevangenen als sy 't versoecken binnen derden daege te wette ofte rechte te stellen, ende hun ticht ende heesch te maecken, ende als sy 't niet en versoecken, binnen acht daegen uyerlijck.

IV.

Alle Criminele saecken sullen bedingt worden van derden daege, tot derden dage, immers twee mael ter weken, daer toe den Bailliu Mannen ende Schepenen ende eersten Sergiant ofte Dienaer gehouden zijn te compareren.

V.

Nemaer en mogen Mannen ende Schepenen daer van eegenen fallaris te trecken, ten waere dat den delinquant waere souffissant ende middel hadde, ofte dat op de clachte ofte accusatie van eenige partye ten laste van yemandt criminelijck procedeert wierde. ende datter geene punitie en viele, in welcken

ken gevalle worden sy daer af betaelt by den delinquant, clae-
ger ofte accusateur respectvelijck Hof-rechten, soo geordon-
neert is in materie van Civile proceduren.

VI.

Alle Indagingen van Criminele Perfoonen die fugitif zijn
oft latiteren ende die moeten geschieden binnen der voorschre-
ven Stede ter Bretesque ofte wel ter plaetsen van hunne leste re-
sidentie, sullen moeten gedaen warden by den Bailliu ende twee
Mannen van Leene, met affixie van plac-brieven behelsende
het fait den delinquant te laste geleght van veerthien daegen
tot veerthien daegen, ten sijne den delinquant comparere in
perfoone, daer vooren sy sullen hebben, soo binnen der Stede
als ten platten Lande, gelijk geordonneert is in materie van
Leene.

VII.

Als eenige dootslaegen tot kennisse vanden Bailliu comen,
soo is hy schuldich terstont daer af informatie te nemen met
twee Mannen van Leene, ende Copye autenticque der sel-
ver ende van d'acte van aenschouwinge mitsgaders vanden In-
ventaris vande goeden vanden delinquant binnen veerthien
daegen naer 't nemen der voorsz. informatie, over te seynden
aenden Procureur Generael.

VIII.

d'Aenschouwingen van doode lichaemen, verdroncken,
vermoort, doot gesteken, doot gevallen ende andersins daer
aenschouwinge valt, moet gedaen worden by den Bailliu ende
twee Mannen van Leene, mitsgaders eenen oft twee ge-
swoorene Medecijn ofte Chirurgijn naer de gelegentheyd van
de saecke.

Ende

IX.

Ende alle informatien 't sy preparatoire ofte andere die den Bailliu houden sal, moeten oock geschieden ter presentie van twee Mannen van Leene.

X.

Het Soenen met 't gene datter aen-cleeft, moet gedaen worden voor Bailliu ende vier Mannen van Leene mitgaeders twee Officiers.

XI.

Niemandt en mach gepijnt nochte ter banck gebrocht worden sonder voorgaende ordonnantie van Mannen ende Schepenen, alvooren de informatien gesien ende de delinquanten daer op gexamineert geweest zijn.

XII.

De vonnissen in Criminele saecken gewesen daer lijf, leth, ofte den ban aencleeft, sullen ter executie geleyt worden niet jegenstaende appellatie, ofte reformatie, ende sonder prejuditie van diere.

III. CAPITTEL.

Van dispositie ende acquisitie van Leenen.

I.

EEn yegelijck is geoorloft sonder Octroy, noot, ofte consent vanden naesten hoir, ofte van yemant anders, syn Leen-goeden 't sy Hooft-leenen ofte Achter-leenen te vercoopen, wech te geven, te veranderen, ende belasten aen wie dat hem belieft, het waere aen sijn kinderen, ofte andere, behoudens dat 't selve geschieden moet voor Bailliu ende Mannen van Leene vanden voorschreven Hove voor soo veel alst aen-gaet de Hooft-leenen, ende in 't regard vande achter-leenen voor de Baillius, oft Meyers ende Mannen van Leene, soo hier vooren geseyt

VAN DISPOSITIE ENDE ACQUISITIE &c, III. Cap. 17
geleyt is by het sefte articul van het eerste Capittel, mits betalen-
de 't relief van thien ponden parisis ende twintich schellingen
parisis van camerlinck gelt sonder meer, ende en sullen de kin-
deren niet schuldich zijn de selve Leenen oft yet anders daer je-
gens in te bringen comende succederen met haere broeders
ende susters.

II.

Alle huwelijcxche voorwaerden, giften, testamenten ende
andere dispositien van Leenen, en zijn van geender weerden
nochte en binden niet; ten sy dat die gepasseert ende bekend zijn
voor Baillius oft Meyers ende Mannen van Leene soo voorn e
geleyt is.

III.

Eenen vercooper vermach te scheeden vanden contracte van
vercoopinge ende syn goet te behouden, mits betaelende aen-
den cooper de costen daerom gedoocht; ende dat binnen een
jaer naer 't besluyten vanden contracte, ten waere datter binnen
den selven jaere ont-erffenisse geschiet waere, ofte procuratie ir-
revocable daer toe gepasseert ende geaccepteert, ofte dat den
kooper by consente ofte wete vanden vercooper inde actuele
possessie gecomen waere, ofte wel dat den vercooper de pen-
ningen aenden coop clevende in deele oft in 't geheele ontfan-
gen hadde, in welcken gevalle hy niet vermach te peniteren.

IV.

Alle Contracten van Leene hoedanich die zijn, gemaect in
herbergen te wijne ofte te biere binnen de Stede, Vryheyt, ende
Landt van Dendermonde vermach men te weder-roepen, ende
daer af te scheeden, midts by den genen die 't berout betaelende
het gelach daer op verteert, ende restituerende den Godts-pen-
ninck ter causen van dien gegeven, ende doende daer af d'insi-
nuatie aen parrye ter handt zijnde, ofte 't synder domicilie, ofte
immers aenden weert daer het contract geschiet is als den mede
contractant daer geeng wooninge en heeft, ofte in gevalle den

C

Weert

Weert niet t' huys en waere aen syne Huysvrouwe, ofte andere sijn Huysgenooten, alles in presentie van twee getuygen ende voor Sonnen onder-ganck s'daeghs naer 't besluyten vanden Contracte.

V.

Alle Leenen binnen huwelijcke geconquesteert, sullen volgen den geenen die de selve ontfangen heeft ende daer af te Leene gecomen is, 't sy Man oft Vrouwe ofte heur-lieder gemeene Kinderen ofte van een van hun-lieden, met laste nochtans vanden Coop-schat in te brengen ofte goet te doen, soo wel aende lancx-levende ofte d' erfgenaemen vanden overleden niet te leene gecomen zijnde, als van heur-lieder kinderen ofte erfgenaemen respectielijk.

IV. CAPITTEL.

Van Successien ende dat daer van dependeert.

I.

INden eersten inde Leenen gelegen over de zijde vande Schelde soo buyten als binnen den Lande van Dendermonde streckende naer Vlaenderen Gallicant, wesende de Noortzijde, comende van Vader Moeder ende directe Linie heeft den oudtsten sone de twee deelen, ende alle de ander sonen even gelijk 't derde, ende boven dien comen de sonen mette dochters deelen in erfve ende Catheylen hoeft ende hoofts gelijk.

II

Soo wanneer eenigen vande Broeders sterfven sonder kinderen gerecht zijnde in 't derde deel voorschreven, soo accresseert 't selve derde ende comt aen den oudtsten sone, ende niet op d'ander broeders in 't derde deel gerecht zijnde.

Inde

III.

Inde leenen over de zyde vande Schelde naer Brabant, wese de Zuyt zyde, binnen ende buyten den Lande van Dendermonde gelegen, deelen de soonen even gelijk in alle profiten, emolumenten, ende vervallen daer toe behoorende, sulcx dat d'oufste sone niet meer voordeels en heeft dan dat hy 't selve Leene te Hove draecht, ende danof Man van Leene bekend wordt, ende boven dien deelen de Sonen ende Dochters de erfve ende Catheylen als vooren,

IV.

Daer sone, oft sonen zijn, daer en hebben de dochters geen recht totten Leene.

V.

Ende daer geen sone oft sonen en zijn, daer deelen de dochters gelijk boven geseyt is vande sonen.

VI.

Item van sonen oft dochters, d'oufste vermach syne broeders ofte susters van haer paert-recht ende deel uyt te leggen, verpaerten, ofte recompenseren met andere Goeden, Leenen, ofte Gronden van erven comende uytten selven sterf-huyse, ende indien 't selve uyt leggen ende recompense niet gedaen en wordt, soo sullen de voorz. andere broeders ende susters den oudtsten staen te gevolge, dat is, dat sy betaelen moeten haer paert ende contingent vanden relieve ende toe-comste, soo dickwils als 't selve verandert by versterfte ende successie.

VII.

In successie van Leenen comende uytter zyden waer dat die gestaen ofte gelegen mogen zijn, soo succedeert altydts den oudtsten naesten bestaenden alleen vande zijne daer af de Leenen gecomen zijn, de mans persoonen altydts geprefereert zijnde voor vrouwen in gelijcken grade.

VIII.

In successie van Leene verkregen by Vaeder ofte Moeder,

de sone van het eerste bedde is te prefereren, niet tegenstaende dat 't selve Leen soude vercregen zijn gedeurende het tweede ofte voordor huwelijk vanden tweeden bedde wort geprefereert aenden genen, vande naer-volgende bedden, ende 't selve wort oock geuseert tusschen de dochters daer geene sonen en zijn, alles behoudens coopschat alfooren.

IX.

In Successie van Leen representatio en heeft geen Stede.

X.

Ende daer twee personen staen in gelijken grade, d'een gecomen van de mans persoon, ende d'ander van een Vrouwe persoon, d'outste van jaeren wort geprefereert ter successie van Leene, niet tegenstaende dat hy vande vrouwe gecomen is, wel verstaende nochtans dat den man altijd geprefereert wort voor de vrouwe, al waer den man oock minder van jaeren.

XI.

Een nieuw Leen geconquesteert sonder naerhede, succedeert op den ondsten naesten vanden genen die 't Leen ontfangen heeft, van wat zijde dat hy is bestaende, maer ist vercregen by naerhede, volcht de zijde daer af de naerhede geboden is, behalvens coopschat daer coopschat stede grijpt, soo vooren geseyt is.

XII.

Bastaerden en succederen niet in eenige Leenen van heurlieiders vaders zijde gecomen, maer wel in de Leenen gecomen van s'moeders zijde, soo verre sy simpele bastaerden zijn, ende niet overwonnen.

XIII.

Die eenich Leen in successie aenveert, die wort bekendt hoir 't zy in rechte linie ofte van besijden, wel verstaende nochtans dat hy niet gehouden en is eenige schulden te betalen, dan in subsidie ende by gebreke van andere goeden.

Soo

XIV.

Soo wanneer datter meer personen t samen succederen in't Leen, den oudsten volcht het opperhuys ofte huysen staende op de Mote ofte Wal-gracht, met de wapenen defensive ende offensive daer toe dienende, ende oock alle Instrumenten dienende tot de Vogelrye, Viisscherye, ende Jacht, mitsgaders alle Boomen staende binnan der selver Mote ende Walle ende all datmen metter Wal-bruggen besuyten mach, sonder dat d'andere hoirs ter causen van heur-lieder derde ofte andersints, daerin eenich recht mogen pretenderen.

XV.

Alle huysen staende op Leen-gronden buyten de Mote, Walle ofte Wal-brugge, mitsgaders alle morwe opgaende houten zijn gedeelich als meuble, wel-verstaende nochtans dat sy gepresen sullen zijn als liggende ter aerden.

XVI.

Item alle huysen ende opgaende Boomen op het Leen staende daer geen Wal oft Mote en is, dan of volgenden oudsten hoir het beste Roockhuys, Poorte, t Hovenbeur, ende Duyshuys, mitsgaders den besten Schauboom, sonder die te moeten verderden, ofte in deele te brengen.

XVII.

Ende alle hart-hout staende op Leen, als opgaende Becken, Tronck-eecken, Olmen, Esschen, Kerselaers, ende alle Fruyt-boomen, ende datter voor hart-hout gerekent wort, volcht den Leene.

XVIII.

Tal-hout boven de dry jaeren oudt zijnde is gedeelich, ende 't gene van dry Jaeren ofte daer onder volght den Leene.

XIX.

Den stoel vanden Wintmeulen metten standaert aerd-vast staende volght den Leene, ende 't radt met al datter drayct is have gerekent, ende daerom deelsaem als meuble.

Alle het mets-werck vanden Water-meulen daer de wielen vanden selven Meulen aen hangen ende in drayen tot ende soo verre dat den Meulen-steen bedeckt zy, volght den Leene. Ende alle d'andere Huysen ende Edificien zijn gedeelick als Have, wel verstaende dat den Leen-houder die sal mogen behouden ten seggen ende estimatie van goede Mannen, al oft die ter aerden laegen.

X X I.

In materie van successie ende alle andere, sullen de Achterleenen hebben ende volgen de natuere vande Hooft-leenen.

V. CAPPITTEL.

Van besette Renten op Leenen.

I.

Alle erfelijcke onlosselijcke Renten besedt ende gehypotecqueert op Leenen, hebben ende forteron natuere van Leene.

II.

Alle losselijcke Renten gehypotecqueert als vooren, hebben ende volgen natuere van erfve.

VI. CAPPITTEL.

Van verheffen van Leenen, ende overgeven van Denombrementen.

I.

Niemant en vermach eenich recht te heeffchen ofte vervolgen in eenige Leen-goeden, ten sy dat hy alvooren die verheven heeft, ende betaelt de rechten daer toe staende.

Als

II.

Als yemandt tot eenigen Leene gecomen is, het sy by gifte, coope, mangeling, successie, Naerhede ofte andersints, die moet 't selve Leen verheffen binnen de veertich daegen, ende daer af behoortlijk manschap ende seaurheyt-schap doen naer costume, betaelende het relieff ende Camerlinck-gelt ende andere rechten daer toe 't selve Leen verbonden is, op de boete van thien ponden paris.

III.

Den Vassael ende Leen-houder is binnen ander veertich daegen daer naer volgende, gehouden zijn rapport ende denombrement behoortlijk over te geven, met goeden verclaerise ende specificatie van synen vermeugene, soo hy oock doen moet 't elcker reyse alser een nieuw Leen-heer is ende dies versocht zijnde, op gelijcke boete.

IV.

Vrouw persoonen oft Weesen Leenen ontfangende ende verheffende moeten stellen eenen bedienelijcken Man.

V.

Indien den Vassael ofte Leen-houder 't voorschreven Relieff niet betaelen en wilde, mach ontsaen metter bester vromevande eerste dry jaeren, op 't verclaers by hem te doen binnen de veertich dagen.

VII. CAPITTEL.

Van rechten van gebuwede lieden, by-levinge, ende 't gene daer van dependeert.

I.

DE lancx-levende 't zy man oft wijf heeft recht van by-levinge ende dovaire (d'welck is d'een helft-scheede vande

24 VAN RECHTEN VAN GEHUWDE &c, VII. Cap.

vande vruchten, proffijten ende in-comen met alle de vervallen daer toe behoorende) zijn oft haer leven lanck geduerende aende Leenen ten huwelijcke vercregen by gifte, met welck recht van by-levinge de selve man ofte wijf synen vryen wille doen mach, niet tegenstaende eenige alienatie ofte veranderingen Leene gedaen staende 't selve huwelijck, ten waere dat de vrouwe 't selve haer recht van by-levinge ende dovaire behoorlijk voor Baillin ende Mannen af-gesworen hadde.

II.

Dies wert den houder ofte houderigge (indien sy 't selve recht van dovaire ende by-levinge hebben wilt) gehouden te betaelen d'een helft vanden relieve, mitsgaders vande costen van toecomste van dien, ende dat voor de eerste reyse alleen.

III.

Op Leenen binnen huwelijck geconquesteert by coop, en valt geen dovaire ofte by-levinge, mits het in-bringen vanden coop-schat als vooren.

IV.

Twee personen ofte meer mogen recht van by-levinge ofte dovaire hebben op een Leen, elck naer rate van 't gene dies de Proprietaris binnen syn leven gebruyckende was, ende de eerste tochtenaer ofte tochtenerse overlydende, sal accresseren op d'ander tochtenaer oft tochtenerse daer naer volgende, ende alsoo voorts totte helft in 't geheel, ende niet voorder.

V.

Een houder ofte houderigge en is niet eer gefondeert totten rechte van by-levinge oft dovaire op de Leenen, dan van de date dat hy oft sy het recht van relief mette costen daer af dependende betaelt, ofte in cas van refuse vande hoirs, de selve rechten behoorlijk genamptiseert heeft.

VI.

Als eenen Proprietaris syn Leen vercoopt daer op yemandt recht heeft van dovaire oft by-levinge, soo heeft den tochtenaer oft toch

VAN RECHTEN VAN GEHUWEDE &c, VII Cap. 29
oft tochtenerfse keur ende optie weder fy op 't selve Leen hun
recht van douaire behouden willen oft deelen den vierden pen-
ninch van 't gene dat 't selve Leen by den Proprietaris verkocht
wordt, 't welck fy gehouden zijn te verclaeren binnen veertich
daegen naer date vande verkoopinge, andersins sullen ghou-
den zijn te blijven aen 't recht van by-levinge.

VII.

Indien de tochtener overlijdt eer de vruchten vanden gront
geweert zijn, soo souden de vruchten toe-behooren den Pro-
prietaris, ende niet den hoir vanden tochtener, 't welcke oock
alsoo geobserveert sal worden tusschen den lancx-levende van
de conjoincten ende de hoirs vande eerste overleden in 't regard
vande vruchten vande gronden ten sterf-huyse bevonden, ten
waere dat de selve Proprietaris mede gestaen hadde ofte gecon-
senteert in 't verpachten vande by-levinge ofte tocht, in wel-
ken gevalle hy maer hebben en soude den pacht naer de vrome
eerst vallende, ende en duert den pacht by den tochtener ge-
geven niet langer dan den tocht, ten waere 't consent vanden
proprietaris als vooren, wel verstaende dat als de tochtener sel-
ve bedrijver geweest heeft zijn hoir geheel staet, om te hebben
vergelt vande vette drest ende saet naer landt-recht, soo oock
doet den Pachter vanden selven tochtener synen pacht expire-
rende, als vooren.

VIII.

Man ende wijf en mogen by geenen middel binnen huwelyck
wefende malckanderen verschoonen ofte begiften in 't regard
Leenen, niet meer by testament dan andersins.

IX.

Indien binnen huwelycke eenich Leen by d'een oft d'andere
ten huwelycke gebrocht, verkocht, ofte belast, ofte ontlast wier-
de, 't fy van renten servituyten ofte andersins, soo sal ter eerster
doodt vande conjoincten daer van recompense ende in standt
moeten geschieden, eerst uyte geconquesteerde immeuble goe-
den, ende daernaer uytte deselve mobiliare goeddingen, ende

D

by ge-

by gebreke van al dien tot eender helft uyt de goederen vanden anderen, behoudens 't recht van by-levinge aende lancxtleven-
de, gelijk hy gehadt soude hebben op de veraliencerde ofte
geloſte goeden oft renten.

VIII. CAPITTEL.

Van Naerhede.

I.

NAerhede van bloede heeft plaetse ende ſtede in geſtruyckte
Leenen, mitsgaders in erffelijcke beſette Renten, ende
Huysen ſtaende op Leen, tot welke Naerhede niemandt en
wordt geadmitteert dan de gene den vercooper beſtaende van-
de zijde daer van 't goet gecomen is.

II.

Indien datter meer Caelengierders zijn, de naeſte beſtaende
wordt geprefereert voor de andere.

III.

Ende ſoo wanneer daer twee oft meer al even naer zijn,
d'oudſte van dien wordt geprefereert, wel verſtaende noch-
tans dat den man wordt altijdts geprefereert voor de vrouwe,
alwaert dat hy waer jonger van jaeren.

IV.

Alſer diverſche gronden vercocht worden by eenen Koop,
't ſy dat de ſelve alle leen zijn ofte oock in partye erfve, en ver-
mach de naeſte beſtaende niet te Calengieren de Leenen ofte
Erfve elck alleen, maer is ſchuldich te Calengieren den gheelen
Koop, alwaert dat een deel van dien niet Caelengierlijck en
waere.

V.

In welck geval niet te min den Kooper ſal vermogen te be-
houden

houden het voorsz. deel de Naerhede niet subject zijnde, indien 't hem belieft, op behoorlijcke prijsye ende estimatie.

VI.

Soo wie part ofte deel heeft in eenigen gront ofte huys, Leen wefende, mach versoecken ende wordt ontfangen ter Naerhede; indien dat yemandt daer in oock deel hebbende zijn part ofte deel vercochte, ende sal geprefereert worden aen ofte voor den Naerlinck van bloede bestaende.

VII.

Alle Caelengierders zijn gehouden haer-lieder Calaigne te doen ende vervolgen binnen de dry behoorlijcke Kerck-geboden, diemen daer aff gecostumeert is te doen van veerthien dagen tot veerthien daegen, ofte immers voor erffenisse ende niet daernaer, uytgesteken uyt-landtsche, onbejaerde kinderen die comen mogen binnen den Jaere naer date vande selve erffenisse, op peyne van dies verstecken te zijn.

VIII.

Nemaer als de Kerck-geboden als vooren niet en sullen gedaen zijn, soo sal een yegelijk de voorsz. Calaigne vermogen te doen binnen den voorsz. Jaere naer d'erffenisse ende niet daer naer, volgende het seven-en-dertichste articul van het ceuywich edict van het Jaer 1611.

IX.

Wel verstaende dat in verkooping en ofte alienarie van Leene daer geene Naerhede en valt, daer en zijn de kerck-geboden niet van noode.

X.

Alffer niemant deel hebbende, ofte van bloede bestaende, den Koop en Caelengiert, den Heere vermach (op dat hem belieft) den selven Koop t'aenveerden ende behouden.

XI.

Indien dat yemandt vercochte syn erfelijcke renten staende op Lec-

op Leenen, den Proprietaris vande selve Leenen vermach sijn Leen t'ontlasten, ende de verkochte renten te calengieren, midts opleggende de penningen vanden Coop mette onkosten daeraen clevende, ter exclusie van alle andere.

XII

Alle gepresenteerde naerhede moet geaccepteert worden binnen seven dagen ende nachten.

XIII.

Ingelijcx den bieder van naerhede gekent, ende geadmitteert zijnde als naerlinck, is schuldich binnen seven dagen ende nachten te betaelen den rechten prijs naer spraecke ende voorwaerde, ende verclaers van eede vanden Kooper, ende Verkooper, indien den naerlinck sulcx verfoeckt.

XIV.

Soo wanneer datter calengeringe oft naerhede geboden wort, t selve moet geschieden voor Bailliu ende Mannen vanden voorsz. Hove in t regard vande Hooft-leenen, ende voor Bailliu ofte Meyer ende Mannen in t regard vande Achterleenen.

XV.

In giften en heeft naerhede geene stede, nochte oock in mangeling, ten ware dat die geschiede met bestialen, juwelen, ofte andere roerende meublen ende Catheylen, in welcken gevalle den naerlinck daer vooren betaelen sal de weerde van diere, ter estimatie van personen hun dies verstaende.

IX. CAPITTEL.

Van hueringen.

I.

IN alle allienatie van Leene, huere gaet voor koop.

II.

Geen hueringen van Leenen en mogen langer duren dan dry jaren

Jaren naer 't overlijden vanden Proprietaris, naer welcke dry Jaren d'hoir sal mogen 't selven aenveerden, ende van nieuws verschuren soo 't hem belieft.

.X. CAPITTEL.

Styl van Procederen.

I.

Inden eersten sullen alle de gene die pretenderen recht aen eenich Leen 't zy by versterfte, koope, donatie oft andersints, ende dat den Heere geen Mannen en heeft, schuldich zijn 'tselve te verheffen vanden Heuver-heere oft sijnen Bailliu binnen veertich dagen daer naer, betalende relief ende Camerlinck-gelt, ende doende de seautheytschap daertoe staende.

II.

By faulte van dien sal den Bailliu vanden Hove daer af 't Leen gehouden is, 't selve ten dien eynde mogen indagen by twee Sondaghsche Kerck-geboden ter Kercken daer 't selve Leen gelegen is, doende daer af 't elckent de behoerlijcke insinuatie aenden apparensten hoir, ofte die hem voor sulcx draecht, ofte aenden geenen die 't selve sal pretenderen t' hebben by koope, ofte andersints, welke insinuatie sal gedaen worden 't zijnder persoone ofte domicilie, latende aldaer 't elckent billet van daginge inhoudende oock specificatie vande kanten ende abouten vanden voorz. Leene, ende wie den lesten Proprietaris geweest is, ende sal by den selven billette hem beteeckent worden eenen competenten dagh voor Bailliu ende Mannen vanden Hove daer af 't Leen gehouden is, ten minsten seven dagen voor den dach by de Kerckgeboden gestatueert, omme 't voorz. relief ende seautheytschap te comen doen.

III

Ende indien den gedaegden ten geprefigierden daege niet en compareert ende voldoet ten voorfz. reliefve ende feautheytſchap, ſal vallen inde boete van thien ponden parifis s'Heeren profyte, ende 't Leen gewefen in handen vande Heer omme 't ſelve te noten ende ploten, die vruchten naer rate van tijde ſal heffen ende trecken 't ſijne profyte ſonder rekeninge ende reliqua daer af te doen, totter tijt toe dat yemandt beſtaende oft recht hebbende aen 't ſelve Leen ſal comen ende doen 't voorfz. debvoir naer coſtume vanden Hove, ende betalende de voorfz. boete ende coſten

IV.

Ende veertich dagen naer 't verheffen vanden Leene, is den Vaſſael gehouden ſijnen Heer over te geven rapport ofte denombrement vanden ſelven Leene, verclarende daerby de groote canten ende abouten, ende appendentien van dien waer in het ſelve conſiſteert, ende te wat dienſte hy 't ſelve van ſijnen voorfz Heere is houdende, onder ſijn handt-teecken ende zegel, op gelijke boete van thien ponden parifis.

V.

So verre hy in gebreke blijft binnen den voorfz. tijt 't ſelve te doen, den Bailliu ſal hem dach-vaerden wettelijck t'ſijnen coſte van veerthien dagen tot veerthien dagen, ende laet hy hem conſumaceren ten tweeden veerthien dagen die geſtelt ſal weſen met inthimatie, ſal de voorfz. boete van thien ponden parifis gewefen worden, ende ſijn Leen gewijft in handen vanden Heer, omme 't ſelve te noten ende ploten tot genoech doende, nits doende by den voorfz. Heere rekeninge ende reliqua vande opheven ende profyten daer af getrocken, daer op aſſlach de wettelijke koſten ende boete.

VI.

Ende het denombrement by den Heere ofte ſijnen Bail-
liu ontſaen zijnde, is hy gehouden den vaſſael te leveren
Recepiſſe

Recepisse van 't over-geven van 'tselve rapport, onder synen zegel ende handt-teecken.

VII.

Welck rapport den Heere vermach te blammeren heeft hy daer toe legitime redenen, voor de Mannen vanden voorsz. Heer, die daer af de kennisse nemen sullen.

VIII.

Dies en sullen de voorsz. debuoiren van Kerckgeboden ende insinuatie nier meer gedaen worden by Bailliu ende Mannen, maer alleenlijck by geïsworen Diënaer ofte Officier vanden Hove daer af 't Leen gehouden is, daer toe geauthoriseert by behoorlijcke acte vanden Bailliu ende Mannen geteekent by den Grefsier ofte Clercq vanden selven Hove, ten persoone ofte domicilie vanden Vassael met bilette alsvooren, uytgesteken in 't regard vande Leenen gelegen binnen 't Vrye van Dendermonde, in 't regard vande welcke de voorsz. debuoiren sullen gedaen worden gelijkmen die gewoon is te doen by den Bailliu ende twee Mannen.

IX

Van gelijcken so wanneer den Bailliu van den Hove ofte partye wilt procederen tegens partye op Leen, 't sy om eenige schuldelycke saecken, dovaire, renten, ofte andere pretensien, sal by Mannen vanden Hove geconsenteert worden In daeginge vanden Leene, met inthimatie van partye ende dach-vaerdinge van veerthien daegen te veerthien daegen by Officier als vooren, ende by den Bailliu ende Mannen in 't regard vande Leenen gelegen binnen de Stadt ende 't Vrye.

X.

Ende partye niet comparerende sal verstecken worden van antwoorde, ende den heescher geadmitteert tot verificatie van synen heesch partye daeromme geroepen met inthimatie, ende soo wanneer de Mannen bevinden sullen dat den heescher synen heesch souffisantelijck geverificeert heeft, sullen 't voorsz. Leen

Leen wijfen in handen vanden vervolger om fyne schult daer aen te verhaelen, 'twelck oock geschieden sal als partye ter eerster daeginge gecompareert ende gehoort zijnde, Mannen bevinden fullen den heeffcher in synen heefsch gefondéert te zijn.

XI.

Ten in-stelle vande saecke sal den Heer oft partyen moeten dienen van heeffsche, ende den verweerder daer naer van antwoorde, ende voorts partye van Replijcke, ende Duplicke sonder meer, ten waere by consente ende ordonnantie vande Mannen (partye gehoort) alffer by Duplicque nieuwe faiten gepoeseert zijn, ende dit al van veerthien daegen te veerthien daegen.

XII.

Sonder te mogen useren van eenige dilayen, dan alleenelijck eens van absentie, ende peremtoire, ten waere oock uyt causen (partye gehoort) Mannen daer toe moverende.

XIII.

Men sal nu voortaan in 'tvisiteren ofte terminereren van eenige processen, ofte andere saecken hangende ofte comende voorde selve Mannen, niet meer useren van Hofsterckinge, maer fullen Mannen daer op mogen nemen (indien sy 't niet vroet en zijn) advys van geleerde ten redelijcken coste van partyen, by hen-lieden te verschieten halff en halff, ofte geheel by den genen die de meeste haeste heeft, daer toe seyndende haerlieder Officier ofte anderen sekeren Bode mette stucken vanden processe besloten ende gezegelt, sonder ten dien sijne den Bailliu ofte eenige Mannen meer te mogen seynden, ten waere dat anders om merckelijcke redenen in saecken van importantie by den Hove goet gevonden wierde, in welcken gevalle men sal uytterlijck niet meer mogen seynden dan twee perfoonen.

XIV.

Den Bailliu ende Mannen fullen gehouden zijn te vergaederen ten hoochsten alle veerthien dagen, ten sulcken dage, ure, ende plaetse als sy gewoon zijn, om partyen voor hen-lieden

com-

comparerende recht ende Justitie t'administreren, op sulcken boete als den Bailliu goet vinden sal, ten sy redelijke excuse ter contrarien.

X V.

Men sal geen passeringen, verheffen van Leenen, erven, ont-erven, belastingen, ende diergelijcke acten volontaite elders mogen doen, dan ter plaetsen vande ordinaire vergaedinge, ten waere om merckelijcke redenen die men schuldich sal wesen by d'acte t'exprimeren, ende ter presentie van twee Mannen van Leene met den Bailliu ende Greffier, oft in d'absentie vanden voorsz. Bailliu ter presentie van synen gecommitteerden, ende in d'absentie vanden voorsz. Greffier ter presentie van een ander Man van Leene, al op peyne van nulliteyt, welcken Man van Leene representerende den Greffier sal gehouden zijn de passeringe also geschiet ter Greffie te bringen om aldacr geregistreert te worden, ende dat binnen acht daegen daer naer, op de boete van twintich ponden parisus tot proffytten vanden Heere.

X VI.

Als een Leen vercocht ofte veralieneert wordt, ende dat de Contractanten ofte yemandt van henlieden versoecken sal dry Kerck-geboden daer af gedaen te worden om den naerlinck t'excluderen, ofte om andere oorsaecke, sullen de selve gedaen worden van veerthien daegen te veerthien daegen by den Bailliu, ter presentie van twee getuygen die hy ter plaetse nemen sal, ende elck van henlieden daer vooren betaelen ses grooten, denommerende de selve in syn relaes, ende affixerende t'elcken daer afeenen plack-brieff, dies sullen oock de voorsz. Bailliu ende Mannen metten Greffier gehouden zijn extraordinairelijck te vergaderen, als partyen 't selve versoecken sullen tot haerlieden redelijcken coste.

X VII.

De saecke naer Duplicke gevallen zijnde in 't advys, sullen Mannen daer in recht doen 't zy diffinitivelijck ofte interlocutoirelijck naer de gelegentheyt ende heesch vande saecke.

E

Ende

XVIII.

Ende indien de saecke gereguleert wort te faitte, soo sal de gene meeste haest hebbende syne verificatie mogen doen, soo haest als 't hem goet duncken sal, naer dien hy hem sal vernoecht gehouden hebben van preuue sal zijn partye geaccordeert worden een dilay van ses weken daer naer, om van gelijcken sijne Enqueste te doen sonder voordere dilay 't hebben, ten ware uyt groote vorsaek ende met kennisse van saecken (partye gehoort) by Mannen van Leene sulcx geaccordeert wierde.

XIX.

Waer naer sullen Mannen ordonneren aen partye te dienen van reprochen ende contradictien jegens d'enqueste ende over lech inde saecke gedaen, daertoe accorderende een dilay sonder meer, ende naer 't dienen van salvatien ofte Solutien, ofte dat partye daer af verstecken zy, sal de saecke wederomme geconcludeert worden in 't advijs, ende recht gedaen als vooeren.

XX.

Soo verre 't Leen in handen vanden Bailliu ofte partye gewesfen wordt om syne pretensie 't sy van relief, boeten, rehten, ofte andere schulden daer aen te verhaelen mette costen daerom geschiet, so zijn de voorisz. Bailliu ende partye gehouden 't voorisz. Leen behoorlijck te gebruycken, noten ende ploren, doende de verpachtinge van diere ter haulche naer twee Kerckgeboden gedaen by den Officier, ende affixien ter plaetse daer 't selve Leen gelegen is, ende dit al den tijdt van dry Jaeren lanck eer sy sullen vermogen te procederen tot decrete ende verkoopingge vanden selven Leene.

XXI.

Maer den selven tijdt geexpireert zijnde, indien den Bailliu ofte partye niet voldaan en zijn van haer-lieder pretensien met de vruchten daer af getrocken, sullen mogen versoecken aen Bailliu ende Mannen geprocedeert te worden by Decrete tot verkoopingge vanden selven Leene, 't welcke hem-lieden geaccordeert sal worden.

Wel

XXII.

Wel verstaende nochtans , dat indien de schult daervoren 't Leen in handen gewesē is seer groot waere , dat notoirelijck de selve niet en konde binnen de voorz. dry Jaeren mette voorz. vruchten betaelt worden, dat alsdan Mannen sullen mogen consenteren danof subhastatie ende verkoopingē te geschieden, sonder den voorz. tijdt van dry Jaeren te moeten verbeiden.

XXIII.

Ende om de selve subhastatie ende vercoopingē behoorlijck te doen, sal van noode wesen te doen dry Sondaeghsche Kerckgeboden van veerthien daegen te veerthien daegen ter Kercke van Prochie daer 't voorz. Leen gelegen is, ende daer af 't elcken brieven te doen placken op de Kerck-deur ende Vierschaere aldaer indiender eenige is, ende branden eene keerse nae 't derde ende leste Kerckgebodt ter plaetsen, daer 't by 't selve Kerckgebodt te kennen gegeven wordt.

XXIV.

Welcke twee eerste Kerckgeboden gedaen sullen worden by den Officier ofte Dienaer vanden Hove, ende 't leste by Bailliu ende Mannen, ten waere 't Leen gelegen waere binnen 't Vrye van Dendermonde, alswanneer alle de debuoiren sullen gedaen worden by Bailliu ende twee Mannen.

XXV.

Dies sal by de selve Bailliu, Officiers ofte Dienaers van elcken Kerckgebode ende vanden dach dier gestelt is tot 't branden vande keerse, Insinuatie gedaen worden ten persoone ofte Domicilie vanden Proprietaris ende de Crediteuren Hypotecquaire bekennt zijnde, laetende altijts behoorlijck billet onder haerlieder handt-teecken, ende dat al ten minsten seven daegen voor elcke aste dienende.

XXVI.

Alle welcke debuoiren gedaen zijnde, sal den heeffcher 't sy

Bailliu ofte partye de saecke bringen opt rolle, ende versoecken daerop wijsdom, partye ende letsten verhooger daertoe anderwerf gedachvaert by de voorz. Officiers met inthimatic.

XXVII.

Ende in gēvalle partye comt in oppositie, sullen de Mannen de uytginge vande saecken bekorten soo verre alst mogelijk wert, sonder d'een oft d'ander van partyen eenige extraordinaire dilayen te geven, emmers niet sonder groote cause.

XXVIII.

Wel verstaende dat naer 't wijsdom vanden selven decreete, noch sal moeten geschieden effectuele erffenisse vanden voorz. Leene, ende dat niet eer dan acht dagen naer 't voorz. wijsdom, binnen welcken tijt den Proprietaris sijn vercocht Leen sal mogen lossen, mits opleggende den prijs ende costen indien de selve getaxeert zijn, daer neen stellende daer vooren souffissanten sekerē.

XI. CAPITTEL.

Van Hof-Rechten ende Sallarissen.

I.

Bailliu ende Mannen met den Greffier sullen hebben op Bordinaire dingsdagen voor Hof-Recht in elcke saecke die voort geroepen sal wesen, soo wel daer verstekinge sal gedecerneert worden als andere acten judiciele gedaen, t'samen twee ponden acht schellingen parisis, te weten den Bailliu twaelf schellingen parisis, de Mannen dertich schellingen parisis, ende den Greffier ses schellingen parisis, ende dobbel van dien alffer sententie Interlocutoire ofte diffinitive sal gewesen worden, te verschieten 't selve recht half ende half, maer van heerlijcken dach en betaelt men geen Hof-recht, wel verstaende dat in processen

cessen van groote lecture, de voorsz. Mannen sullen mogen taxeren tot laste van partye een redelijcke somme ten advenante vanden arbeyt die daer in sal gedaen worden, uytterlijck niet excederende vier-en-twintich stuyvers ter vre, te bedeele tusschen de Mannen ende Gressier naer de proportie in dit article geroert.

II

Soo oock in alle volontaire, als van verheffen ende feautheyschap, Leen gedeelich te maecken, onterffnisse, belastinge, 't sy de selve gedaen worden by den Leen-houder selve ofte procureur, mitsgaders oock tot 't stellen van bedienlijck Man, afsweeren ofte renonciatie van dovaire, stellen van staende sekere ofte diergelijcke, sal den Bailliu hebben twintich schellingen paris, elcken Man tot vier toe in getale thien schellingen paris, ende den Gressier daerover staende ses schellingen paris, ende voor de kennisse van bieden ofte leggen van naerhede (die genomen wort by Bailliu, twee Mannen van Leene ende den Gressier) sullen hebben gelijcken sallaris.

III.

Ende als den Bailliu ende Mannen ten verfoecke van partye sullen extraordinairlijck vergaderen ten sijne als vooren, sullen hebben dobbel Hof-recht ende sallaris, te verschieten by den genen sulcx verfoeckende.

IV.

Wel verstaende nochtans dat alser twee dry ofte meer Leenen van eenen Heere gehouden sullen in Gedinge ofte Decrete voor een schult gebrocht worden, de Mannen sullen alle de saecken tsamen accumulieren, ende niet meer ontfangen voor sallaris dan een Hof-recht, maer den Heere sal van elck Leen relief, feautheyschap, rapport, ende andere rechten hebben, gelijck oft elck Leen apart toegesproken ende gedecreteert wierde.

V,

Den Taelman ofte Procureur sal hebben in elcke saecke ten platten Lande twintich schellingen parisis voor elcke dach-vaert, ende inde stadt twelfschellingen parisis, dies wort hy gehouden t'elcken genachte over sijne Meesters 't Hof-recht te verschie-ten op parate executie, ende de gene de Schrifturen gestelt heb-bende twelfschellingen parisis voor elck blat van twee sijden hebbende ten minsten twintich regulen, ende twaelf sillaben in elcken regel; ende soo verre die by Advocaet gestelt zijn, ses thien schellingen parisis.

VL

Den Bailliu ende Mannen doende *Veüe de lieu* ende andere acten van hun officie binnen de Stadt 't Vrije van diere, ende eene myle in 't ronde, sullen hebben voor sallaris vier ponden parisis, ende de Mannen elck twintich schellingen parisis, ende boven de myle binnen den voorfz. Lande van Dendermonde dobbel, ende buyten den voorfz. Lande den Bailliu twaelf pon-den parisis, ende elck Man van Leene thien ponden parisis s'daghs, wel-verstaende dat tot dusdanige acten niet en sullen geroepen worden meer dan twee Mannen ende den Greffier.

VII.

Ende den Officier ofte Dienaer vanden Hove sal hebben voor elcke dach-vaerdinge ofte insinuatie binnen de Stede ende een myle in 't ronde twaelfschellingen parisis, ende buyten de myle totte twee mylen vier-en-twintich schellingen parisis, ende daerboven voor elcke myle gaens ende keerens 't samen ses thien schellingen parisis.

VIII.

Den Greffier sal hebben voor elcke signature van schrifturen, depeschen van acten van verstekinge, conclusie in rechte, ofte advijs, ende diergelijcke acten dispositif, ses schellingen parisis,

Ende

IX.

Ende den Bailliu sal hebben achthien schellingen parisis voor elcken brief van affixie ofte plac-brief, ten ware die seer groot ware, in welcke gevalle sal die by Mannen getaxcert worden.

X.

Voor furnissement van een proces gevallen in't advys soo wel dat te faute gewijst is als andere, sal den Greffier hebben twaelf schellingen parisis.

XI.

Item voor gelibelleerde acten ende contracten by Copie autentique uytgegeven, sal hebben drie schellingen parisis van elcke sijde inhoudende ten minsten twintich regulen ende twaelf sillaben in elcken regule, ende ses schellingen parisis als die in parchemijne gedespecheert worden, ende voor simple copien ofte extraiten sal hebben van elcke sijde twee schellingen parisis.

XII.

Voor elcke sententie interlocutoire ofte sententie diffinitive niet geextendeert vier-en-twintich schellingen parisis, ende voor elcke sententie diffinitive geextendeert ter taxatie van Bailliu ende Mannen naer de grootte van dien.

XIII.

Voor 't passeren ende expedieren van eene procuratie twaelf schellingen parisis.

XIV.

Van namptissement-gelt dat onder den Greffier geleyt wort, tot verfekerthede vanden namptissementen sal ontfangen van elck pont vier schellingen parisis.

XV.

Item voor 't zegelen van alderhande acten voluntaire, den Bailliu sal hebben twintich schellingen parisis, ende vier sonder meer Mannen elck thien schellingen parisis.

Voor

XVI

Voor 't hooren van oirconden sal betaelt worden aen Mannen t'samen twaelf schellingen parisís van elcken oirconde, ende den Greffier voor t'stellen van haer-lieder depositien acht schellingen parisís, boven de ses schellingen parisís voor den Bailliu ter causen van het afnemen vanden eedt.

XVII.

Men is in dit Leenhof gewoon de recepissen van Denombrement te geven op de namen vanden Bailliu ende Greffier, ende worden de selve by den voorsz. Greffier geschreven geteekent ende te boeck gestelt, ende by den Bailliu gecollationeert ende gezegelt, waer vooren elck van hunlieden heeft twintich schellingen parisís, maer indien 't selue groot ware excederende twee sijden, ter discretie vande Mannen.

XVIII.

Voor arresten op Schepen die gedaen worden by den Bailliu met twee Mannen van Leene, sullen de voorsz. Mannen hebben binnen de Stadt ende 't Vrye elck twintich schellingen parisís, ende den Bailliu dobbel, ende daer buyten sullen den Bailliu ende Mannen hebben dobbel sallaris.

XIX.

Aengaende de criminele saecken, d'Hof-rechten ende andere sallarissen daer die vallen, sullen betaelt worden gelijk in Ciyile saecken.

XX.

Voor het aenschauwen van doode lichamen, sullen den Bailliu ende Mannen hebben gelijk voor arresten op schepen, ende dobbel daer incisie valt, ende den Chirurgijn 't sy buyten ofte binnen de Stadt ende 't Vrye dry ponden parisís, ende dobbel daer Incisie geschiet, welcke sallarissen sullen verhaelt worden op den delinquant ofte perpetreerder ende sijn goedingen indien hy vindelijck is ende middelen heeft, andersints sullen de selve staen tot laste vanden Heere, ende niet tot laste van des

over-

overledens sterf-huyse noch van-zijn ouders, ten waere dat de doot wierde veroorsaect by puer ongeluck sonder yemandts toe doen, in welcken gevalle de voorsz. rechten ende sallarissen sullen verhaect worden op goeden vanden overledene ofte van syne ouders indien sy middel hebben, daer neen sullen oock staen tot laste vanden Heere als vooren.

X XI.

Van informatien preparatoire die gehouden worden by den Bailliu ende twee Mannen van Leene met den Greffier binnen de Stadt oft 't Vrye van diere, sal den Bailliu hebben twintich schellingen parisis van elcken oirconde, de twee Mannen elck thien schellingen parisis, den Greffier ses schellingen parisis, ende den Dienaer van dach-vaerden vier schellingen parisis, ende buyten dobbele, wel verstaende dat als de costen comen tot laste vanden Prince, dat den voorsz. Bailliu ende Mannen gefallariert sullen worden volgende de tauxatie vande Camer van Rekeninghe tot Rijffel.

X XII.

In 't passeren van eenige compromissen van Soenen met die- ser aencleest, daer toe employeert den Bailliu neffens hem vier Mannen van Leene met syne twee Officiers, daer van den sallaris binnen de Stadt ende Vrye is voor den Bailliu vier ponden parisis, voor elck man van leene twee ponden parisis, den Greffier twaelf schellingen parisis, ende voor elcken Officier 16 schellingen parisis, ende buyten de Stadt ende 't Vrye dobbele.

DECRETEMENT.

Ende also de voorsz. Mannen van Leene vnd en voorsz. Huyse ende Hove van
 F Dender-

Dendermonde hadden ten diversche stonden doen verfoecken onse aggreatie, confirmatie, ende decretement : *Soo is*, dat wy de faecken voorfz. over ghemerckt, ende op al gehad 't advys vande voorfz. van onsen secreten Rade, hebben uyt onse gerechte wetentheyte, authoriteyte, ende volle macht, voor ons ende onse Naecomers, Graven ende Gravinnen van Vlaenderen, Heeren ende Vrouwen der voorfz. Stede ende Lande van Dendermonde, geaggreert, geconfirmert, ende gedecreteert, aggreeren, confirmeren, ende decreteren by desen de voorfz. Costumen ende Usantien, Styl van Procederen, ende fallarissen, ende elck van dien inder forme ende maniere soo die hier vooren gestelt zijn by geschrifte, willende ende ordonnerende dat de selve gehouden ende geobserveert worden voor Weth ende Costume

me vanden voorsz. Huyse ende Leenhove van Dendermonde, ende voor sulcx sullen mogen worden geallegeert, ende voorts gebrogt in rechte, ende daer buyten, sonder dat voortaan van noode wert die anders te veriffieren ofte betooghen dan by extraict geteekent, 't sy by den Greffier, ofte Klercq vanden voorsz. Leenhove, ofte wel by den Pensionaris ofte Greffier der voorsz. Stede, sonder na maels eenige andere Costumen ende Usantien, Styl van procederen, ende sallarissen te mogen introduceren, ofte poseren dan die hier boven geschreven zijn,

Velcke Costumen ende Usantien sullen onderhouden ende achter volcht worden in 't regard van alle de Leenen vanden voorsz. huysen ende hove van Dendermonde, ende de gene daer af gehouden, ter wat plaetsen dat die gelegen zijn, niet jegenstaende eenige Costumen van poorterlijke sterfhuysen ofte andere ter contrariën.

Behoudende niet te min tot onswaert

ende tot onse nacomelingen Graven ende Gravinnen van Vlaenderen Heeren ende Vrouwen van Dendermonde d'interpretatie, veranderinge, ampliatic ofte restrictie van alle ende elcke der voorz. poincten ende articulen, so menich werfven als wy fullen bevinden te behooren, Verclaerende boven dien dat wy niet en verstaen onder 't decksel vande voorz. Costumen ende Usantien eenichsins te prejudicieren ofte derogueren onse rechten ende hoogheden, en dat by dese Costumen niet en wort gesproken van't resort van het voorz. Leenhof, noch oock oft de Sententien in 't selve Leenhof gegeven soudē mogen ter executien geleyt worden by provisie niet jegenstaende appellatie oft reformatie, ende of de voorz. Mannen van Leene schuldich zijn hunne vonnissen te sustineren op boete ofte niet ten opsiene van het proces hangende

de in onsen voorfz. Secreten Raedt nopende het voorfz. Reffort tuffchen de voorfz. Mannen van Leene ter eender zyde ende die van onsen voorfz. Rade in Vlaenderen ter andere, alle welcken aengaende men fal houden voor Costume ende volgen 't gene dat by vonniffe ofte ordonnantie ftaende te geven op 't voorfchreven proces gewefen ende verclaert fal worden, ende fonder prejuditie van dien falmen middeler-tijdt ende tot dat anders gheordonneert ofte ghewefen fy indien regarde volgen 't gene dat tot noch toegedaen ghebruyckt ende onderhouden is gheweest, bevelende by defen aen die voorfchreven van onsen Secreten ende grooten Raeden die van onsen Raede in Vlaenderen Hoochbailliu Mannen van Leene vanden voorfchreven Huyfe ende Hove mitfgaenders Burghemeester ende Schepenen der

voorz. Stede van Dendermonde Heeren,
Baillius, Meyers ende Schepenen der Pro-
chien ende Heerlijckheden daer van ge-
houden ende daer onder referterende
ende alle andere onse Rechteren Officie-
ren ende Onderfaten present ende toe-
comende wien dit aengaen mach huere
Stedehouders ende elcken van hen in 't
fyne dat sy onse jegenwoordige ordon-
nantien ende alle de poincten ende arti-
culen boven verclaert ende elck van dien
onderhouden ende observeren doen on-
derhouden ende observeren eeuwelijck
ende volcomelijck nae hunne forme en-
de inhouden sonder daer jegens te gaen
ofte laten geschieden in eenige maniere,
executerende neerstelijck de penen ende
boeten op de inbrekers vande selve or-
donnantien sonder dissimulatie ofte ver-
drach; ende ten eynde dat een jegelijck
beter kennisse mach hebben van dese
onse

onse authorifatie confirmatie ende approbatie vande voorfz. Costumen ende Usantien Styl van procederen ende Sallariffen hebben wy den voorfz. Hoochbailliu ende Mannen van Leene toege-laeten ende ghepermitteert laeten toe ende permitteren by defen dat fy de selve naer behoorlijcke publicatie ende en-registrature fullen mogen doen drucken by eenen gefwoorne Drucker van onse Landen van herwaerts over ende dat de Copyen ofte extraicten van dien behoorlijck gecollationeert by een van onse Secretariffen ofte wel byden Greffier ofte Clerck vanden voorfz. Leenhove Pensionaris ofte Greffier der voorfz. Stede van Dendermonde volle geloove gegeven fy al oft die originele selve geexhibeert ende over geleyt ware, want ons also gelieft. Ende op dat al het selve goet vast ende gestadich blyve ten eeuwigen dagen

foo hebben wy onsen grooten zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onse Stadt van Brussel den 19 dach May vanden Jare ons Heeren 1628 van onse Rijcken het achste, Ende was geparapheert Ma. V^t. Onder stont by den Coninck in synen Rade onderteeckent DE GROOTE. Ende was geschreven in parchemijne ende gezegelt met eenen grooten zegel representerende de figure ende wapene van syne Conincklijcke Ma^t. in rooden wasse uyt hangende in coorden van roode, witte ende blauwe zijde t'samen door mal-kanderen gevlochten.

Gepubliceert in 't Leen-hof binnen Dendermonde met open deuren ter presentie vanden Licutenant Bailliu ende veel Mannen van Leene in grooten getalle op den 14 Octobris 1628.

E Y N D E.

CK

01/25/54

